

2016. DECEMBER 21/6

SZÍN

KÖZÖSSÉGI MŰVELŐDÉS

A NEMZETI MŰVELŐDÉSI INTÉZET FOLYÓIRATA

Népfőiskolai Műhelysorozat Lakiteleken

A Kárpát-medencei népfőiskolai hálózat kiépítésének nyitányaként a Nemzeti Művelődési Intézet a Lakiteleki Népfőiskolával és járási népfőiskolák indítását tervező 18 települési szervezettel együttműködve indította el a *Népfőiskolai műhelysorozatot*. A négy alkalommal megrendezésre kerülő, egyenként háromnapos műhelyek maguk is a népfőiskolai munka elvei alapján működnek, így céljuk alapvetően a belső képességek, értékek kibontakoztatása és megosztása. A munka kezdetén az alapfogalmak, alapértékek megfogalmazását, megértését, közös nyelv kialakítását tűzték ki maguk elé a műhelytagok. Az alapozást és a közös helyzetértékelést a járási népfőiskolák kialakítását, működtetését segítő gyakorlati felkészítő program követi. Minden településre vonatkozóan olyan portfólió készül el, amely tartalmazza a járási népfőiskolai központok stratégiai jövőképét, középtávú szakmai koncepcióját és rövidtávú munkatervét.

A Kárpát-medencei Népfőiskolai Hálózat fejlesztésének terveit Lezsák Sándor, a Népfőiskola Alapítvány kuratóriumának elnöke mutatta be

A Műhely résztvevői és dr. Horváth Zsolt, a Hungarikum Bizottság értéktárak kialakításáért felelős koordinátora

Kárpáti Árpád, a Nemzeti Művelődési Intézet mb. főigazgatója a szakmai, szakpolitikai elképzeléseket vázolta

A közös munka hatékonyságát az előadásokon és workshopokon kívül tréninggyakorlatok segítették

Ditzendy Károly Arisztid a Szakmai Módszertani Főosztály vezetője, a műhelysorozat szakmai vezetője

Nemzeti Művelődési Intézet

TARTALOM

Szín – Közösségi Művelődés

2016. december – 21/6.

24

84

38

54

71

Népfőiskolák az értékek mentén
szerveződé közösségeikért 3

Érték, sikerélmény, vesztélytudat – A népfőiskolai
mozgalomról 4
A magyar járások tudáskörnyezete 8

ALAKULÓ NÉPFŐISKOLAHÁLÓZAT

Fiatalokkal a fiatalok megtartásáért
A Kincsház Pannon Ifjúsági Népfőiskola tervei 13
Az öt éves agyagosszergényi
Közi Horváth József Népfőiskoláról 21
A mezőörsi népfőiskola
tervei és előzményei 30
A kiscsösi Pajtafesztiváltól a kiscsösi
Hunyor Népfőiskoláig 37
Vizsolyi misszió hittel, szeretettel, összefogással 50

LAKITELEKI NÉPFŐISKOLÁSOK

A kárpátaljai népfőiskolai mozgalom 53

NÉPFŐISKOLAI HAGYOMÁNY

A népfőiskolai hagyomány 61
Balázs Ferenc világtávlatot átfogó mészkiői tekintete 64
Benda Kálmán visszaemlékezése a Tatai Népfőiskolára 67
20 éves a Magyar Zoltán Népfőiskolai Társaság 70

NÉPFŐISKOLAI MÓDSZEREK ÉS SZEMLELET

Felpéc és Kajárpéc – Szülőföldek kultúrája
Kulturális Örökség Napok, 2016. 09. 17.
Beszélgetés Bartha Lászlóné Borsó Katalin
közgazdással, akinek a lovászpatonai
Apánk szülőföldje tábor köszönhető 78

IDÉZZÜK

Beke Pál: Méltóságkereső – önéletrajzi
és szakmatörténeti töredék (részlet) 89

KÖNYVSZEMLE – NÉZŐPONT

Egy szociográfia értelmezése
a népfőiskolák szempontjából
Mátyus Aliz – Tausz Katalin: Maga-ura parasztok
és uradalmi cselédek 91

MOZAIK – SZAKMAI HÍREK

Száznál is több képzett bábcsoport- vezetővel gazdagodhat az amatőr bábjátszás

Országsszerte hat képző helyen több mint százán végezték el a szeptemberben indított „Bábcsoportvezetői alapismertek” képzést, melyet a Nemzeti Művelődési Intézet és szakmai partnerei, a Magyar Bábjátékos Egyesület és a Magyar Bábjátékos Szövetség az amatőr bábjátszás megerősítésének céljából valósítottak meg. A bábcsoportvezetői szakmai ismereteket és gyakorlatot átadó 60+30 órás hiánypótló továbbképzésen érettségivel rendelkező közművelődési szakemberek és kulturális közfoglalkoztatásban részt vevők vehettek részt. A képzéseknek a kaposvári Báb-Szín-Tér Műhely, a kecskeméti Ciróka Bábszínház, az egri Harlekin Bábszínház, a szombathelyi Mesebolt Bábszínház, a békéscsabai Napsugár Bábszínház és a debreceni Vojtina Bábszínház adott otthont.

Vilniusban tanácskoztak az Európai Kulturális Útvonalakról

30 országból 200 küldött vett részt az Európa Tanács Kulturális Útvonalainak vilniusi fórumán 2016. október 26-27. között. Az Európa Tanács Kulturális Útvonalainak 2016. évi Konzultatív Fórumát a litván Kulturális Minisztérium és annak Kulturális Örökség Főosztálya, az Európa Tanács Kulturális Útvonalakról szóló Részleges Megállapodása, valamint a Kulturális Útvonalak Európai Intézete közösen szervezte meg. A Fórum az Európa Tanács Kulturális Útvonalainak legfontosabb rendezvénye, amely alkalmat nyújt tapasztalatcserére, új kihívások felvázolására, a megtett út értékelésére. Jövőre Lucca-ban (Olaszország, Toszkána) kerül megrendezésre a fórum az ET Kulturális Útvonalai Programjának 30. évfordulója alkalmából.

Nyolc érték került a Székelyföldi Értéktárba

November elején nyolc székelyföldi érték felvételéről döntött a Székelyföldi Értéktár Bizottság Sepsiszentgyörgyön megtartott alakuló ülésén. A székelyderzsi erődtemplom, a csíkszeredai Mikó-vár, a csíksomlyói pünkösdi búcsú, a marosvásárhelyi Kultúrpalota, a mikházi ferences templom és kolostor, Kézdivásárhely történelmi központja, a Székely Nemzeti Múzeum és a kürtöskalács került be a Székelyföldi Értéktárba. A bizottsági ülést megelőzően a sepsiszentgyörgyi Kovászna Megyei Művelődési Központban Kovászna, Hargita és Maros megyei művelődési szakemberek szakmai konferencián mutatták be az értéktár megvalósítása érdekében végzett értékgyűjtő munka eddigi eredményeit. Erdélyben 25 értéktár működik.

„Én kis kertem kerteltem”

Ötödik alkalommal hirdették meg „A legszebb konyhakertek” – Magyarország legszebb konyhakertjei programot, melynek díjátadó ünnepségét a Herman Ottó Konferencia Központban 2016. november 29-én tartot-

ták. A szemléletformáló programra idén több mint kétezer nevezés érkezett, s a pályázat hatására 14010-en kezdtek kertművelésbe és közel 5400-an műveltek konyhakertet – erre akár egy zsebkendőnyi földterületen is lehetőség adódik. A verseny szervezésében magánszemélyek, településvezetők, óvodák, Integrált Közösségi és Szolgáltató Terek, helyi civilszervezetek működtek közre. A program szakmai támogatója a Földművelésügyi Minisztérium, a Herman Ottó Intézet, illetve a Biokontroll Hungária Kft.

„Egyházi háttérű kultúraközvetítés, értékformálás” konferencia

2016. december 5-6-án Békéscsabán a Református Egyház gyülekezeti termében „Egyházi háttérű kultúraközvetítés, értékformálás” címmel, az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatásával konferenciát rendez az Egyházi Közművelődési Egyesület és a Nemzeti Művelődési Intézet. A különböző – egyházi, közművelődési, kulturális, szociális, civil – szakmai területek között hídát képező tanácskozás figyelmének középpontjában az értékek mentén szerveződő közösségek, s azok működésének segítése áll.

NÉPFŐISKOLÁK AZ ÉRTÉKEK MENTÉN SZERVEZŐDŐ KÖZÖSSÉGEKÉRT

Nemcsak az intézmény, de a közösségi művelődés számára is új fejezet nyílik azzal, hogy a Nemzeti Művelődési Intézet tevékenysége 2017. január 1-jétől a lakiteleki Népfőiskola Alapítvány égisze alatt – NMI Művelődési Intézet Nonprofit Kft. néven – a közösségi művelődés egyik pillérének számító népfőiskolai mozgalom ügyét felkarolva folytatódik, felvállalva a magyar közművelődésben 2012-ben megkezdett átalakulási folyamatok továbbvitelét is.

Nagy várakozással és reményekkelelve indulunk el ezen az úton – ám korántsem haladunk ismeretlen terepen. A közösségi művelődés és a népfőiskolák közös útja inkább a meglévő folytatása, de új nyomvonalon. Az átalakítás egyik célja, hogy a közösségi művelődés és a Kárpát-medencei népfőiskolai kezdeményezések egymással szinergiában, egymást erősítve működjen.

A Lakiteleki Népfőiskola régóta a közösségi művelődés egyik meghatározó bázisa területi, országos és Kárpát-medencei kitekintésben. Számos fontos szakmai kezdeményezés kötődik a Népfőiskolához annak 1992-es megalakulása óta: gondoljunk csak a helyi társadalmak igényeire helyben hasznosuló tudást kínáló népfőiskolai mozgalomra, a közéleti kérdésekkel foglalkozó kollégiumokra vagy éppen a közösségeket értékeik feltárására és erőforrásként kezelésére buzdító értéktár mozgalomra, a Kárpát-medencében is megvalósuló értéktár kollégiumok eredményeire.

A népfőiskolákat és a közösségi művelődést egyaránt az a meggyőződés mozgatja, hogy a közösségi lét jelenti az alapját annak, hogy az önmagáért és a társadalomért felelősséget vállaló egyén tudása és tapasztalata közkinccsé váljon. Munkatársaimmal együtt hiszek benne, hogy az értékek mentén szerveződő közösségek jelentik a kulcsát a nemzet felemelkedésének.

A Kárpát-medencei népfőiskolai kezdeményezések a magyarság kultúrájának, hagyományainak továbbélését, gazdagítását és fejlődését szolgálva, a helyben élők igényeinek figyelembevételével, a változásokra reagálva járulnak hozzá egy cselekvő, önmagáért tenni akaró és képes társadalom megerősítéséhez. A Szín – Közösségi Művelődés folyóirat 21. évfolyamának a 2016-os évet záró lapszáma a népfőiskolák szellemiségét, példaértékű kezdeményezéseket, a leendő hálózatban rejlő lehetőségeket kívánja bemutatni – mintegy iránymutatásként.

Érték, sikerélmény, veszélytudat – A népfőiskolai mozgalomról*

Több, mint négy és fél évtizedes népművelői gyakorlat, 25 esztendőss népfőiskolai szervezőmunka és sok-sok munkatárs tapasztalatait és az ebből alkotott cselekvési programot, jövőképet sűríttem, rögzíttem az előadásra megadott időkeretben.

Három alapmondat és három kulcsszó, ez lesz mondandóm vázlata. Az első közismert mondat: Rombolni könnyebb, mint építeni. A második: Makovecz Imre nem csak térben, de lélekben is közösségi tereket épített. A harmadik: Ember nélkül semmi nem lehetséges, intézmény nélkül semmi nem tartós.

A kulcsszavak pedig: érték, sikerélmény, veszélytudat.

Nos, haladjunk visszafelé: veszélytudat.

A népfőiskolának több jó vagy elfogadható meghatározását ismerem, ezt megfogalmazni magam is többször próbáltam, de Sári Mihály találó, egyszerű foglalatánál jobbat nem tudok. Idézem: „A népfőiskolák hazánkban más talajokon gyökereznek, mint Dániában vagy más országokban, azonban minden országban van egy közös vonásuk: akkor bukhatnak föl, szület-

nek meg, amikor az ország, a nép sorsa, kultúrája, jövője veszélybe kerül.”

Sári Mihály meghatározásában tehát a lényeg: a népfőiskolák létrejöttét és azok eszmei alapjait mindig a korkövetelmények szabályozzák és olyan szellemi törekvések, mozgalmak, teljesítmények alapozzák meg, amelyek az „itt és most” elve szerint, de történelmi összefüggésekben keresnek válaszokat a közösség életének döntő kérdéseire. Az elmúlt 250 esztendőben részben ez érvényes Tessedik Sámuel szarvasi iskolájára, és érvényes báró Wesselényi Miklós székelyföldi, makfalvi kollégiumára, amely már a reformkori szellemiség jegyében, Vörösmarty nemzethalál látomásának veszélytudatával szerveződött. A nemzethalál iszonyú vízióját Trianon égeti a magyar lélekbe, a veszélytudat ekkor lesz majd minden népréteg, a társadalom közel egészének riadóztató élménye.

A trianoni békediktátum, országunk megcsonkítása, népünk lelkiállapota és a társadalmi bajok együttesen sürgetve követelték az új válaszokat és megoldásokat, mégpedig azzal a legfontosabb feladattal, hogy a nép végre a po-

litikai nemzet részévé és sorsának alakítójává váljék. Kimondva, vagy kimondatlanul ennek a célnak a jegyében születtek mozgalmak, társaságok, olvasóköri, különféle kulturális egyesületek, világi és egyházi népfőiskolai kezdeményezések, többségük nem csak kulturális, de társadalomkritikai, politikai indíttatással is. Ám elsődleges feladat a magyar társadalmi valóság megismerése – elsősorban a magyar vidék, a korabeli paraszt-társadalom tényleges helyzetének a feltárása – és széleskörű megismertetése volt. Ennek jegyében született a Bartha Miklós Társaság és annak kiáltványa „Ki a faluba!” címmel, Fábián Dániel és József Attila szerkesztésében, majd a harmincas évek elejétől induló népi mozgalom, amely rövid időn belül a korszak vezető szellemi mozgalma lett, s egyben jelentős vonzásköre paraszti, értelmiségi, közép-osztálybéli tömegeknek.

Klebelsberg Kuno már a Horthy-korszak elején, 1922-ben a felnőttképzés elfogadott intézményeivé tette a népfőiskolákat. Sorra alakultak a mezőgazdasági ismereteket, a selyemhernyó tenyésztést, a szabást, varrást, hímzést megtanító, és mindemellett a keresztény

* Lezsák Sándor előadása elhangzott Budapesten, az Országházban, a Nemzeti Művelődési Intézet: Nemzeti kultúra – társadalom, gazdaság, jólét című szakmai konferenciáján, 2016. január 12-én.

gondolkodást és a mértékletes életvitelt tudatosító népfőiskolák. A húszas évek végén már mintegy hetven népfőiskola működött az országban. A harmincas években jelentős szerepet játszottak a kisbirtokosok áruértékesítő szövetkezeteinek megteremtésében, és ez az időszak fedezi föl és ragyogtatja újra a magyarság évezredes kincseit, hagyományait, élő művészetét.

A harmincas évek végén megjelentetett „Népfőiskolai Útmutató”-ból egy idézettel tudom érzékelteni, hogy az akkori szervezők, köztük Benda Kálmán – egyes szám első személyben megszólalva – a népfőiskolák tevékenységére a magyar sorsproblémák összességének szemszögéből, mint az egyik lehetséges orvosló eszközre tekintettek, azaz: „Nem is csak a népfőiskolát nézem. Szemem előtt az egész magyar népművelés van. Ebbe próbálom beleépíteni a népfőiskola célkitűzését, és munkáját is.”

A világháború rablógylkos pusztításait követően a kommunista vezetés nem tűrhette a keresztény szemléletű népfőiskolák tevékenységét. 1946-ban a katolikus népfőiskolákat, két esztendő múlva pedig valamennyi népfőiskolát betiltottak, vagyonukat államosították, vezetőiket üldözték. A szellemi vagyon, a népfőiskolai gondolat hazai száműzetésben próbált hatással lenni a kommunista, keresztényellenes pártirányítás által vezérelt népművelés, közművelődés területére.

1951-ben az országban működő 2500 kultúrotthonnak, művelődési háznak csak néhány százaléka volt újonnan épített intézmény, mert ezek az épületek szinte mind az egyházaktól, a betiltott ipartestületektől, gazdaköröktől, helytörténeti, kulturális és karitatív egyesületektől, népfőiskoláktól, olvasóköröktől és kluboktól, és kis hányadukban az „osztályidegen”-nek minősített arisztokratáktól, értelmiségiek-

től elkobzott ingatlanokból álltak. A szovjet megszállás évtizedeiben a népfőiskolai gondolat, gyakorlat, mint bűvópatak volt jelen a hetvenes, nyolcvanas években és a Haza-fias Népfőiskola keretén belül is erősített helytörténeti kezdeményezéseket, közösségeket, helyi klubokat, kertbarátokat, olvasóköröket, művészeti mozgalmakat.

1990 után, az első szabad választásokat követően súlyos veszteségeket szenvedett el a kultúrát és művelődést szolgáló intézményhálozat. Bezártak mintegy félezer vállalati művelődési házat, több száz szakszervezeti művelődési otthont, közel ezer mozit és filmszínházat, amelyek nagy része – főként a falvakban – közművelődési feladatokat is ellátott.

Ezt megelőzően 1987 őszén, a lakiteleki sátorban Nagy László költőt idéztem: „A torkon vágott forradalmak pirosát és gyászát viseljük belül.” A kilencvenes évek közepén Nagy László gondolatát így módosítottam: „A torkon vágott rendszerváltás pirosát és gyászát viseljük belül.”

A közművelődés leépülésének eme időszakában elevenedett föl kényszerpihenőjéből a népfőiskolai gondolat, és alakultak meg újra a népfőiskolák. Feleséggemmel, munkatársaimmal ekkor, 1990 telén kezdtük el szervezni a Lakiteleki Népfőiskolát.

Már a kezdetkor alapvető feladatomból és célomból volt, hogy föl kutassam, megtaláljam azokat a településeket, személyiségeket, ahol, és akik a minden területen bomlasztó és pusztító és züllesztő erkölcsi, gazdasági válság ellenére és ellenében is képesek életerős kisebb-nagyobb közösséget szervezni, megtartani, szemléletet formálni, egymást erősíteni, gazdagítani. A Lakiteleki Népfőiskola kollégiumai, elsősorban a Klebelsberg Kollégium, a Karácsony Sándor Kollégium, a nyári szabadegyetemek munkája élményforrás volt, és bi-

zonyította, hogy a bűvópatakokból felszínre tört a népfőiskolai gondolat és korszerű formában képes közösségi tereket létrehozni, akár önellátó falvakat is működtetni. Rendkívüli személyiségek munkássága bontakozott ki az elmúlt két és fél évtizedben. Hétköznapi küzdelmük történetének lényege, hogy a valóság jegyesei, akik az észszerűség, az empátia, a gyakorlati érzék biztonságával úgy alakították környezetüket, hogy a közösség jutalma a lélekben is gazdagító *síkerélmény*.

Még a kilencvenes évek elején szerveztük meg a Lakiteleki Népfőiskolán az első Hungarikum-konferenciát. A törvényt előkészítő folyamat részeként Bács-Kiskun megyében a tíz kistérségben *értékfeltáró* kiállításokat, összejöveteleket szerveztünk. Többek között e tapasztalatok segítségével jutottunk el képviselőtársaimmal az országgyűlési határozathoz, és 2012-ben a nagy többség által megszavazott törvényhez. A magyar nemzeti értékekről és hungarikumokról szóló törvény berendezi az országot, a magyarság kirakatát világszerte ismert és elismert magyar csúcsteljesítményekkel, de ez a törvény a helyi értékek föltárását, bemutatását is szorgalmazza. A helyi értéktáraknak pedig közösségalkotó, fejlesztő lehetősége van, hiszen értéket hordozó emberek, személyiségek kapnak erősítő balzsamot, sikerélményt, megújuló lehetőséget. Így válhat az értékelvű népfőiskola a közösségi művelődés egyik bázisává. A Duna-Tisza közti falvakat, tanyavilágot fölmérő kutatások után ma már külhoni értékfeltáró kollégiumokat szervezünk a Muravidéken, Apatin és Zenta környékén, Kárpátalján, a partiumi Hegyköz településein és Moldvában, Bákó környékén a csángó magyar településeken. Ebben a tudományos kutatómunkában több száz egyetemista, főiskolás és szakember vesz részt. További tizennégy külhoni

kollégiumot készítünk elő: Érmelék, Kalotaszeg, Alcsík, Felcsík, Gyimesi csángó falvak, Aranyosszék, Háromszék négy kollégiuma, valamint Csallóköz, Garam-vidék, Kassa környéke és a Várvidék. Az elszakított területeket föltérképező, értékfőtáró kollégiumok fél esztendő terep-, és műhelymunkával, DVD-melléklettel ellátott könyvet szerkesztenek. Az első kötet, Dravasög és Szlavónia magyar értékei címmel a Lakiteleki Antológia Kiadónál Lábadai Károly professzor szakmai irányításával jelent meg.

Mindez csak egy része a Lakiteleki Népfőiskola működő programjainak, az összehangolt munkához mindenkor meg kell találnunk a megfelelő személyiségeket, azt talán túlzás volna állítani, hogy küzdünk a bőség zavarával, de jóval többen jelentkeznek programjainkra, mint amit sokan feltételeznek.

Ember nélkül semmi nem lehetséges, intézmény nélkül semmi nem tartós. A népfőiskolai mozgalmat az észszerűség határán belül intézményesíteni szükséges.

A legendás Beke Pál szellemiségével Závogyán Magdolnáék által újjászervezett Nemzeti Művelődési Intézet és a Lakiteleki Népfőiskola együttműködése az elmúlt években megalapozta a népfőiskolai hálózat stratégiai kereteit.

Az a szemlélet, az a nemzeti és népi elkötelezettség, erkölcsi vállalkozás és társadalmat javító szándék, amely a két világháború közötti népi mozgalom résztvevőit jellemezte, mindmáig alapját szolgáltatja azoknak a népfőiskolai, közművelődési törekvéseknek, amelyek európai létünk és a Kárpát-medencei magyarság sorskérdéseire keresik az adott korszak szerint lehetséges válaszokat.

A népfőiskolák hálózata – az egész Kárpát-medencére kiterjesztve – nem csak a magyarság reális helyzetképeinek, de nemzeti öntudatának és összetartozásának

tudatához, jobb közérzetéhez is pótolhatatlan közösségsszervező erővel járulhat hozzá.

Igen, *Makovecz Imre nem csak térben, de lélekben is közösségi tereket épített.* A népfőiskolák nem csak intézményhálózat kell, hogy legyen, de lélekben is közösségi tereket hoznak létre. A történelmi hazában, a Kárpát-medencében a magyar közösségi, nemzetközösségi teret és olyan nemzetek, népek közötti tereket, kapcsolatokat is, amelyek hozzájárulnak ahhoz, hogy az egészséges veszélytudat ösztönző erejével képesek az öszszefogásra, akár egy fenyegető migránsáradat ellenében is.

Másfél éve készült el A hazai népfőiskolai mozgalom megújításának és a Kárpát-medencei népfőiskolai hálózat kialakításának programja. A Miniszterelnökség, az Emberi Erőforrások Minisztériuma, a Vidékfejlesztési Minisztérium és a Nemzeti Művelődési Intézet ösztönző támogatásával elkészült és elfogadott közel 200 oldalas tanulmány ismerteti a népfőiskolai gondolat hazai gyökereit, klasszikus korszakát, az európai hagyományokat és a mai gyakorlatot. A tanulmány röviden jellemzi a mai magyar társadalom állapotát, a hazai felnőttképzési rendszert, majd bemutatja a lakiteleki műhely arculatát, a programkínálatot, az újjáéledő mozgalom érdekében végzett munkát, az épülő kapcsolatrendszerrel, a helyi, a járási és a térségi népfőiskolák tervezett kereteit, programjait, az adott térségre gyakorolt hatását, szervező feladatait.

A gazdagon illusztrált és adatolt tanulmány SWOT analízis keretében a vidéki hálózat népfőiskolái közül elemzi a vasvári, a túristvándi, a bajai, a bácskerteszi, a kötegyáni és a nagykatái szerveződő népfőiskolákat, stratégiai céljait, lehetőségeit.

A tanulmány népfőiskolai jövőképet, stratégiai célokat, képzési

irányokat, programcsomagokat is megfogalmaz, valamint ismerteti a Kárpát-medencei Hálózat kiépítésének módszertanát, gyakorlati lépéseit, az új hálózati helyszínek kiválasztását, az infrastruktúrafejlesztés koncepció szintű terveinek elkészítését, költségvetését. Végezetül a tanulmány az elérendő jövőkép érdekében meghatározza az átfogó célokat, és az elvárt eredményeket, a Kárpát-medencei népfőiskolák rendszerének hosszabb távon jelentkező társadalmi hatását. Ez utóbbit pontokba szedve idézem: „Korszerű nemzeti önismeret – tehetség gondozás – egyéni, és közösségi sikerélmények – vonzó közéleti és politikai stílus megerősödése – hitéleti élmények és karitatív képességek fejlesztése – a szegény sorsú családok gyermekeinek iskoláztatása – hagyományőrző attitűd erősödése – szellemi, gondolkodási igényesség, az élet-hosszig tartó tanulás képességének elmélyítése – a térségi szerveződés új, helyi erőket mozgósító bázisai jönnek létre.

Ez a programalkotó tanulmány alapja a Nemzeti Művelődési Intézetel történő együttműködésnek. Az Intézet kitűnően megszervezett és működtetett országos hálózata, kulturális, közmunka programja, a közösségi művelődés új formáival, a közösségképző, a helyi közösségi életet újjászervező szakmai ismereteivel teheti teljessé a Lakiteleki Népfőiskola törekvéseit.

Politikai, történelmi ritmusérzék kell ahhoz, hogy mikor kell és szükséges nemzeti ügy érdekében dönteni. Itt, az ország házában ne tűnjön túlzásnak az a ténymegállapítás, hogy kegyelmi állapotban élünk, a nemzeti megújulás alkotó feszültségében.

Rombolni mindig könnyebb, mint építeni. Mi, a Lakiteleki Népfőiskola a Nemzeti Művelődési Intézetel együtt építünk, építkezünk. Az építkezéshez pedig minden adott. Van Alaptörvényünk, és az

ebből eredeztethető nemzeti érdekvédelem, gazdasági és szellemi honvédelem, megújuló családtámogatási rendszer, Erzsébet program, formálódó Kincsem Nemzeti Lovasprogramunk és A magyar értékek védelméről és a hungarikumokról szóló törvényünk.

Újra felidézem a két világháború között, a harmincas évek végén megjelentetett „Népfőiskolai Útmutató” egy gondolatát. A szöveg egyes szám első személyben íródott, s ez most kapóra jön, mert így könnyebb azonosulnom Benda Kálmánnal: *„Nem is csak a népfőiskolát nézem. Szemem előtt az egész magyar népművelés van. Ebbe próbálom beleépíteni a népfőiskola célkitűzését, és munkáját is.”*

Ma is ez a feladatunk, és ez nem kevés.

A Lakitelek Népfőiskola életének és vezetésének értékelésére ajánlott olvasmány a 18.5. (2013. október) Szín – Közösségi Művelődésben megjelent Páros beszélgetés Lezsák Sándorral és Lezsák Sándorné Sütő Gabriellával című írás.

Tényanyag a külhoni értéktárhoz

A Lakiteleki Népfőiskolán a kezdetek óta, a kilencvenes évek elejétől szervezünk a Kárpát-medencei magyar értékeket feltáró összejöveteleket, kollégiumokat, konferenciákat.

Az Országgyűlés 2012 tavaszán fogadta el a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló törvényt, amely szerint a nemzeti értékek azonosítása, rendszerezése és védelme egy többszörösen összetett, alulról felfelé építkező rendszerben az ún. Magyar Nemzeti Értékek piramisában történik. Az értékek felkutatása, azonosítása és gyűjtése a településeken kezdődik, hiszen a helyi értékeket a helyiek ismerik a legjobban. A helytörténészek, muzeológusok, néprajzosok, pedagógusok, szakemberek, lokálpatrióták sok helyen már el is készítették a helyi értékek listáját, amely folyamatosan bővíthető. A települési értéktárak mintájára alkotják majd meg a megyei és tájegységi értéktárakat az önkormányzatok, a Magyar Értéktárat pedig a helyi, ágazati és külhoni értéktárak összesítése során a Hungarikum Bizottság állítja össze.

A Magyar Értéktárban nyilvántartott egyes, megkülönböztetésre, kiemelésre méltó, a magyarságra jellemző tulajdonságával, egyediségével, különlegességével és minőségével a magyarság csúcsteljesítményének számító nemzeti értékeket a törvényben nevesített Hungarikum Bizottság hivatott, egyedi értékelés eredményeként, hungarikummá minősíteni.

A külhoni magyar értéktár bővítését segíti a Lakiteleki Népfőiskola értékfeltáró programja. Ennek keretében szerveztük meg – a Pallas Athene Domus Concordiae Alapítvány támogatásával – a külhoni Kollégiumokat, helyi szakmai vezetővel és a Lakiteleki Népfőiskola részéről technikai szervezővel. A két alkalommal, tavasszal és ősszel végzett helyszíni kutatómunkák anyagának feldolgozását kiadványok és végül kötetek tartalmazzák.

Az értékfeltáró terepmunkában a helyi segítők mellett egyetemek, főiskolák hallgatói, tanárai vettek részt. Lelkiismeretes munkájukat ezúton is köszönöm. Ők készítik a kutatás alapján sorra kerülő konferenciát és kiállítást, ahol bemutatjuk a magyar lakta települések általuk gyűjtött értékeit. Ezzel a munkával járulunk hozzá a külhoni értéktárak bővítéséhez.

A Miniszterelnökség, az Emberi Erőforrások Minisztériuma, a Pallas Athene Domus Concordiae Alapítvány, a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. és a Hungarikum Bizottság támogatásával a Lakiteleki Népfőiskola szervezésében Drávaszög és Szlavónia térségében egy, Kárpátalján négy kollégium munkáját fejeztük be. 2016 nyaráig a Zenta Kollégium mellett Muravidék, Nyugat-Bácska, Hegyköz, Moldva magyar lakta részein, Garam mente, Komárom és Órvidék területén dolgoztak kutatóink. 2016 őszén ezeken felül Gyimes magyar lakta részeinek és Torockó-Aranyosszék térségeinek értékfeltáró munkáját indítjuk el.

Lezsák Sándor
a Lakiteleki Népfőiskola vezetője,
a Hungarikum Bizottság tagja

A magyar járások tudáskörnyezete*

Tisztelt konferencia, kedves vendégek!

Napjainkban felgyorsultak azok a változások, amelyek jórészt a rendszerváltoztatás óta eltelt évtizedekben nyertek formát és tartalmat. A társadalmi-gazdasági életben lejátszódó átalakulásokkal párhuzamosan a kulturális élet is számos területen szembesül a hagyományos struktúrák átalakításának szükségességével. A művészeti, közgyűjteményi és közművelődési szakterületek *bővelkednek a társadalmi és gazdasági változásokból következő kihívásokban. Napi feladatot jelent a helyes megoldások, kezelési alternatívák kidolgozása és alkalmazása, az új kihívások érzékelése. A kulturális élet jövője alapul ezen a folyamatos változáson.*

Meggyőződésem, hogy a kulturális kormányzat akkor jár el helyesen, ha az élére áll ezeknek a változásoknak.

Természetesen a változások dinamikájában is *tudnunk kell a célt, éreznünk a mértéket.* Ahhoz, hogy a folyamatosan változó világunkban mégis önmagunk maradjunk, megfelelő értékek birtokában, ezekhez ragaszkodva kell szervezni a mindennapokat. *Ezek az értékek állandóak és mindenki számára elsajátíthatóak. Ebben*

a szakadatlan elsajátítási folyamatban van a közösségi művelődés pótolhatatlan szerepe.

Emlékszem, olyan szerencsés lehettem annakidején, hogy Beke Pállal az országot járva, az ő gondolatainak a fényében láthattam a helyi társadalmak különös világát. Voltak olyan települések, ahol pezsgett a kulturális élet, bontakoztak a helyi társadalmak gazdasági életét, közösségi együttműködéseit élénkítő, az életminőséget javító civil kezdeményezések. Ugyanakkor, lehet, hogy a szomszéd településen, általános volt, ahogy ma mondanánk, a „kulturális szegénység”. Az ő vezetésével próbáltam megérteni ezeket a folyamatokat, *a közösségek éltető hajszályököreit.*

Kulturális helyettes államtitkárként egyértelmű volt számomra, hogy ha van fontos teendőm e beosztásban, az Beke Pál programjának folytatása, immáron országos méretben, az ő szellemiségének értékállóságával.

Ez az elhatározás vezetett 2015-től a kulturális alapellátás rendszerének lépésről-lépésre történő kidolgozásához.

A kulturális alapellátás a hatékony nemzetnevelés átfogó kormányzati keretét biztosítja a művészeti, közgyűjteményi és közművelődési szakterületeken.

Az alapellátás kiépítésének *indoka* az, hogy az államnak aktivi-

záló szerepet kell felvállalnia, hogy a közös társadalompolitikai célokat elérjük. Az aktivizáló kultúrpolitika *célja* a kulcskompetenciák elsajátításához szükséges *attitűdök fejlesztése* a népesség teljes körében.

A lényeg, hogy lehetőleg minden embernek legyen *lakóhelyén* lehetősége arra, hogy *bekapcsolódjon* közös tevékenységekbe, *megismerhesse* a kulturális értékeket, és *aktív részese, formálója legyen a kultúraelsajátítás folyamatának, személyiségfejlődésének.* Továbbá legyen alkalma történeti meghatározottsága megismerésére és a *felelős magatartás* kialakítására, a hagyományok, normák, együvé tartozás, közös történelemben gyökerező látásmód elsajátítására.

E program sikeréhez elengedhetetlenül szükséges, hogy kormányzati szinten pontosan ismerjük a magyar valóságot. Olyan szükségletek kerüljenek napvilágra, amelyek közpénzből történő támogatása az egyén javát, közösségeinek erejét, valamint az ország mentális és gazdasági felemelkedését egyaránt szolgálja. *Ez a célja a helyi társadalmak és járások tudáskörnyezete vizsgálatának.*

A következőkben *a vizsgálat eredményeinek rövid keresztmetszetét mutatom be.*

* Závogyán Magdolna helyettes államtitkár, a *Nemzeti kultúra – társadalom, gazdaság, jólét* címmel Budapesten, az Országházban 2016. január 12-én megtartott konferencián elhangzott előadásának szerkesztett anyaga.

Mi a tudáskörnyezet, milyen összetevői vannak?

A tudáskörnyezet fogalmát ágazatunkban elsősorban települési vagy járási szinten alkalmazzuk. Olyan társadalmi tevékenységek, technológiai és fizikai feltételek összességét értjük rajta, amelyek célja, hogy segítse az együttműködésben rejlő tudás gyarapítását, a döntések és beavatkozások előkészítését.

Fizikai feltételeken a kulturális intézményeket, közösségi színtereket, technológián a kínálat megtervezésének és a résztvevők elérésének, bevonásának módszerét értjük.

Ebben a tekintetben a tudáskörnyezet az a környezet, amelyben a minisztérium mindkét társadalompolitikai szándéka érvényre juthat:

- kulturális alapellátás,
- kulturális közösségfejlesztés, közösségi innováció, közösségi tervezés – összefogás a helyi társadalom és gazdaság fejlődéséért és az életminőség színvonalának emeléséért.

Miért szükséges a tudáskörnyezet vizsgálata?

A tudáskörnyezet vizsgálata azért fontos számunkra, hogy ismereteket szerezzünk bizonyos térségek hiányairól (amelyeket éppen ezért fejleszteni kell), illetve más térségek erősségeiről (amelyek hozzájárulnak a helyi fejlődéshez, és más térségek számára példaként szolgálhatnak).

Milyen hatást várunk a felméréstől?

Miután a megkérdezettek munkájuk miatt is érintettek a felmérés által tisztázandó kérdésekben, arra számíthatunk, hogy már maga a felmérés ténye is hozzájárul a témakör tudatosításához, a közös gondolkodás igényének felkeltéséhez.

Az előadásomban azt fogom vizsgálni, hogy milyen előzetes eredményeket hozott az a vizsgálat, amelynek során közel 2 millió új adatot tartalmazó adatbázist tudtunk létrehozni, és hogy mire fogjuk használni a vizsgálat eredményeit.

A vizsgálatba Magyarország minden járása bevonásra került, a jelenlegi 3.154 település közel 60%-a (1853 település) hozzátehet-e véleményét.

A településeken a lakosságszám-al arányosítva minimum 2, maximum 40 kérdőív kitöltésére került sor, így összesen több mint tízezer (10.156 db) kérdőív adatait elemeztük.

A válaszadók a települések döntéshozói, a kulturális és kultúrával kapcsolatban álló (oktatási, civil,

szociális, egyházi stb.) intézmények és szervezetek vezetői voltak.

Az adatok kiértékelése alapos munkát igényel, de már most láthatóvá vált néhány érdekes összefüggés. Korai lenne egyértelmű megállapításokat tennünk, de számos olyan kérdést tudunk feltenni, amelyek önmagukban is elgondolkodtatóak.

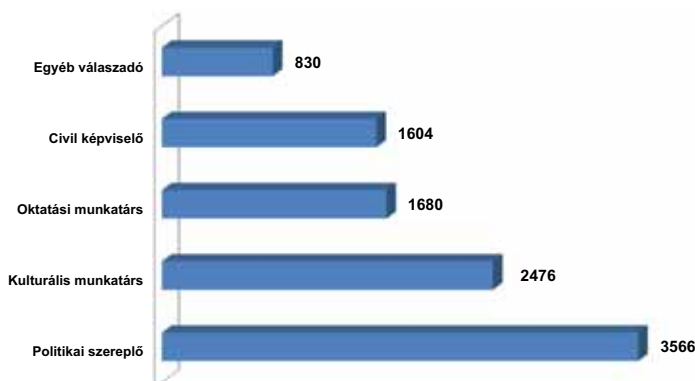
A vizsgálatban nem csak a közösségi és kulturális helyzetről tájékozódunk, hanem emellett figyelembe vettünk olyan, a hazai közéletet érdeklő aktuális kérdéseket, mint a területi fejlettség, vagy a népességfogyás.

Vizsgálatainkból kiderült, hogy a gazdasági helyzet kedvező megítélése összefügg a járás fejlettségével. Ez nem meglepő.

TUDÁSKÖRNYEZET KUTATÁS MINTÁJA

	A kutatásban részt vevő települések száma	Országos településszám	A kutatásban résztvevő települések aránya az országos településszámhoz viszonyítva (%)
község	1442	2689	53,63
nagyközség	97	119	81,51
város	291	322	90,37
megyeszékhely, megyei jogú város	22	23	95,65
főváros	1	1	100,00
Összesen	1853	3154	58,75

VÁLASZADÓK (10.156 FŐ) MEGOSZTLÁSA

A válaszadók szerint a kedvező demográfiai helyzet szintén összefügg a járás fejlettségével. Úgy tűnik tehát, hogy minél fejlettebb egy járás, a megkérdezettek annál jobbnak érzékelik nemcsak a gazdasági, hanem a demográfiai helyzetet is.

Ami a közösségi és kulturális életet illeti, a válaszadók szerint a fejlettebb járásokat élénkebb közösségi és kulturális élet jellemzi. Ez sem meglepő.

Azt viszont fontos megjegyezni, hogy a kulturális élet azokon az – 1.000 főnél magasabb lélekszámú – településeken kapott kedvezőbb pontszámokat, ahol közművelődési szakember dolgozik. Az ösz-

szefüggés tehát világos: ahol közművelődési szakember dolgozik, ott élénk a közösségi és kulturális élet. Az ok-okozatiságot most nem célunk vizsgálni, de feltételezzük, hogy ezen szakemberek munkája is hozzájárul a járások fejlettségéhez.

Megjegyzendő: térképeinken a legrosszabb eredményeket mindig piros, a legjobbakat mindig sötétzöld szín jelzi. A kettő között három átmeneti fokozatot tüntettünk fel. A sárga szín átlagos eredményeket mutat.

Ha térképen nézzük meg, hogy az emberek szerint hol nem élénk a közösségi és kulturális élet, akkor nyilvánvaló, hogy az aprófalvas tér-

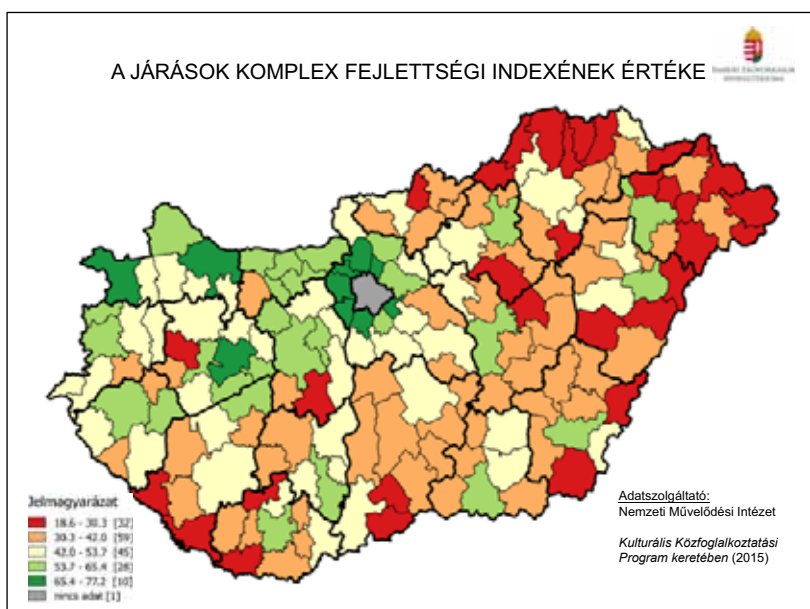
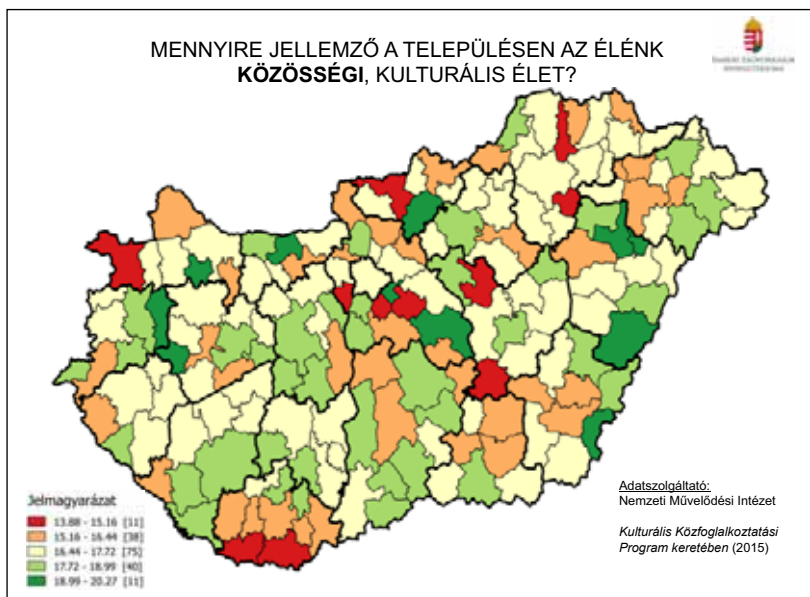
ségekben számíthatunk alacsony pontszámokra. Az eredményeket – például az abaúji encsi járásban, vagy a baranyai sellyei járásban az alacsony komplex fejlettségi index magyarázhatja (amit majd következő térképünk fog bemutatni).

Feltűnő, hogy néha, nagyjából azonos adottságokkal rendelkező, szomszédos járások között komoly különbségeket találunk: például Budapesttől északkeletre, Nógrádban, a balassagyarmati járás nagyon alacsony, a vele délkeletről szomszédos pásztori járás nagyon magas mutatókkal rendelkezik. A fővárostól délkeletre, Pest megyében a gyáli és a monori járás nagyon alacsony, ellenben a szomszédos vecsési és ceglédi járás nagyon magas pontszámot kapott.

Ez a térkép a járások komplex fejlettségi indexét jeleníti meg, és segít abban az összehasonlításban, hogy a járások komplex fejlettségét összevethessük a kulturális fejlettség különböző tényezőivel. *Megjegyzendő:* az index megállapításánál a vonatkozó kormányrendelet a társadalmi, demográfiai, a lakás- és életkörülményeket, a helyi gazdaságot és munkaerőpiacot, valamint az infrastruktúrát és a környezeti helyzetet leíró mutatókat vette figyelembe.

Láthatjuk, hogy a komplex fejlettséget mutató index magas pl. a gyáli járásban, és főleg az érdi, valamint a soproni járásban, a kulturális élet élénkségét mutató előző térképen ezek mégis nagyon alacsony pontszámokat kaptak!

A következő időszakban azt kell majd megvizsgáljunk, hogy az ilyen jellegű eltéréseknek mi az oka, és milyen beavatkozásra van szükség a javuláshoz. A soproni járás esetében érdekes módon összefüggés látszik az alacsony lakossági, civil aktivitással, és azzal, hogy a településekre nem jellemző, hogy a kulturális intézmények, szervezetek a találkozási lehetőség és az integráció terepei lennének.

Az is érdekes, hogy az alacsony fejlettségű sarkadi, illetve barcsi járásban miért tartják mégis élénken a közösségi és kulturális életet az emberek.

Ebben a tekintetben feltűnő, hogy a közepes komplex fejlettségű gyulai járásban a közösségi, kulturális élet nagyon élénk, a kulturális kínálatot és a lehetőségeket kiemelkedően jónak tekintik, a gazdasági helyzetet is egész jónak érzékelik. A lakosság, a civilek aktivitását illetően pedig országosan az egyik legmagasabb pontszámot ez a járás kapta.

Objektív és szubjektív tényezők

Amit eddig láttunk, az az emberek életének objektív, számszerűsíthető/kvantitatív, fizikailag tapasztalható feltételeivel, életkörülményeivel, életszínvonalával kapcsolatos.

Az életkörülmények bemutatása azonban nem azonos az életmód bemutatásával, mivel az nem tartalmazza a szubjektív, minőségi/kvalitatív, érezhető elemeket.

A kettő együttes kezelése azért fontos, mert az életkörülmények és az életmód együttesen határozzák meg az életminőséget, ami nélkül nem lehet egy társadalom fejlettségéről beszélni.

Annak érdekében, hogy közelebb jussunk a fejlődési folyamatok feltételeinek megértéséhez, vizsgálatunkban arra is kíváncsiak voltunk, hogy milyen az emberek hozzáállása a napi kihívásokhoz. Hogyan ítélik meg saját képességeiket? Mit akarnak tenni helyzetük javításáért? Milyen attitűdökkel jellemezhető egy járás népessége?

Mielőtt továbblépnénk, kérem, jegyezzék meg, hogy milyen színeket látnak az ország keleti felében, különösen az északkeleti területeken!

Térképünk az elmúlt nyáron elvégzett országos attitűdvizsgálat összesített eredményeit mutatja.

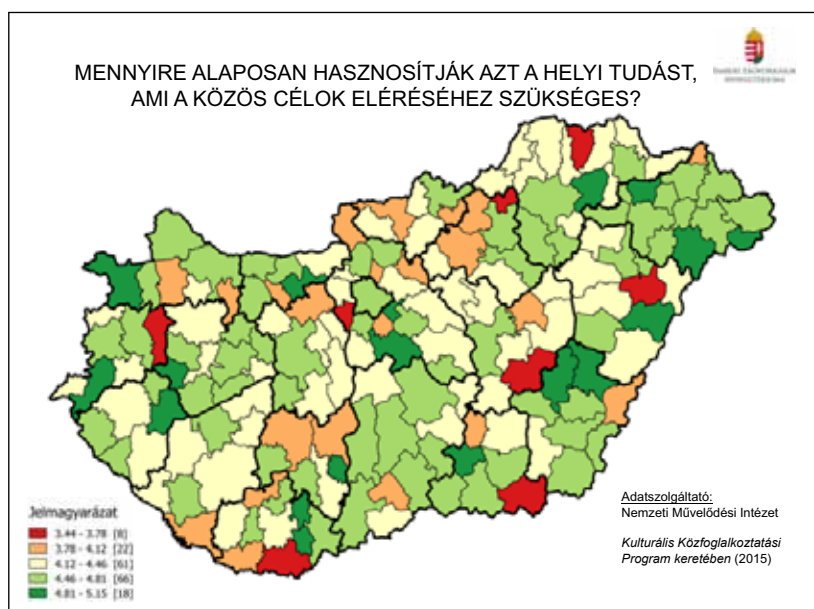
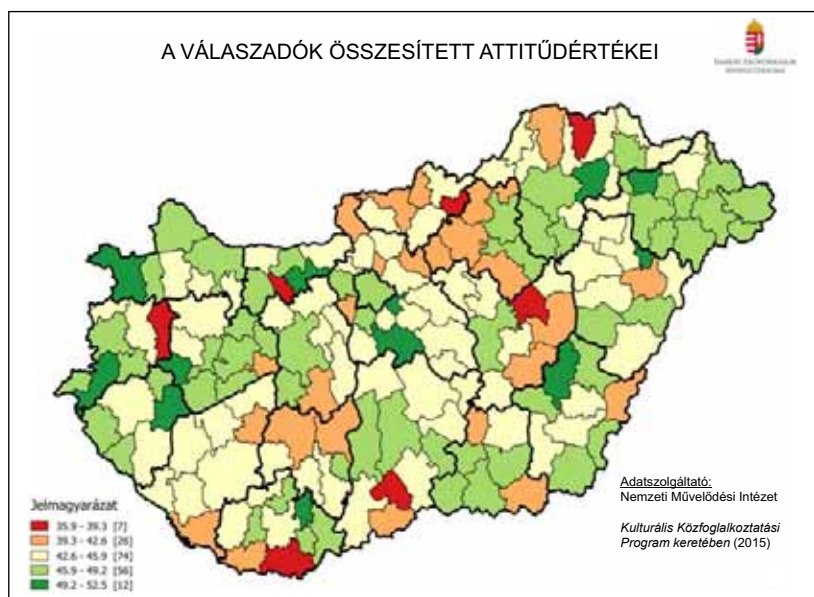
Ezen a térképen már azt látjuk, hogy az előbbi, az objektív életfeltételeket mutató térképhez képest ugyanúgy megmarad néhány piros szín (pl. Abaújban az encsi, a Nagykunságban a kunhegyesi, Felső-Bácskában a jánoshalmi járás).

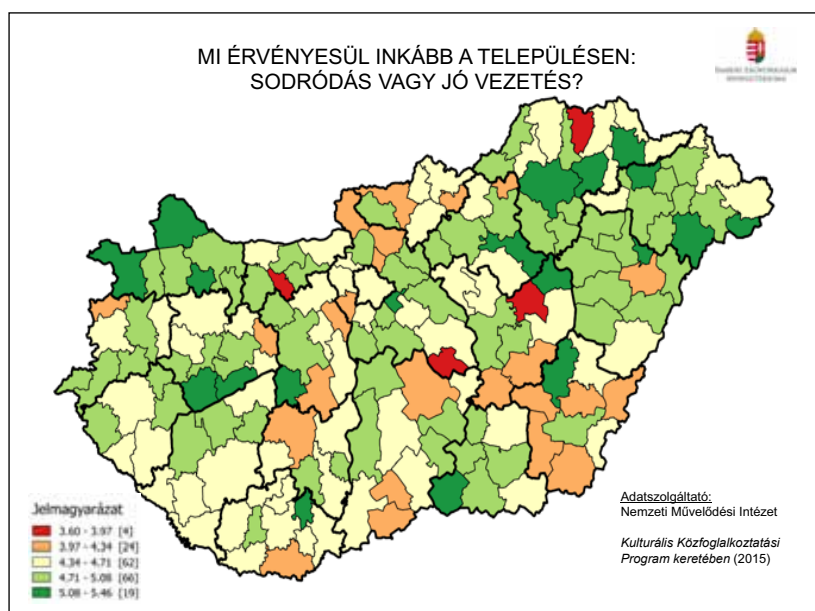
Sokkal fontosabb viszont, hogy néhány helyen a térkép pirosról zöldre vált! Különösen feltűnő ez Szabolcsban, az ibrányi járásnál. Ugyanilyen váltást figyelhetünk meg Baranyában a pécsváradi, Zemplénben a szerencsi, a Hajdú-ságban a hajdúhadházi, Békésben a gyoмаendrői járásban is.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében figyelemre méltó az az ösz-

szefüggő terület, amely az előző térképen még vörösbe hajlik, de ezen már zöld: lásd a kemecei, vásárosnaményi, fehérgyarmati, csengeri, baktalórántházai, máttészalkai, és nagykállói járásokat; délebbre, Hajdú-Biharban a püspökladányi és derecskei, Békésben a mezőtúri és a mezőkovácsházai járásokat. Hasonló változást láthatunk Csongrádban a kisteleki és mórahalmi, Bács-Kiskun megyében a kalocsai, a kiskőrösi és kiskunmajsai járásokban.

A térképen ábrázolt attitűdértékek több tényezőtől állnak össze, amelyeket a kutatásban egyenként is vizsgáltunk, de az idő szűkössége

mert megmutatja, hogy milyen tekintetben van szükség fejlesztésre, és az állam beavatkozására, tehát az alapellátás kardinális kérdésének, a rászorultságnak a megállapításában lesz segítségünkre.

Célunk a helyi tudás fejlesztése

A kulturális alapellátás fő feladata a helyes viselkedésre ösztönzés, a megelőzés, a közvetlen veszély-elhárítás, vagy célzott támogatás; továbbá a kompenzáció révén az attitűdök (hozzáállás) formálása és olyan kulcskompetenciák fejlesztése, amelyek visszafordítják a közösségi és kulturális elszegényedés folyamatát, és az embereket képessé teszik arra, hogy saját helyzetükön javítsanak.

A jövőben a felmérést lehetőleg két évente meg fogjuk ismételni, így idősoros adatokat kapunk, amivel követni lehet a változásokat. Különösen fontos ez abból a szempontból, hogy a kulturális alapellátás terén bevezetésre kerülő fejlesztések, beavatkozások hatását mérni tudjuk. Segíteni fog ez bennünket abban, hogy a kulturális intézményrendszer fokozottabban vegyen részt a helyi szükségleteknek megfelelő közszolgáltatásokban, aminek végső célja, hogy a kultúra hozzájáruljon a társadalmi kérdések megoldásához, a helyi gazdaság teljesítményének fokozásához, a terület vonzóképességéhez és végső soron az egyéni és társadalmi jóléthez.

A Nemzeti Művelődési Intézetnek köszönöm, hogy a Kulturális Közfoglalkoztatás keretén belül megvalósította ezt a kutatást, a szakembereknek a kiértékelést és az aktív közreműködést.

Önöknek pedig köszönöm megtisztelő figyelmüket.

ZÁVOGYÁN MAGDOLNA
kultúráért felelős helyettes államtitkár.

ge miatt ettől most eltekintünk, és csak kettőt mutatunk be.

Következő térképünk azt mutatja, hogy a megkérdezettek hogyan érzik, mennyire alaposan hasznosítják azt a helyi tudást, ami a közös célok eléréséhez szükséges. Jelentős az átfedés az előző és a most mutatott térkép között. Ebből, a zölddel jelölt járásokban azt olvashatjuk ki, hogy – a kedvezőtlen objektív adottságok ellenére – az emberek úgy érzik, hogy szükség van a tudásukra ahhoz, hogy előbbre lépjenek.

Ez a térkép azt mutatja be, a megkérdezettek hogyan érzik: Mi érvényesül inkább a településen: sodródás vagy jó vezetés?

Térképünk nagyon hasonló az előzőhöz. Ezt azt jelenti, hogy a zölddel jelölt járásokban nem csak szükség van a helyi tudásra, de a vezetés tudatosan számol is azzal.

Ezek a jelzések optimizmusra adnak okot. Az ország kevésbé fejlett északkeleti részén is jól kimutatható a nyitottság, az új gondolatok, közös jövőkép kidolgozása iránti fogékonyság, a hálózatépítés, az összefogás, a kockázatvállalás és különösen a helyi tudás hasznosításának igénye, és a jó vezetés. Érdekes módon itt nem érzik úgy az emberek, hogy sodródának. A komplex fejlettség ezen a vidéken alacsony, de a megkérdezettek

felmérik saját erősségeiket, gyengeségeiket és korlátaikat, és bíznak önmagukban! Olyan attitűdértékek ezek, amelyekre építeni lehet, és a helyi társadalmi innováció szolgálatába lehet állítani.

Meg kell majd vizsgálnunk, mi az oka annak, hogy például a szikszói és az encsi járás szinte minden tekintetben nagyon alacsony pontot kapott? Mi eredményezi a siklósi járás általában alacsony pontszámait? Mi az oka annak, hogy a gyulai járás jó mutatókkal rendelkezik, a vele szomszédos mezőkovácsházi nem. Mi az oka a különbségeknek az egymással szomszédos celldömölki és sárvári, vagy az oroslányi és tatabányai járások esetében?

A komplex fejlettség csak részben indok.

Felmérésünk térképei arra mutatnak rá, hogy a megkérdezettek hogyan vélekednek egy-egy járás tudáskörnyezetének, és helyi tudásának minőségéről. Arról kaphatunk pillanatfelvételt, hogy egy térség milyen szellemi képességekkel rendelkezik ahhoz, hogy a jövőben gyarapodni tudjon. A válaszok arra világítanak rá, hogy a terület népessége mennyire vágyik (és mennyire képes) a megújulásra, ami a haladáshoz szükséges.

A felmérés egyúttal közigazgatási eszközként is hasznos lesz,

Fiatalokkal a fiatalok megtartásáért

A Kincsház Pannon Ifjúsági Népfőiskola tervei

Bazsó Gabriella és Hoffner Tibor, valamint az általuk Taliándörögden működtetett KÖSZI-bázis, az ifjúsági- és értékőrzéssel kapcsolatos programok országosan és határon túl is egyre ismertebbek és elismertebbek. Munkájukról, terveikről már korábban is beszélgettünk, a Szín – Közösségi Művelődés hasábjain is megjelentek interjúik. Jól ismerjük, követjük egymás munkáját, hiszen Veszprém megyében számos szakmai programban dolgozunk együtt. Most Lakiteleken, a Népfőiskolai Műhely egyik sűrű napja utáni este kérdeztem őket induló ifjúsági népfőiskolájuk felől.

Balogné Uracs Marianna: *Taliándörögden a KÖSZI-vel (Közép-dunántúli Szövetség az Ifjúságért) hosszú ideje dolgoztok azon, hogy elindulhasson a Kincsház Pannon Ifjúsági Népfőiskola és Értékőrző Háza. Milyen célokat tűztetek ki magatok elé a népfőiskolával?*

Hoffner Tibor: Az elsődleges cél a fiatalok megtartása és a letelepedésük segítése. Ez alá rendelünk mindent, ennek egy nagyon fontos lába a népfőiskola is. Azt szeretnénk, hogy létrejőjön egy olyan meleg, barátságos, modern hely, ahol az érték a mérték, ahol remél-

hetőleg hosszú távon nyüzsögnek majd a fiatalok, és egy valódi ifjúsági közösségi helyé válik. Próbáljuk megtalálni azokat a módszereket, azokat a programokat, amikkel ezt tudjuk segíteni.

Egyik ilyen lehetőség az Ifjúsági Értékőrző Hálózat, ami 2011 óta Zsoltékkal (dr. Horváth Zsolt), a PTFA-val (Pannon Térség Fejlesztéséért Alapítvány) közösen megy. Én azt gondolom, ebben hatalmas potenciál van. Több okból is. Az egyik a helyi értékek megismerése, és a helyi értékek által a fiatalok kötődésének az erősítése a településeken. A másik, hogy olyan mód-

szerekkel dolgozunk benne, amik a közösségek fejlesztését segítik. Olyan ifjúsági közösségeket próbálunk kiengedni a kezünk közül, akik utána önállóan is tudnak dolgozni egy adott településen vagy térségben. Ez a cél. De azt is látjuk, hogy ehhez mindig kell egyfajta segítség, egyfajta bázis, ahova jöhetnek, ahonnan módszertani segítséget, egy kis visszajelzést kapnak, ahol egy kis mentorálás történik. Tehát ez egy nagyon fontos kapocs. És a népfőiskolának, azt gondolom, hogy fontos feladata lesz, hogy ezt a helyet a térségünkben is minél több településen meg tudjuk csinálni. Aztán fontos lenne, hogy minél több megyében el tudjuk még ültetni az Ifjúsági Értékőrző Hálózat csíráit. A határon túli magyarlakta területeken, ahol már megkezdtük a munkát, folytatni kell, hogy egy erős hálózat legyen belőle. Nem hatalmas nagy tömegre gondolunk, most jelenleg 3-400 aktív tagja van a hálózatnak. Tehát nem fontos az, hogy 50 ezren legyenek benne, de aki benne van, az ténylegesen működjön, tegye a dolgát, és élvezze azt, amit csinál.

A népfőiskolában hármas szintben gondolkodunk. Az egyik a helyi szint, Taliándörögd és közvetlen környezete, a dörögdi medence.

A másik szint a Balaton-felvidék. Az Éltető Balaton-felvidékért Egyesülettel (LEADER Helyi Akciócsoport) közösen kialakított helyi fejlesztési stratégiában egy nagyon markáns, egyértelmű irányt kapott a fiatalok megtartása. És ott kijelöltünk jó néhány olyan területet, ahol mi úgy gondoljuk, hogy meg kéne moccantani a fiatalokat, és kellene valamit tenni. Az egyik ebből az ifjúsági inkubátor program, hogy azokat a fiatalokat, akik elementek hazulról, külföldön vagy az ország különböző részein vannak kényszerből, pénz miatt, munkahely miatt, bármi más miatt, őket valahogy vissza tudjuk hozni. Hiszen látjuk azt, hogy egy csomó vállalkozó viszont keresi a jó minőségű munkaerőt és a fiatalot. A kettőt kellene megpróbálni összehozni egymással, és egy lehetőséget teremteni arra, hogy kipróbálhassák egymást, és a fiatalok hosszú távon itthon tudjanak ezért maradni, vagy vissza tudjanak jönni. Aztán jönnének a közösségerősítő programok, ami kis kalákaprogramokat jelentene, amivel szeretnénk településenként, térségenként megmozdítani a fiatalokat. A saját településükön két kézzel tegyenek bele a közösbe, érezzék meg ennek a fontosságát, érezzék meg az önkéntességet, ezzel is kötődjenek a saját településükhöz, és vívják ki az idősebb generáció elismerését is. Ezáltal a generációk közti kapcsolaton is valamilyen szinten tudnánk erősíteni. A harmadik pedig a Kárpát-medencei szint, ami magával az értékőr hálózattal működne, az egy sokkal nagyobb, sokkal szélesebb dolog. Ez egy nagyon-nagyon hosszú távú elképzelés, azt gondolom, kell majd 10-15 év, hogy nagyjából fel tudjuk építeni, ha lesz rá lehetőségünk.

Bazsó Gabriella: Ezek az alap pillérek, amikről a Tibi beszélt. De a népfőiskolával tudjuk biztosítani mindazt, ami az ifjúság megtartásához szükséges. Tudjuk bizto-

sítani, hogy a vállalkozók – fiatalok, idősebbek, akik ott élnek a térségben – meg tudják osztani a tudásaikat egymással. Tudjuk vállalni, hogy példaképeket teszünk a fiatalok elé, meg tudjuk mutatni, hogy lehet sikeresen élni vidéken is. Fontos a szemléletformálás, ugyanis most nagy úr van. Közelítünk kell őket egymáshoz, hogy a vállalkozó is jobban megértse a fiatalok álláspontját, jobban oda tudjon figyelni az ő igényeikre, de a fiatal is jobban megértse egy vállalkozó elvárását. Hogy megértse azt, hogy a becsületes munka mit jelent, a munka becsületének a visszaállítása. Ezek így nagyon nagy szavaknak tűnnek, de a folyamatot találkozásokkal, kerekasztal-beszélgetésekkel azt gondolom, lehet segíteni. És ezzel hozzá tudunk járulni ahhoz, hogy a napi kihívásoknak meg tudjanak felelni, és tényleg itt tudjanak maradni. Biztos, hogy sokakat elvisz a külföld a bérkülönbségekkel egyelőre, de azt is láttuk az ifjúsági felmérés készítése során, hogy nagyon sok fiatal mondja azt, hogy szeretne itt maradni. Ennek azonban az egyik feltétele a munkahely, vagy, hogy valami módon meg tudjon élni, tehát legyenek vállalkozási ismeretei, legyen rálátása arra, hogy mi minden van a térségben. És nagyon sok minden van, tudunk nagyon sok jó példát eléjük tenni. Ezeket kell tudnunk összehozni.

H. T.: És talán a kulcsa is meglesz – ezt az álmod is régóta dédelgetjük, és a népfőiskola talán

megengedi, hogy meg tudjuk csinálni –, a kulcsfigura program. Én kulcsfigurának nevezem, a Gabi kovászembernek, de mind a ketten ugyanazt értjük alatta, hogy találjuk meg a térségben azokat a fiatalokat, azokat a fiatalokat segítő felnőtteket, akik meghatározóak tudnak lenni, és őket szervezzük egy hálózattá, figyeljünk oda rájuk. Tehetséggondozó programmal, ösztöndíj programmal, bármivel, amivel lehet, hogy ezeket az embereket meg tudjuk tartani a térségben, és tudjuk erősíteni a kulcsszerepüket. Ugyanis ők lesznek a mozgatórugók. Ha ők nincsenek, akkor az egészet úgy, ahogy van, megette a fene. Ezek az emberek tudják helyben fenntartani a közösségeket, mi képtelenek vagyunk 60 települést mozgatni folyamatosan. Nem is ez a cél, azt gondolom, hanem hogy megtaláljuk a kulcsfigurákat is. És hogyha velük folyamatosan tudunk kommunikálni és őket tudjuk segíteni, és ehhez ott lesz egy háttérbázis – és a bázison most értem a népfőiskolát meg a KÖSZI bázisunkat –, akkor azt gondolom, hogy az egy hatalmas nagy lépés lesz. Nagyon jó lenne, ha valamikor el tudnánk érni azt, hogy akár egy központi kulcsfigura program is elindulhasson, mert annyi minden van már, vannak falugondnokok, egy csomó hálózat. És én azt látom, hogy bármerre megyünk az országban, most már évtizedeken keresztül valahogy mindig ugyanazokkal az emberekkel találkozunk. Mindegy, hogy minek nevezzük, hogy LEADER, ifjúsági referens, teljesen mindegy, valahogy mindig azok az arcok bukkanak fel. Ezeket az arcokat próbáljuk már meg stabilizálni és rájuk figyelmet fordítani. Ha nekik van egy biztonságuk, stabilitásuk, akkor egyszerűen nem kell mást tenni, csak hagyni, hogy tegyék a dolgukat, hiszen bizonyítottak már. Ezt megpróbálnánk kicsiben, mert ha tudunk modellezni egy kulcsfigura programot egy kis

térségben, akkor talán ezt később lehetne egy nagyobb szintre is emelni. Ez is egy kísérlet lesz, mint sok-sok minden más, amit már eddig próbáltunk, de hiszek a dologban. Ki kell találni a technikai és operatív részét, mibe kerül, milyen eredményeket hoz, és abból már lehet majd látni.

B-né U. M.: *Beszélgettünk erről már korábban, hogy mindennek a kulcsa az ember, aki ha hiteles és ügyes, maga köré egy kis magot tud szervezni, és akár infrastruktúra, pénz és minden nélkül tudja a közösséget fejleszteni.*

B. G.: És egy népfőiskola szerintem nagyon jó, ideális hely arra, hogy ezek az emberek találkozzanak, tapasztalatot cseréljenek, megismerkedjenek új módszerekkel, jó példákat lássanak. Én hiszek a tapasztalatcserében, az egymástól tanulásban nagyon. És a népfőiskola egy ilyen bázis tud lenni. Ugyanakkor a népfőiskola fontos lába lenne még az értékör hálózat fejlesztése mellett a KincsesHáz Veszprém Megyei Értékek Háza megtartása, továbbléptetése. Kis lépésekben haladunk vele előre.

H. T.: Ennek két verziója van, az egyik, hogy a népfőiskolával együtt lép át az új épületbe. De nekünk ott a fejünkben egy másik verzió is, ha a mostani helyén, a meglévő épületben a fiatalok üzemeltetnék, tehát úgy, hogy mi már ténylegesen is arrébb vagyunk x méterrel. Valamilyen módon továbbvisszük, vagy így, vagy úgy.

B. G.: Működtetünk egy polgármesteri kollégiumot, ezt is szeretnénk továbbéltetni, és van is rá igény. Ez több szempontból fontos. A település vezetését össze kell hozni a fiatalokkal, hogy kölcsönösen egymás igényeit megbeszélhessék. Van a fiatalokban igény arra, hogy aktívan belefolyhassanak a település életébe, de még sokszor ütközöm abba, hogy a település vezetése csak a negatívumokat látja a gyerekekben. Muszáj lehetőséget

adni a fiataloknak, hogy megmutassák, mást is tudnak.

Hosszú távú tervünk még a szolgáltatások fejlesztése: a szálláshely kialakítása, az étkeztetés, a terem-, az eszközberbeadás, ez mind olyan, amit majd lehet pörgetni, tehát egy gazdasági lábat tud adni. Szeretnénk majd konyhakertet, őshonos gyümölcsöst. De a sajátmárkás termékre már mintát a kicsikkel csináltunk, a bodzaszörpünket. És a helyi termék üzlet, amit szintén hosszú távon gondoltunk kialakítani – az már megvan.

B-né U. M.: *Nemrégiben én is ott lehettem az üzlet megnyitóján, alig fértünk be az Értékboltba, olyan sokan örültek/örültünk annak, hogy megnyitottátok.*

B. G.: A Szelíd térségfejlesztési modellekkel kapcsolatos turisztikai pályázaton sikerült nyernünk a KÖSZI-vel. És azért tudtuk megcsinálni, mert a LEADER csoportnál dolgoztunk a Vidék Minősége – Élhető Balaton-felvidék Védjegynek a kialakításán, és megismertük a termelőket, kézműveseket. Láttuk azt, hogy milyen csuda, amit csinálnak, és látjuk azt is, hogy nagyon kellene, hogy mögéjük álljon több olyan üzlet, ahol árusítani

lehet a termékeiket. Hogy ne nekik kelljen piacra járni, hanem csinálhassa otthon, alkothasson, minél többet alkothasson. Ennek próbáltunk ezzel az értékbolttal helyet adni. Olyanok is vannak itt, akiket a fiatalok fedeztek fel, mikor értékeket gyűjtöttek, például a Bognár Pista bácsi. Az ő munkáikat is be lehet hozni a boltba, így találkozik a két programunk. Emellett el fog indulni a webáruház, gyakorlatilag készen van, még rá kell tölteni az árukat. Van a pályázatból olyan lehetőségünk is, hogy rendezvényekre is ki tudjuk vinni ezeket a termékeket. És azt gondolom, hogy ez is egy gazdasági lába tud lenni a népfőiskolának. Biztos, hogy még nem most, elsődlegesen inkább az a cél, hogy egy szemléletformálást tudjunk elérni, hogy érezzenek rá mind a helyiek, mind mások, akik majd a népfőiskolánkba jönnek több helyről is, hogy mennyire fontos, hogy ne a Tescóban vásároljunk, hanem ezeket vegyük meg ajándékba, mert értékes, szép alkotások, és a helyieket segítjük vele.

H. T.: A fiatalokkal végzett eddigi munkánk továbblépése is ez a fejlesztés. A fiatal dolgozik az értékfeltáráson, az értékkeremtők

KÖSZI bázislakók

felkutatásán, és most ezeket az értékteremtőket kivezetik a piacra és segítik életben tartani őket. Erre egy kft-t hoztunk létre a KÖSZI alá, mert így a forprofit tevékenységet le tudjuk választani a nonprofit tevékenységről, ami bevétel termelődik, az jön arra a közösségi célra, amiért ezt megcsináltuk. Szerintem ez egy nagyon fontos lépcső és gazdasági láb. Mi azt gondoljuk, hogy úgy kell kitalálni a rendszerünket, hogy bármi is történjen, ha 'fékezett habzással' is, de életben tudjunk maradni. Ehhez elengedhetetlen, hogy elinduljunk a gazdasági lábak kiépítésén. A népfőiskola is egy hatalmas segítség ehhez az infrastruktúrájával meg azzal, hogy ad egy háttérrel, egy biztonságot, amiből tudunk működni és dolgozni. Szintén egy gazdasági lábhoz kapcsolódik az ifjúsági közösségi kártya. Nagyon régóta dédelgetjük már ezt is, de egyszerűen nem volt energiánk, időnk, kapacitásunk, pénzügyi háttérünk arra, hogy kidolgozzuk és elindítsuk. Arról szólna, hogy elindítanánk a fiatalok mögött egy olyan közösségi kártyarendszert, ami megszólítana üzleteket, a helyben élő embereket. Ha valaki egy ilyen ifjúsági kártyát kivált vagy megkap, vagy bármilyen módon hozzájut, és elmegy vásárolni, akkor kap 2% kedvezményt. Amiből az egyik százalékkedvezmény magáé a vásárlóé, hogy legyen miért ezt csinálni, a másik pedig azé a célé, ami itt most az ifjúság megtartása. Úgy látjuk, hogy van fogékonyság erre a kereskedelmi egységeknél is, az együttműködő vállalkozóinknál is. És egyébként a lakosság részéről is, mert egy hihetetlen komoly társadalmi felelősségvállalást is jelent. Plusz most már vannak olyan vállalkozások, cégek, akik magas lépcsőn járnak a magyar értékek és hungarikumok rendszerében, és szintén szívesen állnának egy ilyen mögé, főleg, ha olyan helyre megy vissza a támogatás, ahol a fiatalok

értékgyűjtéssel, értékteremtéssel foglalkoznak. Abban bízunk, hogyha majd fel tudjuk építeni ezt az ifjúsági kártyarendszert, ez is egy társadalmi beágyazottságot fog adni az egésznek, hiszen eljut az egyes emberekhez, az egyes lakosokhoz, ennek révén meg tudjuk szólítani az ifjúsági gondolattal, programmal meg a helyben maradás gondolataival. Másrészt meg egy olyan bevételt tud generálni, ami tudja finanszírozni a programjainkat.

B. G.: Ez nem a saját ötletünk, Erdélyből hoztuk, ott már működik Közösségi kártya néven városi szinten, nagyon jól csinálják. Már többször találkoztunk, beszélgettünk velük, hogy működik, és látjuk, hogy lehet ezt adaptálni itthon is, és érdemes.

H. T.: Igen, csak tovább kellene fejleszteni, mert szerintem ezt már mobilon, mobilfizetéssel kellene csinálni, behozva azt, ami a fiataloknak fontos, a mobiltechnikát. De erre most idő kell, hogy végiggondoljuk, kidolgozzuk, végigcsináljuk.

Ami szintén egy régi dédelgetett vágyunk, és talán a népfőiskolában lesz rá lehetőség, hogy az ifjúsági nagykövetrendszert ki tudjuk építeni. Az értékőr hálózat meg az ifjúsági munka most erre már egész jó alapot ad. Szeretnénk, ha a Kárpát-medencében mindenütt lennének olyan fiatalok, akik helyben az ifjúsági nagykövetek, és akik az ifjúság ügyét, ezt a fajta gondolkodásmódot és az 'érték a mérték' elvét képviselik. Először azt gondoltuk, hogy az európai önkéntes szolgálat (EVS) lesz egy fix pont, onnan jött az ötlet. De azt látjuk, hogy az értékőr hálózat stabilabb hosszú távon, tehát inkább ezzel kellene. Most próbáljuk végiggondolni, hogy lehetne 4-5 éven belül ezt szépen lassan biztos lábakra tenni. Elindítom egy-két helyen, aztán majd reméljük, hogy sok-sok helyen, ahol lesznek olyan fiatalok,

akik közben majd jönnek-mennek, cserélődnek csereprogramokkal. De neki mindig az lesz a maga helyén a feladata, hogy a fiatalokat segítse és előkészítse a következő generációnak a továbblépések útját, meg azt a kapcsolatrendszert vigye tovább. Az ötlet onnan jött, hogy az ifjúsági cserékkel, az önkéntességgel azt tapasztaltuk, hogy ha nálunk van egy fiatal fél évig, akkor itt beszippantja őt az ifjúsági munka, ráérez az izére, és ha hazamegy, ő lesz a nagykövete már otthon ennek az egésznek. Az ifjúsági értékőr hálózatban ezt a kettőt tudjuk ötvözni, ez is egy izgalmas kísérlet lesz, tud-e működni vagy sem.

B. G.: Van is két nagykövetünk már, akik tíz egynéhány éve voltak nálunk önkéntesek Erdélyből, talán 10 hónapig. Az egyik Sepsiszentgyörgyön a Művelődési Intézetben dolgozik, és azóta is tartjuk a kapcsolatot, rengeteg mindent vitt meg hozott. A másik kislány meg Angliában dolgozik és él, vitt magával sok mindent oda is.

H. T.: Ezen kívül persze ezer dolog van még, amiben gondolkodunk. De vannak most stabil alapjaink, amik már működnek, amikben nyugodtak vagyunk. És nekünk egy hatalmas nagy segítséget és stabilitást adna a népfőiskolai keret, ami nyugodtsággal töltene el, hogy hosszú távon lehet tervezni, lehet továbblépni, biztonsággal ott tudok tartani embereket, pontosan látjuk, hogy meddig merünk nyújtózkodni. Kétféle munkatervünk van a jövő évre, egy fékezett habzású, amit, ha elpusztulunk is végigcsinálunk a magunk módján, mert arra megteremtjük a háttérrel. Meg van egy 'vagy' munkaterv, amit akkor tudunk megcsinálni, ha a források rendelkezésre állnak. Felépül lassan a Kárpát-medencei értékőr hálózat, ennek a működtetése is hatalmas feladat lesz. Már kezdjük tervezni a mentorálást, a személyes jelenlétet. Most a fiatalokkal próbálgatjuk kisakkozni, hogy le-

hetne a következő évben megoldani, hogy mindenhol, ahol van ilyen csoportunk, legalább 2-3 havonta eljussunk, és újra nézzük meg, hogy hova jutottak, hol van szükség segítségre, meg hozzuk őket be, és egy picit léptessük tovább. A nagy álom jövőre, a Kárpát-medencei értékőr-találkozó. De most már annyit álmotunk róla, és annyi energia benne van, hogy nem létezik, hogy ne legyen meg. Nem tudom még, hogy honnan szerezzük meg a pénzt rá, de hogy meglesz, az biztos, talán Kapolcson. Egy csomó barátunk van, akik segítenek, és hogyha nagy bajban vagyunk, akkor azért ki fognak húzni bennünket.

B-né U. M.: *Milyen lenne maga a népfőiskolai épület, az infrastruktúra?*

H. T.: Mi azért béreltük ki két évvel ezelőtt a mostani helyünket, ahol a KÖSZI-bázis működik, mert éreztük, hogy kell egy nagyobb hely, fejlődési lehetőség. De ezt mára kinőttük, most már egyértelműen látjuk, abban maradtunk, hogy akkor építünk. Egy zöldmezős beruházás lesz egy olyan területen, ahol mellette van egy négy tantermes általános iskola és egy sportkomplexum, tehát azzal egyben. Szerintem így tud egy szerves egészzé válni. Nekünk ez komoly dilemmát okoz, hiszen ott van egy iskola, jelenleg van benne huszonegynéhány gyerek, tehát csökken a gyereklétszám. Ott egy épület, lehetne használni, akár a népfőiskolának is. De nem a népfőiskolát akarnám betenni az iskolába, hanem azt szeretném, hogy a népfőiskola és az iskola úgy erősítse egymást, hogy mind a kettő még erősebb legyen, és működőképes maradjon. Meghatározó lesz egy település meg egy térség életében, hogy ott tud-e maradni az az alsó tagozatos iskola vagy sem. És az egy aránylag új épület, 2001-ben épült. Mellette ott lesz egy ifjúsági népfőiskola és egy nagy, modern

Fejér megyei értékőrök látogatása Kapolcson

sportkomplexum, ami a maga módján mindent tud. Később pedig lesz lehetőségünk bővíteni is hátrafele még. Tehát a terv ez. Szeretnénk megfelelni azoknak az alapelvárásoknak, amiknek egy járási népfőiskolának meg kell felelnie, a helyi viszonyokra adaptálva. Nem mindegy, hogy a helyben meglévő szolgáltatásokat és infrastruktúrát milyen mértékben tudjuk igénybe venni, én annak a híve vagyok, hogy a meglévő infrastruktúrát vegyük igénybe. Például van már a településen közösségi szálláshely, amit az önkormányzat hozott létre. Akkor itt nyilván úgy alakítjuk ki a szállást, hogy ez segítse és kiegészítse azt, a népfőiskoláé legyen egy minőségibb, kevesebb férőhellyel, tehát szervesen egymásra épüljön. Ha van meleggonyhás vendéglő a településen, akkor vonjam be azt a vállalkozót ennek a működtetésébe is. Lesz az épületben egy olyan terem, ami alkalmas 100-150 fő befogadására, néhány kisebb, műhelymunkára alkalmas terem, és nagyon szeretnénk egy értékőr műhelyt kialakítani, ami stúdióként is tud funkcionálni, fel van szerelve technikával.

B. G.: Hosszú távon egy KÖSZI tévének.

H. T.: Olyan mennyiségű anyag készül, amit a fiatalok gyártanak le, hogy gyakorlatilag elbírná már a tévét. Erre fel kell tudnunk készülni, majd a tagszervezeteink segítenek a KÖSZI-ben. Szilárdék (Szendrei Szilárd, Tótvázsonyi Ifjúsági Egyesület) professzionálisak a tévé működtetésében.

Azt kértem a tervezőtől, hogy legyen az épület tájba illő, ami-ben bent van a melegség, a barátság, a szeretet, de benne van a fiatalok által képviselt modernitás, modern technika is. Nem örül nekem most ebben a pillanatban a tervező, de egy nagyon szép épületet tervezünk, hetente egyeztetünk.

B. G.: Fontos az is, hogy fenntartható legyen, megújuló energiát használó megoldásokat alkalmazzon, és minél kisebb költséggel lehessen majd működtetni. De ez egyúttal szemléletformáló minta is, hogy ezekkel élni kell, és miért jó, miért hasznos és fontos.

B-né U. M.: *A tervek kiérlelése hogy zajlik vagy zajlott nálatok? Olyan kerek az egész, érezni, hogy ez nem egy este, az íróasztal mellett született egy-két ember tollából, hanem múltja van, ahonnan az egész építkezik.*

B. G.: Abszolút a közösségi tervezés ennek az eszköze. Alapja egy felmérés; 530 fiatalot szólítottunk meg a 60 településről, tehát sok véleményt hallottunk. Utána ezt megbeszéltük a KÖSZI tagszervezeteinek az összejövetelein, majd a 60 település tervezési folyamataiban. Ezeken településvezetők, civilek vettek részt, beszélgettünk és jöttek a gondolatok és az igények. Pontosan ezért gondolom, hogy meg tudja majd állni a helyét és van jogalapja mindannak, amit tervezünk, mert nem mi találtuk ki ketten, hanem nagyon sok ember ötlete és közös gondolkodása van benne.

H. T.: A fiatalok 98%-a mondta azt, hogy nagyon szeretnének egy olyan ifúsági bázist, ami az ő világukat megpróbálná segíteni, koordinálni, és ami képes lenne akár arra, hogy az ő helyben maradásukat segítse. A közösségi tervezés eredményeiből pontosan látjuk, hogy a fiatalok mit gondolnak jelenleg a települeseikről, a helyzetükről. Azt is látjuk, hogy miért szeretnek, vagy miért nem szeretnek itt lenni, és mit kéne azért tenni, hogy ők hosszú távon is itt tudjanak maradni. És amiket tervezünk, az mind-mind erre épül, ebből építkeznek. Persze van, amire mi találtunk megoldást, de ez egy-egy lépcsőfok ahhoz, hogy elérjük az általuk megfogalmazott célokat.

B-né U. M.: *Hogy sikerül nektek az, ami nagyon sokaknak nem: meg tudjátok a fiatalokat szólítani, tudtok velük dolgozni, és komoly erőforrást képviselnek a szervezetben?*

H. T.: Egyszerűen hiszünk bennük, bizalmat adunk nekik és felelősséget teszünk rájuk. Igazából mi rosszat teszünk, mert dolgoztatjuk őket.

B. G.: Ez nem azt jelenti, hogy nincsenek időnként vitáink, de azt élik meg, hogy egyenrangú partnerként kezeljük őket. Tehát nem utasítgatjuk, hanem együtt ülünk le, beszéljük végig, ami fontos ne-

künk. És mindig várjuk, mikor látjuk meg rajtuk azt, hogy elkezdik érezni, miről beszélünk, fontossá válik nekik az, amit mi is fontosnak érzünk, és szívesen teszik bele a munkájukat. Mi nem keressük az eminens tanulókat, nem azt várjuk, hogy valakinek csupa ötöse legyen az iskolában, egyszerűen azt várjuk, hogy jó ember legyen és akarjon tenni valamit – ez meg mindegyikükben ott van. Azt gondolom, hogy érzik azt, hogy bízunk bennük, és ezért teszik azt, amit tesznek.

B-né U. M.: *A másik hihetetlen dolog: 60 településsel olyan kapcsolatot kialakítani, hogy az egy valódi együttműködés legyen. Ezt hogyan tudjátok elérni?*

B. G.: Az elmúlt sok-sok év áll e mögött. Már amikor a KÖSZI alakult, annak is az volt az alapja, hogy dolgoztunk együtt különböző programokban. És tudták, hogy ha beszéltünk valamiről, nem kellett szerződés, hanem ha a Tibi vállalta, akkor biztos, hogy végig is csinálta. De így működött ez a LEADER-ben is. Bizalom alakult ki egymás iránt az évek alatt, ez tette lehetővé, hogy elinduljanak olyan nagy programok, amire magával a LEADER csoporttal, vagy a KÖSZI-vel pályáztunk. Ezek sok települést fedtek le, és látták, hogy soha nem

arról szól a pályázat, hogy az Élhető gyűjtsön be magának valamit, vagy a KÖSZI gyűjtsön be magának valamit, hanem, hogy hasson ott, az ő településükön. Azt gondolom, hogy ez a bizalom, és ez az egymásért dolgozás alapozta meg a népfőiskolai együttműködést is.

H. T.: És nem szabad elspórolni az időt attól, hogy személyesen beszélgessünk, találkozzunk. Azt gondoljuk, hogy nem lehet másképp dolgozni, mi most folyamatosan járjuk a településeket, megyünk és beszélünk a településvezetőkkel, és beszélgetünk a fiatalok helyzetéről, arról, hogy ők mit gondolnak a stratégiáról. Neki helyben az adott településen milyen ötletei vagy milyen problémái vannak, hol tudunk továbblépni.

B-né U. M.: *De hogy lehet ezt győzni? Mégiscsak 60 településről beszélünk...*

B. G.: A hitünkkel, azzal, hogy fontos nekünk.

H. T.: Jók ezek a beszélgetések, feltöltötenek. Azt látom, hogy bármennyire fáradt a polgármester, aki egyébként társadalmi megbízatásban csinálja, és ő is rászánja az estéjét, ő is jó kedvvel megy el, és azt mondja, igen, van ennek értelme, csináljuk. Mi úgy érezzük, hogy az eddigi munkánk meg a kapcsolataink alapján nem tehet-

Mesterségek – kerekasztal beszélgetéssorozat egyik alkalma, 2 fiatal borász mesél

jük meg, hogy bárkit kihagyjunk. Ha nekem van lehetőségem arra, hogy egy ifjúsági népfőiskolát elindítsak, és abba minél több embert bevonjak, akkor igenis, tegyem meg azt, hogy ezeket az embereket bevonom, és ne sajnáljam rá az energiát, és ne azt nézzem, hogy ez nekem megéri vagy nem, hanem azt, hogy neki fontos. Egyébként nekünk is fontos lesz hosszú távon, emberileg is, lelkiileg is. És minél nagyobb, minél erősebb bázis van mögötte, annál erősebb tud ez az egész lenni. Aki azt gondolja, hogy fontos megtartani a fiataljait a településen, az nyilván valamit hajlandó tenni is érte. És ilyenkor ezek a tudások össze is adódnak, mert az egyik település a másiktól is les el ötletet. Ma már nem dolgozunk az Éltetőben, de ettől még mindig közösen megyünk és csináljuk, mert azt gondoljuk, hogy a kettő együtt tud működni. És ha a helyi fejlesztési stratégiából majd forrást tudunk tenni egy-egy részére, akkor az is egyfajta láb lesz, hogy előre jusson az egész ügy.

B-né U. M.: *Ennyi hálózati tapasztalattal a hátatok mögött, mit gondoltok a most épülő népfőiskolai hálózatról? Izgalmas és felelősségteljes nagy feladat lesz majd: a Kárpát-medencei hálózat kiépítése, az együttműködési pontok megtalálása a sok különböző szervezet között.*

B. G.: Szerintem éppen azért tudják majd jól segíteni egymást, mert mindegyik annyira egyedi, olyan típusú tudással, ami más, mint a másiké. Biztos, hogy lesznek azonos pontok is, amiben tudunk tapasztalatot cserélni. De fogunk tudni élni egymás tudásával, ugyanúgy, ahogy a KÖSZI-nél. Ha bízunk egymásban, és őszintén odaállunk egymás mellé, amikor, ahol éppen kell, akkor azt gondolom, hogy ez csak jó eredményeket hozhat. Ami mindennek a lelke: a humánkapacitás. Tehát most, amikor építjük, tudatosan oda kell

figyelnünk arra, hogy a saját népfőiskolánk programjában legyen ott a helye és az ideje a hálózattal való kapcsolattartásnak. És szerintem nagyon fontos lesz a központi szerep, aki ezt koordinálja, aki segíti ezt összekötni. Mindennek az ember a lelke.

H. T.: Nem lesz ez kis feladat, lesznek ebben nehézségek – ezt látjuk mindannyian, más kvalitásúak, más temperamentumúak vagyunk. Ha rajtam múlna, akkor a KÖSZI mintájára építeném, ahol hatalmas a bizalom, mindenkinek megvan egyfajta szabadsága. Mindent beteszünk a közösbe, de mindenki ki is vehet belőle. És ez nagyon szépen kialakul, mindenki tudja a mértékét, hogy mit tudok beletenni, mit tudok kivenni, meddig 'használhatom' a többieket. Én alig várom már, hogy Kárpát-medenceivé váljon, nagyon szeretnék néhány határon túli népfőiskolát segíteni. Látok olyan közösségeket, akik alkalmasak rá, és remélem, megadatik nekem a lehetőség, hogy segíthessem őket. Nagyon sokat fog hozzátenni a magyarságtudathoz. Mi most látjuk a fiatalokat az értékgyűjtés mentén a csallóközi kollégiumban vagy Kárpátalján, rengeteget számít, hogy ki tudjuk őket vinni, hogy beszéljenek egymással, tapasztalatot cseréljenek. Megadjuk a lehetőséget, hogy magyarországi fiatalok 15-20 mélyintertjút készítsenek határon túli magyarokkal, mondjuk egy hét alatt. Az megfizethetetlen, hogy milyen eredményei lesznek annak, amikor ők majd nevelik a saját gyermekeiket és a kérdéseikre másképp válaszolnak. Szóval szerintem az igazi értelme egy ilyen Kárpát-medencei népfőiskola hálózatnak valahol itt van. És hogyha ez jól tud felépülni és jól tud működni, akkor én azt gondolom, hogy ez valami csoda, ez valami magyarországi életmű-történet lesz. Én ezt érzem mélyen a szívemből, ezért is vagyok a része a dolognak.

B-né U. M.: *Mit gondoltok, lehet-e mankót adni, hogy mi kell egy jó népfőiskolához? Lehet-e szakmai minimumokat felállítani, hogy mit és hogyan kell csinálni?*

B. G.: Ötleteket, módszereket lehet adni, de mindenkinek meg kell majd találnia a saját útját. Csak ehhez meg kell nézni a sok-sok mintát, és eldönteni, hogy a saját helyén abból mi működik legjobban.

H. T.: Biztos, hogy lehet, és szerintem kell is egyfajta alapokat letennünk. Viszont nem szabad uniformizálni. Bízom benne, hogy a most kialakuló népfőiskolai hálózat komoly szabadságot és autonómiát enged majd az egyes népfőiskoláknak. Szerintem ez nagyon fontos. Azért is, hogy tudjuk tovább tenni a dolgunkat. Meg azért is, hogy ne érezzük úgy, hogy a finanszírozással madzagon rángatás is történik, mert abban a magunkfajta emberek nem érzik jól magukat, és nem is tudnak kreatívak lenni és teljesíteni. Ha kényszerből csináltják velünk, akkor egyszerűen egy idő után nem vagyunk hajlandóak. Ilyen egyszerű. De ha hiszünk az ügyben, akkor viszont a háromszorosát dolgozzuk, mert őszintén hisszük a dolgot. A mi szerepünk, az első indulóké pedig óriási, mert lehet nagyon pozitív, de nagyon negatív is. Ezen túl segítenünk kell az utánunk jövőket, hogy a bukta-tókon ne kelljen mindenkinek át-esni, hanem már simább felületen tudjon végigmenni. Így is végig kell majd a maga dolgait szenvednie, a helyi közössége meg a helyi beágyazottsága meg fogja mutatni, hogy működik-e vagy sem. Abban nyilván nem fogunk tudni segíteni, mert a hitelességét senki helyett nem tudjuk megteremteni, azt saját magának kell megteremtenie.

B-né U. M.: *Ha minden jól alakul, mondjuk, egy év múlva ilyenkor hol fogtok tartani?*

H. T.: Ha az állami gépezet is azzal a hatásfokkal működik, ahogy mi, akkor én azt gondolom,

összel népfőiskola-nyitás és indítás lehet nálunk. Ez megvalósítható. Ha mindenkinek megvan az akarat, a hite, és mindenki megteszi a dolgát ebben a rendszerben, akkor szerintem annak működnie kell. Megpróbáltuk nagyon reálsan végiggondolni, a programokat tekintve mi teljes gőzzel tudunk már menni. Az, hogy egy beruházást levezénylünk, nem akkora nagy ügy. Nagyon szeretném, ha jövő ősszel ennek egy ünnepélyes megnyitója lenne, és ha miénk lenne az első, amit átadunk. Ezért meg fogok tenni mindent, merthogy úttörő szeretnék lenni, hiszen történelmet írunk! Egy kis település életében, a mi életünkben ez nagyon fontos, egy életmű, amire büszke lehet a közösség minden egyes tagja. Ez akkora léptékű fejlesztés, ami hosszú-hosszú évtizedekre meg fogja határozni a település, a térség életét, a gondolkodását, a fiatalok helyben maradását.

B-né U. M.: *És mi lesz az ünnepi program az átadáskor? Mit fogunk énekelni?*

B. G.: Nagy ölelés lesz. A programot már a fiatalok rakják össze, szerintem nem is gondolkodunk, majd kitalálják.

H. T.: Ha meg azt látjuk, hogy nem működik, akkor kitalálunk egy vészverziót, és valahogy megépítjük akkor is, azt még nem tudom, hogyan. De én ettől nem félek, mert nézünk hozzá más forrásokat pályázatból, próbáljuk kitalálni, hogy lehetne több helyről összehozni. Az a fontos, hogy ha elkészül, akkor legyen jó meg használható. Legyen meleg, barátságos, modern. És otthonérzete legyen mindenkinek benne, fiatalok otthona – valami ilyesmi. Ahova hazajárnak.

B. G.: A mamihoz.

H. T.: Igen, a mamihoz. Gabi lesz a mami.

B. G.: Igen, ezt már pár éve megnyertem.

H. T.: Régóta gondolkodunk már ezen, és hallottuk, hogy Lett-

országban vannak közösségi helyek, amelyeknek a 'gazdái' a mamik. És amikor ezt hallottam tőlük és meséltek róla, mondom, Gabi, te vagy a mami, erre vagy kitalálva. Abszolút az a típus, egy mami. Képes ottmaradni hajnalig is, amit én már nem mindig bírok megcsinálni, de Gabinak ez nem okoz problémát.

B. G.: Én szívesen. Most is, mindig utolsónak mentem aludni a táborok alatt. Azt jelenti, hogy 2-3-4 órakor, mert amíg nem hallottam, hogy tényleg mindegyik elnyugodott, addig én se tudtam megnyugodni. És bár azt hiszem, hogy már nem bírom az éjszakázást, de ilyenkor bírom, és a másnapot is.

BAZSÓ GABRIELLA az óvónői szakközépiskolai éve után Győrben végezte el az Apáczai Csere János tanítóképzőt, majd Kaposváron ének-zene tanári diplomát szerzett. Közel 20 évig tanítóként, ének-zene tanárként dolgozott, míg 2000-ben Taliándörögdön el nem vállalta a Közművelődési Közösségi Ház, Könyvtár, Teleház vezetését. Ebben az időszakban került kapcsolatba a Közösségfejlesztők Egyesületével, melynek azóta is tagja. 2007-től az Éltestő Balaton-felvidékért Egyesület egyik vidékfejlesztő szakembere. Taliándörögdre kerülése óta tevékenységeiben fontos szerepet kaptak a civil szervezetek, kiemelten az ifjúsági, vagy ifjúsággal foglalkozó csoportok (Dörögdért Ifjúsági Egyesület, Közép-dunántúli Szövetség az Ifjúságért (KÖSZI) stb.), melyeknek ugyan nem tagja, de önkéntes segítője. Vidékfejlesztőként is a fiatalok vidéken tartásának lehetőségeit kereste, és próbálta segíteni. Jelenleg a KÖSZI projektjeinek koordinátora, kollégájával, Hoffner Tiborral a Kincsház Pannon Ifjúsági Népfőiskola és Értékek Háza működtetője, és a Pannon Ifjúsági Értékek Hálózat egyik koordinátora. A Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat – Év Vidékfejlesztő Közössége díj részese az Éltestő Balaton-felvidékért Egyesülettel (2014).

HOFFNER TIBOR a tapolcai gimnáziumi éve után a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetemen tanulta a művelődésszervezést, majd szülőfalujában, Monostorapátnin kezdte az ismeretek gyakorlati alkalmazását. Onnan Taliándörögdre került feleségével, ahol családot alapított. Rövidesen a képviselő testületben alpolgármester, majd 1998-2006 között polgármester. Új kihívást keresve 2006-ban életre keltette a Völgy-KÖZ-Pontot, vezetve a mikrotérség összefogására létrehozott irodát. 2007-től az Éltestő Balaton-felvidékért Egyesület egyik vidékfejlesztő szakembere. 2014-től újra elfogadta Taliándörögd alpolgármesteri megbízását. Élete során folyamatosan elnöki, vezetői beosztást vállalt civil szervezetek működtetésében, kiemelt figyelemmel az ifjúságot összefogó, fiatalokat segítő szervezetekre (Dörögdért Ifjúsági Egyesület, Közép-dunántúli Szövetség az Ifjúságért (KÖSZI), Taliándörögd-Halimba Sportegyesület). Jelenleg a KÖSZI által megalapított Pannon Kincsház Kft ügyvezetőjeként tevékenykedik, valamint a Kincsház Pannon Ifjúsági Népfőiskola és Értékek Háza létrehozója, működtetője, és a Pannon Ifjúsági Értékek Hálózat egyik koordinátora. Az alábbi elismerések tulajdonosa: Magyar Köztársaság Elnöke – Ezüst Emlékérem (1998); Falvak Kultúrájáért Közalapítvány – Magyar Kultúra Lovagja (2001); Magyar Polgárőr Szövetség – Polgárőr Érdemrend Arany Fokozat (2002); Taliándörögd Község Önkormányzata – Taliándörögdéért Díj (2007); Tapolca és Térsége többcélú Társulás – Térség Idegenforgalmáért Díj; Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat – Év Vidékfejlesztő Közössége díj részese az Éltestő Balaton-felvidékért Egyesülettel (2014).

DR. BALOGHNÉ URACS MARIANNA: 26 éve dolgozom a közművelődésben, ebből 24 évet Pápán, a Jókai Mór Művelődési Központban töltöttem művelődésszervezőként, szakmai csoportvezetőként majd igazgatóként. Itt legszívesebben színházi előadások szervezésével, a színházi nevelés és a drámapedagógia különböző területeivel foglalkoztam. Dolgoztam a felnőttképzésben, elsősorban hátrányos helyzetűeknek szóló, kompetenciafejlesztő képzéseket szerveztem. Foglalkoztam a közösségek fejlesztésével, a generációk közötti együttműködések segítségével, valamint a közösségek szerepének erősítésével a helyi értékek átörökítése terén. Részt vettem a Pápai járás szervezeteit összefogó Civil Háló Szövetség valamint egy civil információs és tanácsadó iroda létrehozásában és működtetésében, ennek érdekében pályázatok elkészítésében és megvalósításában, valamint több olyan programban, amely az önkéntesség elterjesztésére irányult. 2015 januárjától a Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém Megyei Irodájában dolgozom területi koordinátorként.

Az öt éves agyagosszergényi Közi Horváth József Népfőiskoláról

Beszélgetés Szalai Viktor alapítóval

Máttyus Aliz: Tagja voltál, Ditzendy Arisztiddal együtt a *lakiteleki Apor Vilmos Népfőiskolai Kollégiumnak*. Milyen összefüggésben van az, hogy te Agyagosszergényben elkezdted népfőiskolát építeni, azzal, hogy részt vettél az Apor Vilmos Közéleti Kollégiumon?

Szalai Viktor: Az Apor Vilmos Kollégiumban való részvételem a Gondviselésnek volt köszönhető. A jelentkezési határidő már lejárt három-négy napja, mikor én érdeklődtem, hogy ez miről is szól és van-e egyáltalán lehetőség arra, hogy még jelentkezsek. Utólag azt mondom, az egész Gondvi-

selésszerű volt. Kétfordulós volt a válogatás. Kellett küldeni egy írásbeli dolgozatot, illetve volt egy személyes találkozás, egy szóbeli. Utólag megtudtuk: háromszoros túljelentkezés volt. A Gondviselésnek köszönhetően bekerülhettem, a felvételi folyamat sikerült és részt vehettem a kétéves kollégiumi képzésen. Ez, ahogy a nevében is benne van, egy közéleti kollégium volt, mely valóban a közéleti felelősségvállalásra, szerepvállalásra és a vezetővé válásra készített fel bennünket. Szokták mondani a fiúkra, a férfiakra, hogy későn érő típusúak. Valóban. Meg kellett, elsősorban szellemileg érni ahhoz, hogy az ember már közösségben, és főleg egy közösségi vezetésben tudjon gondolkodni. A Lakiteleken megszerzett benyomások és az a lelki többlet mindig – amihez itt negyedévente a három napok során hozzájutottunk és hazavittünk magunkkal – segített ebben.

Nem telt el egy év sem, mert 2011. február végén indult az Apor Vilmos Közéleti Kollégium (AVKK) és 2011 őszén belefogtam a konkrét megvalósításba. Hat

köztiszteletben álló személyt kerestem meg Agyagosszergényben, annak ellenére, hogy akkor nem ott éltem, Sopronban laktam. Az erős lokálpatriotizmus – ami valószínűleg a neveltetéséből is adódik – nem engedte, hogy az általam indítandó népfőiskola ne Agyagosszergényben legyen, nem is tudtam volna máshol elképzelni. Éreztem magamban a hivatást, hogy valamit kezdenem kell az a megszerzett tudással, amit Lakiteleken magamba szívtam. Felkerestem egyenként a hat személyt (Póczáné Németh Alojziát, Czinder Györgynét, Édesanyámat – Szalai Istvánnét, Hadarits Kálmánt, Stangl Csabát és Szarka Gábor atyát), akikről azt gondoltam, hogy nemcsak a véleményük lesz fontos, hanem a tevékeny részvételük is majd egy leendő civil szervezet létrehozásában. Ők meglehetősen pozitívan és konstruktívan álltak hozzá. Ennek a megbeszélés sorozatnak az utolsó, hatodik állomása a helyi plébános, Szarka Gábor atya volt. Annak ellenére, hogy az előtte lévő öt ember, szinte lehet azt mondani, hogy maximálisan támogatott az elkép-

zelésben és a tervek megvalósításában, úgy voltam vele, hogy ha a plébános úr nem látja jónak, vagy nem érzi helyénvalónak vagy oda-valónak ezt a tevékenységet, akkor újra kell gondolni az egészet. Mégiscsak ő az a személy a településen, aki ismeri lelkében is a községnek a lakóit, és nyilván van egy elég jelentős rálátása arra, hogy mire van igény ott, nálunk, Agyagosszergényben. De hál' Istennek ő is pozitívan állt hozzá, és amiben tudott, segített. Így lett, hogy advent első vasárnapján, 2011. november 27-én összeült ez a hét ember, és akkor már, mint egy kis közösség megbeszéltük, hogy tudunk és akarunk is együtt gondolkodni, tevékenykedni. A következő hétre egy feladat volt – miután az egyesülethez 10 alapító tag szükséges –, hogy beszéljük meg, kik azok, akiket még be tudunk vonni ebbe a civil szervezetbe. Ebben abszolút konszenzus is lett, és 11 alapító taggal advent második vasárnapján, ügyvéd jelenlétében, már hivatalosan is megtartottuk az alakuló ülésünket. Azt szoktam mondani annak a plusz négy főnek (Hege-düsné Németh Ildikó, Menyhártné Németh Rita, Horváth Dénes és Szalai Áron), akik a második vasárnap kapcsolódtak be és így letünk teljesekek, hogy az igazi érdem és a felelősség is az övék, mert az első hat ember, az csak az én meg-látásom alapján lett kiválasztva, de őket már egy közösség találta méltónak arra, hogy részt vegyenek ebben a folyamatban.

M. A.: És hogy választódott ki ez a tizenegy ember?

Sz. V.: Nekem egy szempontom volt, hogy elfogadja őket a tágabb közösség, értem itt most a falut alatta. Tehát köztisztelőben álló személyek legyenek. Ha 30 évet eltölt az ember egy településen, akkor látja meg tudja, hogy kik azok az emberek, akik köztisztelőnek örvendenek, akiknek a megjelenése, a megszólalása min-

Az első Közi Horváth József Ösztöndíjat adja át Póczáné Németh Alojzia elnök asszony Barbély Erikának

dig figyelmet vált ki, vagy megbecsüléssel jár. Akik esetleg már az elmúlt években, évtizedekben is próbáltak aktívak lenni, vagy amikor erre lehetőségük volt, akkor aktívak is voltak.

M. A.: *Beszélhetünk tehát egy indíttatásról és egy helyismeretről Agyagosszergényben, amik ösztönöztek és a munkád elkezdését lehetővé tették. Végiggondoltad Agyagosszergény általad elképzelhető jövőjét, terveidet megosztottad azokkal, akikkel együtt akartál és akarsz dolgozni. Eltelt öt év. Mit mozdított el ez az öt év benned, abban a szűk körben, akikkel összeálltatok, és mit a faluban?*

Sz. V.: Amit Lakiteleken elsajátított az ember, azt vitte haza magával. Az elképzelésekhez a Közi Horváth József Népfőiskola egy keret volt. Mi arra próbáltunk törekedni, minél több területet érintve, hogy elsősorban programokkal, előadásokkal megmozdítsuk az embereket. Hogy ha megkérdezik tőlük, hogy mi van Agyagosszergényben? – ne az legyen a válasz, hogy „semmi”. Innen indultunk. Havi egy-egy előadással, rendezvénnyel, és az emberek mindennapjaira hatással lévő témákkal igyekeztünk az

embereket vonzani. Ebből építkeztünk. Közben továbbra is jártam Lakitelekre, hiszen az Apor Vilmos Közéleti Kollégium még folyamatban volt. A látókörünk kiszélesítésével teljesedett ki a kapcsolatrendszerünk, a kapcsolati hálónk is. Egy-egy kollégista társammal, mentorral a mai napig jó és szoros a kapcsolat. Továbbra is töltekezünk, egymás ötleteit csiszoljuk és gyűjtjük a jó példákat. Külön szeretném megemlíteni Bágya Ritát, aki nem csak az AVKK-nak volt mentora, de nyugodt szívvel mondhatom, hogy a Közi Horváth József Népfőiskola életében is hasonló szerepet tölt be.

Úgy gondolom, amikor az ember népfőiskolát szervez vagy alakít, akkor nem kell a spanyolviaszt feltalálni. Azért ennek hosszú hagyománya, története van – vissza kell nyúlni hozzá. A Sopron vármegyei Egyházásfalú településen Apor püspök idejében például működött egy Széchenyi Népfőiskola. Voltak agyagosszergényi tagjai. Tudjuk, hogy a két háború között hogy működött, mi volt a népfőiskola. Az ember elővette az akkor leírtakat, megnézte, mi az, ami adaptálható, mi az, ami a

21. században, 60 évvel később is felhasználható. Aztán megnéztem mi az a tudás, tapasztalat, amit Lakitelekről „a szellemi fővárosból” el tud hozni, haza tud vinni az ember. Mellé folyamatosan jártam a helyeket, a településeket, a különböző rendezvényeket, programokat, és figyeltem, kerestem és hazavittem a jó példákat. Amire lehetőségünk adódott, azt próbáltuk beépíteni a Közi Horváth József Népfőiskolába. Nem kis felelősséggel indultunk, hiszen a névadónk Mons. Dr. Közi Horváth József.

M. A.: *Hogy zajlott az ő beemelése a jelenbe, és közismertté tétele?*

Sz. V.: Már a megalakulásunkor beadtunk a képviselő-testületnek egy kérelmet, hogy névadónkat, Közi Horváth Józsefet posztumusz díszpolgári címben részesítsék. Jól tudjuk, ez nem jár semmivel, ez inkább egy erkölcsi elismerés. Az akkori képviselő-testület (benne kettő pedagógussal), egyhangúan leszavazták, és nem adtak ki posztumusz díszpolgári címet. Természetesen az idő és a Gondviselés dolgozott: a 2014-es helyhatósági választásokon, polgármestertől a képviselő testületig teljes váltás volt a településen és új öt fővel állt föl a képviselő-testület. Nem csak én gondolom úgy, többen mondták Agyagosszergényben, hogy e változáshoz jelentősen hozzájárult a népfőiskola tevékenysége, a településen betöltött szerepe, és részvétele a feladatokban. Ezt követően a községben felpozícióba került az élet. Részből népfőiskolai alapítóból alakult egy kerékpáros klub, egy asztalitenisz klub. A népfőiskola által elindított kézműves tanfolyamokból alakult egy kézműves szakkör. Azóta is alakulnak és létre jönnek újabb és újabb kis közösségek, amelyekben megtalálhatja mindenki a saját maga számítását. És hála Istennek ezek élő

közösségek. Olyan emberek szervezik, illetve vállalják fel, akikre lehet számítani, tehát hosszú távon is lehet a szerveződéseknek perspektívája. Érzékelhető, hogy az emberek próbálják összeegyeztetni a munkájukkal, a napi teendőikkel, tehát felelősséget éreznek az iránt, amit vállaltak.

Azt lehet mondani, hogy abból, amit jómagam elindítottam és 11 ember elképzelt, annak a hasznélvezője már a település teljes egésze, hiszen a különböző tevékenységi körök már az egész falut lefedik. Ez, amiről beszélek, ez a népfőiskola agyagosszergényi része. Közben bekapcsolódtunk a 72 óra kompromisszumok nélkül programba. Felélesztettük a *Kihívás napját*, amire mindig is jó emlékekkel gondoltam vissza gyerekkoromból, amikor még édesanyám képviselőként és művelődésiház-vezetőként foglalkozott vele, a '90-es években. De volt, amit nem támogattunk. A falunapot. Az egy pénzkidobás volt. Meg is szűnt. Az önkormányzat megszüntette, és lett helyette egy nyárbúcsúztató családi nap. Nem a külsőségeken, meg a dínomdánomon van a hangsúly, hanem például a süteményes versenyen, ahova mindenki elviheti a sajátját, és még egy kis díjazásban, elismerésben is részesül. Hála Istennek, amellyel, hogy visszanyerik az emberek az agyagosszergényiségüket, egy kis lokálpatrióta identitás is kezd kialakulni – a működő szervezeteknek köszönhetően.

A Közi Horváth József Népfőiskola, a mi népfőiskolánk, akarva-akaratlanul, de mára már túlnyúlt a településen. Mindenki előtt nyitva áll az ajtónk, aki jó szívvél érkezik hozzánk.

Különleges figyelmet fordítunk a fiatalokra. Néha úgy érzem, ez az egyik legnagyobb kihívás, és ahogy máshol is látom a dolgok folyását, ezzel nem vagyunk egyedül. Nem egy könnyű feladat, de

különösen értékes tagjai a közösségnek. Ahol egy énekre, versre, vagy más fellépőre van szükség, mi mindig őket hívjuk. Egyrészt mert büszkék vagyunk Agyagosszergény tehetséges fiataljaira, másrészt meg hadd legyünk együtt büszkék a családtagokkal. Hiszen a rendezvényünkre eljönnek a fellépő gyermekek szülei, nagyszülei, osztálytársai, barátai, és együtt örülünk. Együtt, egymásnak.

Egy kezdeti vállalásunk volt – és az öt év alatt minden évben sikerül teljesíteni – a Közi Horváth József Ösztöndíj. Ez kizárólag agyagosszergényi, kezdetben a felsőoktatásban, 2015 óta azonban, a középfokú tanulmányokat folytató diákokat is bevontuk ebbe a körbe – ösztöndíjra pályázhatnak. Minden évben van egy esszé téma és annak kidolgozásával, beadásával lehet pályázni, valamint nézzük a fiatal aktivitását a népfőiskolai rendezvényeken és a népfőiskola életében. Adott tanévre 50 ezer forinttal tudjuk segíteni a fiatal, ösztöndíjat nyert pályázót. Az 50 ezer forint nem nagy összeg, de megbecsülendő a mai világban, főleg, hogy ezt egy civil szervezet évről-évre biztosítja egy-egy fiatal számára.

Galavics Márti és Menyhártné Rita hőveji csipkevarrást tanulnak Szigethy Istvánné népi iparművész, hőveji hímzőtől a Közi Horváth József Népfőiskola által indított tanfolyamon

M. A.: *Győr-Moson-Sopron megyéről, az ország nyugati részéről van szó Agyagosszergény esetében. Ahol rendelkezésre állnak munkalehetőségek, elfogadható az életszínvonal. Ilyen körülmények között különösen adódhatna a fiatalok családi életre való felkészítése, lányoknak a háziasszonyképző. Nem szerepelnek a terveitek között?*

Sz. V.: Elképzelések, tervek vannak erre vonatkozóan is. Éppen a háziasszonyképző elnevezéssel. Infrastruktúra egyelőre nem áll úgy rendelkezésünkre, hogy ezt meg tudnánk valósítani. Eddig három tanfolyamunk volt: egy német idegennyelvű és két kézműves, melyből az egyik egy hőveji csipke, a másik pedig egy horgolástanfolyam volt.

Az idei év tavaszán nagy áttörés történt, mert a jelenlegi önkormányzatnak és képviselő-testületnek köszönhetően a Közi Horváth József Népfőiskola megkapta az agyagosszergényi általános iskola azon részét, amelyben nincs oktatás. Sajnos a településen már megszűnt a felső tagozat és így négy tanterem teljesen üresen állt. Mi jeleztük az önkormányzat felé, hogy mielőtt teljesen az enyészeté lenne – mind tudjuk, hogy amit nem használnak, előbb-utóbb milyen sorsra jut –, mi ezt szívesen belaknánk, és a lehetőségeinkhez képest felújítanánk. Gazdái lennénk. Házigazdái, és ezzel megnyitnánk az agyagosszergényiek és a környéken élők számára rendezvényeinkkel, programjainkkal. Örömmel mondhatom, hogy megkaptuk a helyet, és ha majd elindul a felújítási és rendbetételei folyamat, akkor lesz lehetőség arra, hogy ilyenekben is gondolkodjunk.

Nem kisebb a feladatunk, a felelőségünk, mint ebben az épületben is helyet és teret adni a Közi Horváth József-i gondolkodásmód kiteljesedésének, a magyarságtu-

dat elmélyülésének, a kereszténységre való nevelés és példaadás mintájának, a hagyományaink ápolásának, értékeink közvetítésének és továbbadásának, valamint a településtudat újbóli megerősödésének. Ez a küldetésünk.

M. A.: *Itt a nyugati határszélen, ahol az emberek átmennek dolgozni Ausztriába, ahol az életük nem anyanyelvi környezetben zajlik, óhatatlanul sérül az önérzetük, különösen fontos lehet, ha Agyagosszergényben olyan dolgokat csináltak, amik az odaát napról napra megélt hiányokat pótolja.*

Sz. V.: Valóban itt az emberek egy része még idehaza, a nagyobb része már Ausztriában, külföldön dolgozik. Speciális határ menti helyzetünkhöz igazítottuk a Népfőiskola életét is. Itt most arra gondolok, hogy például sosem merült fel bennünk, hogy hétköznap rendezvényt szervezzünk. Itt jól lehet látni, hogy a hétvége három napjából hol van az, ahol helye van a népfőiskolai rendezvényeknek.

Öntudatos egy nép az agyagosszergényi, nem az a sérülékeny típus, bár tény, hogy sokan több időt töltenek Ausztriában a munkájuk miatt, mint otthon. De a rendezvényeink alkalmával figyelünk arra is, hogy a lehetőség

szerint minél több embert be tudjunk vonni a településről. Ilyen a Szent László napi búcsú is. Amikor hazajönnek az elszármazottak, ahol újra találkozhatnak a rokonok, a barátok és ahol újra egyek lehetünk, ha csak pár napra is, de teljességben és egységben.

Igaz, a népfőiskolánknak, hogy mindez létrejöhessen, e búcsút is meg kellett reformálni. „Elköszöntünk” a műanyag, a bővli, a mindenféle lim-lomos árusoktól és életre hívtunk az első évtől kezdődően egy, a Szent László napi, tehát a búcsúhoz kapcsolódó hagyományörző rendezvényt. Ennek két fő tartalmi eleme van. Az egyik egy kiállítás, a helyi értékek felvonultatásával, különböző témakörökben, melyet már ötödik éve csinálunk. Bevallom, nem könnyű feladat újra és újra megtölteni a teret tartalommal, hogy az mindig minőségi, izléses és új legyen, de a településhez köthető legyen és az emberek magukénak érezzék. De eddig sikerrel jártunk. A búcsú másik fő eleme, hogy minden esztendőben más és más mesterségeket hívunk meg. Olyan népi iparművészeket, akik nem csak árulni jönnek, de be is mutatják mesterségüket, melyeket a helyszínen a gyermekek és a fiatalok ki is próbálhatnak.

Agyagosszergényi verbunkot táncolnak helyi fiatalok a Közi Horváth József Népfőiskola által 2012-ben életre hívott, Szent László Napi hagyományörző rendezvényen

De hogy példát is mondjak. Három évvel ezelőtt – 2013-ban – az alapító társakkal együtt végigjártunk minden egyes házat és arra kértük lakóit, hogy ha a 20. századból őriznek fényképeket, akkor azt adják „kölcson” a népfőiskolának és mi digitalizáljuk, kinagyíttatjuk, az eredetét természetesen visszaadtuk. Az elképzelés az volt, hogy ezekből a fényképekből készítsünk egy kiállítást. Közel 500 kép gyűlt így össze. 700 embert sikerült azzal a kiállítással megmozgatnunk. Arról nem beszélve, hogy milyen szellemi és eszmei értéket képező anyag lett így a népfőiskola és a helyi értéktár birtokában. Sajnos jelenleg, még hely hiányában (a nemrég megkapott iskolai rész még felújításra, és ahhoz, hogy ez elkezdődhessen anyagi hozzájárulásokra vár) ez az 500 kép egy cipős dobozban várja, hogy új és tágasabb helyére költözhessen. Bár a képek eddig sem várakoztak tetlenül s hiába. A 2016 októberi három napos rendezvényünkre, ami a forradalom 60. évfordulójához kötődött, kiegészülve az elszármazottak világtalálkozójával, ebből az 500 képből egy 80 oldalas, 150 képet tartalmazó fotóalbumot készítettünk, amit minden elszármazott ajándékba megkapott.

Érdekes megfigyelni, hogy ahogy az ember elgondol valamit és elkezd tettekre váltani, mindig társakra lel, és minden jó elképzelés nem csak, hogy megszületik, de tovább él és fejlődik szinte magától. Így voltunk ezzel az elmúlt esztendőben is. Akkor azért „háztunk” – s nem csak mert zarándok közösség az agyagosszergényi –, hogy a zarándok helyekről szerzett kis emlékeket, szentképeket, kegytárgyakat, kiadványokat – minden olyat, amit ilyenkor a lelki élményeken túl hazához az ember – adják oda a népfőiskolának egy kiállítás erejéig s ezzel

Csoportkép a lourdes-i zarándokútról a Miasszonyunk Bazilikánál

járuljanak hozzá a „*Mind zarándokok vagyunk*” címet viselő kiállításunkhoz, melyben szakmai partnerünk Szarka Gábor plébános úr volt. A kiállítás nagy sikert aratott. Ekkor vettem fel plébános úrnak a gondolatot, hogy talán megérett egy olyan közösség – a Közi Horváth József Népfőiskola és a Szent László Plébánia egyházközsége által is –, hogy egy Lourdes-i zarándoklatra sor kerüljön. A '80-as évek végétől a '90-es évek végéig 4 alkalommal volt Agyagosszergényből Lourdes-i zarándoklat. Aztán '99-től nem volt egyetlen egyszer sem. Mára azonban elérkezettnek látszott az idő, megérett rá a közösség is, így a népfőiskola kezdeményezésére és szervezésében idén júliusban eljutottunk Lourdes-ba. Én azt gondolom, Lourdes-ba mindenkinek egyszer el kell jutni. S ha a jó Isten kétszer is megadja az életben az már hatalmas ajándék. A hazafelé vezető úton azt mondtam a zarándoktársaknak, hogy remélem, nem kell újabb 17 évet várni arra, hogy Agyagosszergényből egy újabb lourdes-i zarándoklat elindulhasson. És, ha ehhez egy újabb kiállítást kell megszervezni, örömmel tesszük majd. Hiszen ez is... kiállításnak indult, zarándoklat lett belőle.

Azt mindig is fontosnak tartottam, hogy minden évben le-

gyen egy-egy zarándoklatunk és/vagy kirándulásunk. Nyilván a zarándoklat részét nem kell megmagyaráznom. A kirándulásnál pedig mindent megteszek azért, arra törekszem a szervezésnél, hogy minél több értékes tartalommal legyen megtöltve. S bár Lourdes-ba zarándoklaton voltunk, de hazafelé megálltunk Foglianonál, hogy az első világháború 100. évfordulóján emlékezzünk és emlékeztessünk, megálljunk és fejtegetjük a közös osztrák-magyar hősi temetőnél. És legalább ennyire fontosnak tartom ezt a hazai utat is, hogy ne csak egy buszos utazáson vegyünk részt, ahol jól érezzük magukat, hanem hogy szellemiekben is tudjunk gyarapodni, gazdagodni és legyen mit otthon mesélni a gyermekeknek, a szülőknek, az unokáknak, az otthon maradtaknak, mert gyönyörű országban élünk és különleges a történelmünk.

M. A.: *Lezsák Sándor elnök úr úgy gondolja, hogy Agyagosszergényben úgy alakul egy népfőiskola, mint ahogyan annak idején magyar falvakban alakult. Fontos erről a helyről tudni az országban, miközben népfőiskola hálózat alakul. Fontos róla minél többet közvetíteni. Hadd álljon példaként.*

Sz. V.: Úgy gondolom, talán mi azért tudunk így működni, ahogy,

Lezsák Sándor az Országgyűlés alelnöke Közi Horváth József sírjánál Agyagosszergényben

Közi Horváth József Népfőiskola-ként, mert szívvel-lélekkel, alázattal és közösségben tesszük a dolgunkat. Ebből a szempontból igen, én is azt gondolom, hogy így nézhetett ki egy kezdeti népfőiskola, szellemisége jegyeiben legalábbis mindenképpen – én mindig is így képzeltem.

Ide hoznék egy egyszerű példát. Rengeteg pályázat, nagyon sok rajzpályázat van országszerte. Amikor négy évvel ezelőtt kiírtuk az első rajzpályázatunkat, „Szent László a lovagkirály” címmel, 12 vagy 13 rajz érkezett. Természetesen nagyon örültünk annak is. Az idei esztendőben ismét kiírtunk egy országos rajzpályázatot alsó tagozatosok részére, most „Az én templomom” címmel. Az volt a kérésünk, hogy a településén levő templomot rajzolja meg, vagy a szívéhez legközelebb állót. Közel 1500 rajz érkezett. Széles körben hirdettük. A négy év alatt a Közi Horváth József Népfőiskolát is jobban megismerték és óriási segítséget adott a Nemzeti Művelődési Intézet hálózata, kapcsolatrendszere is. Általuk a kiírás sokkal több helyre, sokkal több emberhez eljutott, mintha azt a népfőiskola csak a saját szakasos fórumain hirdette volna meg. Közös munka és egy óriási sikertörténet – a számunkra min-

denképpen –, és mint mindennek a településünkön, ennek a történetnek sem itt lett vége. Ugyanis megfogalmazódott bennem a gondolat, hogy milyen jó lenne, ha ez minél több emberhez eljuthatna. A sikert nem magunknak akarjuk tartogatni, nem csak mi, agyagosszergényiek szeretnénk örülni, gyönyörködni ezekben a képekben, hiszen az öröm akkor teljes, ha azt minél több emberrel meg tudjuk osztani, ha mindenkinek meg tudjuk mutatni: ezek a magyar gyermekek templomai, s kicsit talán rejtve szívük titkai is egyben!

A Lakiteleki Népfőiskola támogatásával a Kárpát-medencében vándorkiállításra indult

a rajzpályázatból készült kiállítás, melynek első állomása Budapesten, a Budai Ciszterci Szent Imre Gimnáziumban, a Nemzeti Fórum által szervezett Kölcsey körön volt, melynek akkori vendége, Márfi Gyula érsek atya volt.

Ez azért is különösen kedves történet számunkra, mert Endrédy Vendel (aki bár a szomszéd település szülöttje, de egyik lezármaszöttja a Közi Horváth József Népfőiskola alapító tagjai között van), matematika-fizika szakos tanárként igazgató volt a Budai Ciszterci Szent Imre Gimnáziumban, mielőtt zirci apát lett. S hogy a Gondviselés miként fűzi a szálakat, hogy szinte minden mindennel összefügg, Endrédy Vendelhez is kötődik népfőiskolánk. A '90-es évek végéig ugyanis Fertőendrédre rendeztek Endrédy Vendel matematika és fizikaversenyt, azonban az általános iskola megszűnésével ez a versenysorozat is elmaradt. Az idei esztendőben, januárban népfőiskolánk felkarolta ezt az ügyet is, és térségi matematika versenyt szerveztünk. A nagy sikerre való tekintettel már készítjük elő a jövő évi versenyt is.

De a rajzpályázatra visszatérve, mindenhova eljuttatjuk a kiállítást, ahol erre igény van, ahol

„Az én templomom” rajzpályázat zsűrizése közben Póczáné Németh Alojzia elnök asszony és Czinder Györgyné tanárnő

A Közi Horváth József Népfőiskola által életre hívott Endrédy Vendel térségi matematika-verseny megnyitója

szívesen fogadják. November második felében Sopronban, a Liszt Ferenc Kulturális Központban volt látható. Az adventi időszakra az egyeki Szent János Katolikus Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola jelentkezett be. Márciusban pedig Lakitelekre vándorol a kiállítás, éppen akkor, amikor papi rekollekció lesz a Népfőiskolán, és atyák sokasága gyűlik majd össze egy találkozóra, közös lelki napra. A tanév végén, az utolsó két hétre Ceglédről, a Református Általános Iskola jelezte, hogy a református nagytemplomban, a reformáció 500. évfordulója alkalmából kiállítanak a gyermekműveket. De van még szabad időpont.

M. A.: *Hány rajz szerepel?*

Sz. V.: Negyvennyolc. A 48 rajzból álló kiállítás, kasírozott, A3-as méretű, paszpartu keretes rajzokkal – méltó módon megállja a helyét. Minden rajzhoz van egy kis laminált információs tábla, hogy ki készítette, mit ábrázol a rajz, illetve, aki készítette, melyik iskolába, melyik településre tartozik.

Itt és most hadd köszönjem meg még egyszer a Lakiteleki Népfőiskolának a támogatását, hogy ilyen igényes formában indíthattuk útnak ezt a vándorkiállítást.

„Az én templomom” Vándorkiállítás

A Közi Horváth József Népfőiskola 2016 tavaszán hirdette meg „Az én templomom” című országos rajzpályázatát általános iskola alsó tagozatos diákok részére. A beérkezett közel 1400 rajzból a zsűri 48-at javasolt kiállításra. Kategóriánként tizenegyet, illetve a négy különdíjast. Cél, hogy a Vándorkiállítás a Kárpát-medence mindazon magyarlakta településeire eljusson, ahol igény van rá és szívesen fogadják.

A Vándorkiállítás elemei:

- 48 db rajz, keménykartonra kasírozott (paszpartuval 55x35 cm), középen akasztóval
- 48 db laminált információs kártya
- 1 db lefűzött névjegyzék
- 1 db Emlékkönyv

Hívja meg Ön is településére, intézményébe a Vándorkiállítást. A meghívás feltételeiről, illetve további részletekről érdeklődni az info@kozihorvathnepfoiskola.hu e-mail címen lehet.

M. A.: *Végeredményben téged intézeti munka is köt, hiszen a Nemzeti Művelődési Intézet munkatársa vagy, és ezen kívül dolgozol Agyagosszergényben a népfőiskolán. Jól érzed magad, fiatalon ebben a helyzetben, amiben vagy?*

Sz. V.: A népfőiskola a hivatásom. S bár nem kerestem, de a Gondviselés megtalált ezzel a küldetéssel; mert ez nem feladat, ez nem munka. A munkáért fizetést kap az ember és elvégzi a rá kiszabott feladatot. Itt nem erről van szó. Itt az ember tevékenyen alkot, létrehoz valamit. Itt másfajta a felelősség, mint egy munkahelyi feladatnál. Itt a felelősség nem a program, a rendezvény, a tevékenység iránti felelősség – az is persze – de, itt a felelősség a közösség iránt vállalt felelősség és az nagy feladat. Ebben nem lehet hibázni. Nem csinálhatom azt, hogy egy eseményt csak félig szervezek meg, vagy nem foglalkozom egy részével, mert a rendezvényen részt vevők nem rólam, hanem a közösségről állítanak majd ki képet és abban nem lehet hiba. Én elsősorban a közösségért, a közösségnek tartozom felelősséggel.

Szerintem, hogyha ezt valaki teljes szívvel csinálja – azt hiszem, a szív a megfelelő szó erre –, akkor abban nincsen hétvége, nincs szabadnap, nincs este, nincs reggel. Az embernek az agya pörög, forog, mit lehetne, hogy lehetne, mit kellene máshogy, vagy mit kellene hozzátenni, és mi a következő lépés. Mindig vannak újabb és újabb kis célzászlók, amiket el kell érni, amiket ki kell tüzni. Aztán meg hála Istennek ebből meg mindig adódnak mérföldkövek. Ilyen mérföldkő volt számunkra az idei esztendőben a rajzpályázat vagy az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulóján tartott megemlékezésünk, három napos rendezvénysorozatunk, az elszármazottak világtalálkozója-

nak megszervezésével. A közös megemlékezés ünneppé nőtte ki magát, ünneppé, ahol egy család lehettünk, ahol együtt emlékezhettünk és újra egyek lehettünk. Elszármazottak és itthon maradtak – egy közösségben, egységben.

Ez a három nap pénteken egy konferenciával kezdődött. Szombaton – az elszármazottak világtalálkozóján – arra kértük a résztvevőket, hogy írják meg (akár csak ezzel a három nappal kapcsolatban), amit átéltek, írják meg a szülőfalujukhoz kötődő gyermeki emlényeiket is. Vasárnap ünnepi szentmisével kezdtünk, majd az október 23-i megemlékezésén Dr. Kelemen Andrással, az Országgyűlés elnökének külügyi főtanácsadójával, a rendezvény főszónokával közösen emlékeztünk. Azt tervezzük, hogy a 12. kiadványunk témája ennek a három napnak a megörökítése lesz egy igényes kiadvány formájában.

M. A.: *És Közi Horváth József?*

Sz. V.: Nem véletlen, hogy Közi Horváth és kora kutató vált belőlem. Voltak olyan történelmi személyiségek, akik megnyilatkoztak Közi Horváthtal kapcsolatban, ezeket próbálom összegyűjteni, rendszerezni és megjeleníteni. Ezért indítottuk el az országgyűlési beszédeinek a sorozatát, ezért indítottuk el a röpiratainak a sorozatát is, aminek a második részét épp most, az októberi, az '56-os eseményekhez kapcsolódóan adtuk ki. Az elsőt, a *Korunk legnagyobb veszedelmét*, Közi Horváth József még '36-ban, mint az Actio Catholica* országos titkára adta ki. Aztán a másik kettőt már emigrációban jelentette meg a Nemzetörnek a hasábjain.

Később egy-egy röpirat formájában. Az egyik röpirat a *Rafinált vallásüldözés Magyarországon* címet viseli. A harmadik a *Magyar-ság és kereszténység '56-ban*. Mind a három téma a kommunizmussal és a vörös diktatúrával foglalkozik, arra világít rá és azt ítéli el. A 60. évforduló kapcsán lehetőségünk nyílt arra, hogy ezt a hármat, újra meg tudtuk jelentetni és be tudtuk mutatni.

Fontosnak tartom megjeleníteni ezeket a kiadványokat, de még fontosabbnak felkeresni, felkutatni a még élő tanukat. Nagy szívfájdalmam, hogy egyre kevesebb az a személy, aki társként, koronatanúként, bajtársként még él és a korról hiteles képet tud adni. Mikor elindultunk, felvettük a kapcsolatot Skultéty Csabával (ő tavaly decemberben hunyt el), nagyon közeli barátja volt Közi Horváth Józsefnek. Nagyon örültem, hogy tudtunk egy videós interjúanyagot készíteni vele, szoros kapcsolatban voltunk. Borbándi Gyulával kapcsolat-felvételi stádiumban voltunk, mikor ő két évvel ezelőtt elhunyt. Sajnos vele már nem beszélhettünk személyesen. De volt örömünk is ezen a területen, hiszen Prof. Dr. Horváth János egykori korelnök úr, most utazó nagykövet, Közi Horváth József országgyűlési beszédeinek (a sorozat első részének) kiadásához személyesen írt ajánlást, valamint a könyvbemutatójára is eljött s megosztotta velünk közös emlékeiket.

Vigyázni, őrizni és gyűjteni kell e kincseket és példát venni elődeink életéről. Azt hiszem, ez is feladatunk Agyagosszergényben a Közi Horváth József Népfőiskolán.

Közi Horváth József

– 1903. szeptember 25-én született Agyagoston

– 1927. június 29-én szentelték pappá

– 1929-ben szerezte meg a teológia doktori címet

– 1931-ben a győri kisseminárium prefektusa, valamint szerkesztője lett a Káptalan napilapjának

– 1935-ben Serédi Jusztinián bíboros, hercegprímás a Katolikus Akció (Actio Catholica) országos titkárává nevezte ki

– az 1938-as Szent István jubileumi év és a budapesti Eucharisztikus Kongresszus előkészítésében és megrendezésében aktívan részt vett

– 1939-ben Győrben országgyűlési képviselőnek választották

– 1941-ben XII. Pius érdemei elismerésül pápai kamarássá nevezte ki

– 1944. március 22-én egyedül tiltakozott az országgyűlésben a hitleri csapatok bevonulása ellen

– 1944. november 2-án elítélte a zsidók tömeges deportálását

– 1946 őszétől a budai Szent Imre Kollégium igazgatója

– 1948 nyarán kényszerült elhagyni az országot

– 1949 szeptemberében Párizsban megalakítja a Magyar Keresztény Népmozgalmat

– 1950-től a Magyar Nemzeti Bizottmány Végrehajtó Bizottságának a tagja, 1952 áprilisi lemondásáig a Menekültügyi Bizottság vezetője

* Az Actio Catholica (magyarul *Katolikus Akció*, rövidítve AC) a katolikus egyház kiemelkedően fontos mozgalma volt az első világháború és a második vatikáni zsinat közötti időszakban. XI. Piusz pápa (1922–1939) buzdítására a világ számos országában létrehozták azzal a céllal, hogy a világi híveket bevonják az egyház életébe és munkájába. Az AC az Egyház apostoli küldetése szerinti tevékenységet folytat, ennyiben különbözik a társulatoktól és egyesületektől, melyek csak egy-egy konkrét területen tevékenykednek. Magyarországon a püspöki kar alapította 1932-ben, hivatalosan egészen az 1990-es rendszerváltásig fennmaradt.

– 1950-57 a Közép-európai Kereszténydemokrata Unió elnöke

– 1957-65 Münchenben a Paulinum diákokotthon vezetője

– 1965-88 Oberhachingban az egyházmegyei Karitásztöbbség elnöke

– 1970 novemberében alakított Európai Szabad Magyar Kongresszus elnöke

– 1988. május 26-án megtörtént Teremtőjéhez

– 1992. november 4. az újratemetésének napja. Végrendelete szerint szülőfalujában, Agyagosszergényben

Sz. V.: Sokan ismerik Közi Horváth Józsefet, csak valamilyen nem foglalkoztak vele, ez a katolikus reformnemzedék valahogy elfelejtődött. De formálódik bennem egy gondolat, hiszen 2017 novemberében lesz Közi Horváth József újratemetésének 25., 2018-ban a halálának a 30. és születésének a 115. évfordulója. 2017 novemberétől 2018 szeptemberéig egy Közi Horváth Emlékévet hirdetünk majd, mellyel a szándékunk, hogy betöltsük azt az űrt, amely méltatlanul tátong a magyar történelemben és egyháztörténelemben. Közi Horváth József hagyatékával és a 20. századi keresztény reformnemzedékkel foglalkozunk.

Tudta például, hogy Közi Horváth József volt az egyetlen, aki 1944-ben felszólalt a német megszállás ellen a Parlamentben? Majd aztán novemberben a deportálás ellen szintén felszólalt. '47 után emigrációba kényszerült. Az emigrációnak, a Magyar Nemzeti Bizottmánynak egy meghatározó tagja volt. Agyagosszergényből. Ennek a szűk vezetői rétegnek, a Magyar Nemzeti Bizottmány tagja volt. Amelyik tudottan egy gazdag tudással, szellemi impulzussal megáldott

réteg volt, amelyik 1947 után emigrációba került. Közi Horváth '88-ban halt meg, és a végrendelete szerint akkor hozták haza és akkor került Agyagosszergényben, a szülőfalujában végső nyughelyére, amikor Magyarország szabad lett. Közi Horváth József szellemi hagyatéka nagyon gazdag és mi azon leszünk, hogy a népfőiskolán keresztül ezt a gazdagságot minél több emberhez eljuttathassuk.

Öt éves a Közi Horváth József Népfőiskola december 4-én, és a Gondviselés kegyelméből éppen advent második vasárnapján. A hivatalos megalakulásunk napján. Az öt éves évfordulónkat is egy kis ünnepség keretében, méltóan ünnepelhetjük meg.

M. A.: *Érdekelne engem, hogy fiatalemberként, feleséggel, hogy illeszthetők össze az életek és a népfőiskola. A feleséged is bekapcsolódna Agyagosszergényben a munkádba, a népfőiskola munkájába?*

Sz. V.: Viktóriával, a feleséggel az az elképzelésünk, hogy szeretnénk Agyagosszergényben letelepedni. Ennek több oka van, ebből csak az egyik a megsokasodott tevékenység és feladat a népfőiskola körül. Ő – a foglalkozásától függetlenül – nagyon szeret kézműveskedni, és büszkén mondhatom, hogy nagyon tud is.

A háromnapos rendezvényünk középső napján, október 22-én, az elszármazottak világtalálkozóján, az egyik ajándék a feleségem hűtőmágnese volt. Ő készítette saját kezével. Mind a 400 darabot. És bár a hosszú távú elképzelésünk természetesen a család, de a gyereknevelés mellett az is fontos, hogy ezt a meglévő tehetségét, amivel a jó Isten megáldotta, ki tudja bontakoztatni, a maga javára, az emberek örömeire és a népfőiskolánk büszkeségére.

M. A.: *És be is tud illeszkedni a faluba?*

Sz. V.: Igen. Ő Vas megyei, Szentgotthárd mellől egy kis faluból származik. Hét éve ismerjük egymást, most volt az esküvőnk, idén májusban, mely igazi lelki megnyugvást hozott. Élünk mindketten városban, tudjuk, mit nem szeretnénk. De azt is tudjuk, mit igen. Azt szeretnénk, hogy a gyerekeink falun szocializálódjanak. S egészséges identitásuk, értékrendjük, szellemiségük és gondolkodásuk lehessen a város „zajszennyezettsége és rohanó, felszínes figyelmetlensége” nélkül. Mi ezért tartjuk fontosnak, hogy falun nőjenek fel a gyerekeink is.

M. A.: *Kedves Viktor, kívánok nektek örömteli, szép életet. Köszönöm a beszélgetést.*

Sz. V.: Én is köszönöm.

SZALAI VIKTOR a Nemzeti Művelődési Intézet népfőiskolai koordinátora. Kezdeményezésére 2011 novemberében alakult meg a Közi Horváth József Népfőiskola Agyagosszergényben. A Lakitelek Népfőiskola által indított Apor Vilmos Közéleti Kollégium tagja. Korábban dolgozott a soproni székhelyű Corvinus Rádiónál és készített műsorokat a Magyar Katolikus Rádióknak. Részt vett a Lakiteleki Népfőiskola által szervezett Garam mente Értékfeltáró Kollégium munkájában. A Népfőiskola megalakulása óta kutatja Közi Horváth József életmunkásságát. A Közi Horváth József Népfőiskola által megjelentett kiadványok közül hatnak szerkesztője és egynek társszerkesztője.

MÁTYUS ALIZ író, falukutató, lapszerkesztő.

A mezőörsi népfőiskola tervei és előzményei

I. Előzmények

A Magyar Műhely Alapítvány 1993 februárjában alakult, azzal a céllal, hogy a vidéken élő diákok tehetséggondozását segítse, valamint a hátrányos helyzetű diákokat támogassa.

Miért jutott eszünkbe ez a gondolat? Papként és a hitoktatásban fiatalokkal foglalkozó emberként igen nehezen éltem meg, hogy gyerekeink, akik a közeli nagyvárosban, Győrben folytatták tanulmányaikat, minden erőfeszítésünk ellenére – néhány kivételtől eltekintve – eltávolodtak a hittől, a magas kultúrától, hagyományainktól, s felvették a nagyváros jellegtelen, gondolkodástól mentes, deviáns szemléletét.

A plébánia épülettel szemben állt egy több száz éves régi uradalmi épület, mely a helyi termelőszövetkezet tulajdona volt. Nagyon romos állapotban a falu közepén, egyáltalán nem erősítette a falu látképét, nem is szólva arról, hogy a falu közepén működő gépműhely látványa is fájó volt.

1992-93 fordulóján még hittek az emberek abban, hogy valóban rendszerváltás lesz, valamit lehet tenni ezért az országért. Így Alapítványunk megkeresésére a helyi szövetkezet tagsága túlnyomó többséggel megszavazta, hogy az

épületet tulajdonba adja a Magyar Műhely Alapítványnak, azzal a céllal, hogy iskolát létesít a már fent említett szándékkal. A tagság véleménye nem az akkori vezetők álláspontját tükrözte, akik egymás között már eldöntötték, hogy ebből a szép régi épületből maguknak panziót hoznak létre. Így érthető, hogy a döntés után hat évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy a szövetkezet vezetősége a közgyűlés döntésének megfelelően tulajdonba adja nekünk az épületet.

Úgy kellett építkeznünk, hogy nem volt a tulajdonunkban az ingatlan. Nem könnyű így támogatást szerezni, még akkor sem, ha a cél egyébként nemes.

Zsumbera Árpád jó barátommal együtt vívtuk hosszú éveken keresztül szélmalom harcunkat, mert hogy egy dolog a nemes cél, és egy más dolog mindezt megvalósítani.

1. Jelképünk

Minden szervezetnek, alapítványnak szüksége van olyan szimbólumra, amely kifejezi szellemiségét, kötődését, benső lényegét. Sokat gondolkodtunk rajta, milyen jelképet válasszunk magunknak. Végül megkerestük Babos Ági fes-

tőművész barátunkat. Elmondtuk neki, hogy keresztények vagyunk, magyarok, a világ értékeire nyitottak, találjon ki nekünk valamit. Eltelt néhány hét, újra találkoztunk. Rajzoltam nektek valamit – mondta –, s elővette a szkíta napmadarat. Ez jó lesz nektek.

Tetszett ez a jelkép, de bevallom őszintén, a kilencvenes évek elején még felületes volt a népi szakrális hagyományokkal kapcsolatos tudásunk. Azonnal fellapoztam az idevágó szakirodalmat, s elkezdtem mélyebben érteni a napmadár jelentéstartalmát.

Alapítványunk jelképe ma is meghatározza gondolkodásunkat, szellemiségünket.

A Napmadár az Isten fényének közvetítője, Földre hozója. Régen a magyarság Szentlélek jelképe nem a galamb, hanem a sólyom volt. A mezőörsi katolikus templom szentségtartójának egyik éke a Szentlélek jelkép, mely nem galamb, hanem sólyom formájában került ábrázolásra a szentségtartón. Ez egy barokk darab, mármint a mutató része, a fogantyú és a talpazat nagyon ősi, árpád-kori vagy még régebbi lehet. Tehát létezett egy régi szentségtartó, amely megsemmisült, vagy a mutató része nagyon megrongálódhatott, de a régi darabjait felhasználták az új elké-

szítésénél. S a régi szentségtartóról megmaradt a sólyom, amit az új barokk mutatóra is felcsavaroztak.

A Napmadár egyúttal az ember Isten felé törekvését is mutatja. Nekünk is a Fény felé kell törekednünk, szárnyainkkal a földtől, az anyag világától elszakadva, az ég felé.

2. Volt jelképünk, de nem volt anyagi lehetőségünk leendő iskolaépületünk helyreállítására

1993-ban elmentünk az akkori MDF kormány köztisztviselőiben álló oktatási államtitkárához segítséget kérni. Céljainkkal egyetértett, s azt támogatásra méltónak találta. Amikor a beszélgetés a konkrétumokra, az anyagi források eléréséhez ért, kijelentette, hogy a saját felekezeti gimnáziumát sem tudja kellőképpen segíteni. Ekkor szólta Hegyi Tibor barátomnak, aki jelen volt a megbeszélésen, gyorsan menjünk innét, mert ha valaki a saját projektjét sem tudja kellőképpen támogatni államtitkárként, akkor hogyan tudná a mienket? Hamarosan rájöttünk, nem számíthatunk belföldről komoly támogatásra. Természetesen voltak néhányan, akik segítettek, de egy iskola alapításához, elindulásához nagyságrenddel többre lett volna szükség.

Elsőként a Kanadai Nagykövetség, majd a Holland Együttműködő Alapítványok, különösen a hollandok adtak jelentős támogatást. Így elkezdhattuk az épület felújítását. Ők az épület alatti pincét támogatták első lépésben. Később a német Püspöki Kar Renovabis Alapítványa is mellénk állt. Megértették, hogy a hagyományos egyházi struktúrák kevésbé alkalmasak arra, hogy párbeszédet kezdjünk a jó szándékú, de az egyházhoz alig kötődő emberekkel. Komoly támogatást nyújtottak nekünk. Lényegé-

ben ebből tudtuk a jelenlegi épületünket kívülről, belülről felújítani. Ez sem volt egyszerű. Mert püspöki ajánlás kellett hozzá. Ugyan a panonhalmi Főapát Úr mellénk állt, s levélben támogatott minket, de a megyéspüspök úrnak nem nyerte el a tetszését elképzelésünk. Ma is hálás vagyok Bóna László helynök úrnak, aki a püspök távollétében volt olyan bátor és aláírta pályázatunkat, mint a helyi egyházmegye képviselője. ...később majdnem az állásába került ez a lépés.

Így érünk 1999 tavaszáig, amikor megszereztük az engedélyeket, felépítettük a tantestületet, több éves válogatással, felkészüléssel. Meghirdettük az iskola indulását. Itt kezdődött a mai napig tartó kálváriánk. A helyi, s több környékbeli önkormányzati iskola konkurenciát látott bennünk. Mi világnézetileg elkötelezetten voltunk és vagyunk, tehát a keresztény értékrend alapján, a magyar hagyományok közvetítésével nevelünk és tanítunk. Ugyanakkor a világra nyitottan, minden jó szándékú emberrel párbeszédben, velük a minimális közös nevezőt keresve, együttműködve. Azt kell mondjam, mindent elkövettünk, hogy összehangoljuk iskolánk működését és beillesztjük a kistérség intézményei közé. Az akkori Oktatási Minisztérium két szakértője, Sárvári György és munkatársa több hónapig próbált egyeztetni és együtt dolgozni a környező önkormányzatokkal, főképp a helyi mezőrsíval eredménytelenül. Végül még egy külső szakértőt is bevontunk, dr. Varga Gábort, aki jelenleg a megyei kórház igazgatója, a párbeszéd minimális szándékával sem találkoztunk. Ugyanakkor meglepődve tapasztaltuk, hogy az akkori iskola vezetése (önkormányzati) azt sem tudta, miből működik az iskolájuk. Azt hitték, hogy az állam teljes mértékben finanszírozza működésüket. Ezen nagyon elcsodálkoztunk. Amikor rákérdeztem, milyen

értékek mentén dolgoznak, s tudják elképzelni a közös munkát, nem tudtak rá válaszolni. Ezen a szinten állt akkor a közoktatás hazánkban. (Vannak tiszteletreméltó kivételek is, de kevesen.)

Ha jól emlékszem, 25 fővel indult el 1999 őszén a felső tagozatunk. Ám, ezt megelőzően még néhány feladatot meg kellett oldanunk. Például, nem volt fűtésünk. Ma is hálás vagyok Szájer József képviselő úrnak és Orbán Viktor miniszterelnök úrnak, hogy segítettek nekünk. S még egy nagyszerű munkatársuk nevét kell megemlítenem, akkor is, ha ő szerényen a háttérben maradna, Kamarás János főtanácsadó úr nagyon sokat tett értünk. Soha nem felejttem el önzetlen segítségét.

Akkoriban futott a Phare CBC program. Pályáztunk biomassza fűtésrendszerre – már akkoriban látni lehetett, hogy a gáz világpiaci ára nekünk megfizethetetlen. Dr. Tóth Péter úrral dolgoztunk együtt a Széchenyi Egyetem Környezetmérnöki Tanszékével. Ám hiába adtuk be pályázatunkat, valahogy nem voltunk soha támogatásra méltók. Nem illettünk bele a támogatásra méltók körébe. A Miniszterelnök környezete előremutatónak és jónak tartotta munkánkat, ám ennek ellenére elutasítottak minket. Amikor jobban utánajártunk a történetnek, akkor kiderült, nem is nézték meg alaposan mit is pályáztunk. Akkoriban, ha jól emlékszem, Gyórfy Gábor volt, aki nem találta támogathatónak pályázatunkat. Amikor értesült róla, hogy a miniszterelnök úr is mellettünk van, több mint húsz oldalas faxban számolt be eddigi kiemelkedő munkájukról. Nem is tudtuk mindet fogadni, mert kifogyott a faxpapír a készülékünkéből. Végül a Phare CBC programban támogatást kaptunk, s így sikerült a fűtésrendszerünket beépíteni.

Közben működött még a helyi szövetkezet az iskola mögötti, kö-

zel egy hektáros területen. Több lépésben sikerült megvásárolnunk ezt a földrészt, de ehhez az kellett, hogy a volt vezetőség eltűnjön, s más hozzáállás érvényesüljön. Én, mint az Alapítvány vezetője, civilként végzem munkámat. Ugyanakkor pap is vagyok, s ezt a helyzetemet kihasználva vagy ezzel visszaélve, időnként a Püspök írásbeli támogatását kellett kérnem ahhoz, hogy pénzhez jussunk az iskolánk mögötti, közel egy hektár megvásárlásához. Hiába voltak jó szándékú segítők, az egyházi vezetés ellenére alig mertek minket támogatni. Végül mégis sikerült minden ellenkezés ellenére gozdnunk...

3. Az emberek hitetlensége és félelme

A posztkommunizmus magatartásformái, gondolkodása, hozzáállása, a mindent felülről várás, a lemegek a tanácsházára – önkormányzat helyett –, a félelmek voltak a jellemzőek, hiszen azt látták a falubeliek is, hogy szinte minden maradt a régiben. A falu vezetésében a régi gondolkodású, kötődésű emberek, a helyi termelőszövetkezetben a régi elvtársak, az iskolában néhány kivételtől eltekintve a materialista, régi tanárok... Magyarán, a lakosság, a szülők

kénytelenek voltak megtapasztalni, hogy szinte semmi nem változott. Természetes, hogy megmaradtak a félelmeik. Mögöttünk, a jó Istenen kívül, szinte senki sem állt. Közben, már az óvodában, a helyi önkormányzati iskolában folyt a kőkemény ellenpropaganda: a szülők félreinformálása, lejáratása. Ha az ötvenes vagy a hatvanas évek elején éltünk volna, biztosan elvitettek volna minket. Mindez annak ellenére így történt, hogy a törvény garantálta a szülők szabad iskolaválasztási jogát. Néha burkoltan, néha nyíltan hangolták ellenünk a szülőket. A pap ellen, a hit ellen, a kereszténység ellen, a hagyományaink ellen, Alapítványunk és munkatársaink ellen. Terjesztették, nem tudjuk fenntartani önmagunkat. Ennek ellenére, mégis létezik a mai napig.

A falunak azért megy rossz, mert mi működünk... Ám diákjaink többsége nem innét való, hanem a kistérségből. Saját munkánkból és erőnkől, s nem a falu adójából élünk.

Nincs a tanárainknak végzettsége, mondták azok, akiknek alig volt. Nálunk a tanárok többsége nem egy diplomával rendelkezik, s folyamatosan képi magát.

Amíg elindultunk az iskolával, hat éven át készültünk rá. Az emberek egyszerűen nem hitték el,

hogy a falu közepén, a helyi szövetkezet volt munkásör vezetése ellenére, terveink megvalósíthatók.

Alulról építkeztünk. A szinte teljesen leromlott épületet a pincéből kiindulva újtottuk fel. Azt hitték, nem csinálunk semmit, sokan nevettek rajtunk, mi keményen dolgoztunk.

Ma is az alulról építkezésben hiszek. Gyökereinkben kell megerősödnünk. Ha jók az alapok, jó lesz a további munka, építkezés is. Ennek hiányában biztos a pusztulás. Nagyon szegények voltunk. Ma sem vagyunk gazdagok. Mindeért, amink van, nagyon keményen megdolgozunk. S amikor elfogy az erőnk, a jó Isten segít. Visszatekintve, hányszor megtapasztaltuk támogatását. Szinte a semmiből élünk és élünk a mai napig is. Mégsem szenvedtünk hiányt semmiben.

Lassan elindult a középiskolánk és az alsó tagozatunk. Ma már több mint 170 diákunk van. A környék legnagyobb intézménye lettünk.

A terveink első részét megvalósítottuk.

Hitet és erőt szeretnénk adni mindenkinek. Kitartással, munkával, Istenbe vetett bizalommal, megvalósíthatóak nemes elképzeléseink. Nem szabad feladni.

4. Munkatársaink

A legfontosabb kérdés, mindig a személyi. Kikkel? Milyen elkötelezettségű, gondolkodású, életvitelű emberekkel? Komoly munkát végezni csak hiteles emberekkel lehet.

Több éven keresztül formálódott az a csapat, akikkel elindultunk. Nagyon sokat köszönhetek Szabó Tiborné Mártinak, aki összefogta a tantestületet, a kezdetektől részt vett az iskola szervezésben. Bátorság kellett ahhoz, hogy valaki belépjen ebbe a csapatba. Többen hosszú éveken keresztül jártak közösségbe, kis

csoportba, tehát nem az utcáról hívtuk a munkatársakat. Ismertük egymást. Gondolkodásunk többnyire közös hullámhosszon volt. Mindannyian hívő emberek voltak, s nemcsak 1990 után. Felvállalták meggyőződésüket, s próbálták ennek megfelelően élni. Középiskolánk igazgatója Rehák József pedig, még győri bencés gimnazista korától járt az ifjúsági csoportunkba. Minden szombaton, télen és nyáron, már órákkal a találkozót megelőzően megérkezett, többnyire kis motoron, s rengeteg kérdése volt. Együtt szerveztük hosszú éveken keresztül a nyári táborokat a Bakonyban, ahol több héten keresztül egészen nomád körülmények között éltünk.

Mindannyian keresztények voltak, de egyikük katolikus, a másik protestáns vallású, de ez egy pillanatra sem jelentett áthidalhatatlan problémát, sőt kifejezetten törekedtünk mindig arra, hogy hidat építsünk egymás felé, s a világ kihívásaira próbáljunk közösen válaszolni. Mert ez az igazi ökumené.

Olyan kollégákat is örömmel fogadtunk, akik értékekben elkötelezettek voltak, de nem tartoznak kifejezetten egyik történelmi egyházhoz sem. Így próbáltuk kicsiben, egymás között megélni, megvalósítani azt, hogy egy szét-szabdalt, tönkretett országban is lehet egymásra találni, egymással másokért élni, dolgozni. Magam és közvetlen munkatársaim – ha egyáltalán lehet ilyen kategóriákat ma felállítani –, jobboldali gondolkodásúak vagyunk, de mindig nagy tisztelettel voltunk és vagyunk a másik oldal elkötelezett, nemzetét, hazáját szerető, önzetlenül szolgáló tagjai iránt. Sajnos ezt a gesztust alig vagy egyáltalán nem vették észre az elmúlt tíz esztendőben.

Nagyon fontos mindannyiunk számára népünk hagyományvilá-

gának mély megismerése. Vallom, gyökerek nélkül nem lehet élni. Ha a fának elvágjuk a gyökereit, nem él sokáig.

Elfelejtett, lejáratos, agyonhallgatott hagyományaink ma is életet jelenthetnek nekünk. Próbáltuk megkeresni azokat a még élő tanukat, tudósokat, akik összekötő kapcsot jelentenek számunkra a régi és a mai világ között. Egy pillanatra sem gondoltuk, hogy nekünk úgy kellene ápolnunk hagyományainkat, mint ahogy 50–60 évvel ezelőtt vagy még korábban tették, de a szemlélet, a lelkiület s nagyon sok konkrét példa ma is élhető s követhető – amit tudunk, mentsünk át ebből a hatalmas bölcsességből.

5. Találkozásaink

Magam nagyon hagyományosan vallásos családban nőttem fel. Szüleim hívő emberek voltak, s emlékszem rá, mindig a fő bejáraton mentünk templomba. Sopronban, amikor elkezdtem az általános iskolát, egyedül engem íratott be Édesanyám iskolai hittanra, a többieket sikerült lebeszélni, ill. templomi hitoktatásra jártak. Csodálkozott az akkori iskolaigazgató ezen, különösen akkor, amikor megtudta, hogy Édesanyám tanácsi dolgozó volt.

Kiváló papjaink voltak. Nagyszüleim községében Brenner László volt a plébános, akinek öccsét, Jánost Zsidán, az ötvenes években brutálisan meggyilkolták. Nagynéim pedig hosszú éveken át voltak Brenner plébános úr gondozói, közvetlen segítői. Később Sopronban Ormódi Károly, majd Horváth József káplánok hiteles, bátor képviselői voltak a Felső Világnak.

Horváth József idejében alakultak az első „Bokor” közösségek Sopronban, s én is tagja lehettem ennek, 1976-tól. Ez aztán meghatározta és meghatározza a mai napig életemet. Minket végig üldö-

zött ezért a tevékenységünkért az állambiztonság, ... ma pedig azok vannak felettünk egyházilag, akik úgy lettek igen magas beosztású vezetők, hogy el kellett ítélnem minket, s az üldözőink mellé álltak. ...a bocsánatkérés természetesen elmaradt.

A Bokor közösség nagyon sokszínű volt akkoriban. Szabadon gondolkodtunk, és tiszteltük egymás elképzeléseit. Talán korunkból kifolyólag liberálisabb irány jellemzett minket. Ugyanakkor emlékszem rá, hogy egészen 18 éves koromig minden március 17-ét követő vasárnapon ott voltam a győri könnyező Szűz Anya búcsúján. Lassan újra felfedeztem népi hagyományainkat, s ebben meghatározó szerepe volt egy nagyszerű filmnek, mely hosszú ideig ment, emlékezetem szerint először a Duna Tv műsorán, Gyermekrajzok Üzenete címmel. Két csodálatos embert ismertem meg ebben, Molnár V. Józsefet és a műsor alkotóját, Tuba Mariannt. Mélyen elgondolkoztatott a gyermeki lélek mélyén ott élő egyetemes ősképek, szimbólumok tárháza, annak ellenére, hogy milyen neveltetésben, családi háttérben nevelkedik valaki.

Vagyis minden gyermek a felső világ üzenetét hordozza magában. Tehát a nevelésnek, szokásvilágunknak úgy kell működni, hogy segítse kibontani a bennünk lévő szellemet. Isten minden egyes gyermekkel újjáteremti a világot. Nyugodtan mondhatom, hogy ez a sorozat indított el visszafelé saját hagyományunk mélyebb értéséhez, fölfedezéséhez. Elkezdtem olvasni minden könyvet, amit Molnár V. József írt. Meghívtuk magunkhoz előadást, később több sorozatot tartani. Rajta keresztül csodálatos emberekkel ismerkedtünk meg. Pap Gábor, Marton Vera, Kocsis István, s lehetne sorolni igen hosszan a neveket.

Ők sokat segítettek abban, hogy megismerhessük szakrális törté-

nelmünk eddig elrejtett részeit, az analógiás megfelelések rendjében való gondolkodást... Rácsodálkozhattunk a Szent Korona misztériumára, a beavatás lényegére, a szakrális királyság, a magyar táltos hagyományra, a Táltos Paripa hátán bepülhettünk Tündér Ilona kertjébe. Csodálatosan gazdag történelem és hagyományvilág tárult fel szemünk előtt.

Kapcsolatot építettünk ki Erdélyben élő honfitársainkhoz, gyakran járunk hozzájuk. Náluk még nagyon sok minden kézzelfogható a régi világból. Ugyan anyagi tekintetben szegényebbek nálunk, de értékekben sokkal gazdagabbak. Emberi tartásban, nyelvünk gazdagságában, a vendéglátás szeretetében, szakrális helyeik ápolásában, hitben, Istenbe kapaszkodásban mindig gazdagabban térünk haza. Nagyon fontos, hogy gyermekeink megismerjék a határon túl élő testvéreiket, s élő kapcsolatban legyenek velük. Önmagában az is érdekes élmény, hogy ezer kilométerre a mai határainktól, még mindig magyarul beszélnek, s ugye ez egy kis nép, kis nemzet...

6. Párbeszédképes tudást adni

Meg kell tanulni, s át kell adni növendékeinknek mindazt az ismeretet, tudást, amit kötelező módon előír a mai oktatási rend. De azt is tudni kell, hogy a felvilágosodás kora óta a tudományokból számúzték a Szellemet, Istent, s nem járok távol az igazságtól, ha azt mondom, mai korunk s a világ majd összes problémája ide vezethető vissza.

Ahhoz, hogy egész – séges embereket neveljünk, nem elegendő egyoldalúan az értelmet fejleszteni, hanem az ember szellemi dimenzióját is építeni szükséges.

Lehet valakinek igen fejlett az IQ szintje, ha ehhez nem páro-

sul EQ, azaz érzelmi intelligencia, vagyis szív, illetőleg SQ, tehát szellemi intelligencia, akkor csak „hideglakatos” emberekről, szívben és szellemben koldusokról szól a történet.

Arról nem is beszélve, hogy EQ és SQ nélkül nem vagyunk képesek az előttünk élt nemzedékek hatalmas bölcsességét, a nagy kultúrát, a világvallásokat megérteni. Ekkor süllyedünk abba a mélységbe, amit megtapasztalunk, amikor egy idegenvezető elmagyarázza a templomlátogató csoportjának, mikor épült, ki építtette, ki volt a művész, aki kifestette, milyen stílusban.végtelenül kevés mindez. A lényegről, a szakrális tartalmáról már egy szót sem tud szólni. A szimbólumokról, azok asztrológiai vonatkozásairól, a régi ember gondolkodásáról, világértelmezéséről, a világ, a kozmosz rendjéről, mellyel összhangba hoz egy templom, már nem tud szólni.

Ma már a természettudományok is eljutottak a Szellem világ látásának, érzékelésének határaihoz. A jövő nem a Szellemet megkérdőjelező, hanem az azt mélyebben megismerő tudósoké. Jóкаи Anna szavaival élve, a szívvel gondolkodóké.

Tehát ismernünk és tudnunk kell mindazt, amit jelenleg a mai tankönyvek tartalmaznak, s azonnal hozzá kell tenni mindehhez a magasabb tudást, kultúrát. Mi ennyivel adunk többet másoknál.

7. Fel kell nevelni egy „elit” réteget...

Jézus 12 apostolt választott ki, s nyilvános működése alatt első sorban velük foglalkozott. Ez nem jelentette azt, hogy közben megfigyelkedett a többiekre, de őket példabeszéddel könnyen érthető igazságokra nevelte.

A 12 apostol nélkül ma nem lenne kereszténység. Ki viszi át a tudást a túlsó partra? Egy nagyon gyorsan változó világban mi az és ki az, aki vagy akik az eligazodásban segíteni tudnak? Babits Mihály szavaival élve: vannak még világitó tornyai, melyek jelzésükkel, fényükkel mutatják a hajóknak a kikötőket, ahol menedékre, biztonságra lelhetnek?

Ezért a jövőt illetően létkérdés, hogy felnevelődjön egy mélyen szellemi alapokra épülő, szívvel is gondolkodni képes, ugyanakkor nagyon magas értelmi színvonalat

képviselő új nemzedék. Nélkülük nem fog megújulni nemzetünk, de a kereszténységünk sem. Egy nemzet színvonalát mindig elítjének szellemi nívója határozta és határozza meg, ma is.

Mi erre szegődtünk, hogy minden jó szándékú emberrel együttműködve mindenkit tisztelve, akkor is, ha sok kérdésben másképpen gondolkodik mint mi, megpróbáljunk egy lépéssel előbbre vinni saját fejlődésének útján.

Egy nagyon megosztott országban egymással együtt élve hívók és kevésbé hívók, tiszteljük és segítsék egymást. Ha a gyerekek ezt a szemléletet képesek elsajátítani iskolás korban, akkor reményeink szerint ezt fogják tenni felnőttként is.

Ha rádöbbennek arra, milyen csodálatos és gazdag történelmünk, szakrális népi hagyományunk, akkor nem fognak „elájulni” a multik előtt, s nem mennek vendégmunkásnak nyugatra. Erős családjaik lesznek, több gyereket vállalnak majd, s tudásban, szeretetben nevelik fel őket. Büszkék lesznek saját gyökereikre.

Az is nagyon lényeges, hogy a jövőre készítsük fel tanítványainkat. Látni kell az egyre szélesedő erkölcsi válságot, melynek gyökerei értékrend problémára vezethetők vissza. Ezzel párhuzamosan kell érzékeljük a fogyasztói társadalom válságát is, a világ tortáján egyre több ember kíván osztozni. Tehát vége az anyagiakat egyre nagyobb mértékben birtokolni akaró életnek, sokat beszélünk a környezeti katasztrófáról, mely részben ennek a fogyasztói magatartásnak, szemléletnek a következménye. Hasonló módon mindenkinek látnia kell az energiaválság ránk nehezedő súlyát. Tehát változtatni kell egész eddigi látásmódunkon, beállítódásunkon. Ha mi nem tesszük ezt meg magunktól, majd a Föld Anya kikényszeríti belőlünk mindezt.

Elődeink bölcsessége, nemzedékekkel előbbre felelősen gondol-

kodása sokat segíthet abban, hogy visszataláljunk a normális útra.

Hiszek abban, hogy az emberek gondolkodása komoly változáson megy keresztül. Ám az is igaz, hogy áldozat nélkül nincs megújulás. A búzaszemnek a földbe kell kerülnie s csak ezt követően tud sokszoros termést hozni.

Itt a másokért, mások, a világ megmentéséért hozott áldozatra gondolok. Amikor mások és a Föld és Isten iránti tiszteletből, szeretetből szív gondolkodással képesek vagyunk egyéni érdekeinket háttérbe szorítani és másokért élni.

Jézus szavaival: Senkinek sincs nagyobb szeretete annál, mint aki életét adja barátaiért.

II. Helyzet és tervezet

A Magyar Műhely Alapítvány fenntartásában működik a Magyar Műhely Általános Művelődési Központ, általános iskolát és gimnáziumot tart fenn. Mintegy 200 diák jár iskolánkba, 25 településről. Biatorbágyon is üzemel egy tagintézményünk, általános 1-5 osztállyal, 110 gyermekkel, felmenő rendszerben évente egy évfolyam indításával.

Biatorbágy földrajzilag távol van tőlünk, ezért a népfőiskolai munkába pillanatnyilag nem bevonható.

A Mezőörsre járó 200 tanuló majdnem ugyanennyi családot jelent, s ha ehhez még hozzávesszük a szűkebb, tágabb családi érintettséget, akkor jelentős kapcsolati hálót kapunk 25 falu, város tekintetében.

A szülők, s az érintett települések bevonásával építjük népfőiskolai munkánkat.

Mezőörs, közlekedési szempontból a 81. sz. fő út mentén helyezkedik el, Győr – Kisbér tengely közepén. Jónak mondható autóbussz közlekedéssel. Keresztirányban Bábolna – Pannonhalma, középen szintén Mezőörs, hivatalos

busszjárat üzemel, ám ez a diákok szállítását bonyolítja, reggeli és délutáni időpontban. Hétfégén nem áll rendelkezésre. Azonban az Alapítvány rendelkezik több kisbusszal, így a közlekedés megoldható.

– Nagyon fontosnak tartjuk a helyi önkormányzati vezetőkkel, egyházakkal, civil szervezetekkel, sportklubokkal, hagyomány művelőkkel, helyi térségi vállalkozókkal a jó kapcsolatot. Munkánkban nagymértékben számítunk az ő bevonásukra, s szeretnénk, ha gondolat értékcseré valósulna meg köztünk.

Több évtized alatt szétrombolt, szétesett kapcsolatrendszereket szeretnénk élővé tenni. Fő feladatként a közösségépítést jelöltük ki önmagunk számára.

Minden jó szándékú emberrel a közös nevező megtalálása vonalán együtt szeretnénk működni.

– Népi hagyomány, szakrális tudás mély megismerése, megismertetése fontos feladatunk. Ehhez azonban a régi ember egészen másfajta gondolkodását is érteni kell. Jel-kép rendszerünk, nyelvünk, rovásaink, építészeti emlékeink, szokásrendünk, néprajzunk, Szent Koronánk, a fényfelszabadításról szóló tudásunk, szokásrendünk – történelmünkről fontos sokkal mélyebb ismeretet szerezni, mint ami eddig volt.

Úgy is mondhatnám, hogy az életről szóló tudás felélesztése, újra tanulása nagy megtartó erővel bír, újra összeköt őseinkkel, tiszteletet és szeretetet ébreszt bennünk az ő irányukban.

– A teremtett világ megőrzése, tisztelete, minden ezzel kapcsolatos ismeret átadása fontos számunkra és a jövő nemzedéknek különösen. Úgy is mondhatnám, hogy életmód, amely magában foglalja lakókörnyezetünk kialakítását, berendezését, a környezettudatos gondolkodást, a megújuló erőforrások használatát, amit lehet, ma-

gunknak, egymásnak helyben termeljünk meg gondolatát, s ennek hálózatba szervezését.

– Szeretnénk összekötni a még élő idősebb nemzedék tagjait a mai szülő és fiatal nemzedékkel, s az ő tudásukat, gyakorlati tapasztalataikat megtanítani (vermelés, kenyérsütés...).

– Fontos a biogazdálkodás megtanítása, a vegyszer nélküli egészséges növénytermelés. A család szükségleteinek megfelelő növény-, gyümölcsstermelés elősegítése. (Itt nagymértékben szeretnénk támaszkodni Hetesi Zsolt csapatára és tapasztalataira, s külön munkacsoport létrehozásában is gondolkodunk.)

– Szeretnénk egy alapos emberismeretre (test-lélek-szellem) felépülő alternatív egészségügyi szemléletet és gyakorlatot meghonosítani. Ehhez megfelelő szakemberekkel már rendelkezünk.

– Szeretnénk bekapcsolódni a kormány digitális, informatikai képzésrendszerébe, s a térség ismeretátadó központja lenni. Reméljük, hogy ez a program a következő év első felében már elindulhat.

– Bármilyen furcsa, de a kistérség annak ellenére, hogy Győr okán a legfejlettebb régióknak számít, nem rendelkezik megfelelő sportolási centrummal. Folyamatban van egy tornacsarnok pályázatunk, amennyiben ez zöld utat kap, szeretnénk ebben a tekintetben is a járás központja lenni.

– Együttműködünk a Harmónia győri művészeti iskolával, ez különösen a néptánc oktatásra vonatkozik. Szeretnénk táncszínház létesíteni, megfelelő szintű oktatással, ezzel a kulturált együttlétet összekötnénk hagyományaink ismeretével és a közösség összekovácsolásával.

– Fontos számunkra nemzeti és vallási ünnepeink megtartása, úgy vettük észre, sajnos az emberek elfelejtettek ünnepelni. Több hagyományt sikerült már visszahoz-

ni (pünkösdváró, szüreti, farsangi mulatság, Gergely járás...), ezt szeretnénk folytatni.

– Közéletünk elismert, hiteles szereplőinek bevonásával folytatni szeretnénk a diskurzust fontos, időszerű, mindannyiunkat érintő közéleti kérdésekről.

– Püski István segítségével a magyar irodalom, szakrális gondolkodás, lelkiség történelmének, folyamatosságának megismerése szintén kihívás s lehetőség számunkra.

– Tovább folytatjuk a Pannonthalma és Térsége Vállalkozóinak negyedéves találkozását nálunk, ahol a térség munkaerőpiacának és

fejlődésének kérdéseit beszéljük át, s törekszünk egymás segítésére.

– Szeretnénk egy pályázati, figyelő, vagy a pályázatok tekintetében hasznos tanácsokat adó központtá válni.

Végül, de nem utolsó sorban mindent a Felső Világ segítségével, az Ő szándékaiknak, vagyis az Örök Értékeknek megfelelően szeretnénk végezni, kérve-remélve támogatásukat.

Munkánkban nagymértékben szeretnénk a már meglévő tapasztalatokra, ezek átvételére támaszkodni, mind tartalmi, mind módszertani szempontból. Vagyis tanulva szeretnénk tanítani.

SZABÓ GYULA: Születtem Szombathelyen, 1960. 07. 12-én. Sopronban nevelkedtem fel, itt érettségiztem, 1978-ban. A győri Hittudományi Főiskolára jelentkeztem, s a felvételi után két évig katona voltam Lentiben. 1980–1985 között Győrben teológiai tanulmányaimat végeztem. 1985-ben pappá szenteltek Győrben. Beosztott káplánként kezdtem: 1985 nyarán Szanyban, 1985 szeptemberében Tatabánya – Alsógallán, 1987 Ácson, 1989 őszétől vagyok plébános Mezőörsön. 1993-tól a Magyar Műhely Alapítvány elnöke. Iskolát hoztunk létre, mely 1999-től működik általános iskolaként és gimnáziumként, népfőiskolaként. Jelenleg 280 diákunk van. 1993-1995-ig a SOTE posztgraduális képzésén vettem részt mentálhigiénés szakon. 1999-től az Országos Levéltárban, majd az Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltárában végzem kutató munkámat. 2001-től a vitézi rend tagja vagyok. 2003 június 7-én Győr–Moson–Sopron Megye szolgálatáért díjat kaptam a közoktatási tagozatban. 1976-tól a Bokor katolikus kisközösségi mozgalom tagja voltam. 2000-től pedig a kommunista diktatúra egyházi múltját feltáró önkéntes munkacsoportnak vagyok a koordinátora. 2014-ben Győr–Moson–Sopron Megyei Prima díjat kaptam Oktatás, Köznevelés kategóriában.

A kisközösségi mozgalmak tagja voltam, közösségeink Győrben Tatabányán valamint Győr környékén működnek. 1980-tól minden nyáron nyári tábor szerveztem, általános felsős, ifjú házaspáros részére.

Számos lelki gyakorlatot vezettem, s meghívott előadóként részt vettem.

Több mint húsz éven át folytattam lelki vezetést, elsősorban saját közösségi tagjaink részére.

Jelenleg három település és egy idősek otthona lelki ellátását végzem.

Fontosnak tartom a hátrányos helyzetű családokkal ill. fiatalokkal való foglalkozást, valamint a vidéki fiatal nemzedék felnevelését, s hosszútávon a térségben való megmaradásuk elősegítését.

Minden munkának az alapja a megfelelő keresztény, nemzeti párbeszédképes, az alapvető emberi, keresztény értékeket megjelenítő család.

Ezért tevékenységem középpontjában ezen alapokkal rendelkező, ill. nyitott, kereső fiatalok állnak.

Eddig három könyvem jelent meg, számos tanulmány, s több filmben szakértőként dolgoztam.

A kiscsőszi Pajtafesztiváltól a kiscsőszi Hunyor Népfőiskoláig

Mátyus Aliz beszélgetése Kovács Norberttel

Mátyus Aliz: Kiscsősön, Kovács Norbert háza táján az az érzés járja át az embert, mint amit még én megérezhettem a nyolcvanas években a kiskunsági tanyámon. A ház, amiben a család lakik, a pár hónapos ikrekkel, sütés-főzés közben – hiszen a falu búcsúját megelőző napra sikerült meghívást kapnunk egy beszélgetésre Uracs Mariannával, a Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém megyei irodájának vezetőjével –, az élet telített pillanatait segíti átélni. Kovács Norbert pedig szóba hoz mindent, ami Kiscsősön érdekes, ami a munkájához, a nevéhez kötődik. Történetek, folyamatok, egy ember évtizedei egy faluban, amihez anyai rokonsága révén kötődik.

Kovács Norbert: Kiscsős régen egy 500 lélek közeli nagyságú falu volt, ami gazdálkodásból élt. A nevét arról kapta, hogy csőszők, őrzők lakták, emberek, akik a környék gazdáinak a terményeit, földjeit, szőlőket, egyebet és állatokat őriztek. Kisebb gazdaságok is voltak, de nem volt túl sok tehető ember a településen. A környéken, Nagypiriten például, sokkal nagyobb gazda-

ságok voltak, itt inkább kisebbek. A falu elrendezése is jellemzően ilyen, ennek alapján alakult ki. Egy egyutcás faluról van szó, két kis oldalnyúlvánnyal. Ebben az egy utcában olyan típusú házak épültek annak idején, ahol három család is élhetett egymás mögött. Szerény életkörülmények között, egy udvarban két vagy három család élt. És ezek a családok alkották a faluközösséget. A falu néhány gazdagabb családjá a térségben nem számított gazdagnak, de mondjuk, Kiscsősön igen. Egy

ilyen házban lakunk mi is, amelyet a '910-es években épített egy család. Én a leszármazottaktól vásároltam annak idején. Ez egy gazdaház volt. A tulajdonos a földhivatalnál dolgozott, mérnökember volt, az édesapja az átkosban kuláknak számított, mindent elvették és a tsz-be vették be. Ez egy olyan ház volt, aminek a végében egy 60 tehenes istálló állt. Azért nincs meg, mert a teheneket, amikor elvitték a tsz-be, ahol 5-600 tehén összejött, és nem fért el, visszahozták ide, de már, mint téesz-teheneket. Éjszakára a legelőről ide hajtották őket, mint a tsz teheneit, és akkor, a gazda néhány alkalom után összehívta az ismerősöket, és lebontották az istállót egy kihajtás után. Tudomásom szerint, ezért börtönbe is került. Nem volt egyszerű élete ennek a családnak.

A ház az átlagosnál magasabb építésű, tágas épület. A többi parasztház alacsony mennyezetes, viszonylag szűk lakótérrel és nagyobb gazdasági térrel. Általában egy vagy két lakószoba az utca felől, mögötte egy kis konyha, aztán már a nyári konyha, illetve az állatoknak az előkészítő, takarmány-

Szent Imre-napi búcsú

tároló részek, és utána az istállók. Hátralékosan, mint ahogy az általában a parasztházaknál jellemző. Ezek közül még több megtalálható a faluban. Erre a pajtahangulatra épült egyébként az első rendezvényünk, a Kiscsőszi Pajtafesztivál, amely 13 alkalommal került eddig megrendezésre, és egy népművészeti rendezvény.

M. A.: *Kiscsőszi pajtái nevet adtak a fesztiválnak, ami szép múltat tekint vissza. És a családot kiscsőszi előzményeiről mit lehet tudni?*

K. N.: Az anyai családom itt él Kiscsőszen. Az apai Kertán élt. Apám Szlovákiából került vissza-telepítésre a családjával, Svodov (Szódó) nevű, Zselíz melletti kis településrészen laktak, onnét telepítették őket Kertára. És akkor, a közeli két településről összeházasodtak anyukámmal, gondolom, valamelyik bálban. Akkor jellemző volt, hogy búcsúkor két bált is rendeztek, egyet vasárnap, egyet hétfőn. És édesapám igen jó táncos volt, anyukám meg szeretett táncolni. Apám az üvegyárban dolgozott Ajkán, anyukám kereskedő volt. Az anyai család itt él Kiscsőszen, édesanyám ide visszaköltözött. Én Ajkán nőttem fel, ott éltünk a munkahelyük miatt. Édesapám halála után anyukám

is visszaköltözött. Én már előbb visszavágytam. Egy időben kocsmát is működtettünk Kiscsőszen, a rendszerváltás után. Az első családi vállalkozás az volt. Volt egy újkezdési kölcsön, valami ilyesmi, amit a család fölvetett, és ebből kibéreltük a kiscsőszi kocsmát és ABC-t. És persze csődbe mentünk, mert a legnagyobb létszámszuhanás abban az időszakban következett be Kiscsőszen. A fiatalok a nagy szabadság meg a szép jövő reményében mind-mind elvándoroltak, elköltöztek a faluból, és nem lehetett fenntartani nyereségesen ezeket az intézményeket. Most se lehet egyébként.

A kiscsőszi visszakalandozás úgy alakult, hogy én az Ajka-Padragkút Táncegyüttes vezetőjeként minden évben kerestem egy olyan helyszínt, ahova elvihettem egy jó, falusi hangulatú felkészítő táborra a táncosaimat. A következő évad táncait tanultuk be, egy egyhetes intenzív tánc tábor volt, mindig is. Ennek a fő helyszíne más településeken volt az előző időszakban. Az adott évben, amikor idekerültünk, akkor se Kiscsőszi lett volna a fő helyszín, hanem Iszkáz, mert ott van egy nagyon szép kis kastély, amely abban az

időben még lakható állapotban volt, és azt néha ki is adták. Mivel mi Iszkázra minden évben jöttünk szerepelni – komoly fellépti díjért –, ezért fölajánlottam az akkori iszkázi polgármesternek, hogy csináljunk egy bartert, hogy eljövünk hozzájuk egy táborra, ne kérjenek bérleti díjat a kastélyért, viszont mi meg nem kérünk majd tiszteletdíjat a műsorért. Ő bele is egyezett, így készültünk a táborra, majd két nappal a tábor előtt kiderült, hogy a képviselő-testület nem egyezett bele ebbe a mi kétszemélyes megegyezésünkbe. Tehát ők nem támogatták ezt az ötletet, de a polgármester, mert nem mert engem ezzel felhívni, csak amikor már én jelentkeztem, akkor közölte, hogy hát megvan a személyenkénti szállásdíja a helynek. Ez egy matracos szállás volt, egy darab fürdővel, nagyon magas díjat kért volna érte az iszkázi önkormányzat, amit ki se tudunk volna fizetni, meg már csak azért se akartuk kifizetni. És akkor, mivel éppen Iszkázon jártam, átugrottam rokonlátogatóba, látom, hogy két házra is ki van téve a napraforgó, a falusi turistaház minősítés. Csak megkérdezem, hogy ki lehet-e ezeket a házakat bérelni. Mind a kettőt kibéreltük, mi voltunk az első bérlői ezeknek a házaknak. Két éve ki volt rájuk téve a tábla, de mi béreltük őket először. A házakat kibéreltük, a faluházat pedig elkértük a polgármestertől. Főztünk magunkra, eltöltöttük a hetet, nagyon jól éreztük magunkat. Bennem fölerősödtek a régi gyerekkori, ifjúságkori élmények, azok a gyönyörű emlékek, a mezei világ, az erdei világ, a gombaszedés, a családi munkálkodás, a kukorica kapálás, fattyazás, krumpliszedés, egyebek, ezekben minenkünk részt kellett venni gyerekként. Ezek az élmények hozták, hogy mivel régóta terveztem, hogy rendezek egy programot, ami a népzene meg a néptánc

nak a saját, természetes közegében zajlik, megpróbáltuk, meghirdettük az első pajtafesztivált. A falu is beleegyezett, a polgármester is beleegyezett, hogy próbálkozzunk meg ezzel. A kiadó háznak az udvarán meg az egyik háznak az udvarán volt egy szép pajta, azt elkértük, hogy akkor ott legyenek a koncertek. Nyertünk az NKA-tól 150 ezer forintot, és akkor mi abból megrendeztük az első hatalmas pajtafesztiválunkat. Most volt a tizenharmadik fesztivál, az első 2003-ban volt.

M. A.: *Hogy néz ki egy ilyen pajtafesztivál?*

K. N.: Az eredeti célja, hogy a népi, a népzenei, a táncos kultúrát vigyük vissza a faluba. Én is városban éltem, ott tanultam meg táncolni egy művelődési házi, profi környezetben, táncteremben, kocka falak között. Szerettem volna egy kicsit élményszerűbbé tenni ezt a kultúrát. Baráti zenekarokat hívtunk. A Csík zenekart annak idején, akik még azért nem voltak ekkora sztárok. Mi nagyon sokat dolgoztunk velük. Én rendezvényszervező voltam, a Művészetek Völgyében, itt, ott, amott. Hívtam, akiket ismertem, akikkel kapcsolatom volt. Szalonnáékat, és nem is tudom, még kiket si-

került annak idején megfűzni. Jó néhány zenekart. Kovács Gézáékat, az egykori Timbura zenekart. Több banda is eljött. Ennél a háznál is voltunk a diófa alatt, a pajta előtti kis kertben. Nagynénémnek van egy szép háza, ott is a diófa alatt egy kis sarokrészt berendeztünk deszkapadokkal, és akkor le lehetett ülni zenét hallgatni. És aztán esténként mindig táncházak voltak. És ez azóta is így megy, csak most már egy kicsit nagyobb a közönség, de kordában lehet tartani. Úgyhogy koncertek vannak, táncestek. Több helyszínen. Van egy nagyobb színpadunk, ami már egy profi, esti gálát is be tud fogadni. Annyi a törekvésünk, hogy nem nagyon akarunk kikalandozni a műfajból, tehát megmaradunk a népi világban ezzel a fesztivállal. És mivel a mi főtevékenységünk is ez, így az összes többi programunk is most már főleg erre épül.

M. A.: *És miben fogható meg az összes többi program?*

K. N.: Az elmúlt tizenegypár évben kialakult egy olyan társadalmi kapcsolatrendszerünk, ami szükségessé tette, hogy mással is foglalkozzunk, ne csak népművészettel. Bekapcsolódtunk a vidékfejlesztés programjaiba, mert az

nekünk is létszükséglet. Részben, hogy pályázati pénzekhez jussunk, részben, hogy kapcsolatokat teremtsünk más területekkel, akár a gazdaság szereplőivel, helyi termelőkkel, gazdálkodókkal, és a civil szervezetekkel, önkormányzatokkal, egyebekkel. Tartunk ilyen programokat is, mint pályázati felkészítő. Vagy valamihez kötődő ismeretterjesztő foglalkozásokat, előadásokat. A veszprémi civilházból jönnek hozzánk előadni a Meleg Tamásék. A kulturális közfoglalkoztatás bevezetése változtatott a dolgainkban, tartottunk egy találkozót egy fél évvel ezelőtt, most nemrég pedig kötöttünk egy 14 oldalú megállapodást egy településcsoport vezetőségével, több falu önkormányzata dolgozik egy 15-20 éves távlati programon. A nevét nem mi találtuk ki, Szeretetalu a címe a programnak, de érthető, hogy miért. Az emberek egy kicsit elhidegültek egymástól. Újra kell építeni a helyi közösségeket, nemcsak a családokat, hanem az emberek viszonyait is alakítani a falvakban. Ez nekünk is egy fő tevékenységi területünk. A szeretetalu programban mi csatlakozóként vagyunk benne. Én mindenhez szeretek csatlakozni, ami előre mutat. Egyelőre azt látjuk, hogy van egy tapasztalt pályázati szervezet, amelyiknek van egy vezetése, akik ide akarják hozni a tudásukat. Talán még az is benne van, hogy nekik ez egy megélhetési történet. Nekünk, ha sikerül kivenni azt a részt belőle, ami itt maradhat, akkor megérte, ha nem sikerül, akkor egy próbálkozás volt, tapasztalattal, akkor is érdemes volt megpróbálni. A legnagyobb hozadéka, hogy 14 falu, végre aláírt valamit. Már ez is egy együttműködés. A jövőn múlik, lesz-e benne továbbfejlődés.

M. A.: *Mit tudhatunk a művészet oktatásokról?*

K. N.: Van az egyesületünknek egy saját fenntartású művészeti

Kiscsős, pajtafesztivál

iskolája 13 telephellyel. Devecser a művészeti iskolánk székhelye. Ott van egy általános iskolai korosztályú csoport, a másik, ami még nagyobbnak számít, az Jánosháza. Tehát ez a két kisváros a terepünk, az összes többi az ilyen kis falvakban van, mint Kiscsász. Tehát, néhány száz lelkes falvakban. Iskolákkal szerződünk, és ott az intézményen belül tartjuk, általában a délutáni időszakban a tanórákat. Erre vannak pedagógusaink, akik utaznak. Tehát nem a gyerekek jönnek hozzánk, hanem a pedagógusok utaznak.

M. A.: És ez egy mekkora pedagógushálózat?

K. N.: Nem vagyunk sokan. Az igazgató mellett van két főállású pedagógus és két részmunkaidős. Tehát négy kolléga. Nem vagyunk sokan, 235 gyerekről van szó összességében. Én a fenntartó képviselője vagyok, szakmai háttérmentor. Egy szakmailag és gazdaságilag önálló intézményről van szó, az egyesületünk a fenntartója. A feleségem néptánc pedagógus, ő ugyan most GYES-en van, de ebben az intézményben ő is részt vesz, a csöglei és a kertai gyerekeket körülbelül tíz éve tanítgatja, segítségével. Van egy kis személyes kötődésünk ezekhez a helyekhez már. A kis alkalmazottunk, Máté is az ő táncos tanítványa volt. És most már van táncművészjelölt tanítványunk is. A kertai iskolából került a Táncművészeti Főiskolára tanítvány. Van már ilyen eredmény is. De a feleségem – egy hosszabb történet szerint – nem csak Kertán és Csöglén, hanem Tüskeváron és Káptalanfán is tanított. Mert nekünk volt egy másik művészeti iskolánk, amit elkommunizáltak tőlünk. Két egyesület van, aminek itt van székhelye. Egy régi, ajkai egyesület, az APTE Művészeti Egyesület (Ajka-Padragkút Táncegyüttes) és van az Élő Forrás Hagyományörző. És mi alapítottunk

Diófa-koncert

egy egyesületet, hogy támogassa ezt az együttést. Aztán jött a várossal való zsörtölődés, önkormányzat, polgármester, alpolgármester, vádaskodások... És akkor én ebből, mint művészeti vezető, és az egyesület tagságának a nagy része is, kiváltunk. Egy darabig még működünk ott Padragkúton, Ajka mellett, és ott megalakítottunk egy művészeti iskolát. Az volt az első. APTE Alapfokú Művészeti Iskola. És az egy nagyon szépen működő iskola volt, 400 tanítvánnyal. Ajka térsége és ugyanez a környék, akkor is már Csögle, Kerta, de erősebb bázissal Ajkán. Nagyon szépen működött egy közel 200 fős ajkai tanítványi kör. És aztán jött újra a polgármesteri ráhatás, kezdték feszegetni, hogy mennyi lesz a bérleti díjunk az iskoláknál, és akkor oda jutottunk, hogy fenntarthatatlanná vált volna az ajkai működésünk. Összeszerződünk Magyarpolánnyal, mert Magyarpolányban volt egy másik művészeti iskola, ahol nem volt néptáncos képzés, képzőművészet volt meg dráma. Nem tudom, akkor még szerintem nem volt ott Komáromi Sanyi, de aztán később ő is Magyarpolányban dolgozott. És az a lényeg, összeszerződünk ezzel az

intézménnyel. Úgyhogy az önkormányzat lett a fenntartó, mert az önkormányzat, mint kisebbségi önkormányzatot is működtető, kapott még a sváb kultúra tanításáért is egy kiegészítő normatívát, amit nagyon korrekt módon oda is tettek az iskolához, és egy szép, virágzó pár év volt, amíg nem jött a KLIK. Mert ugye, ott mi is, a szerződésben, mint háttéregyesület, meg mint előző intézményfenntartók kaptunk jogosítványokat, tehát a szakmai háttérrel mi adhattuk. A KLIK elvette az épületeinket, amit a nagybátyám épített. Hagyományos, gyönyörű ház, az egykori megyei Közművelődési Intézettel terveztük, építettük, annak idején. A 20 éves működési stratégiának mi írtuk meg a főbb pontjait. Nagyon sokat dolgoztunk benne. Mivel hagyományos építési módszerek kellettek, ezért a nagybátyám, mint régi vágású kőművesmester dolgozott rajta. Őt vonták be. Együtt terveztük meg a kovácsműhelyt, meg mindent. És akkor jött a KLIK, és következő nyáron bérleti díjért mehettünk volna be a táborba. Őt (Beára vonatkozik) nem rúgták ki, de rövid időn belül elviselhetlenné tették a légkört, úgyhogy fölmondott. Engem kihagytak tel-

jesen a tevékenységből, mivel én nem voltam alkalmazásban, mint pedagógus, hanem mint tanácsadó voltam az intézménynél. Így egyszer csak nem kellett menem. Tehát el se köszönhettem tulajdonképpen a kollégáimtól. És akkor két évig próbálkoztunk a KLIK vezetőjével megegyezni arról, hogy amit mi elkezdtünk, az hadd folytatódjon, mi adjuk hozzá ezután is a népviseleteket. Mert ugye, az iskolának nem volt semmije, az egyesületnek voltak viseletei, technikája, oktatási eszközei, módszertani anyagok, egyebek. Azt adtuk hozzá, de káposztafej-számlálás lett a vége. Tehát az volt, hogy mindegy, csak gyerek legyen, de nem kaptunk lehetőséget se a pályázásra, se a működésre. És akkor alapítottunk egy másik iskolát. Végigcsinálni: intézmény-megalakítás, az nem egy kis feladat. A gazdasági háttérét megteremteni, annak infrastrukturális háttérét. A papírmunka irtózatosa nagy. Szakemberhátter, vezető igazgatói képzettséggel, mindent összeszedni. Egy kőkemény, egyéves munka után végül is bejegyződött az új iskolánk. Nem könnyű egyébként most se működtetni. Most a magyarpolányi meg, zuhanórepülés. Amit egyszer fölépítettünk, az most... Ennyit tett egy kiskirálynak a néhány éves uralkodása a KLIK-nél. Egy többtíz éves munkát tett tönkre. De közben egy újnak a létrejötté is megvan, mert ugye, a mi iskolánk meg így működik, hál' istennek. Idevonzott néhány kollégát. Most azt nem tudjuk, hogy ők meddig maradnak, vagy bírják-e ezt a falusi légkört, mert nem mindenki bírja. Most a legújabbak, úgy érzem, hogy igen, tehát ők nagyon jól érzik magukat itt. Tehát nyitott meg előttünk azért lehetőségeket ez az új iskola. Egyrészt, nagyrészt nagyon jól működnek most a pályázataink, és azok a pluszmunkák, amit az

oktatáson kívül tudunk beletenni, nyári táborok, tematikus programok, kirándulások, múzeumlátogatások, egyebek, ezek rettentő sokat jelentenek a gyerekeknek. De olyat is csináltunk, hogy most elvittük a Fővárosi Nagycirkuszba a gyerekeinket, és megnézték a Lúdas Matyi cirkuszi formáját. Ezek hátrányos helyzetű gyerekek, a legtöbbje Devecserig se jut el, nemhogy Budapestre. Óriási élmény volt nekik.

M. A.: *Most nagyjából látszik a kiscsöszói és környékbeli helyzet. Rengeteg a tapasztalatod, hosszú itt az előéleted, volt vagy most is él sok kezdeményezésed. Tervezed a Hunyor népfőiskolát. Hogy és milyennek álmodod? Hogy gondolkodsz egy népfőiskoláról, aminek megvannak bizonyos előfeltételei. Milyen lehetőségek megvalósulását látod ebben a népfőiskolában – a mostani tudásod szerint?*

K. N.: Elsősorban az lesz a fontos talán, hogy ne nagyon kalandozzunk el a saját világunktól. Tehát, amit én hagyományalapú működésnek gondolok, az nem feltétlen azt jelenti, hogy mi egész nap csak néptáncolgatunk meg népdalokat énekelgetünk. De a tapasztalatunk az, hogy a helyi értékre vagy a helyi tudásra, vé-

gül is a hagyományra épülő programjaink a sikeresek, és a hozott dolgokra nem mindig vevő az itt élő ember. És nekünk itt az lesz a feladatunk, ha népfőiskolát csinálunk, hogy az itt élő emberek életkedvét javítsuk meg, életminőségét tegyük jobbá. Persze, tudásátadáson keresztül is, tehát, hogy legyenek műveltebbek az emberek. Ez alapkérdés. De ez nem elég. Itt az a feladatunk, hogy legyen olyan élet, olyan közösségi élet, együttélés, és nemcsak Kiscsöszön, mert itt alig vagyunk, itt 70-80 emberről van szó, és a népfőiskola hatóköre ennél sokkal szélesebb kell, hogy legyen, tehát legyen egy olyan térségi együttélés, ami elmossa a mostani egymás ellen forduló világunkat, megszünteti a bizalmatlanságot, a távolságtartást. Olyan közegben vagyunk, ahol a pulzálás most kifele tart. Én szeretem ezt a pulzálás szót használni, mert tényleg ilyen a világ, hogy néha összeszívja egy mágneses erő, néha meg szétrobban magától, mert addig közelítünk, míg elkezdjük taszítani egymást. És most már egy kicsit összefelé kéne néznünk. Ezt kell elérni egy népfőiskolán keresztül. Én azt mondom, mi ezen az alapon fogunk tudni építkezni.

Táncmulatság a Pajtában

Néptánc és népzenei tábor

Van néhány olyan programelképzelésünk, amit megvalósítunk, független attól, hogy lesz-e Hunyor népfőiskola vagy nem. Elkezdjük végigjárni a bozóti falvakat. Bozótnak hívták azt a részt, ami Iszkáztól Celldömölkig tartott, ez a gazdálkodó rész, a Marcalnak az árterülete. Cserjés, rétes vidék volt, azért is az elnevezés, meg azért is, mert zárkózott népek voltak. Iszkáz még, Celldömölk már az a mezővárosi hangulat, polgári felfogás, de a kettő között ezek olyan népek voltak, hogy szerintem ide csak útlevelemmel lehetett bejönni annak idején. Ezekbe a falvakba elkezdünk járkalni, és szeretnénk fényképeket készíteni a családokról, de úgy, hogy először beszélgetni, találkozgatni – van egypár jó kapcsolatunk már. Megörökíteni a házaikat, őket a ház előtt állva, benn az udvarban, őket magukat gyerekeikkel, nagyapával, aki még él. És egyrészt ők megkapják a fotókat, másrészt ez egy állapot dokumentáció. A jelen időszak lakossági felmérése lenne ez, és ezek az emberek így éltek, gazdálkodtak – egy rövid leírás minden családról, és hozzá, hogy

éppen most mivel foglalkoznak. De akár a felmenőikről is. Ez a munka lehet az alapja annak, hogy a kialakuló adatbázis eligazít bennünket, hogy végül is, kit érdemes megszólítani, ha mondjuk, akarunk szervezni egy kosárkötő szakkört. És arra is jó lesz, hogy elkezdjük visszahozni a falvak belső együttműködési rendjét, amiben meg tudtak élni az emberek régen. Ma, teszem azt, ha egy kiscsösz család karácsonyi ajándékot akar vásárolni, akkor elmegy a Tescóba karácsonyi ajándékot venni, és értéktelen ajándéknak valókkal tömődik tele a karácsonyfa alját. Miközben az én nagynénémnek a legnagyobb szüksége egy tojásszedő kosárra lenne, amit Kispiriten van egy asszony, aki meg tud kötni, csak hogy a nagyném nem tud erről. És akkor a kispiriti asszony meg nem tudja eladni a kosarát, ezért jön a munkanélküli segély, a közmunka, ilyenekből próbál megélni. Ha mégis odavetődnék, hogy veszek egy kosarat, akkor a februári Auchan előtt veszem meg 8 ezerért, amit a kispiriti asszony 2500-ért megköt, sokkal jobb minőség-

ben. A kapcsolatokat kell újra éleszteni. A tudás az megmaradt nagyjából, megvan még azért. Sőt, pont talán az eldugottságnak köszönhetően még egy csomóan költöznek is erre felé, akik szintén hozzák az ilyen tudást. Ezeket az adottságokat próbáljuk felmérni. Most volt egy felnőtt néptánc csoport-alakulásunk, itt kapásból kiderült egy csomó ilyen érték. Például Budapestről jöttek Nagypiritre gazdálkodni, most kezdenek tejtermékkel foglalkozni, kecskéket tartanak, fejik őket, lesz kecskesajt, juhsajt. De az asszony szövőszakember egyébként, és ezt a tudását is szívesen kamatoztatná. Igazából ez lenne egy feladat, egy belső piac visszaállítása. Figyelemfelkeltés belső reklámozással, akár szórólapozással. Még azt is el tudom képzelni egyébként, hogy a régi kisbírói rendszert megpróbálni, tehát lóháton kidobolni dolgokat – szerintem ötlet kérdése. Erre vannak egyébként kapacitásaink, mert vannak lovaink is, meg hangos embereink is. Itt a Szigi barátom például, aki vőfély, ide költözött a faluba és hivatásos vőfély, táncos volt. A felsoroltakra fogunk programot építeni. Nagyon fontos a gazdálkodással kapcsolatos tudások mélyítése. És itt a modern technológiákra is gondolok, ami erősíti a helyi gazdákat. Ezekben is kellene segítség meg jó kapcsolatok. Van itt néhány nagyvállalat a térségben, támogatnák ezt a vidéket, de nincs meg a kapcsolat a helyi gazdákkal. Tehát arra egy kicsit ráerősíteni. Itt a Készenlét Zrt., most épül egy új farmrendszer, egy nagygazda, egy pesti nagyvállalkozó vásárol föl területeket, fontosnak tartja, hogy helyben élő emberekkel dolgoztasson, jól is fizet viszonylag. Kökemény üzletember, de érdemes lenne helyzetbe hozni ezen a vidéken. Ilyenekben is gondolkozunk. És ami a legfontosabb, az az, hogy a programjaink, amik már ren-

dezvényszerűen működnek, iránymutatóak legyenek. A siker az ragadós, az elég jól működik. Már volt olyan telefonom, hogy egy kistelepülés, Kisszőlős polgármestere felhívott, és mondta, hogy Cimbi, el kéne, hogy gyere hozzánk, beszéljünk, mert szeretnék itt Kisszőlősben is egy kiscsőszi pajtafesztivált rendezni. Mondtam, hogy szívesen elmegyek, de találjuk ki, mert én nem szeretnék kiscsőszi pajtafesztivált rendezni Kisszőlősben. Ha nálunk sikerült, oda is ki lehet találni. De hát aztán nem sikerült, mert mindenekelőtt még rendet kell rakni a fejekben. Mert ugye a sztárvendég, az azért csak a Bunyós Pityu kéne, hogy legyen a végén. Mondtam, hogy nem kell sztárvendég. A sztárvendég témát, azt valahogy ki kéne verni a faluvezetők fejéből. Ez kell a népnek! – felkiáltással, ugye. Ebben sincs igaza, mert azoknak kell, akik ott maradnak egy ilyenre. Egy 600 lelkes faluban ötvenen. De az 550-nek meg nem az kell. Ebben is vannak feladataink. Most a csöglei polgármester hívott fel tegnap, hallotta, hogy tervezzük, hogy egy bölcsődére pályázunk. Terveztük, hogy a falu közepén lévő házunkra egy

bölcsőde pályázatot beadnánk. Aztán végül is ez parkoló pályára került. Egyelőre. De nincsen bölcsőde a környéken. És most felhívott a csöglei polgármester, hogy hallotta, hogy mi is pályázni akarunk, de hogy ő is gondolkozik rajta, mint település, és hogy beadtuk-e. Mondtam, ha ti komolyan gondoljátok, akkor nekem eszemben sem lesz beadni, mert egy település bölcsődéje, az egész más, mint egy civil fenntartású, nem biztos, hogy olyan stabil lábakon álló bölcsőde. Tehát, ha ti így gondoljátok, hogy pályáztok bölcsődére, akkor teljes mellszélességgel odaállunk az ügy mögé, mint szakma. Majd amikor baba-programot kell tartani, akkor mi visszük oda a szakembert, vagy pályázunk a programra, vagy valamit kitalálunk hozzá, és akkor odatesszük a magunkét. És mondtam, hogy óvodára is pályáztok, mert nincs egy értelmes óvoda se, csak gyerekmegőrző. Bejött a gyerekek, jól van, betámasztjuk a sarokba, délután meg vigyék, minél gyorsabban, mert sietek haza. Sajnos az iskolai színvonal is ilyen meg az óvodai is. Ezen szerintem mi tudunk javítani, mert az önkormányzat a fenntartási oldalról

közelíti meg, a kiégett pedagógus nyugdíjba akar már menni, mit érdeklí őt, hogy milyen fejlesztési ötleteink vannak, meg programok, azzal csak megzavarjuk a hétvégéjét meg a délutáni szabad programját. Ez most egy erős probléma errefelé. Jellemző példa erre, hogy a most beadott EFOP közösségfejlesztős pályázatunkra a két fő partnerünk a csöglei és a kertai iskola nem írt velünk alá együttműködési megállapodást, mert már aláírták egy amatőr színházzal, aki kétszer el fogja vinni a gyerekeket színházba, és mi már ne fárasztjuk a gyerekeket. Mi nem fárasztani akarjuk őket, hanem amit eddig is kaptak, azt akarjuk jobb minőségben, ingyen. Mert eddig a táborban nyáron 20 ezer forintért jöhettek, most meg majd jöhetnének ingyen, de esetleg még mindkettőbe is. És akkor nyáron nem otthon randalírozik az anyja nyakán, hanem elhozzuk és csinálunk nekik két hétig értelmes programot. Nem írták alá. Mert ők már le vannak terhelve a másik pályázattal, meg van valami konzorciumos pályázat, és ott meg rontjuk az esélyeiket. És akkor mi történt? Homokbödögével írtuk alá, meg Sopronnal. A soproni művészeti iskolával fogunk együttműködni. Összesen hat partner van, találtunk négy partnert itt a térségben, de a két legrégebbi, az nem írta alá. És az egyetlen működő közösség mind a két intézményben, a mi néptáncscsoportunk, 15 éve. Ennek komoly súlya van szerintem. A Népfőiskola működésének ez lesz az egyik célja. Megoldani ezeket a helyzeteket. A másik megoldandó általa: a közösségi tér. Mi évek óta ide érkezőkkel dolgozunk Kisszőlősön, mert a helyi, az viszonylag kicsi létszám. Van ebben egy küldetés is, hogy az ideérkező ember valamilyen szinten megértse, megtanulja becsülni a faluformát, a minőséget értékelni, elfogadni. Főleg

Zenei tábor

a késő tavasztól kora őszig zajló időszakban 2500 vendégéjszaka adott Kiscsőszön. Ezt produkáltuk az elmúlt évben, dokumentáltan, és ebben nincsen sátor. 3500 a szám, ha Kiscsősz és térségéről beszélünk, kispiríti meg a kertai szálláshelyekkel együtt. Az ide érkezők mind olyanok, akik a népművészet iránt érdeklődnek. Közben elindult egy nagyon komoly érdeklődés a helyi falvakból is, a környék falvaiból. Amire jönnek, az a kiscsősi Pajtafesztivál, vagy most, ami ősszel volt, az Együttélésben fesztiválunk. Mindig választunk egy témát. Most két évig a cigány-magyar együttélés volt a téma, tavaly meg az idén. Jövőre a szerb-horvát történetek jönnek. Nagyon jó kapcsolataink vannak Baranya megyével. Aztán a tótok. Szépen lassan felépítgetjük, minden évben egy másikat. A cigányra két évet rászántunk, és nagyon-nagyon sikeres volt. Ennek van egy műhelymunka része, egyébként a nyári dolgok is így működnek, hogy van a műhelymunka, és van egy hosszúhívűves fesztivál, ami a közönségnek szól. A műhelymunka a szakembereknek, a helyben élőknek is, meg a kívülről jötteknek. És most már erre a nyári népzenei tábor-

szerűségre meg a táncos részére, Japántól kezdve Kanadán, Észak-Amerikán, Dél-Amerikán keresztül, most már Németországból is tömegesen járnak, komplett táncegyüttesek, vagy ki ne hagyjam, bécsi magyarok. Nagyon-nagyon az érdeklődés. A bécsi magyar együttes vezetője vett itt egy házat velünk szemben. Most kezdi kipofozgatni, a tetőt javítgatják. Úgyhogy ez a másik vonulat, ami végül is aztán olyan kapacitásokat eredményez, hogy tudok komoly szakembereket a faluba hozni és olyan programokat is bonyolítani, ami helyieknek szól, a kívülről hozott értékeket próbálja kicsit visszatartani. Ezeknek a folytatását tudom elképzelni. És megkezdjük az időskorúak között a kapcsolatok regenerálását. Nincs alkalom, nincs találkozás, nincsenek beszélgetős estek. Templomon kívül, a templomba sem jár el mindenki, de az az egyetlen találkozási pont, és nem nagyon beszélgetnek az emberek. Bemennek a misére, meg hazamennek. Most alakulatóban van egy nyugdíjas asszonykör, akik beszélgetni jönnek össze egyelőre, de legalább már beszélgetnek. És akkor oda kéne egy kicsikét bedolgoztatnunk, ötleteket adni,

hogyan mit csináljanak. Történetmesélő kört akarok férfiakkal. Esti, borozós, anekdotázós programot. És erre a népfőiskola nagyon jó teret tudna adni. A táncház helyiség például. Egy nagy asztal köré le lehet ültetni az idősebb férfiakat, és akkor egyet-egy megkérni, itt szemben a Lajos bácsi tud kosarat kötni meg kötelet verni, és akkor csináljuk. Ültetünk vesszőt, van több olyan területünk, amit így szeretnék hasznosítani, hogy fűzfát ültetni, fűzfavesszőnek valót. Még agyalunk, hogy milyen háztáji növényféléseket. A mi kertünk is, a házunk mögött, egy nagy kert, az egyesületi háznak is egy hatalmas hátsó területe van, ezeket hasznosítani kell. A kukorica, ha kézzel van szedve, a csuhét tudnánk használni. Az egyesületünknek van egy komoly kézműves vonulata is a tagságban. Népi iparművészek, népművészet ifjú mesterei többen is, csuhékötéssel, népi kovácsolással, fafaragással foglalkoznak. Van egy bőrs, van nemezes, kosaras, egy fazekas, aki kályhát is tud építeni. És ők nagyon aktív tagok, egy szóra jönnek. Minden rendezvényünkön, minden programunkon mindig ott vannak. Közgyűléseken. Bármire szükségünk van, ők kaphatók a segítségre. Aztán a főzőprogramok. Ezen az őszön csináltunk főzést is. Megkértük a közösségeket, hogy legyenek a főzéssel is házigazdái a programnak. Az iszkázi nyugdíjas kör lediktálta nekem, hogy milyen alapanyagokat kell megvennem, és egész nap három sütőben süttötték a rétest. Kinn a sátor alatt, tehát úgy, hogy látványos legyen. Persze jött az egész klub is, a férfiak hoztak pálinkát, bort, pogácsát süttöttek otthon, és akkor kínálgatás is volt, nagy beszélgetések. És akkor csapódott ehhez két vadászársaság, akik persze vadakat, nagyon szép dolgokat csináltak. Az egyik úriember például bicikli-

Nemzetközi népzenei tábor

Vasárnap az utcán

küllön készült nyúlsülttel állt elő. Szarvas ragu meg őz meg fácán, meg minden készült. A cigány csapat babos káposztát csinált. Csigapörkölt is volt, az egyik barátunk főzte, aki a Magyar Fogya-
tárosok Lovas Sportszövetség Egyesület kitalálója, ami itt van Kertán. A Kiscsószi Község Jövőjé-
ért Alapítványból Töreki Zoli is főzött egy nagy kondér ételt. Mindenki valami helyit. A helybéli asszonyok a nyújtott kóttet, ami a helyi értéktárban benne van. Az értéktár bizottságunk testületében öten vagyunk, három tagjának kell lenni, egyszerűen megalakult, fel is vettünk bele néhány értéket. A Kiscsószi Nyújtott Kóttet, az helyi érték. Az értékelvonul-
tásban az is benne volt. Meg az artézi víz, meg a templomunk. Kicsit távolságtartással állnak az értékgyűjtéshez, a kulturális értékel-
tárban annak idején, a '90-es években fölgyűjtöttük már a helyi értékeket, és akkor készült belőle egy hatalmas DVD anyag, 500 példányban. Horváth Violáék adtak egyet mindenkinek. Már azóta az adatbázis, telefonszámok, egyebek nem frissülnek, azóta azal nem foglalkozik senki. Fele alkotó már meghalt azóta vagy elköltözött. Ez a forma, ez szerintem nem életképes. Az érték, az

akkor érték, hogy ha használjuk. A helyi érték legalább is akkor marad helyi érték, hogy ha állandóan mozgásban van, használatban van. Ez is egy feladat, hogy értéktárba vesszük a helyi értékeinket, de akkor tudjuk életben tartani. Ehhez megint kellenek külső kapcsolatok, mert hát Iszkázon is tudnak nyújtott kóttet sütni, meg Csabrendeken is, meg mindenfelé. Ebből lehet programokat csinálni, mint ahogy a pápai Jókai Mór Művelődési Központ is utazó programokat csinált, fél éven keresztül életben voltak tartva, lendületbe jöttek a térségi értékek. De ezek az élmények hamar elvesznek, elfogynak. Jön egy másik polgármester, az nem tartja olyan fontosnak. Ha ez nem kerül le a civil társadalom szintjére, csak az önkormányzatok foglalkoznak vele, akkor ez nem egy működőképes történet szerintem. Úgyhogy ez is egy feladat, hogy ha már eljutott a törvényi szintig, akkor maradjon életképes. Jó kezdeményezés, csak ki kell vele tartani. És a kitarás az nem egy könnyű feladat manapság. Mindenki pénzen keresztül látja a világot. És nagy probléma, hogy nincs meg az a fajta tapasztalat, hogy amikor, mint az infúziónál is egy kicsit ráteszik a csipeszt, hogy most nem

kell csöpögtetni, mint ahogy most van, hogy két éve nem volt semmilyen uniós pályázat kiírva, szóval nagyon nehéz most, hónapról hónapra élünk. Meg el kellett küldenünk az Oszit, tehát van hátránya az ilyen bizonytalan világnak. De közben előnye, hogy előbbutóbb megtanít megélni, átérezni.

M. A.: *Egy népfőiskolai indulás esetén milyen építményekkel bővítenék a kiscsószi lehetőségek?*

K. N.: Az eredeti terv egy épületvásárlást is tartalmazott. A velünk szemben levő, nagy üres terület mellett van egy régi ház jobbról. Azt a házat kéne megvenni. Az a ház lenne a műhelyház. Előtte az óriási tér, foglalkoztató tér, park, lovakkal közlekedhető, játszótér, minden. Ilyenekben is kell, hogy gondolkozzunk, hogy játszóterünk legyen, mert hát gyerekek kellenek a faluba. Ez egy nagyon jó tér lenne erre. Ha nem tudjuk a házat megvenni, akkor építhetünk magára a meglévő területre. Ez egyelőre magántulajdon, de a mi tulajdonunk, bármikor odaadhatjuk az egyesületnek, ez csak egy kéthetes ügyintézés kérdése. Csak akkor kisebb lesz a terület. A szomszédunkban a múzeum épülete kicsit alakulna még. Kell a népfőiskolához bizonyos megfelelő minőségű szálláshely, a múzeumon túl adott a közösségi része, ez egy 35 fős szálláshely, a betegszobával együtt 36. De ez táborig minőség, arra nem jó, hogy két-háromágyas szobákban a vendégeket elhelyezzük. Erre jelenleg a panzió van, ami viszont egy kicsit drága ahhoz, hogy a Népfőiskola állandó vevője legyen. Meg kezd beindulni a saját vendégházában is a működése. És nekünk is kéne, hogy bevételünk legyen. Persze, egyensúlyban tartva a többiek bevételt teremtő képességét is, de nekünk is kell, hogy valami bevételünk legyen. Úgyhogy abban gondolkozom, hogy az

Falusi vendégasztal

épületnek a padlásszintjét végig megcsinálni, illetve hátul, a most még csak deszka pajtaként működő táncpajtánkat meg kéne csinálni téliesítve. Az alsó tér maradna közösségi tér, a felső tér meg néha akár szálláshely is lehet. Vagy a teljes felső. Ez egy elég nagy terület. A másik épületbe áthelyeznénk az irodai részt, illetve ott lenne a közösségi színtér is, ahol a képzéseket meg lehetne csinálni, az lehetne az együttlétek helye. Ott lenne a konyhai kapacitás is, azon az oldalon. Itt szeretném megtartani az istállós rendszert, úgy, hogy ez a parasztfogadó hangulat meglegyen. Ha idejön valaki, akkor ne egy szállodában érezze magát, hanem egy fogadóban. Egy régi, hagyományos paraszti helyen, ahol ott horkantanak néha egyet a lovak alatta. Ilyen minőséget képzelek el. Erre végül is adottak a terek. A padláson kialakítottunk már egy irodát az első NMI-s együttműködésünk jegyében, aztán megszűnt végül a gazdasági háttére, az együttműködés nem szűnt meg, de a szerződéses forma az igen. Ez az együttműködés arra volt jó, hogy nagy lendületet adott, akkor gyorsan nekiálltunk irodát csinálni, lett egy jó kis hely belőle, azt lehet

fejleszteni, az már részben egy lakótér. Akár jó szolgálati lakásnak is, hogyha olyan kollégát hívunk, aki nem él itt életvitelszerűen, de több időt itt tölt. Meglátjuk. Ez a két terület lenne a népfőiskolai. És a szemben levő épületnél a műhelyrész, egy műhelysort is szeretnék fölépíteni, ami ezeknek az említett kézműveseknek egy kihelyezett helyszíne lenne. Itt rendszeres továbbképzéseket tartanánk, komoly művészekkel. Nyári táborok alatt is lesz, hogy a saját helyén látsz egy kovácslást, vagy egy kemencés égetést. Azért az egész más, mint amikor kis modern, mobil eszközökkel csinálják. A műhelyház állandó tevékenységre is ad lehetőséget. Ha a TOP-os pályázatunk valami csoda folytán nyertes lenne – egy szűrőn már átment –, az még két teret érintene, az már egy nagyon komoly történet tudna lenni, ami összefügg mindennel. A túlsó falu végén a táncház és körülötte a park, illetve a falu közepén lévő hagyomány labirintus, amit még én se tudok pontosan, hogy hogyan fog kinézni. Úgy képzelem el, hogy bemész a kapun, ösvényeken, növények által kialakított alagútrendszeren, épületi szobákon vagy ajtókon keresztül jutsz el állomá-

sokra, ahol akár egy interaktív tábla vagy egy számítógép, tehát a modern technológiákat is használva, feladatokat kell megoldanod, fel kell öltöztetned viseletbe egy társadat... Ezt nagyon szépen föl kell építeni. A szakmai részét még nem volt időm kitalálni, mert a pályázat nagyon gyorsan jött. Leírtuk, hogy hogy képzeljük el, de ez a része még épülget. Amikor kiérsz a telek végébe, ott van egy kis amfiteátrum, egy kis színház színpaddal, egybekkel, ahol megtörténik valami. Belekerülsz egy előadásba. Csoportoknak egy kis aktivitásra alkalmas labirintus. Lehetőleg úgy megcsinálva, hogy télen-nyáron használható legyen. Terek, ahol interaktív foglalkozásokat lehet tartani. Leülsz egy asztalhoz egy ligetes helyen, és az asztal alól kirántasz egy táblát, ahol azonnal végig tudod nézni az ebben a térségben élő vadállatoknak a képeit, csoportosítani tudod őket, egyebek. Mikor mindez lezajlott, végigértünk rajta, akkor kimegyünk az erdőre, mert itt van egy nagyon szép erdő. Van két gyönyörű lovas kocsink, hét lovunk. 40 embert fel tudunk pakolni a lovas kocsira, irány az erdő, és akkor nézzük meg élőben. Olyan szarvascsordák vágatnak itt jobbra-balra, hogy öröm nézni. Mindig találkozunk nyúllal, fácánnal, őzzel. És a nagybátyámnak van egy családi birtoka, ahol van erdei kisház, hatalmas leülős tér, kerek kút a gyönyörű akác-erdőn. Oda mindig visszük a csoportokat, mert ő nem kér ezért semmit. Örül, ha ezzel segíthet. De akár be is vonhatjuk, hogyha van egy olyan programunk, amin ő, mint erdőgazda, vadászember előadásokat tart. Ha a pályázat sikerül, lenne egy szatócsbolt, ahol a végiglátogatás után meg lehet a helyi értékeket venni – egy kis kosárákat, egy kis helyi lekvárt. Van itt méz is a környéken. Azoktól beszerezni. Van egy gyümölcs-

sajtoló üzem három faluval odébb, tőlük is vennék át árut. Meg van a Vidikum, a Frici barátunk, aki ezt a 14 falvas együttműködést hozta tető alá. Vidikumnak hívja magát ez a kis cég, saját lekvárokat, szörpöket, nagyon finom dolgokat csinál. Ezekről vennék át árut. Itt lennének a mi saját sajtjaink, aminek a készítésére szintén szeretnénk pályázni, és ezt egy ilyen helyi kis szatócsboltban mint emléktárgyat vagy mint kiscsőszi különlegességet lehetne vásárolni. Somlói borok stb., stb. Ez valószínűleg nem a világ legnagyobb üzlete, de ha ez a szatócsbolt kigazdálkodik a saját rezsijét, meg egy alkalmazottat, akkor az egy helyben maradó érték. Nem kell többet, csak annyi, hogy egy alkalmazott – az már egy családnak a fenntartása.

M. A.: *Ha lesz népfőiskola Kiscsősön, akkor a táncház a falu másik végén lesz, a múzeumhoz, a ti házatokhoz képest. Hogy befolyásolja ez elképzeléseidet?*

K. N.: Ez azért előnyös, mert mi, itt a falunak a déli végén vagyunk, az meg az északi végén, az is a falu vége, nem zavarja a lakosságot, ha ott valami történik. 5000 négyzetméteres a terület. Közműves, belterület, építési terület. Nagyon jól kialakítható lenne ott egy olyan épület, az északi oldalán, hogy a szelet fogja, tehát, hogy az ablakok, ajtók délre néznének. Lenne egy hosszú parasztházjellegű épület, aminek lenne egy táncháza, vagyis egy olyan közösségi tere, ami kifejezetten a táncháznak lenne kialakítva. Tehát, ha igazi nagy táncházat akarunk, akkor nem itt lenne a pajtánkban, vagy nem itt-ott-amott, hanem este ott húzná a zenekar a táncházban, a kályha mellett. Mert lesz egy nagy cserépkályhája annak a teremnek, és persze fagerendás mennyezete, az viszonylag alacsony. Mellé alakítanánk ki az öltözőket, tusolókat,

Hagyományismeret gyerekeknek

hogy próbateremnek is használható legyen. Az épület végében egy szabadtéri kemencés helyszín lenne, egy helyszín végül is, ahol az estéket el lehet tölteni. És a terület többi részén a növénybemutató parcellák, állatbemutató ólak, akolok lennének. Az egyik a baromfiknak, a másik a kis háziállatoknak, a disznóig bezárólag. A harmadik meg esetleg olyanoknak, amik nem biztos, hogy Kiscsős környékén, de mondjuk, a térségben vagy akár Magyarországon jellemzőek voltak. A kérődző fajtákat külön teszem, ezt majd ki kell szakmailag találni, én mindenesetre három fedett helyet gondoltam, ami kör alakú és cikelyekre van bontva, és minden cikkelyben egyfajta állat lenne, a szükséges megoldásokkal kialakítva a tér. Hátul az elmaradhatatlan keresztpajta, ahol takarmánytárolás, eszközök tárolása lenne. Ez azért is jó, hogy ott alakul ki a táncház és egyebek, mert a faluból vezetne ott ki egy kijárat, és akkor a falu melletti területet végigjárva, végigsétálva lehetne elérni – egyik úton – a falu másik végéig. Közben látni lehetne réteket és a mai hagyományos gazdálkodás többi formáját, így a szántóföldi gazdálkodást, a réten a legeltetést,

tehenek a réten, tavacsok is vannak, ahol halat tenyésztenek, egy kis magángazdánál. A növénytermesztésnek is láthatóvá tennék a különböző ágait, a kerti kapás növényeket a házakhoz közelebbi részeken, a gabonafélék, kukorica, egyebek, ott lennének a rétek, legelők mellett, egymás után. Ezt az utat végigsétálva egy olyan környezetismereti órát tudok tartani gyerekeknek, hogy mire valaki elér a déli faluvégre, megismeri a falusi életnek ezt a részét. Ha a falun keresztül jövünk, akkor viszont találkozunk artézi kúttal, a belső gazdálkodással, van egy nagy tehenészet, ott láthatja a borjúiskolát, a borjúóvodát, a fejőházat, hogy hogyan hűtik a friss tejet, az hogy kerül aztán továbbszállításra. Eddig a feldolgozás előtti állapot, de ha készen lesz a sajtgyárunk, akkor látható lesz a feldolgozás technológiája is, akkor már a konkrét késztermékig végig kísérhető lesz a folyamat.

M. A.: *A múzeumról a szomszédotokban mit mondanál még el, hogyan és mikor alakult ki, és mire használjátok?*

K. N.: Én nem hívom múzeumnak, mert ahhoz kellett volna egy szakember, vagy több is akár, hogy igazán múzeumi értéke le-

gyen az épületnek meg a berendezésnek. Kialakítottuk magunk. A házat 2011-ben adtuk át, egy LEADER pályázatnak köszönhetően tudtuk felújítani. Azóta már kopogatott egy kicsit, mert használjuk. A használati értéke a lényege, ez egy használatban lévő parasztház. Az állatok ott vannak hátul az istállóban, illetve az ólakban. Kollégákkal itt takarmányozunk, takarmány tárolása is van, hátul szín. Nyáron tánra használjuk a pajtát, de télen bálákat tartunk benne. Ugyanott a fanyelű szerszámok, ahogy rendszeren is egy parasztháznál, a talicska és minden egyéb ott van a mindennapi életben. Az első rész, az a szoba, az a szakmai házunk, egy médiatár. Főleg a népzenei, néptáncos gyűjtéseink, kazettákon, szalagokon, különböző hordozókon. Egy kevés helyi gyűjtés is. Aztán a szakkönyvtár. Szakmai háznak hívom, nagyon komoly a hangzóanyagunk és filmes gyűjteményünk. A szakmai könyveink, főleg néprajzi anyagok. Segédanyagok a munkánkhoz. Bárki használhatja helyben, elvinni nem lehet. Egyelőre nem alakítottuk ki a rendszerét annak, hogy kölcsönzéssel is működjön.

M. A.: *Tapasztaltuk, hogy nyitva van az ajtó, be lehet menni. Mindent ott lehet hagyni?*

Élő forrás faluház

K. N.: Innen egy gyufaszál nem hiányzott még. És mindig nyitva van. Itt éjjel-nappal minden nyitva van. Itt lehetne állatokat lopni, bármit, értéket, soha semmi nem tűnt el még. Pedig már itt vagyunk egy ideje. Ez egy ilyen falu.

M. A.: *A nyolcvanas években még így volt ez a kiskunsági tanyámon is. Talán újra így lesz. Szóba hoztad a bozótos falvakat. Ez hány falu, körülbelül?*

K. N.: Itt kezdődik Kiscsősnél, ez már beletartozik. Kiscsősz, Csögle, Kispirit, Nagypirit, Adorjánháza, Egeralja – hat. Mert aztán már Külsővat-Bánhalmapuszta van, az már grófi birtok volt. Külsővat, az már pápai vonzás-

körzet, celli vonzaskörzet volt. Az már nem tartozik bele.

M. A.: *Gyönyörűek a tervek!*

K. N.: Ezek álmok. Az elmondottak egy része megvan, megy. Én azt mondom, ha a fele megvalósul, vagy a harmada, az is nagyon szép. Az a kérdés, milyen távlatokban gondolkozunk. Ha 20 év múlva lesz meg minden, akkor a sikerül, az is jó.

M. A.: *Jó arra gondolnom, hogy a bölcsőde, óvoda, egyéb intézményrendszer kialakulására jó garancia a két csöppecske gyermek, az iker kislány és kislány.*

K. N.: Új kollégáink is gyerekeket terveznek. Csak azt nem tudom, hogy hogy találunk pedagógust megint. Keresünk.

M. A.: *Maradt-e ki valami, ami fontos?*

K. N.: A lóról nem beszéltem eleget, pedig az egy nagyon fontos dolog lesz itt még. Nekünk, ezeken a vidékeken, úgy, ahogy az Alföldön is, a munkaló a fontos, erre a hidegvérű. Az Alföldön a nóniusz volt nagyon jellemző, ott a tereléshez kellett egy fürge, mozgékony, de jófejű állat és a nóniusz nagyon tanítható. Nekem is van három egyébként. Tehát azok ilyen szempontból jók. Az utolérte a pusztai lovat. Itt a hidegvérű munkaló kellett a szántáshoz, a koci húzáshoz, az erdön

Élő forrás faluház

a fakihúzáshoz. A magyar hidegvérű. Vagy a muraközi, lent a déli vidékeken. Most állítólag önálló fajtává válik a muraközi, kiveszik a magyar hidegvérűből, önálló fajtaként tenyésztik tovább. Van is már egy tenyészet, én is szeretnék szerezni. Nekem muraközi jellegű hidegvérűm van. Fontos, hogy magyar fajtákat válogassunk össze, de most vannak egyes gyümölcsök nálunk is, mert így sikerült. Odakerült egy kanca a csődöröm elé. Gidrán a kanca és a csődör meg nóniusz volt. Most lett egy jó magyar félvér belőle. A ló nagyon fontos, úgy is, mint társ meg munkaló. Nekünk nagyon jó terepeink vannak a lovagláshoz. Ez üzleti kérdés is lehet hosszabb távon. Egy nagy álmunk, hogy akár magánúton, akár a cégünk, akár az egyesület, a Somlón vegyünk egy kis szőlőt. Részben a borgazdálkodás miatt, hogy abban is legyen részünk, meg legyen egy kis mintagazdaság, hogy a Somló szőlőin milyen borok teremnek. Megkóstolható. A Somló épp egy lovaglásnyi táv tőlünk. Ha 10 lovast felültetek a lovakra, egy gyönyörű kirándulás. Iszkáz, akár megállva a Nagy László Emlékháznál, egy kicsit bemegyünk, megnézzük a múzeumot, meghallgatjuk az interaktív táblás előadást. Továbbmegyünk szépen Somlószőlősön keresztül, a Somlóig egy kényelmes, másfél órás lovaglás. Meg is lehet kerülni a Somlót, akár föl is lehet lovagolni a tetőig. A szőlőst a keleti lábon, a dobai, borszöröcsöki oldalon tudnám elképzelni, gyönyörű az a rész. Amikor kel a nap, fölötted a Szent Márton-kápolna, ott a forrás 50 méterre a tiszta vizével. Ott kialakítani egy kis loállást, egy kis szőlős gazdaságot, egyebet, hogy ott meg lehessen pihenni, egy estét ott töltve, főzéssel egybekötve. Hazafelé véve az irányt, akár még lehet egyet kerülni Dobára, gyönyörű az Erdődy-kastély. Az

most elmeogyintézet, drogos, alkoholos elvonó, skizofréneket kezelnek, jártam oda táncot tanítani. A Somló Hangja Fesztivált öt évig rendeztük ennek a kastélynak a parkjában, a kórház külön engedélyével. Nagyon-nagyon érdekes, gyönyörű, 50 hektáros őspark. Csodálatos. Most visszaállították a régi halastavait, meg a régi vadászlovagló pályát. Olyan körlovagló pálya van a belső erdőben, ahol áthajtották a vadat, és akkor innen megindultál, a kutya hajtott túldalról, amikor beértél, már futott eléd a vad. Ez mind ki volt találva. És ezek mind vissza vannak állítva az eredeti formába. 50 hektáron, csodálatos. Azt is útba lehet ejteni, és akkor úgy visszalovagolni, két-háromnapos programnak csodálatos lenne. A tájérték miatt is, mindenképpen be

kell vennünk a Somlót. Bármilyen csoportunk van, az biztos, hogy egy délután vagy egy nap a Somlólátogatást bele kell tennünk, mindig beletesszük. Nagyon jó kapcsolataink vannak komolyabb borászokkal, borászatokkal. A Tornaiékkal, a Papp Zoli, Horváth Zoli, a dobai polgármester, alpolgármester szintén borral foglalkoznak. Akkor a Csáki Tibor, akié a hagymakupolás Makovecz-ház. Ővele is. Ezek jó helyszínek a Somlón, érdemes őket meglátogatni. A borkóstolás miatt is, de a történeti ismeretek megszerzése miatt is. A Somló, a közelsége miatt is, az egyik fő területünk.

M. A.: Talán most befejezzük a beszélgetést. Annál is inkább, mert a feleséged ebédhez terített. Köszönöm a beszélgetést és előre is az ebédet.

KOVÁCS NORBERT néptáncos, koreográfus. 1971. december 29-én született Devecserben. A magyar néptáncsal nyolc éves korában – Fülöp László, az Ajka-Padragkút Táncegyüttes egykori vezetője invitálására – került kapcsolatba Ajkán. Balatonfüreden végzett kertészeti tanulmányait néptáncos szakmai képzések követték, így végül a táncoktatás vált hivatásává.

1992-ben kérték fel az Ajka-Padragkút Táncegyüttes vezetésére. 1993 tavaszán megalakult az első folyamatosan működő utánpótlás együttese is. 2002-től egy ideig Apte Táncegyüttes néven dolgoztak tovább, mígnem az Ajkán működő csoportok újra egyesültek. Több jelentős nagyrendezvény szervezésében, lebonyolításában vett részt, szervezője volt a Művészetek Völgye taliándörögdi programjainak, fő szervezője a Bakony Népművészeti Találkozóknak, a Bakony Virágai Szólótáncversenynek, a Kiscsösz Pajtafesztiválnak, a Somló Hangja Fesztiválnak és más szakmai eseményeknek. 1998-tól szaktanácsadóként vett részt a Megyei Pedagógiai Intézet munkájában, majd a Veszprém Megyei Közművelődési Intézet néptánc referense volt. A Veszprém Megyei Néptánc Egyesület és az Élő Forrás Hagyományörző Egyesület elnöke. Hat éven át a Nemzeti Civil Alap Közép-Dunántúli Kollégiumának tagja volt. Jelenleg népművészeti rendezvények, táborok, képzések szervezése mellett néptánc oktatással foglalkozik. Megalapítója az Ajka-Devecser-Sümege térségében működő intézményi szintű néptánc oktatásnak. E programnak ma több, mint négyszáz gyermek a részese.

Kiscsöszön falumúzeumot hozott létre, mely a megnyitás óta nagy látogatottságnak örvend. A közelmúltban feleségével, Gaschler Beátával közösen a Veszprém-Bakony Táncegyüttes közösségének és szakmai színvonalának megerősítésén dolgoztak. Rendszeresen tanít a határon túli magyar vidékeken, az USA-ban, Dél-Amerikában, Ausztráliában, Németországban.

23 esztendősi fiú gyermeke, Gábor a Magyar Táncművészeti Főiskolán végzett, jelenleg a Magyar Nemzeti Táncgyüttes táncosa.

Az elmúlt évben a Hunyor Népfőiskola megalapításán, működésének elindításán dolgozott. Az intézmény székhelye Kiscsöszön lesz, tevékenysége a helyi társadalom fejlesztését célozza.

Szakmai munkájának jelentős állomása, hogy nem régiben koreográfusként dolgozhatott a Nemzeti Színház „Betyárjáték” című darabjában, melyben azóta is szerepel, mint táncos. A darab nagy sikerrel fut a Nemzeti programjában. Rendezője Szomjas György, zenei vezetője Ferenczi Gyögy.

Elismerései: Koreográfusi Nívódíjak (Balatoni Folkórtalálkozó, Bakony Néptáncfesztivál,...), BDSZ Művészeti Nívódíj (1996), Népművészet Ifjú Mestere kitüntetés (1997), az Országos Szólótáncverseny örökös Aranysarkantyú díja (1997,1999, 2001), Veszprém megye Pro Comitatu díja (2001), A Magyar Kultúra Apródja kitüntetés (2010), Magyar Ezüst Érdemkereszt kitüntetés (2012), Veszprém Megye Prima Díja (2012), Mediawave – Párhuzamos Kultúráért Díj (2014).

Vizsolyi misszió hittel, szeretettel, összefogással*

Hitből, múltjából erőt merítve, a közösség áldozatos munkájával születik újjá Vizsoly. Az első teljes magyar nyelvű Biblia-fordítás történelmi települése alig öt esztendő alatt évtizedek mulasztását hozta be, emelkedő pályára állítva a falut. Az abauji misszió azonban túlmutat önmagán, jelentősége nemzeti léptékben mérhető.

Az országot három részre szakító, oszmándulás sújtotta XVI. században a reformáció összefonódott a nemzeti kulturális önazonosság megerősítésével. Ily módon a vészterhes idők szellemi-lelki pezsgése gyöngyözte ki magából 1590-ban a Biblia első teljes magyar nyelvű fordítását a közeli Gönc református lelkésze, Károli Gáspár munkásságának köszönhetően. Vizsoly ezzel örökre beleírta magát a magyar kultúrtörténetbe, és olyan gazdag hagyatékot teremtett, melyre ma is lehet építeni.

Az ezer lelket számláló falu mégis évtizedeken keresztül csöndesen sorvadt. Lakossága elöregedett, kedvezőtlenül cserélődött, a bibliás és nemzeti örökség háttérbe szorult. 2011 őszén azonban Kovács Zsolt Levente tiszteletes

úr személyében új, fiatal és hittel elsánt lelkész érkezett a faluba, aki nem tétlenkedett, hanem nekilátott az építésnek.

A hívekből élő közösséget, a téglákból kultúraőrző épületeket emelt a hit és a felelő helyi akarat. A vizsolyiak 2012 tavaszán 4000 almafacsemetét ültettek el a faluban a jövőbe vetett ragaszkodó hit jelképeként, követve Luther Márton azon gondolatát, mely szerint *„ha tudnám, hogy holnap elpusztul a világ, még ma ültetnék egy almafácskát.”* A tiszteletes úr kezdetől a Vizsolyi Bibliára ala-

pozta építő munkáját, és mindarra, amit az első magyar nyelvű Szentírás jelent. Ennek jegyében 2013-ban megépült az egykori nyomdászmaster, Mantskovit Bálint nevét viselő bibliás könyvesház és kávézó, mely az egykorvult, de hosszú ideje alig-alig csordogáló turizmus fellendítésének fontos lépésének bizonyult.

Épp ilyen nagy jelentőségű kezdeményezés volt a cigánymissziós tevékenység beindítása, ennek keretében – Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere 6 millió forintos támogatásával –

* Az írás első közzélése megjelent a Demokrata XX. évf. 44. számában, 2016. november 3-án (30-31. oldal). Vizsolyi misszió. Amire Kovács Zsolt Levente népőiskolája épül.

egy felújított parasztházban működik a Száz Juhocskai Gyermekek Háza. Itt rendszeresen baba-mama klubot is tartanak, melyek már érezhetően jó irányú folyamatokat indítottak el; a legreménytelenebbnek tetsző helyzetben élők számára is fontos lett a saját életük és a gyerekeik jövője, és magukénak kezdték érezni a tiszteletes úr által szolgáltatott ügyet. Másrészt fogalmazva a vizsolyiak – cigányok és magyarok, reformátusok és katolikusok – előtt tétován bár, de valóságosnak ható jövőképek kezdtek kibontakozni.

Évekkel korábbi vizsolyi látogatásunkkor, bár harsogó tavasz volt, érdeklődő turistáknak hírét-hamvát sem láttuk. Idén viszont egyre többen jönnek, a hűvös október végi szürkéségben is érkeznek a vendégek hétköznap és hétvégén egyaránt. Mint Kovács Zsolt Leventétől megtudjuk, október 22-én például egyetlen napon 242 látogató Vizsolyban.

Egyre több a látóval. A faluban tiszteletre méltó lendülettel és önzetlen közösségi összefogással épülnek az egyedülálló, sokszínű örökséget közérthetően, átélhetően feltáró intézmények.

A Mantskovit Bálint Nyomdatörténeti Múzeum a magyarországi sokszorosító műhelyek terjedésébe enged bepillantást, az egykori tehénistállóból átalakított Vincellér Házban berendezett Bortól a Bibliáig című tárlat részben a tokaji borutat mutatja

be 14 stációban, nagyjából Károli Gáspár életútját ismerhetjük meg. Kevesen tudják, de a jelen Biblia-fordító hegyaljai szőlőbirtokosként a borból tekintélyes vagyona tett szert, amit azonban nem öncélúan halmozott fel, hanem a Szentírás magyar nyelvre ültetésére fordította. Erre utal a tárlat jelmondata: „A Bibliában a víz is borra, Vizsolyban a bor is Bibliává válik.”

A tárlat Szabó András irodalomtörténész, Monok István, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ főigazgatója, Zelenák István tokaaji helytörténész és Kovács Zsolt Levente vizsolyi református lelkipásztor kutatásai nyomán állt össze és lett történetileg hitelessé. És példás közösségi összefogás nyomán jött létre, ki-ki hozzátett annyit, amennyit tudott. Ezzel a korabeli hagyomány is tovább él, hiszen az egykori Biblia-fordítás szintén széles körű önzetlen összefogásnak volt köszönhető az ügyet értő és magukénak valló kegyes főuraktól a hatalmas munkába engedély nélkül belevágó Károli Gáspáron át az emiatt ugyancsak kockáztató, lengyel anyanyelvű, Árva vármegyei illetőségű Mantskovit Bálintig, akinek a jövőben a tervek szerint szobrot állítanak a templomkertben. A Szentírás magyarítása olyannyira nem volt veszélytelen vállalkozás, hogy egy följelentés nyomán eljárás indult a nyomdászmeister ellen, a vidék

birtokos ura, Rákóczi Zsigmond egyenesen arra kapott utasítást a magyarországi hadak főparancsnokától, hogy kobozza el a nyomtató eszközöket, ám a sokszorosító üzem költségeit jövedelméből álló magyar főúr megtagadta ezt, így végül sikeresen befejeződhetett a fordítás és a nyomtatás. Ennek köszönhetően az első teljes magyar nyelvű Biblia-fordítás 800 példányban jelent meg.

A Károli-kiállítás a magyar reformátusság tágabb örökségéből is merít, az egyik teremben az erdélyi Kraszna (az egykorvolt Kraszna vármegye székhelye, ma a román közigazgatás szerint Szilágy megyéhez tartozik) kálvinista templomának kazettás mennyezetének rekonstrukcióját láthatjuk, a másikban a régi Kis-Küküllő vármegyében (ma Maros megyében) található Gogánváralja festett kazettáinak mását csodálhatjuk meg; utóbbi azért is rendkívül értékes, mert a gogánváraljai a Kárpát-medence legrégebbi ilyen díszítésű református temploma, 1509 és 1517 között épült. Ezért is támogatta a Hungaricum Bizottság két és félmillió forinttal a Magyar Nemzeti Galéria Magyar Régi Magyar Gyűjteményében őrzött eredeti festett kazettás mennyezet vizsolyi rekonstrukciójának elkészítését, melyben nagy szerepe volt Purnhauser Rozina és Kozma Péter festő-restaurátoroknak.

Az örökség éltetése jegyében Csomós József tiszáninneri református püspök támogatásával nemrég a Mantskovit Bálint által összeállított, a Vizsolyi Bibliához mellékelte, annak jobb megértését segítő név- és tárgymutató, az Index Biblicus szép kivitelű, az eredetivel egyező hasonmás kiadása is megjelent. Karácsonyra elkészül a Vizsolyi Biblia hungarikum-kiadása különleges, kézműves minőségű papíron, Vincze László és fiai szentendrei családi kézműves papírmerítő műhe-

lyében, és még idén elhelyezik a nyomdatörténeti múzeumban Kálvin János mellszobrát, Babusa János szobrászművész adományát, melynek anyagköltségét egy idős fővárosi asszony, dr. Nagy Piroska nyugalmazott doktornő nagylelkű felajánlása teremtette elő.

A következő nagy vállalkozás pedig egy pincemúzeum kialakítása lesz, mely egyben az egykori keresztény katakombák világát is megidézi, és szakrális térként is szolgál majd. Erre a gyülekezet 11 millió forint támogatást kapott az Emberi Erőforrások Minisztériuma alá tartozó Nemzeti Kulturális Alaptól.

A vizsolyiak készülődnek a reformáció jövőre esedékes ötszázadik évfordulójára is, ennek keretében a gyülekezet a református hitvalló ősök életét, munkásságát újabb, Bibliás Konfeszorok című kiállítás keretében fogja bemutatni. Vizsoly azért is

különleges helyszíne a korabeli történelemnek, mert az itteni református gyülekezet nem engedte az ellenreformációnak visszavenni az Árpád-kori templomot. Az azóta eltelt 500 évben azonban a két közösség kölcsönösen kiengeztelődött, és mély szeretetben munkálkodnak együtt Vizsoly és a nemzet jövőjéért.

Ami a templomot illeti, befejeződött a freskók feltárása és kon-

zerválása. Ennek nyomán Vizsoly a megcsönkített Magyarország leggazdagabb Árpád-kori falfestmény-kincsével büszkélkedhet. Nem véletlen, hogy a magyar kormány történelmi emlékhellyé minősítette, tavaly pedig a vizsolyi református gyülekezet a Hungarikum Bizottság elismerő kitüntetésében részesült.

A cél a kulturális terek további fejlesztése és ezáltal a közösség, tágabb értelemben a nemzet lelki újjászületése. Vizsolyban egyre többen érzik magukénak az ügyet, a református közösség ökumenikus szeretetben dolgozik együtt a katolikus gyülekezettel.

Az építés jelentősége azonban messze túllép a falu határán. Ez térségi, sőt, nemzetstratégiai fejlemény. Olyan magyar kulturális végvár épül ugyanis, amely széles nemzeti összefogással, még bátrabb állami szerepvállalással, például elhagyott házak, telkek megvásárlásával képes lehet a maga szeretetteljes történelmi kisugárzásával, idővel gazdasági erejével ellensúlyozni a lopakodó új Trianont, a magyar falvak lakosságának felgyorsult kicserélődését, a szlovák nyelvhatár egyre délebbre tolódását, az itteni végek Kassa agglomerációjává alakulását. Abaúj megmentése valódi nemzeti misszió, amiben élen jár a vizsolyi közösség, de ereje egyedül még nem elégséges – épp ezért minden támogatást megérdemel.

ÁGOSTON BALÁZS a Magyar Demokrata hetilap főmunkatársa. 1976-ban született Budapesten. Az egri Eszterházy Károly Főiskolán szerzett kommunikáció szakos diplomát, érdeklődési területe a nemzetpolitika, a vidékfejlesztés és a gasztronómia. Társzerzője három publicisztikai gyűjteménynek: „Mi sokkal jobban gyűlölünk titeket” – magyarellenes és neosztálinista közbeszéd a magyarországi médiában (Magyar Ház Kiadó, 2004), Turulmadár az Akropoliszon – tényezők az európai civilizációért (Magyar Ház Kiadó, 2005),

Lámpást adott-e az Úr kezünkbe? (esszégyűjtemény, a Jövő Értelmsége Projekt kiadványa, 2015). Elismerései: Stolmár G. Ilona Emlékgyűri (az Új Idők szerkesztőbizottságától, 2001). Vidékfejlesztési Miniszteri Elismerő Oklevél (2013).

KOVÁCS ZSOLT LEVENTE Született Tiszafüreden, 1985-ben. Református lelképásztor Vizsolyban. Iskoláit Sárospatakon a Református Kollégium Gimnáziumában, majd a teológiát Budapesten, a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karán végezte. Jelenleg ugyanitt doktorandusz hallgató bibliai-teológia tárgykörben. Nős, felesége gyógypedagógus, jelenleg négy gyermekük van.

A kárpátaljai népfőiskolai mozgalom

Szeretném tiszteletemet kifejezni önöknek*, hiszen egy olyan munkába fognak, ami tényleg a nemzet összetartozásának az egyik záloga. Látva a közönség sorában olyan arcokat, akik hozzájárultak ahhoz, hogy a mi népfőiskolánk eredményesen tudjon működni, hálásan köszönjük, hogy ma itt lehetünk.

Ötödik éve veszünk részt a népfőiskolai mozgalomban, ez valójában az előadásra való készülődés során tudatosult bennünk is, ahogy próbáltuk összeszedni a programokat, amit az elmúlt években a népfőiskola egyesülettel szerveztünk. Amikor az ember dolgozik, nem gondol abba bele, hogy ezt most hány éve csinálja. Mindig az adott feladatra tekint, és aztán egyik program viszi a másikat, sőt aztán már a programok találják meg az embert.

Az előadásomat három részre osztottam. Röviden szeretnék az egyesületünk megalakulásáról beszélni, aztán az értéktartó munkánkról és röviden a programjainkról. Lívia pedig az egyesületünknek a különböző szervezetekkel való együttműködéséről, hazai és nemzetközi kapcsolatainkról tartja meg előadását.

Egyesületünk megalakulása

2011-ben járt Lezsák elnök úr Kárpátalján és akkor kért fel minket, hogy csatlakozzunk a népfőiskolai mozgalomhoz. Megalakítottuk az egyesületünket, és 2012. január 10-én sikerült hivatalosan is jogilag bejegyeztetni Ukrajnában ezt a szervezeti formát. Azért lettünk ugyanis egyesület, mert ez volt a legkézenfekvőbb, legegyszerűbb az ukrán jogi helyzetből adódóan, és talán ez volt az a forma is, ami a magyarországi viszonylatban is eléggé érthető formula. A népfőiskola kifejezés idegen az ukrán terminológiában. Ezért ukránul úgy is hívnak minket, hogy Kárpátaljai Népi Főiskola. De nem csak az ukránok körében csengett ez idegenül, hanem a kárpátaljai magyarok körében is ismeretlen volt ez a fogalom, hiszen az elején megkérdezték tőlünk, hogy milyen diplomát adunk.

A tevékenységünket annak fényében határoztuk meg, hogy a politikai és az oktatási érdekképviselet Kárpátalján a rendszerváltás óta elég jól kiépített, viszont folyamatos a küzdelem az oktatási intézmények, a nyelvi jogok,

a politikai érdekérvényesítés területén.

A hagyományok feltárása, azok megélése és továbbadása a fiatalok körében, ez igazából gazdátlan volt, hiszen nem maradt energia ezek megszervezésére. És Lezsák elnök úr nem csak a népfőiskolai mozgalomnak, hanem a hungarikummozgalomnak is az egyik atyja, tehát adódott, hogy az értéktartás lesz az a terület, amire mi a leginkább az energiánkat fordítjuk majd.

Források – miből is tudunk gazdálkodni

Igazából a bejegyzés az kölcsönből volt, mert a hivatalos dokumentációnak mindenféle illetékdíjai voltak. Az egyik támogató szervezetünkől kaptunk ehhez forrásokat. Az első két évben pedig úgy szerveztük az életünket, a programjainkat, hogy a lakiteleki népfőiskola által kiírt térségi Népfőiskolák számára programokra fordítható forrásokhoz tudtunk hozzájutni. Így az első két évben körülbelül 2-300 ezer forintból működtünk, amit a programok megszervezésére fordítottunk.

* Az előadások a Lakiteleki Népfőiskolai Műhelyen hangzottak el, 2016. november 17-én.

Értéktáró munkánk

Az értékgyűjtés Kárpátalján két fordulóban történt meg. 2013-ban volt az első értéktáró munkánk, amit az Imre Károlyék által összeállított adatlap segítségével sikerült lekérdezni. Ekkor négy magyarlakta járás 90 településén kérdőíveztünk. Mintegy 6000 adatlapot sikerült kitöltetnünk és körülbelül 300 aktivistánk dolgozott ezekkel az űrlapokkal. Miután feldolgoztuk az adatokat, megpróbáltuk minél szélesebb körben a helyiek körében is publikálni, és a legnagyobb példányszámban megjelenő Kárpátalja hetilapban közöltünk cikkeket, amely körülbelül 15 ezer példányszámban jelenik meg, és az interneten is elérhető. A kapott adatok alapján egy újságíró kiment a településekre és felkereste azokat az embereket, akik az adatlapba bekerültek és utánajárt azoknak a hagyományoknak, amiket megemlésttek. Először nagyon idegenkedve fogadták az újságírónkat, nem nagyon akartak szerepelni, de amikor egyik cikk a másik után megjelent, akkor már irigykedve tekintettek egymásra, hogy a Mari is benne volt az újságban, de ilyet én is tudok sütni, meg ilyet én is tudok varrni. Ezután már bátrabban, büszkébben fogadták a tudósítónkat. Az elkészült újságcikkekből a tavalyi évben kiadványt szerkesztettünk: *Hagyományok, nemzeti értékek Kárpátalján* címmel.

A következő ilyen nagyobb munka az értéktáró után rögtön adódott, hiszen ha már volt egy adatbázisunk, akkor valahogy jó lett volna a nemzet értékei közé becsatornázni a kárpátaljai értékeket is. A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség a MÁÉRT*-nek a tagja és így delegálhat a Hungarikum Bizottságba. Az ő felkérésükre alakítottuk meg a

Hagyományos népi mesterségek Kárpátalján

Kárpátaljai Értéktár Bizottságot, még 2013-ban, és 6 értéket sikerült elhelyezni a hungarikum piramisban: a Beregi szőttest, a kárpátaljai archaikus imát, a Rákóczi-kultuszt Kárpátalján, a Vereckei emlékművet, a Salánki hordót, és a Josika orgonát. Ez a 6 érték számosságában nem sok, de jelentőségében annál inkább, hiszen hatalmas politikai, szakmai felháborodást keltett otthon. Például megtámadták a Rákóczi-kultuszt, mert nem csak nálunk vannak Rákóczi emlékhelyek. Aztán az archaikus imát, hogy ilyen nincs is.

Az értéktáró munkánk a 2015-ös évben folytatódott, szintén Lezsák elnök úrnak a felkérésére. Négy kutatói kollégiumot szerveztünk. A régi vármegyéről neveztük el őket: ungi, beregi, ugcsoi és máramarosi kollégiumnak. Ez két fordulóban zajlott. 110 magyarlakta településen, 4 magyarlakta járásban és a Felső-Tisza vidéken, ami a szórvány vidéket jelenti, mintegy 11 ezer adatlapot töltöttünk ki. Körülbelül 500 aktivista dolgozott és több száz kép, meg több órányi hanganyag született, amiknek a feldolgozása most is zajlik.

Röviden a programjainkról

2012-ben egy tudománypromótor körúttal kezdtünk. Ez azért is adta magát, mert, ahogy itt elhangzott már a bevezetőben, Lakitelekről indultunk. Én *Szentgyörgyi kollégista* voltam itt a Lakiteleki Népfőiskolán akkor, amikor az Apor Vilmos Kollégium is működött. A Szentgyörgyis doktoranduszhallgatók nagyon lelkesek voltak, érdeklődtek Kárpátalja iránt, és akkor már elkezdődött ez a népfőiskolai hálózat. Megpróbáltuk összehozni a kettőt. Nyolcadmagukkal ellátogattak Kárpátaljára, és középiskolásokat, Kárpátalja nagyobb középiskolájából az érettségiző diákokat hívtuk fórumra és próbáltuk őket meggyőzni a továbbtanulásról.

Továbbképzést is szerveztünk roma gyerekeket oktató pedagógusoknak, ahova szintén egy lakiteleki előadót hívtunk meg.

Igazából az egész értéktáró munkánk az Imre Károly előadásával indult Kárpátalján, akit meghívtunk, hogy tartson egy előadást az érték fogalmáról. Ezt Nagyszőlősen, a nagyszőlősi já-

* MÁÉRT: Magyar Állandó Értekezlet

rásban tartottuk és egybekötöttük egy fotókiállítással, ami az ugcasai emberek régi hagyományait és régi jó magyar arcokat mutatott be.

Aztán tartottunk egy konferenciát is, *Identitás megtartó erő* címmel, ahol Balog miniszter úr volt a vendégünk. Ez nagyon fontos volt számunkra, hiszen még alig működünk, és máris egy minisztert láthattunk vendégül, nagyon nagy megtiszteltetés volt számunkra. Az a program, amit '12-ben elindítottunk, még ma is működik, az egyik ilyen a zenés, tipegős baba-mama klub. Fiatal anyukák kisgyermekükkel 0-3 éves korig, a magyarországi Ringató programnak a mintájára. Sajnos nem sikerült nagyon sok településen beindítani, de mondjuk Szürtén ez azóta is működik.

A Kösöntyűt is vendégül láttuk, egy ilyen túlélőtúra keretében. 4 nap, 6 előadást tartottak.

2014-ben, a Nemzeti Összetartozás Napján a pécsi Mecsek kórus turnézott. Itt is 4 előadást tartottunk. Már az eddig elmondottakból talán világossá vált, hogy mi nem egy településnek vagyunk a népfőiskolája, hanem mi a kárpátaljai magyarok településeket próbáljuk összefogni. És ezért a magyarok 110 település, ugyan nem mindegyikén, mert nem minden településen sikerül azért a programjainkat megszervezni, de igyekszünk a járási központokban, vagy egy olyan erős településen a járásban, ahova össze tudunk hívni más településekről embereket, és úgy megszervezni ezeket a közösségi alkalmakat.

Kovács Norbert Cimbi és Gaschler Bea nagyon meghatározó személyiségek a kárpátaljai népfőiskola életében, hiszen az ő támogatásuk, tanácsuk és fellépéseik nagyon nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy a táncház mozgalmat például el tudtuk in-

dítani Kárpátalján. Azon a nagyon fagyos hétvégén, amikor nálunk voltak egy turnén, kabátban ültek az emberek, de mégis nagyon forró hangulatot teremtettek a Veszprém-Bakony Táncegyüttessel. Aztán két év alatt közel 100 táncházat tartottunk. A többit, azt természetesen már a helyi népzenei együtteseknek a bevonásával.

A 2015-ös évet egy konferenciával kezdtük; érdekvégyesítés, nyelvi jogok, kétnyelvűség. Ahol nemcsak kárpátaljai, hanem magyarországi szakembereket is meghívtunk és nagyon eredményes tanácskozást sikerült tartanunk. De a gyerekeknek is próbálunk programokat szervezni. A pécsi Márkus Bábszínház látunk vendégül, szintén négy helyszínen.

Az energiáink és a hozzáférhető forrásaink nagy részét felémésztette az a kétnapos rendezvény, amit a nemzeti értékek jegyében szerveztünk 2015 nyarán. Ez a fesztivál egy kétnapos program volt. Az első egy szakmai nap volt, amikor egy ökumenikus istentisztelettel kezdtünk, aztán pedig V. Németh Zsolt államtitkár úr megnyitotta a Hungarikumok fotókiállítását, és a délután

folyamán pedig szakemberek bevonásával az értékekről tanácskoztunk. Majd a szombati nap egy szabadtéri fesztivál, a beregszászi szabadtéri színpadon egésznapos népzenei előadással, ahol nem csak felnőtt népzenei együttesek, hanem a Kárpátalján működő népzenei tehetségkutatónak a döntősei is, a gyerekek is részt vettek. És a nap fénypontja természetesen Szalonna és bandája volt. Emellett kézműves foglalkozások, értékösvény, élő történelem, mesésátor, nagyon színes programot próbáltunk kínálni.

Megint Cimbiék, az *Üzenet haza* előadás igazán alkalmas arra, hogy az embert lélekben, identitásában egy kicsit úgy helyre tegye. Ahogy az egyik ismerősöm fogalmazott, a gerincét úgy megropogtatja, hiszen ez egy verses, népzene, néptáncos darab, ahogy hivatalosan a művet nevezik is, ez egy dramatikus táncmű, ami felrobbantotta a közönséget.

Az értékörképzés

Bizonyára az önök körében is ismert ez a mozgalom. Horváth Zsoltékkal próbáltuk Kárpátalján is az értékörképzést elindítani.

Értékörképzés

A képzés végén 14 értékört sikerült avatni. Külön köszönöm az ő munkájukat is, hiszen nagyon fontos volt, hogy fiatal, hozzáértő értékörök legyenek Kárpátalján is.

Az elmúlt évben és az idén is vendégül láttuk a Nemzeti Ifjúsági Fúvószenekart.

Van két olyan program-sorozatunk, ami szintén az értéktartáshoz kapcsolódik, és az ötletgazdája természetesen már megint Lezsák elnök úr, aki többször elmondta, hogy milyen jó lenne, hogy ha azok a kézművesek, népművészek, mesteremberek, akik még birtokában vannak ezeknek a régi mesterségeknek, továbbadhatnák ezt a tudást, és még valamilyen kis ösztöndíjat is kapnának cserébe. Ezt próbáltuk az elmúlt két évben megvalósítani Kárpátalján, a Hagyományos népi mesterségek átörökítése című programsorozatunkban. Ennek keretében mobilisabb kézműveseket, népművészeket, mesterembereket utaztatunk ki iskolákba, és ott a kerámiakészítés, a hordókészítést, a csuhémegmunkálást tanulhatták meg. A másik ilyen programunk pedig a *Lovas nemzet a magyar* elnevezést viseli, ami tulajdonképpen egy élő történelemóra, a magyarok régi harcá-

szatáról, öltözködéséről, a jurtaban való élet és lét fontosságáról. Ennek a programnak a keretében Kész Barnabás helytörténész vezetésével a Lakiteleki Népfőiskola által támogatott, mozgatható mongol jurtának a fölhasználásával a gyerekek bepillanthatnak a honfoglaló magyarok életébe.

A 2016-os évben talán a legnagyobb programunk volt a nemzeti összetartozás napján egy megyei rendezvénynek a megszervezése, ahova – már megint, Cimbi – a Betyárjáték című darabot sikerült elvinnünk, és megnyernünk szónoknak, Kövér László házelnök urat. Körülbelül 800 ember tekintette meg az előadást.

De a gyerekeknek is megint sikerült kedveskednünk a nyár végén, az iskolakezdés előtt, óvoda-kezdés előtt egy erdélyi bábszínház látogatott el hozzánk és egy egész hetes turnét tartott, napon-ta két előadással.

A most folyó programunkról pedig még néhány gondolat. A minisztérium által kiírt pályázattal egy olyan Kárpát-medencei vetélkedőnek a megszervezésére ösztönöztek, aminek a döntője majd tavasszal Magyarországon lesz. Ez egy Kárpát-medencei hungarikum vetélkedő, aminek az

első két fordulóján mi már Kárpátalján túl vagyunk, és december 3-án tartjuk a döntőt. Ez két korosztályban zajlik, általános és középiskolások számára hirdettük meg, az első két forduló írásban, a harmadik pedig már előszóban és különböző gyakorlati feladatokkal. És a korosztályban győztes csapatok képviselhetik majd Kárpátalját Magyarországon, az országos Kárpát-medencei döntőn.

Balogh Lívia A népfőiskolai egyesület hazai és nemzetközi kapcsolatai – közösségépítés

Szép jó napot kívánok én is mindenkinek! Nemzetközi és hazai kapcsolatokról fogok beszélni. Nóra már említette a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetséget, ami 1989 óta működik Kárpátalján. Érdekvédelmi és politikai szervezetként jött létre, de a nevében is benne van, kulturális jelleget is visel. Én ennek a szövetségnek 10 éve vagyok úgy tagja, hogy aktívan részt veszek az életében, alapszervezeti elnök vagyok Csapon, illetve ötödik éve vagyok járási elnöke az ungvári járásnak, annak 31 közösségét, alapszervezetét irányítom. Azt kell tudniuk erről a szövetségről, hogy nemzeti értékeket hordozó, nemzeti keresztény értékek mentén haladó érdekképviseleti szövetség, amely több mint 40 ezer kárpátaljai magyart ölel fel, annyi taggal bírunk. Ebből az ungvári járásban több, mint 11 ezer tagunk van. Egy jól kiépült szervezeti háttérrel működünk.

Önök is tudják, hisz viszonylag sok információ kerül a magyar sajtóba is Kárpátaljáról, hogy a keleti fronton háború van. És talán azt is tudják, hogy eddig sem volt különösebben egyszerű a kárpátaljai magyarság helyeze-

Nemzeti Összetartozás Napja

te, hiszen szláv közegben maradt meg kisebbségben mintegy 150 ezer fővel. Ez a 150 ezer, az elmúlt években sajnos már csak egy viszonylagos szám, hiszen 2001-ben volt utoljára népszámlálás Ukrajnában, így Kárpátalján is. Mivel olyan jelentős mértékű az elvándorlás ebből az országból, ami a hitelminősítésekben is befolyásolná az országnak a helyzetét, ezért inkább 15 éve tolják a népszámlálást. Hivatalos információk szerint mintegy 5-6 millió a külföldön munkát vállalók száma. Ezen a tendencián sajnos a keleten kitört háborús viszonyok sem segítettek természetesen, illetve a katonai behívások sem, amelyek a kárpátaljai magyarságot is érintették, illetve megindítottak egy újabb kivándorlási hullámot. Annak ellenére is, hogy Európa, az Európai Unió és Magyarország jelentős erővel fordult felénk, soha ilyen figyelmet Kárpátalja és a kárpátaljai magyar közélet, oktatási élet, politikai élet még nem kapott, mint az elmúlt években – rengeteget kapunk az anyaországtól.

A KMKSZ-nek az egyik feladata is az, hogy különböző pályázati rendszereket működtet, és ezzel különböző társadalmi rétegekhez juttat el segítséget, az oktatástól, a pedagógustámogatáson keresztül, a viszonttámogatáson át. Ebben is szerepet vállalunk, illetve természetesen a kárpátaljai magyar kulturális életben is jelentős szerepet vállal a szövetségünk. Ezt a munkát, ezt az értékmegőrző és kulturális, érdekvédelmi és politika tevékenységet erősíti – most már 5 éve – a Kárpátaljai Népfőiskola Egyesület. És ezért is vállaltam szerepet benne. Én valóban hiszek abban, hogy Kárpátalján a magyarságnak helye van és Kárpátalján a magyarságot meg tudjuk tartani. És azokat az értékeket, amelyeket még Kárpátalján – talán ti is találkoztatok

A Kösöntyű Kárpátalján

vele, mint értékőrök – őriznek az emberek, melyről sokszor nem is tudják egyébként, hogy érték, nekünk sikerül még megtartani és sikerül átörökíteni. És reméljük, sikerül valóban a gyermekeinknek átadni, hiszen nagyon sokan vagyunk még mindig, akik ott képzeljük el az életünket. Örülünk, hogy magyarnak születünk, s itt, Kárpátalján akarunk magyarként élni.

Az elsődleges célunk a közösségépítés. Hiszen valóban az a fontos, hogy az emberek jól érezzék magukat ott, ahol élnek: Kárpátalján. Legyen ez kisváros vagy pici apró település, akár egy 100 fős kis magyar közösség, akkor is lakják be, legyenek alkalmak, legyenek közösségi terek, ahol találkozhatnak az emberek. Hiszen közösségek úgy épülnek, hogy vagy közös munkában, vagy valamilyen tevékenységben találkoznak. Két nagy kihívás áll minden közösségépítő előtt, én azt gondolom legalább is. Tudom, hogy önök közül sokan sokkal nagyobb tapasztalattal bírnak, mint mi, de vannak újak, akik most kezdik a civil és társadalmi szférában való eligazodást. Határon túli magyarként nekünk ugye két fronton kell helytállnunk ilyen tekintetben is. Az egyik a hazai civilszervezetekkel való kapcsolattartás. Az sem mindig egyszerű. Hisz minden az emberi kapcsolatokon múlik, ugyanúgy fel kell venni, tartani,

ápolni, meghívni a másikat, közös dolgokban gondolkodni, keresni a lehetőségeket arra, hogy akár a történelmi egyházakkal, akár a cserkészszövetséggel vagy kulturális egyesületekkel megtaláljuk a közös hangot és megtaláljuk a közös forrásokat és a közös rendezvényeket. A másik pedig a nemzetközi kapcsolatok, ami szintén szükséges mindannyiunk számára, én azt gondolom.

Mint minden, ez a kezdeményezés is, Lakitelekről indult. Mi is innen indultunk természetesen, ahogy elnök asszony is elmondta. Először is, elkezdtünk csapatot építeni. És az első társaságot, természetesen helyi aktivistákból, akik már a szövetségben jól működtek, mármint a KMKSZ-ben, próbáltuk meg bevonni a népfőiskola életébe, és próbáltuk nekik megmutatni, hogy mi is a népfőiskolai mozgalom, hogy megízleljék a hangulatát, a céljait és persze jöjjenek el Lakitelekre és nézzék meg maguk is. És hát mi adna erre jobb alkalmat, mint egy közös kirándulás. Úgyhogy Nóra megszerezte a szállást, étkezést, meg az ópusztaszeri belépőt, meg egy csomó hasonló dolgot. Mi kifizettük a buszt, és elindultunk egy csapattal, akiknek nagy része egyébként azóta is aktív tagja a népfőiskolának és szívesen tevékenykedik. Mi Nórával a Wesselényi kollégiumnak voltunk tagjai és kétéves, jó hosszú ismerkedés

és munka után jutottunk arra a gondolatra, hogy ismerjük meg egymás régióját, helyben kifejtett munkáját. Merthogy mi mindig összejöttünk – ahogy valószínűleg önök is – és elmesélgettük, hogy kinek milyen programja van, milyen tervei vannak, mi az, amit aktuálisan művel, de nem láttuk a helyszínt, hogy mitől, miért pont ott jöjjön létre egy népfőiskola. Kíváncsiak voltunk. Intézménnyel senki nem rendelkezik egyébként még azóta sem, ezek közül az újonnan alakult népfőiskolai mozgalmak közül. Voltak anyaországi népfőiskolai mozgalmak képviselői, voltak vajdaságiak, erdélyiek, és voltunk mi a kárpátjaiak.

Először elmentünk Kupuszinára, Bácskertesre a Vajdaságba, hogy megnézzük, hogy ők ott mit csinálnak. És valóban rá kellett jöjjünk, hogy az ő értékük az, hogy élő hagyománnyal rendelkeznek. Lakodalmak idején, vagy nagyobb ünnepek alkalmával ma is népviseletben járnak. És ez számunkra nagyon-nagyon érdekes volt, és megértettük, hogy ők mi alapján próbálják meg megszervezni a saját életüket. Aztán nagyon-nagyszeretettel meghívtuk a társaságot hozzánk Kárpátaljára. Ilyen

alkalmakkor nemcsak egymásnak örülünk, és jól érezzük magunkat, hanem megpróbálunk egy picikét a történelmi, kulturális háttérből is megmutatni. Megmutattuk például a munkácsi várat, de megmutattuk a Feszty-körkép helyét, az eredeti helyét, amit Popovics Béci cserkészparancsnokunk talált meg. De emellett szerveztünk például egy nálunk hagyományos szüreti bált, amin természetesen mindenki jól érezte magát. Ezt is helyi értékek mentén szerveztük egyébként. Helyi gasztronómiai értékekkel vártuk kedves vendégeinket. Aztán pedig Vasvárra mentünk, hogy megismerjük az ő háttérüket, hiszen ismertük már a polgármestertől az iskolaigazgatón keresztül mindenkit, de hogy nem láttunk még Vasvárból és a vasvári életből semmit. Nagyon elámultunk, hogy milyen pazar intézményi háttérük van, amiből mi egyet kívánnánk otthonra, és azt nagyon-nagyon jól ki tudnánk használni. Aztán pedig elmentünk Erdélybe. Erdélyben is egy csodás élményünk volt, hiszen ott is egy kistérségi népfőiskolai mozgalommal ismerkedhettünk meg – mármint ugye a két év alatt. Kimentünk és azt láttuk, hogy ne-

kik nincs intézményi háttérük, viszont roppant értékes emberek vannak, akik például gyermekotthonok működtetnek Betlenben, és nagyon odaadóan teszik dolgukat a magyarság megtartása érdekében. Igazából Erdélybe nem nehéz beleszeretni, természetesen ebbe a kistérségbe is rögtön beleszereltünk. Ettől kezdve, hogy mi ott jártunk, láttuk a helyi közeget és a helyi intézményeket, arca van egy-egy vidéknek, és ez nagyon jó, mert ebből lehet építkezni. Én hiszem azt, hogy nem csak mi kapunk ilyenkor, amikor odautazunk, hanem a helyiek is és viszont. Tehát amikor határon túlra kijönnek az anyaországból, akkor ők is pont olyan plusztöltéssel mennek haza, mint ahogy mi megyünk innen, amikor lelkiükben megerősödünk.

Lakiteleki találkozónk is volt, mert hát nem akartuk abbahagyni ezt a körutat, ha már egyszer ilyen jól bevált. Szerveztünk Lakitelken is egy közösségi alkalmat, ahol minden népfőiskolai kezdeményezés vagy működő népfőiskola beszámolt a saját tevékenységéről. Ezt követte körülbelül egy éves hallgatás a nemzetközi kapcsolatok terén. Mindenki csinálta a saját dolgát, és akkor jött a hungarikum pályázat. Úgy döntöttünk a kapuszinaiakkal és a vasváriakkal közösen, hogy akkor nem hagynánk ezt a jó kis szokásunkat, hogy körbelátogattuk egymást, és megismerkedünk egymás értékeivel, és ezért újra beadtunk egy közös pályázatot. Ennek révén, az év elején újra meglátogattuk egymást és megnéztük egymás hagyományvilágát, ismerkedtünk a szokásvilággal – mások életéből. Visszamentünk Kupuszinára, és ott egy helyi hagyományos lakodalomnak lehettünk a szemtanúi. És akkor mi is visszahívtuk természetesen, a hozzánk képest határon túli barátainkat, hiszen Kárpátalján megalakult az első ér-

Hagyományos népi mesterségek Kárpátalján

téktár Csapon, ahol is 39 értéket sikerült beemelni a helyi értéktárba. Az épített környezet tekintében láthatják a felsorolást. DIA A csapi vasúti átrakó és mozdonyfordító azért van kiemelve, mert ezeket az értékeket javasoltuk a megyei értéktárba, amelyet majd a népfőiskola utána közvetít tovább. Azért különleges egyébként, mert biztosan tudják, keskenyről széles nyomtávúra és fordítva itt cserélik a vasúti kocsik kerekeit még mai napig is. Ez a katolikus templomunk, aminek az orgonáját remélem, hamarosan megszólaltatjuk, 70 éve nem szólt ugyanis, de most kaptunk rá ígéretet, hogy jövőre hallhatjuk a hangját. Ebéd után vagyunk, úgyhogy nyugodtan kivethetem a képet turizmus, vendéglátás kategóriában. Jó sok receptünk előkerült, de nem sikerült mindent beemelni a helyi értéktárba, viszont készül egy közös receptes könyvünk. Ugyanis ennek a hungarikum pályázatnak nem csak az volt a sajátossága, hogy elmegyünk és megnézzük egymás rendezvényeit, helyi értékeit, hanem hogy készítünk közösen receptes könyvet, közösen ki-festőt, és még egy csomó érdekességet – ami mind a mi közös kapcsolatunkról szól. Kiemeltünk két gasztronómiai különlegességet, az egyik a kukólevés. Nem tudom, hogy önöknél ismerős-e ez a fogalom. Nagymamám még készítette nekem, és most újra megfőztem vele. (A tojáshéjat kell megtörni felül, úgy szedjük belőle ki a tojást. Ezt a spóron szárították régen, és aztán egy rizses, petrezselymes, tojásos töltelékkel visszatöltötték, és rántott levesben megfőzték. Ez ilyen egyszerű. Ezt a levesbetét hívják kukónak.) A másik pedig a sárga túró, amit húsvétkor készítenek nálunk hagyományosan, katolikus családokban. Úgy szerveztük a csapi értéknapot, hogy három kategóriára osztottuk. Volt egy, a helyi tárgyi értékeket bemu-

Lovas nemzet a magyar! Élő történelemóra

tató része. Volt egy *Nagymamáink kincsei* című része, ahol hasonló helyi érdekességeket lehetett megköstolni. Tehát elkészítettük a sárga túró, ott helyben gyerekekkel kolbászt is töltöttünk, kukólevest készítettünk és madártejet is. Azt is készítettünk, amit az én gyermekem – mert rendes családban nő fel –, úgy hív, hogy turulmadártej. Híres emberek kategóriában is nagyon széles ez a skála, amit beemeltünk. Kulturális örökség kategóriában a cigány betlehemes javasoltuk, ami egy kuriózum egyébként. A magyarok körében nem él már a betlehemesnek a hagyománya, a cigányok viszont még ismerik. Van egy bácsi, aki időről időre betanítja a fiatalokat és átadja ezt a sajátos hagyományt. A természeti örökség kapcsán talán még érdemes lett volna megemlíteni a morotvát, hiszen mi a Latorca és a Tisza között élünk és nagyon sok morotvánk, holtágunk van, ez, mint helyi jellegzetesség szintén kidolgozásra került és bekerült az értéktárba.

Itt a közönséget látják, egyrészt kupuszinai gyermekekből is, hiszen Kupuszináról egy busznyai gyermeket fogadtunk vendégül, hogy számukra is bemutassuk azt, hogy ez a határon túli régió mivel

dicsekedhet. Itt pedig Szaniszló Marianna tanárnőt látják, aki a kiállításnak volt a felelőse. Hiszen minden dolgot megpróbálunk másra bízni.

Örömmel közlöm, hogy Nagydobronyban is megalakult az értéktár, ott is tartottak értéknapot. És sikerült beemelni tizen-egynéhány értéket a nagyon-nagy és nagyon gazdag nagydobronyi értékkörbe, hiszen Nagydobrony egy palóc nyelvjárásziget Kárpátalján, ami nagyon-nagyon egyedi a vidéken. De még mindig őrzi hagyományait, bár urbanizálódó természetesen, úgy, ahogy a többi település is. Viszont egy 6 ezer fős magyar településről beszélünk, ami Kárpátalja és ezzel Ukrajna legnagyobb magyar települése is.

Számos kulturális rendezvény van, amelyeket közösen csinálunk. Például a Cifra műhelynek előadását szerveztük már meg többször Kárpátalján. Igyekszünk mindig úgy szervezni ezeket a programokat, hogy minden járásba eljuttassuk őket, ahol van befogadó közeg. A nyugdíjas klubot azért vágtam be, mert ők ugyan a KMKSZ csapi alapszervezetnek nyugdíjas klubja, de szerveztünk számukra már a táncház mozgalomban például nyugdíjas táncházat. Ha

már róluk beszélek, akkor hadd mondjam el, hogy népfőiskolánk volt már Budapesten, Debrecenben bemutatókat tartani, ahová ilyenkor helyi értékeket viszünk és mutatunk meg magyarországi közösségeknek. És hogy érdekesebb legyen a dolog, helyi gasztronómiai élményeket is kiviszünk. Vittünk már ki hólabdát, amit Sálánkon készítettek. Illetve a nyugdíjas klub segítségével Debrecenben például töltött káposztát kínáltunk egy ilyen rendezvényen.

A tánc táborunk, amit egyébként most már hagyományosan a református egyházzal közösen szervezünk. A népfőiskola például, ahogy lehetőségei engedik, hozzájárul egy-egy kulturális programmal, hiszen ez mindig nemzeti, keresztény értékek mentén van megszervezve. A népfőiskola hozzájárult már bábszínháznak az előadásával, ami szintén kiváló élmény volt annak az ötvenegynéhány gyereknek, aki részt vett a programon.

Csapon most már 10. alkalommal került megrendezésre a gyermeknapunk. Ebben is mindig támogatást kapunk a népfőiskolától. És ez tényleg így működik jól. Kiegészítjük egymást. Lendvai Edit például vajakosságot tanított nálunk a gyermeknapon, mivel ez egy olyan értéket közvetít, amit a népfőiskola szívesen vállal és támogat. Mága Zoltán koncertet szerveztünk év elején, ami szintén népfőiskolás kapcsolatnak a révén valósult meg. Tessely Zoltán képviselő úr kereste meg elnök asszonyt, elnök asszony pedig felkért minket, hogy akkor mozgassuk a saját közösségeinket, kapcsolatainkat. Vagy egy másik példa: a csapiakkal utaztunk Budapestre egy kétnapos túrára, ahol minden volt. Parlament, amit népfőiskolai vonalon elnök úr segítségével, ingyen megtekinthettünk. Sok programunk így jön össze, hogy kivitelezhető, jól mű-

ködő és egyáltalán megvalósítható legyen. A népfőiskolának nincs intézményi háttere. Az anyagi háttérrel pedig megpróbáljuk hozzá innen-onnan, mindenféle forrásból megpályázni, összerakni, összeadni, hogy működjön.

Szerveztünk már nyári tábor is. Például Lakiteleken volt az első Verecke táborunk, ahol egy busznyi kárpátaljai gyermek, akik egyébként pályáztak erre a lehetőségre, mégpedig pályamunkákkal, amit helyi értékekből írtak, vehetett részt. Aztán ugyanez a tábor volt már Bicskén is, hisz Tessely Zoltán képviselő úr révén testvéri kapcsolatot sikerült kialakítanunk a helyiekkel.

És ez így működik, így hozza egyik program a másikat. Ma már azt kell, hogy mondjam, hogy visszajáró közösségek vannak, akik időről időre visszajárnak hozzánk. Például a Cifra műhely, Cimbiék stb. Rengeteg visszajáró csoport

van, akik látják, hogy érdemes kijönni, látják, hogy hiteles emberekkel találkozhatnak. És meg is próbáljuk mindig úgy igazgatni, hogy a kellemest a hasznossal összehozzuk. Például a vendégeket mindig a nagydobronyi árvaházba szállásoljuk el, hiszen ezzel is segíteni tudunk az árvaháznak a működtetésben, mivel államilag nem finanszírozott intézményről beszélünk. Legutóbb például Lezsák Sándor elnök úr, illetve Keskeny Ernő, Magyarország kijevi nagykövete hozta ki a Rákóczi-túrát Kárpátaljára, amit szintén mi fogadtunk és mi szerveztük meg. Beszélhetnénk még sok rendezvényről, de azt hiszem, nem érdemes, hiszen önök is szerveznek, önök is ugyanezt csinálják. Talán másféleképpen, talán más módon, de együtt hisszük, hogy érdemes dolgozni. Kívánok önöknek erőt, energiát, kitartást és jó hangulatot a munkához.

Köszönöm szépen.

BALOGH LÍVIA a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Pedagógia- és Pszichológia Tanszékének tanára, kutatási területe: A kárpátaljai magyar oktatás helyzete a Csehszlovák köztársaság idején (1919–1938). 1978. január 1-én született Kárpátalján, Csapon, 2001 – magyar nyelv és irodalom szakos tanár, Ungvári Nemzeti Egyetem; 2004 – ELTE PPK Neveléstudományi tanszék; 2014 – magyar nyelv és irodalom szakos tanár, Ungvári Nemzeti Egyetem, Magister. 2001-től a Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola tanársegédje, 2008-tól a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanár. 2005-ben önálló kutatás a Reformpedagógiai irányzatok a két világháború között Kárpátalján (a Domus Alapítvány támogatásával). A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán a következő tantárgyakat oktatja óvoda és tanítói szakon: Gyermekirodalom, Neveléstörténet, Beszédkészségfejlesztés, Beszédművelés, Anyanyelvi tantárgypedagógia, Dramapedagógia. Közéleti tevékenysége: 1993-tól a Kárpátaljai Magyar Cserkészövetség helyi szervezetének alapító tagja. 2000–2002 a Kárpátaljai Magyar Diákok és Fiatal Kutatók Szövetségének elnöke. 2007-től a csapi Életforrás nőegylet alapító tagja. 2008-tól a Csap 2. Számú Középsiskola Szülői Tanácsának elnöke napjainkig. 2008-tól a KMKSZ helyi alapszervezeti elnöke. 2011-től a KMKSZ Ungvári Járási Szervezetének elnöke. 2011-től a Kárpátaljai Népfőiskolai Egyesület alapító tagja, 2015-től alelnöke. 2015-től az Ungvári Járási Tanács KMKSZ frakciójának vezetője.

MOLNÁR ELEONÓRA 1981-ben született Beregdédán. 2004 – történelem-földrajz szakos tanár (Diplom Specialist) – II. RFKMF, 2007 – abszolutorium, DE Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program. 2000–2002: Kárpátalja hetilapnál – tudósító. 2002–2004: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Pedagógia és Pszichológia tanszék – tanszéki laboráns. 2003–2004: Hodinka Antal Tudományos Kutató Intézet – kutató. 2004-től: Lehoczky Tivadar Intézet – tudományos munkatárs. 2004–2007: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Pedagógia és Pszichológia tanszék – tanársegéd, 2007-től: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Pedagógia és Pszichológia tanszék – tanár. 2012-től a Kárpátaljai Népfőiskolai Egyesület elnöke. Házas, 3 fiúgyermek édesanyja (Kristóf 2009, Zalán 2012, Kolos 2016).

A népfőiskolai hagyomány*

A népfőiskola – mint ideológiai kötöttségektől le nem nyugózott szabadiskola – a jövőre, a mélyreható változásokra összpontosítja erőit. Ezt a radikális társadalmi reformot tűzte zászlajára *Wesselényi Miklós*, amikor *Makfalván* iskolát alapított a székely fiataloknak, hogy magyarként és polgárként válhassanak hasznára szűkebb hazájuknak és a szabadságáért, anyanyelvi kultúrájáért küzdő nemzetnek. Ezt a mélyreható változást szolgálta *Comenius* nyomán *Tessedik Sámuel* gazdaképző iskolája, amely, az elemi ismereteket messze meghaladó tudást és világlátást tanított a föld népének.

A modern, felvilágosult, polgári Európa nyitányát harsogó Nagy Francia Forradalom kirobbanása előtt húsz évvel (1769)¹ egy művelt, világot járt evangélikus lelkész kezdte meg szolgálatát a Habsburg Birodalom keleti peremvidékén, egy *Szarvas* nevű, kies, alföldi településen. Rövid helyzetértékelés után úgy döntött, hogy a Magyar Alföld földműves népének anyagi, szellemi, erkölcsi felemelését tekintti életcéljának. Először is megfogalmazta hazai tapasztalatait és *Comenius* beható ismeretén alapuló nevelési koncepcióját az

„*A paraszt ember Magyarországban micsoda és mi lehetne*” című művében. (Történetesen német nyelven, mivel ez volt akkoriban a tudomány nyelve, de 1786-ban Kónyi János már magyarra fordította.) Ennek szellemében meg is alapította *az első magyar gazdasági és ipari tanintézetet*. Itt a szakoktatás, az egyetemes szellemi képzés, a valósi és erkölcsi nevelés egyaránt szerepet kapott, mint egy népfőiskolán, bár ekkor még nem használták e fogalmat. Más tekintetben is sokat tett az alföldi gazdálkodás korszerűsítése érdekében, behozta és elterjesztette a *lucernát*, szorgalmazta a *szikes talaj tervszerű javítását*. A krúdys hangulatú nyírsegi, futóhomokot megkötő, mézet érlelő *akácerdők* is a szarvasi iskolaalapító lelkésznek köszönhetik elterjedésüket. *Tessedik Sámuel*nek hívták ezt a Hortobágyon fütyörésző, lámpásfejű magyart.

Kultúrateremtő törekvéseit – nem először és nem utoljára – külföldön nagyobb elismerésben részesítették mint itthon, úgyhogy megfelelő anyagi támogatás híján végre kénytelen volt, úttörő vállalkozásként létrehozott intézményét beszüntetni. Mindez az idő tájt történt, amikor *a felvilágosodás*

eszméit egy nagyon szűk körű, nyugatos, értelmiségi csoport (néhány költő, nyelvújító, irodalomszervező, jogász, idejétől és korától elrugaszkodott jövőbelátó fantazta) képviselte – főként konspiratív és verbális szinten – egy tőlük jóval népesebb, császári besúgó-apparátust foglalkoztatva (*Martinovics*).

Tessedik érdemeit egy jottányival sem csökkentve meg kell állapítanunk ugyanakkor, hogy éppen a világ meghódítása előtt álló (és korunkban válságba jutó) *felvilágosodás* eszméje olyannyira áthatotta egész személyiségét, hogy a *célszerűség és hasznosság* elvének hajlandó volt szinte mindent alávetni. Az istenadta nép szokásait, ősi hitvilágát, közösségi hagyományait a ráció magasságaiból tekintve, lerázandó béklyónak, múlthoz kötő nyűgnek tekintette. Ugyanilyen távol állt tőle a patriotizmus, a nemzeti eszme is. A kísérlet abbamaradásának természetesen nem ezek voltak az okai, hanem a hazai visszhangtalanság.

A *Wesselényi Kollégium* megnyitására a székelyföldi Makfalván fél évszázaddal később (1835-ben) került sor. Az öt tantermes iskola, a korabeli jegyzőkönyv tanúsága

* Az írás Balázs Károly: *A népfőiskolai hagyomány. Történeti vázlat (1769–2010)* című kiadvány részleteinek szerkesztett változata, amely megjelent a *Népfőiskolai füzetek* sorozat 10. köteteként.

1 Az 1769-es évszám *Tessedik Szarvasra* költözésének éve. Ez lelkészi hivatásának második állomása. Itt kezd újszerű módon tanítani a helyi evangélikus iskolában, miközben ellátja a Békés megyei evangélikus iskolák felügyeletét is. Az írás, olvasás mellett, korszerű gazdálkodási ismereteket (pl. lótenyésztés, selyemhernyótenyésztés) oktat.

szerint céljaul tűzte ki, hogy: „...a magyar nyelven folytatandó tanítás tárgyai közelebb álljanak az élethez, mint a tudományosság-hoz..., az életre hasznos mesterségek értésének, gyakorlati tudásnak, vagyis magán segíteni, másoknak is szolgálni alkalmas ügyességnek, életrevalóságnak iskolája legyen.” Azaz a jellegzetesen reformkori eszmeiség jegyében alapított intézmény tíz-tizenhat év közötti fiatalok tanítására, nevelésére rendelkezett. Az iskola alapítása egyébként jellegzetesen magyar gesztusok kíséretében esett meg. Wesselényi szólni szeretett volna a székely székek gyűlésén, de nem kapott szót, mivel ott nem volt birtoka. Hogy ez a csúfság meg ne essen a nagy tiszteletben álló árvízi hajóssal, a Makfalviak szabályos adománylevellel igazolt földet ajándékoztak neki. Wesselényi ezt a cselekedetet azzal hálalta meg, hogy alapítványt tett egy Makfalván felállítandó nemzeti iskolára.

Orbán Balázs a következőképpen írta le az iskolaalapítást: „Mert midőn a lelkes honfi és szónok a közérzület ébresztésére mint a hazafiasság és szabadság apostola beindult országszerte hirdetni a hazai igazságát, s felrznai önfeledt álmából a nemzetet, egy ily alkalommal Marosszék gyűlésén az elnöklő főtitst szemére lobbantotta Wesselényinek, hogy nem lévén birtokos Marosszéken, nem is lenne joga szólani, mire a szabadelvűek egy telket vettek Makfalván számára; melynek adomány levelét egy Toldalagi Zsigmond vezetése alatti küldöttség vitte fel a nagy hazafinak, ki ekkor megígérte, hogy az adományozott telekre tanodát fog építtetni, úgy azt is, hogy ezen intézetben 2 katólikus, 2 unitárius növendék számára alapítványt teszen.”

A felépült iskola falára táblát helyeztek, s az ma is olvasható az alábbi felirattal: „Adták a székek Wesselényinek hazafiságáért, Szenteli a hazafiság kifejezésére a

székeknek Wesselényi.” Az iskola pedig ettől kezdve folyamatosan működött egy hosszú évszázadon át, majd 1942-ben, formálisan is népfőiskolává alakult.

A Wesselényi Kollégium már 1836-ban megkezdte tevékenységét. Az öt tantermes épületben 10–16 év közötti fiatalok tanulhattak, nemcsak helybeliek, hanem vidékiek is. 1844-ben óvodát is létesítettek az iskola mellett, amely az akkor a Magyarország és Erdély első ilyen jellegű intézményei közé tartozott. Az iskola 1936-ig folytathatta működését, majd 1942-ben – rövid időre bár – népfőiskola nyilhatott meg Makfalván, amely Wesselényi Újfalva Falunépfőiskola névvel végezte rövid szolgálatát.

Wesselényit és Makfalvát ezért gyakran együtt emlegetik. De lásuk röviden, ki volt báró Wesselényi Miklós, és mit illik tudni a Kis-Küküllő mentén fekvő községről?

Báró Wesselényi Miklós (1796–1850) az erdélyi nemzeti liberális ellenzék egyik vezetője, a magyarországi reformellenzék jelentős képviselője volt. Nevéhez fűződik a jobbágyfelszabadítás Erdélyben, amelyet a Zilah főterén felállított szoboregyüttes tükröz a legvalóságshűbben. Már a *Balítéletekről* című könyvében (amely a cenzúra miatt csak külföldön, *Lipcsében*, jelenhetett meg 1833-ban) kezdeményezte hogy országos érvényre szabályozzák a jobbágyok szabad emberré, szabad tulajdonossá emelkedésének feltételeit. Fiatal korában külföldi tanulmányokat folytatott, külföldi utazásainak és tapasztalatainak társa volt *gróf Széchenyi István*, akihez szoros barátság fűzte. Az erdélyi közéletben szerepet vállalva országgyűlési képviselő lett, a „radikálisok” élére állt. Nagy szerepet játszott abban, hogy az átfogó társadalmi reform igényét összekapcsolják az ország alkotmányos önállóságát célzó törekvések-

kel. Könyomdát állított fel a felszólalások kinyomtatására. Ezt azonban hamar lefoglalta a királyi biztos, és hosszas „hütlenségi per” indult ellene. Ellenzéki magatartásáért 1839-ben három évi börtönre ítélte el a császári hatalom, ami annál nagyobb feltűnést keltett, mert az 1838-as pesti árvíznél hősiessé mentő volt. Kiszabadulása után nagyrészt *zsibói* birtokán élt. Az 1848-as forradalomban mégis kiemelkedő szerepe volt. Törvényjavaslatot tett az unióra, a jobbágyfelszabadításra, valamint a román nyelvhasználati jogok biztosítására is.

Makfalva a valamikori *Marosszék*, a későbbi *Maros-Torda vármegye* egykori *nyárádszeredai járásának* községe volt. A legelső írásos emléke 1567-ből való, amikor tekintélyes községként szerepelt, 22 kapuval lévén bejegyezve az évi regisztrumba. *Orbán Balázs* így írt róla: „Egy idő óta igen nagy fejlődésnek indult, s naponta halad azon hivatása felé, hogy e vidék városává nőjje ki magát. Már is több boltja van, nagyrészt cseréppel fedett házai csinosak, utcái rendezettek, piacán pedig régi kicsiny temploma helyére 1866-ban oly szép és terjedelmes egyházat építettek, mely bármelyik városba is beillenek. Ily terjedelemben, úgy látszik, a jövő nagyobbodásra való számitással készült.”

Nos, ha e két fundamentumot népfőiskolának tekintjük, a magyar múlt mélyebbre ereszti gyökereit, mint az észak-európai. Legyen ez a mi titkunk. De gondolhatjuk azt is, hogy nincs szükségünk eféle kontinentális *ki-mit-tud*-ra ahhoz, hogy büszkék legyünk a művelődéstörténeti előzményekre, címkézés nélkül is. Mindenesetre a konkrétan népfőiskolával foglalkozó hazai irodalom, közmegegyezészerűen *Guttenberg Pál: Iskolai képek a jövő századból* című 1895-ben megjelent könyvével kezdődik. Bizonyára nem ő volt az első, aki

utazásai során megfordult valamelyik külföldi népfőiskolán, mindenestre itt maradt – még tizenkilencedik századi – nyoma a *Grundtvig* szellemében működő intézmények hazai ismertetésének. Csak feltételezni tudjuk, hogy különösebb szenzációt azért nem keltett a magyar szakmai közvéleményben, mivel már *Eötvös József* első és második minisztersége idején történtek különböző kezdeményezések az iskolán kívüli művelődés intézményesítésére.

A népből és az alsó polgárságból jött középosztálybeli értelmiség egyre jobban megértette, hogy a XX. század forgószelében megmaradni (amint a XXI-edik elején „Európába menni”) csak együtt lehet, csak együtt érdemes, vagy sehogy. *Szabó Zoltán a Cifra nyomorúságban* írja: „A gimnázium egyik tanára 14 éve vezet egy népfőiskolát, 180 hallgatója van, jó részt summások. Évek alatt nagyon szépen kiműveli az embereket, rákapatja őket az olvasásra...” Ilyen neves és névtelen értelmiségiek, tanárok, papok, később népfőiskolán megfordult parasztemberek, faluvezetők kezdtek el népfőiskolát szervezni saját környezetükben, sokszor nem is tudva egymásról.

Örök vetélkedés tárgya lesz, hogy melyik volt köztük az első. *Kovács Bálint*, a téma legalaposabb kutatója még *Szandát* említi az 1941-es kiadású *Magyarországi keresztyén népfőiskolák* című kötetében, de már *Bajaszentiván* elsőségét emeli ki a Püski, MNT kiadású: *Népfőiskola tegnap, ma, holnap* történeti fejezetében. Igaz, hogy ez utóbbi, *Harsányi István* által szerkesztett tanulmánykötet 1991-es kiadású, így valószínűsíthető, hogy újabb kutatási eredmények ismeretében teszi le a garast az 1914-ben létrehozott *bajaszentiváni* népfőiskola mellett Kovács Bálint, a mozgalom nagy öregje. Ugyanilyen korai kísérletként említi a *szegedi és kecskeméti* intézményalapítási kezdeményezéseket is, bár ezek folyamatos működését megakadályozta a háború.

A külföldi mintákban elemzett klasszikus alaphelyzet ismétlődött meg hazánkban is, amikor azt tapasztaljuk, hogy a számunkra tragikus végű világháborút lezáró *trianoni békediktátum után szülnének sorra a népfőiskolák. Kecskeméten* kívül, ahol *dr. Kovács Andor* jogakadémiai igazgató vezetésével nyílt meg 1922–23-ban az intézmény, *Mezőkövesd, Szan-*

da, Ménfőcsanak, Pilis nevei bukkannak fel leggyakrabban. *Boros Lajos*, mintegy *hetven* népfőiskoláról tesz említést a Trianont követő évekből, ami máig nincs benne a szakmai köztudatban sem, hiszen ez már egy országos mozgalom számottevő kibontakozását bizonyítja.

Ha lehet, még nagyobb hangsúlyt kell hogy kapjanak az elcsatolt részekre létrejött népfőiskolák, hisz ezek kultúra- és nemzetmegtartó szerepe létkérdéssé vált, a szó legszorosabb értelmében. Így az erdélyi unitárius egyház apostoli lelkületű prédikátora, *Balás Ferenc* által létrehozott nagyvonalú *mészköi kísérlet* és a felvidéki *Rimaszombat*on, *Machnyik Andor* vezette parasztskola, mint úttörő vállalkozások. De a csallóközi *Ekecsen*, valamint *Beregszászon és Munkácson* ugyancsak meggyökeresedett a mozgalom, ez utóbbi térségben különösen a *sárospataki* kapcsolatoknak köszönhetően. De soroljuk fel e helyt is azokat az erdélyi településeket, ahol életképes népfőiskolák jöttek létre – *Ákosfalva, Barátka, Gyalu, Kőrösfő, Magyarkapus, Makfalva, Sepsiszentgyörgy, Székelyudvarhely, Szilágycsehi, Holtmaros* – s működtek is 1944 tragikus őszeig.²

DR. BALÁZSI KÁROLY ny. főiskolai tanár, település- és közösségfejlesztő. Sárospatakon tanítói, az ELTÉ-n magyar-népművelés szakos tanári oklevelet, majd egyetemi doktori (dr. univ.) fokozatot szerzett. Szakmai tanulmányúton járt Angliában, Franciaországban, Svédországban. Dolgozott művelődési központ igazgatóként Szobon, közművelődési tanszékvezetőként a bajai Eötvös József Tanítóképző Főiskolán. Később a Comenius Tanítóképző Főiskola közművelődési, majd társadalomismereti tanszékvezető docense, egy évig főigazgató-helyettes. 1993-tól a Közösségszolgálat Alapítvány felső-magyarországi rezidense. A Sárospataki Népfőiskola újjászervezője (1988) és első, alapító elnöke. A Lakiteleki Népfőiskolai Alapítvány hálózatfejlesztési kabinetjének vezetője. Kutatási területe: művelődéstörténet, közösségi művelődés, népfőiskolák. Fontosabb művei: a Keceli Nevelési Központ funkcionális terve (1980), Település- és közösségfejlesztés (főiskolai jegyzet) 2000., A Sárospataki Népfőiskola tizenöt éve (1986-2002), Gyökerek és korszakok (népfőiskolai olvasókönyv) 2002., Népfőiskolai hagyomány (1769-2010), Lakitelek 2012., további mintegy 150 publikáció lapokban, folyóiratokban.

2 A folyamatok érzékelésére ajánlott olvasmány a Népfőiskolai Füzetek 10. kiadványaként megjelent Népfőiskolai hagyomány című kötet (Antológia Kiadó, Lakitelek, 2012) Balázi Károly szerző tollából, amely a 65-95. oldalakon végigköveti a katolikus és protestáns népfőiskolákat és működésüket, valamint a rendszerváltást követő népfőiskolai gyakorlatot, középpontba helyezve az országos műhelyt teremtő Lakitelek Népfőiskolával.

Balázs Ferenc világtávlatot átfogó mészkei tekintete

Annak a magatartásnak az alapján, amit egész élete és munkássága számunkra megtestesít, Erdély fényesen ragyogó szellemei közt Balázs Ferencnek ott a helye a Benedek Eleké, a Kós Károlyé mellett. Ha pedig a még távolabbi időkben keressük a párhuzamot, szellemi felmenői közt Apáczai Csere Jánost és Dávid Ferencet egyaránt megeljük. Kivételes egyéniségéből rövid földi pályafutása ellenére rendkívül gazdag tapasztalatból táplálkozó szellemsége utóéletének hatvanadik esztendejében is eligazíthat mai gondjaink özönében, megerősíthet jelen- és jövőformáló törekvéseinkben.

Eligazíthat, megerősíthet. Miért a feltételes mód gyakori használata? Azért, mert megítélésem szerint gyakrabban kellene találkozunk/szembesülnünk Balázs Ferenc világtávlatot átfogó mészkei tekintetével. A lobogóval, a magával ragadóval, a lehetlent nem ismerővel és az önvizsgálatra készítővel, a cselekvésképtenség drámájából is erőt és hitet sugallóval. Hogy fel tudjunk nőni ahhoz a szellemiséghez, amit ő a két világháború közötti kisebbsé-

gi helyzetben képviselt, a maihoz hasonló rendezvények nem lehetnek csupán alkalmi jellegűek. Az életmű *csönkítatlan* újradradása sem várthat immár soká magára. Annál is inkább, mivel a most felnövekvő nemzedékek csak a teljes értékű művek alapján ismerkedhetnek meg Balázs Ferenc gondolkodásának, világlátásának korszerűségével – és fedezhetik fel szövetségeseiket benne. Ők ugyanis, akiket a kolozsvári egyetem padjában – a bölcsészkaron, a filozófiai és az újságírói szakon valamenynyire is megérintett az igazi erdélyi gondolkodás szelleme, jól tudják: nem a mészkei alabástromsírban nyugvónak van szüksége Balázs Ferenc reneszánszra, hanem nekünk.* Évről évre a reveláció erejével hat rám az a mozzanat, amikor az újságírójelöltek *A rög alatt* egyetlen fénymásolatban kerengő példánya alapján rádöbbennek arra, hogy tulajdonképpen a kisebbségi önszerveződés úttörőjét tisztelhetik az erdélyi magyar szociográfia jeles művelőjében. Ugyanolyan katarzist vált ki bennük ez a mű, mint a magyar vagy a világirodalom bármelyik emlékezetes alkotása. Hiszen

nem csupán a műfaji ismérveket veszik elemzésük során számba, hanem magukra, magunkra vonatkoztatják a mészkei küzdelmek ma is zaklató kisebbségi drámáját, és azt mérlegelik: hasonló helyzetben ők miként cselekednének?

Merthogy a másokért való áldozatos cselekvés volt a Balázs Ferenc-i szellem lényege. Hatvan esztendővel ezelőtt – 1937. május 27-én – is felismerték munkásságának példamutató erejét, korokat átívelő jeletőségét. Az akkor elhangzott 15 emlékbeszéd közül alighanem a száz éve született Tamási Ároné legemlékezetesebb. „Akiket valaha temettünk – röptette magasan szárnyaló szavait a helikoni íróközösség nevében búcsúzó Tamási –, Te azok közül a legtisztábban mutattad meg, hogy ezen a földön miképpen kell élnünk és meghalunk. Alulról jöttél, mint a tiszta forrás, vagy az éltető növény. Nem voltál délszaki virága Erdélynek, nem díszítetted ezt a földet, hanem gazdagítottad. Zord éghajlat és elűző, folytonos keleti szélben Te itt megkapaszkodtál, mint a hegyi fa messzelátó sziklán.

* Kósa Károly: A hurkalyuki társaságtól a vidékfejlesztő szövetkezetig. Balázs Ferenc aranyosszéki utópiája c. előadása, amely elhangzott Az Örökség Népfőiskola 18. országos találkozóán, Somogyfőnyásonban, mely megtalálható a Jászkunság (Szolnok), XL. évf. 3. sz. (1994. június/július) számában, a 19–25. oldalakon, mutatja a fiatalság mészkei hagyományra irányuló figyelmét. Az előadás szövege megtalálható a szerző és cím beírásával a szerző honlapján.

Tamási az első világháború után születő erdélyi magyar irodalom hőskorában, a nép felé forduló tudatos írói érdeklődés időszakában volt küzdőtársa Balázs Ferencnek. *A kisebbségi élet ajándékait* 1931-ben megíró, 1931-től az *Erdélyi fiatalok*-at szerkesztő László Dezső pedig a kisebbségi magyar társadalom belső megszervezettségét célul tűző ifjúsági mozgalomban került szorosabb kapcsolatba vele. Törvényszerűen. Mivelhogy az öt esztendei világháború útjáról hazatérő Balázs Ferencben felfedezte a legegyetemesebb erdélyi tekintetet, akinek a számára az Aranyos vidéki falu nem a világtól való elzárkózottságot jelentette; épp ellenkezőleg: egy világtávlatokban gondolkodó ember és apostolkodó lélek kísérleti telepét, akinek történetesen egy erdélyi vegyes lakosságú faluban adódott alkalma és lehetősége arra, hogy az alulról felépülő kisebbségi magyar társadalom kialakításához hozzákezdjen. Ő, a hívő és unitárius hitépítő, egyvalamiben bizonyosan nem hitt. Abban, hogy kisebbségi sorsunkban a magukat világmegváltónak kikiáltó korabeli messianizmusok gondjaira kellene bízunk jövő életünket. „Íme egy ember – visszhangzott a végtisztességtevő gyülekezetben László Dezső hangja –, aki tudja, mit cselekszik, aki nem tépelődik, nem búsong, nem jajgat, hanem határozottan megy a maga útján [...]. És nem egyedül megy, sokan követik. Többen, mint gondolnák azok, akik olyan sokszor raktak köveket és töviseket nehéz útjába.

László Dezső jövője beavált: a világháború út fáradhatatlan vándora mézskői küldetése után indult csak el igazi nagy útjára. A korokat, ideológiai áramlatokat, politikai és társadalmi rendszereket túlélő közösségépítés példázatának örök érvényű – mert krisztusian megszenvedett – felmutatójaként.

Sokak számára meglepőnek tűnhet: íme egy erdélyi íróember, akit nem ennek vagy annak a művének a maradandósága foglalkoztat elsősorban, hanem emberformáló és társadalomátalakító vállalkozásának jövőteremtő ereje. Holott nincs semmi különös ebben, ha már felismertük, hogy Balázs Ferenc az igazi mélységében átélte, tudatos létformálás megszállottja volt, szavak és tettek azonosságának napjainkban ugyancsak ritkaságszámba menő embere, aki jól tudja: más az írás és más a cselekvés társadalmi közege. Márpedig ő nem kiemelkedni vágyott, nem tündökölni akart, hanem beépülni, használni. Lehetőleg azonnal. „Csak egynek van ereje, jogosultsága: a tettnek” – hirdeti *A rög alatt* –, az írásnak is akkor, ha cselekedet származhat belőle. Mert „bűn, ha a szóbeszéd miatt a valóságos élet megrövidül”. Alapos filozófiai és teológiai műveltségének és világháború tapasztalatainak köszönhetően meggyőződésévé vált: mindenféle megváltás titka bennünk rejlik, tőlünk függ. Ha nem is egyedül üdvözítően persze. Neki, aki világtávlatban, emberiségi méretekben gondolkodott, igazán elhíhetjük: az emberiség – s benne a kisebbségek – sokasodó gondjainak a megoldása érdekében globális és helyi szinten egyaránt kell cselekedni. S lehetőleg egy időben. Mivel a felülről elrendelt világmegváltás csak diktatúrával valósítható meg, az emberhez méltó életvitel megteremtésének a lehetőségét az alulról felfelé épülő társadalommodell érvényesítésében látta; az egyén, a család, az egymásba és egymásból épülő kisebb és nagyobb közösségek, valamint az állam viszonyrendszerének megnyugtató rendezésében; hogy sem az egyének, sem a közösségek ne legyenek, ne lehessenek kiszolgáltatottjai a mindenkorai államhatalom kénye-kedvének. Ma is megzavartató felismerése: bizonyos

dolgok csak az egyénre, mások meg kizárólag a közösségre tartoznak, ismét mások az államra, a nemzetre, az emberiségre. Ha mindenik megtenné a maga helyén és a maga idejében azt, ami kizárólag tőle függ – egyből áttekinthetőbbé és működőképessé válnának az emberi viszonylatok. A kormányozhatatlanná növesztett birodalmak, az ésszerűtlen iparosítás, a környezetszennyeződés, az egészségtelenül felduzzasztott városok mind-mind azt a képzetet keltik Balázs Ferencben, hogy az ember már képtelen áttekinteni a világ mamutszövevényét, képtelen a fejlődést kedvező irányban befolyásolni. Olyan viszonyokat és viszonyrendszereket kell kialakítani – üzeni *A rög alatt*ban az ezredvég kihívásaival szembenéző olvasónak –, amelyeket ő maga is befolyásolni képes.

Amikor világ körüli útjáról hazaérkezett, még csak nagy általánosságokban volt kialakulva Balázs Ferenc közvetlen gyakorlati célja. Annyi bizonyos – *A rög alatt* első fejezete tanúsítja –, hogy egyén és közösség fejlesztését szerves egységben látta, a közművelődés megszervezését pedig nem választotta el a nélkülözhetetlen gazdasági és társadalmi intézményteremtéstől. Nem állított fel merev prioritásokat, a kedvező alkalom kihasználását viszont rendkívül fontosnak tartotta. A többre vágyás és a jobbra törekvés alvó szellemét próbálta mindenképpen felkelteni, hogy aztán célirányossá tehesse a kibontakozását kereső cselekvésvágyat.

Ahogy Mézskőre kerül, már tudja: az erdélyi magyarság szervezetlenségéből adódó gondok nagy többsége azzal függ össze, hogy a kisebbségi sors első évtizedében – és ez fele részben az ő távollétében telt el – nem létezett egy módszeresen kidolgozott nevelési stratégia, amelyik számol a Trianon után kialakult léthelyzettel. A magát

kisebbségi nemzetpedagógussá képező László Dezső tanúsítja: ha zaérkezése után Balázs Ferenc pedagógiai élel feszült neki a kisebbségi életnek. Világosan felismerte ugyanis, hogy ebben az új helyzetben nemcsak a vezető szellemi elitet, hanem magát az egész kisebbségi magyar társadalmat fel kell készíteni az önvédelmet és önépítést szolgáló teendőkre. Lehetőleg már kicsi kortól kezdve. Amikor még fogékony a szellem és alakítható a jellem. Kezdeti mészköi kudarcai szerencsére idejekorán ráébresztették Balázs Ferencet erre. Ezért kerül munkásságának középpontjába a népfőiskola-szervezés. Itt válnak fogékonná elképzelései iránt mindekelőtt az eszmélkedő fiatalok és az értelmesebb, többre törekvő, középkorú gazdaemberek, akik aztán nemcsak hangadói lesznek a vidék fejlődését előmozdító elképzelésének, de azok gyakorlati kivitelezésében is segítőkészek. Így érte el Balázs Ferenc, hogy rendre kifejlődtek körülötte a vezetésre hivatottak, akik – nagyobb tájékozottságuk, magasabb igény szintjük, gyakorlati jártasságuk révén – felvállalhatták egy egész történelmi tájegység gazdasági, társadalmi és művelődési önszerveződésének életben tartását.

Bizonyára rájuk gondolt, amikor betegségéhez kötötten tovább álmodja az aranyosszéki népfőiskolai telepet. Látomásának az *Isten völgye* címet adta, s a kisebbségi magyar társadalom önszerveződését sürgető *Erdélyi Fiatalok* szerkesztőségének küldte. Ugyanezen a címen vált *A rög alatt* kulcsfejezetévé. Addig is, amíg ismét közközzen foroghat e kötet – újrakiadását a marosvásárhelyi Mentor Kiadó vette tervbe –, hadd villantsunk fel belőle egy korántsem utópisztikus részletet: „Ott, a hegyen ülő templomon túl, az a sinfalvi katolikus templom, ott van a vidék szíve. Három falu találkozik, s mindegyik falu mögött még egy falu. Oda te-

lepet képzelek, tíz-húsz holdas tagon, körös-körül magas fákkal, hogy már távolról látszódjék, hogy itt a hasznoson túl is történik valami. A telep egyik végében állanak a vidék alkalmazott szakembereinek lakásai. Kis ligetekre nyílik valamennyi; napos, magas fedelű, Debreczeni vagy Kós Károly tervezte házak. Ez a kertészé, az az állatorvosé. Abban lakik a mérnök; ott az iparművész és építész. Itt az orvos, amott a jogi tanácsadó. Az értékesítő szövetkezet vezetői is elférnek. Ezek a szakemberek fizetésüket Felső-Aranyosszék tíz falujának 1500 gazdájától kapják. [...] A vidék központi telepén [...] lesz a Népfőiskola. Külön alkalmazott tanárookra nincs szükség. A nevelés feladatát úgyis százszor jobban ellátja az az ember, aki ténylegesen részt vesz az életben, vegyül az emberekkel, mintegy a folyton haladó, változó élet ütőerén tartja a kezét. [...] Nyilvánvaló, hogy a példa a legjobb tanítómester. Ezek az emberek magukba rétegezték és raktározták a sokféle élettel való szembenállás eseteit. Aki velük tölt egy napot, egy telet, átömlészi magába hősiességüket, kezdeményezési tehetségüket, a lemondás és újrakezdés művészetét, a kis dolgokban való elmerülés tudományát. A vidék többre vágyó ifjúságát ezek a férfiak és asszonyok fogják fölértesíteni, élettel, lélekkel eltölteni. Nem a tudás nyújtását tartják első kötelességüknek, hanem a tudás és haladás vágyának a fölértesítését.

Még más előnye is van e megoldásnak, mely a vidék alkalmazott szakértőit teszi meg a Népfőiskola tanítóivá. Az ifjak ugyanazokkal a

vezetőkkel maradnak érintkezésben későbbi életükben is, mint akik az igazi élet szikráját lelkükben fölgyjűjtötták. Tőlük átvettek elképzeléseket, álmokat, s íme, az ifjak hazamennek falvaikba, s ugyanazok a vezetők jönnek, hogy javasoljanak, terveket keresztülvigyenek. Menynyivel több reménye van Isten völgyének. Nő a biztos alap évről-évre, amire építeni lehet.”

Hogy betegségéhez kötötten, a másokért való cselekvés lehetőségétől megfosztottan mennyire halálkomolyan gondolta mindezt Balázs Ferenc, mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy végrendeletében miként intézkedik az aranyosszéki népfőiskolai telep felépítéséről. Testamentumában szigorúan meghagyta, hogy az írói működéséből származó minden esetleges jövedelmét az általa megálmodott Isten völgyének a megteremtésére kell fordítani. Hadd részesedjék ennek áldásából Csegez, Várfalva, Aranyosrákos, Sinfalva, Kövend, Bágyon, Kercesed, Alsó- és Felső-Szentmihály, valamint Mészkö. Ugyanakkor Páll Gábor, Tanka György Károly, Fikker János, Zsigmond Ferenc és Nyitrai András személyében jelölte meg azokat, akikre a telep felett való felügyeleti és irányítási jogot ruházta.

A mészköi kísérlet, az Aranyosszéki Vidékfejlesztő Szövetkezet kiépítése termékeny hatásának bizonyult Erdély-szerte. És még nagyobb lehetett volna az eredmény, ha az erőteljesebb kibontakozást nem akasztja meg a második világháború, illetve nem teszi teljesen lehetetlenné a párizsi békeszerződés után berendezkedő kommunista hatalomgyakorlás.

CSEKE PÉTER (1945, Recsenyéd) író, szociográfus, irodalom- és eszmetörténész. A kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetemen végzett magyar nyelv és irodalom szakot 1968-ban; ezt követően falujáró újságíró volt a bukaresti Falvak Dolgozó Népe hetilapnál; 1990-től a Korunk szerkesztője s egyszersmind egyetemi oktató, több magyar nyelvű szakirány beindítója, 2003-tól doktori témavezető. Pályáját szociográfiai riportokkal kezdte, művelődés- és irodalomtörténeti tanulmányokkal folytatta. Eddig harminc önálló kötete, illetve eszmetörténeti kiadványa látott napvilágot. Pro Literatura- (2004), Szabó Zoltán- (2005) és Aranytoll-díjas (2010), a Magyar Érdemrend Tisztikeresztjének kitüntetettje (2014).

Benda Kálmán visszaemlékezése a Tatai Népfőiskolára

1940 őszén indult a Tatai Népfőiskola, a tóvárosi öreg malom melletti épületben. Az első évben ez mindössze kéthetes volt. A következő tanfolyam azonban már négyhetes, a harmadik hathetes és 1943-ban már kéthónapos.

A Tatai Népfőiskolát a Magyar Közigazgatástudományi Intézet igazgatója, *Magyary Zoltán* indította el, és vezetését rám bízta. A népfőiskola hallgatóit Komárom megye minden részéből hívtuk be, a Duna jobb partjáról csakúgy, mint a csallóközi részokról. A megye egy kicsit az országos helyzetet tükrözte. Voltak iparilag fejlett részei, amelyeknek települései előtte jártak az országos átlagnak, és voltak elmaradott mezőgazdasági falvak, olyanok, amelyek országosan is hátul kullogtak.

A megye lakosságának nagy többsége paraszti foglalkozást űzött. Ugyanakkor a bányáipar talán országosan legnagyobb vállalkozása, a Magyar Általános Kőszén Rt., szintén a megyében volt. Az északi részen többnyire kisgazdaságokban, nemegyszer törpebirtokon folyt a termelés, a déli részen hatalmas nagybirtokok, többségükben hitbizományok uralkodtak. Az utak jó része szinte járhatatlan volt, ősszel és tavasszal a falvak többsége megközelíthetetlené vált. Jó ivóvíz csak elvétve akadt,

villany sem volt mindenütt, s a lakóházak egy része is egészségtelen volt. A paraszti termelés alacsony színvonalú volt, a kisbirtok jövedelméből alig lehetett megélni, és több földet nem lehetett szerezni, mert a nagybirtok zárta körül a falvakat. A falusi lakosság nagy részének nem volt földje, napszámos sorban élt. Ha volt munkája, többnyire éhbérért dolgozott, gyakran azonban munka sem akadt. A paraszti lakosság műveltsége, szakmai tudása és látóköre, ahogy az egész országban, itt is alacsony volt. Magyarországon híres régi iskolák működtek évszázadok óta, de a parasztság tudásának és látókörének emeléséért vajmi kevés történt. Ahhoz, hogy a parasztság, a falvak saját körülményeik között előreléphessenek, hogy a lehetőségekkel élni tudjanak, látókörre, műveltségre és szaktudásra volt szükségük.

Amikor a Közigazgatástudományi Intézet abból a meg gondolásból, hogy a közigazgatásnak kötelessége a lakosság életkörülményeinek megjavulását elősegíteni, elindította kísérleteit Komárom megyében, akkor már az első napokban kiderült, hogy a legszebb tervek is elakadnak, mert nincs ember, aki valóra váltsa őket. Hiába kezdeményez az intézet, hiába van meg a jóakarát a tudós

értelmisségiekben és a készség a faluban, semmi nem történik, ha nincs, aki a helyi szervezést, az irányítást, dolgok intézését kézbe vegye. Nincs – nem azért, mert a falu nem érti ennek szükséges voltát –, hanem azért, mert nincs meg hozzá a kellő felkészültsége. Ehhez járult, hogy a két világháború közti évtizedekbe egyre jobban felbomlottak a falusi közösséget összetartó kötelékek. A falu közvéleménye úgy érezte, hogy parasztnak lenni megvetett sors, helyzete kilátástalan, jövője reménytelen; csak egy út van: a menekülés. És menekültek a városokba altisztnek, postásnak, vasutasnak. A legértékesebb fiatalok hagyták ott a falut.

A Tatai Népfőiskola elsődleges célja az volt, hogy ezen a reménytelenségen próbáljon segíteni. Emelni akarta a parasztság szaktudását és műveltségét, egyszersmind emberi öntudatát és önértékét. Ez utóbbira talán még nagyobb szükség volt, mint szaktudásra.

A Tatai Népfőiskola szervezőinek meg kellett küzdeniük bizonyos konzervatív fölfogással. Korábban is csak egyházi népfőiskolák voltak és akadtak, akik megkérdőjelezték, vajon egy nem egyházi intézmény biztosítani tudja-e az egységes erkölcsi és világnézeti nevelést. Ma már nehéz elképzelni az akkori időket, amikor a fele-

Rabi István még a régi tatai népfőiskola hallgatója volt. Örömmel vett részt az újraindításban

kezeti ellentétek és különbségek olyan jelentősek voltak, hogy egyesek a népfőiskolát is csak valamely felekezeti szervezésében tudták elképzelni. A tatai iskola szervezői viszont azt mondták: a népfőiskolán a megye lakosságának minden rétege legyen képviselve, vallási, nemzeti és társadalmi különbségekre való tekintet nélkül. Az első hallgatókat még meglehetősen ötletszerűen válogattuk ki, személyi ismeretség alapján vagy helyi ismerősök segítségével. A feltevés az volt, hogy népfőiskolás csak az lehet, aki leszolgált katonaszerződést, és lehetőleg nem idősebb 30 évesnél. A második tanfolyamtól kezdve már a volt népfőiskolások ajánlása volt a döntő. Mindvégig olyanokat igyekeztünk beszervezni, akik akartak és tudtak is tanulni, akikben élt a felelősség a közösség iránt, akik vállalták a munkát, és feltehető, hogy otthon majd hallgatnak is rájuk.

A résztvevők életkora tehát általában 25–30 év között volt. Internátusszerűen laktak, különösen kezdetben – azt mondhatjuk – igen szegényes körülmények között. Egy közös szobában volt a hálóterem, ehhez csatlakozott egy tanteremféle, meg egy kis iroda, ha

úgy tetszik, tanári szoba. Vendéglőbe jártunk étkezni.

Az persze hamarosan kiderült, hogy két hét nagyon rövid idő. A résztvevők mégis közösséggé forrtak össze, barátságok alakultak ki, kedvet kaptak a továbbképzésre, a munkára. A tananyagból csak a legszükségesebbet végezhetjük el, bár a program feszített volt. Az oktatás előre kialakított rendben, szigorú tervszerűséggel folyt. A napirend a következőképpen alakult: ébresztő 6 órakor, 1/2 8-kor már megreggelizve ült mindenki az előadóteremben. Délelőtt is, délután is három óra előadás volt, mindegyik után megbeszélés, az előadó válaszolt a kérdésekre. Este beszélgetés a napközben hallott kérdésekről vagy vitatémákról. Minden nap legalább egy óra felolvasás: részben a magyar irodalom klasszikusaiból, részben modern magyar irodalomból, a falukutatók munkáiból, a népi írók műveiből. A hivatalos takarodó 1/2 10-kor volt, de nemegyszer előfordult, hogy a késő éjszakába nyúlóan beszélgettünk.

A tantárgyak nagyjából fele-fele részben oszlottak meg a praktikus tudást szolgáló gazdasági tantárgyak és az általános műveltséget tápláló ismeretek között. A történelem „oktatása” során részletesen ismertettük a magyar parasztság történeti fejlődését, sorsának ala-

kulását –, ezt akkor még az iskolákban sem tanították. A történeti előadásokat igyekeztünk gazdasági alapon magyarázni, ami meglehetősen nehéz volt, hiszen az átfogó magyar gazdaságtörténeti kutatások csak később bontakoztak ki.

A történelemhez szorosan kapcsolódott a magyar irodalom tanítása. A két háború közti időben volt egy általánosnak mondható népművelési elv, amely azt állította, hogy mivel a magyar nép még éretlen gyermek, a klasszikus alkotásokat eredeti szövegükben nem érti meg, ezért úgynevezett átirásokban kell hozzájuk közvetíteni. Ilyenek készültek is *Zrínyi Miklós* és *Madách* műveiből. Ezeket a kivonatokat, átdolgozásokat, melyek gyermeki nyelven gügyögtek, és nemegyszer a lényegét is meghamisították, egyszerűen félretettük, és mindent eredetiben olvastattunk. Igaz, az idő csak részletek feldolgozására volt elegendő, de az bizonyos, hogy ezeket a részleteket mindenki megértette. Arra törekedtünk, hogy az irodalmi alkotások történeti hátterét, keletkezési körülményeit is megmutassuk és elemezzük, rámutattunk, hogy egyes okoknak mi volt a fő kérdése, és ez hogyan tükröződött az irodalomban. Beszéltünk arról, hogy a nagy magyar problémák miatt az irodalomban szólaltak meg elő-

A konferencia alkalmából koszorúzás a Kocsi utcai Benda emléktáblánál, ahol Szász Zoltán történész emlékezett Benda munkásságára (ő volt a Magyarok által indított első tanfolyamok szakmai vezetője)

ször. A beszélgetések nemegyszer egészen magas szintűek voltak, és szinte szétfeszítették a népfőiskola kereteit.

Gazdasági vonatkozásban a korszerű állattenyésztésről, a modern talajművelésről, a többtermelés feltételeiről szóló megbeszélések talán még zártabb kapukat nyitottak ki, mint a történelmi, az irodalmi vagy a társadalmi ismeretek. Megdöbentő volt, hogy olyan emberek, akiknek családja hosszú nemzedékek óta földműveléssel foglalkozik, akik a földműves életformába beleszülettek, alig hallottak a modern mezőgazdasági, termelési és állattenyésztési módszerekről. Ennél csak az volt meglepőbb, hogy az új tudásanyagra milyen fogékonysággal reagált népfőiskolásaink. A kor hivatalos felfogása úgy vélte, hogy a magyar paraszt konzervativizmusból nem hajlandó elsajátítani a modern mezőgazdasági módszereket, ezért ragaszkodik ősei hagyományos eljárásaihoz, úgy akar gazdálkodni, ahogy a hetedik ükapja. Kár kísérletezni velük – mondta ez a felfogás –, úgyszólván eltaszítják azt, ami modern. A népfőiskolán kiderült, hogy ez is csak előítélet. A népfőis-

kolások két kézzel kaptak az újon, az iskola után is tovább képezték magukat, és a gyakorlatban is elindultak azon az úton, amely a korszerűen gazdálkodó, művelt polgár-paraszti életmódhoz vezet.

A Tatai Népfőiskola előadói szinte kivétel nélkül fiatalok voltak, alig néhány évvel voltak idősebbek a hallgatónál. Tapasztalatuk nyilván kisebb volt, mint az idősebb szakembereké, de szempontjaik modernek voltak, és valamennyiükben nagy lelkesedés élt. A népfőiskola gyakran hívott vendég-előadókat is, főként falukutatókat és népi írókat. *Veres Péter, Erdei Ferenc, Kovács Imre, Darvas József* és sokan mások rendszeres előadói voltak a népfőiskolának.

Még egy nagy különbség volt az országban működő számos népfőiskola és a Tatai Népfőiskola között. A többiek a tanfolyam után hazabocsátották hallgatóikat, és körülöttük maradt minden a régi. Nem kaptak lehetőséget, nem volt segítségük a kibontakozásban. A Tatai Népfőiskoláról a

hallgatók azzal a tudattal térhettek haza, hogy a szükséges változtatásokhoz kívülről támogatást kapnak. Lehetőségük volt bekapcsolódni a Közigazgatástudományi Intézet által megszerezte kezdeményezett munkálatokba. Így tudtak a falvakban földbérlo, illetve -értékesítő szövetkezeteket létrehozni, a talajjavítási munkálatokhoz szakembertől kaphattak tanácsokat, és hivatalosan intézték műtrágyavásárlásaikat. Ugyanígy szakember segítette őket az állattenyésztésben vagy más munkákban. A volt népfőiskolások szervezték meg a megyében gazdaköröket, az ő kezdeményezésükre jöttek létre a vándorkönyvtárak, szerveztek külső előadók bevonásával művelődési életet –, mindezt Közigazgatástudományi Intézet rendszeres támogatásával.

A népfőiskola által képviselt törekvések szolgálatában igen jelenős volt a gazdakörök létrehívása. Az akkori lehetőségek között ez volt szinte az egyetlen fórum, ahol a parasztság összejöhethetett, megtárgyalhatta a ügyeit, és kialakíthatta közös véleményét. A gazdakörök vezetője szinte mindenütt volt népfőiskolás lett. A gazdakörökhöz kapcsolódtak *vándorkönyvtárak*. A népfőiskola vezetősége 300–400 válogatott kötetből álló könyvtárakat állított össze, ezek faladákban járták a megyét, és télen egy-két hónapra megültek egy-egy faluban. A könyvtárat egy népfőiskolás kezelte, a kölcsönzési díj névleges volt. A könyvek egyik része szakmai vonatkozású volt, a másik szépirodalmi és általános társadalomtudományi. A könyvtárban megtalálhatóak voltak az irodalom klasszikusai, a népi írók kötetei; az utóbbiak nemegyszer személyes ismerőseik voltak a népfőiskolásoknak.

BENDA KÁLMÁN (Nagyvárad, 1913. november 27. – Budapest, 1994. március 13.) Széchenyi-díjas magyar történész, levéltáros.

20 éves a Magyary Zoltán Népfőiskolai Társaság

Bevezetés

Tatán nagy és szép hagyománya van a népfőiskolának, amely 75 éve, Magyary Zoltán támogatásával és kezdeményezésére indult el 1940. január 7-én.

Ezt a nemes hagyományt elevenítették fel a kezdeményezők 20 évvel ezelőtt, 1995. június 1-jén, amikor az alapító közgyűlést összehívták, és 22 fővel a Városi Művelődési Központban megalakult a Magyary Z. nevével fémjelzett népfőiskola.

A kezdetek (alapfok)

Az első lépések minden szervezet életében nehezek, ez a népfőiskolára is érvényes. A névadóhoz méltó és szakmailag a közigazgatáshoz kapcsolódó programmal indítani, ezért is terveztünk az önkormányzati képviselők számára programot, amely jelentős érdeklődést váltott ki. Megvalósítására 1996-ban került sor. Még ebben az évben emléktáblát állítottunk Magyary szülőházára, és megemlékeztünk születésnapjáról (június 10.).

1997-ben szerveztük meg az első cigány kisebbségi önkormányzati képzési programot, amelynek jelentőségét növeli, hogy bentlaká-

sos volt, valamint az önkormányzatok munkáját segítő informatikai programunkat.

1998-ban került sor az első országos jellegű konferenciára, amelyet kezdeményeztünk: a szociális foglalkoztatás témakörébe, ami szintén Magyaryék munkásságához kapcsolódott (a „szociális vármegye” néven vált ismertté ez a kezdeményezésük). Még ebben az évben a civil szervezetekre vonatkozó törvény lehetővé tette a közhasznú besorolás elnyerését, amit a szervezet elnyert.

1999-ben megvalósított programunk K-E megye környezeti- és természetvédelmi értékeinek bemutatását vállalta.

2000-ben indítottuk el az elmúlt tanévben is megszervezett történelmi sorozatunkat a magyar történelem bemutatásával, és az első Európai Unióról szóló sorozatunkat, szintén önkormányzati érdeklődőknek.

2001-ben indítottunk először alapfokú számítógép-kezelői tanfolyamot, és az akkor még „Kistérségi Társulás” néven ismert (mai já-

2003-ban került sor Magyaryék tragikus halálának helyszínén, Héregen az emlékhely kialakítására és avatásra – az ünnepi köszöntőt Dékán Sándor, a falu akkori polgármestere tartja

rási terület) települések értékeinek bemutatását célzó sorozatunkat, végül, de nem utolsó sorban, ebben az évben szerveztük meg az első Magyar konferenciát.

A népfőiskola tevékenységének fejlődése (középfok)

2002-ben történt egy nagyobb váltás abban az értelemben, hogy a programok száma lényegesen nagyobb lett (nem kerülnek ismertetésre), 6 sorozatot szervezett a népfőiskola. Ennek az évnek az újdonsága az „Egészségügyi programok” indítása – ezek azóta is folyamatosak – amelyek közül kisebb léptékben, de sikerült a megye településeire is elvinni a támogatás révén az egészségügyi ismereteket. Az érintett települések: Bakonysárkány, Dad, Dunaalmás, Héreg, Tardos, Vérteskethely és Vértesszőlős.

2003-ban tovább bővült (szélesedett) a népfőiskola képzési kínálata, az éves tanfolyamok száma elérte a 12-t, itt a biogazdálkodás volt az újdonság. Volt még egy program Héregen és Kocson is. A növekvő adminisztráció miatt szükség volt főállású munkatársra, amit a munkaügyi szervezet segítségével, pályakezdő fiatal alkalmazásával sikerült megoldani. Ez a növekedés vetette fel azt a gondolatot, hogy megszerezze a szervezet a felnőttképzésre vonatkozó akkreditációt, amely törekvés sikerrel járt. Szintén ebben az évben került sor a héregi Magyar emlékhely felavatására a helyi önkormányzattal együttműködésben, a városi önkormányzat támogatásával.

2004 és 2010 között többnyire 10 felett voltak az éves tanfolyami számok.

2004-től önálló irodát béreltünk, s ott folyt a szervezési és adminisztrációs munka. Nevezetesen még a 2004-es év azért is, mert ekkor volt az első „hely szelleme”

A Jávorka szakközépiskolában működtek az alapfokú számítógép-kezelő tanfolyamok (több mint 20-at szerveztek)

jellegű programunk és a nyelvtanfolyamok. És ettől az évtől tartunk – nem véletlenül – ünnepélyes népfőiskolai tanévnyitókat is.

2005 azért volt jelentős a népfőiskola életében, mert ebben az évben sikerült a Help Kht. partnereként hivatalos szakképző tanfolyamot szervezni kerti munkás, valamint szociális gondozó és ápoló szakmákban. Fontos eseménye volt a városnak is az Országos Népfőiskolai Találkozó szervezés és lebonyolítása Tatán, valamint a Népfőiskolai Hírmondó indítása periodika jelleggel (évi 2-3 szám).

2006-ban újdonság volt az „Ínyencek klubja” elnevezésű program szervezése.

2007-ben részt vehettünk a Magyar Népfőiskolai Társaság által kezdeményezett regionális programban, amely „partnerség” fejlesztését célozta meg az önkormányzatok és a civil szervezetek között. A program keretében Tatán, Oroszlányban és a szomszédos Fejér megyei Bicskén szerveztünk tréning jellegű képzést.

2008-ban indult el a „Biblia Éve” kezdeményezéshez kapcsolódva a vallástörténeti sorozatunk, amelyet kiemelkedő érdeklődés kísért. Ebben az évben indult a „kertek

parkok” c. sorozatunk is, és az országosan szervezett „Művelődés hete – tanulás ünnepe” programhoz kapcsolódva szerveztünk rendezvényt Dunaalmáson, Kocson, Szomódon és Tardoson. Az év feladatainak sorában ekkor jelent meg a munkaügyi információ-szolgáltatás ellátása 8 fő munkatárssal, és a munkatanácsadás feladata 7 fő alkalmazásával!

2009-ben ismét nagyobb emelkedés történt a tanfolyamok számában (17), ami a nyelvtanfolyamok növekedéséből adódik, de ekkor indult a hadtörténeti sorozatunk is, és rendhagyó módon Esztergomban is volt sorozatunk a szakmai együttműködés révén. Kocson három előadásra került sor. Az új kezdeményezések körébe tartozik, hogy ebben az évben döntött úgy a társaság elnöksége, hogy díjat alapít a Közigazgatás-tudományi Karon működő Magyar Z. Szakollégium keretében kiemelkedő szakmai eredményeket felmutató diákoknak.

2010-es év is jelentős állomás a népfőiskola életében. Részben a 15 éves évforduló miatt, másrészt a szakmai tevékenysége is ismét gazdagodott. Ennek egyik tényezője, hogy Kocson 8 előadásra ke-

rült sor. Sikeresen szerveztük meg több szervezettel együttműködve az Egészségnapot (kb. 1000 fő részvételével), új programként elindult a „Magyar tájak-magyar várak” c. programunk, fogadtuk az Országos Népfőiskolai Találkozó résztvevőit.

Az évforduló jegyében kiemelkedő eredményként értékeli a népfőiskola elnöksége a volt Tatai Járásról készült, Magyary Z.-Kiss István által jegyzett: „A közigazgatás és az emberek” c. kötet hasonló kiadásának megjelentetését, illetve a népfőiskola 15 éves munkáját bemutató kötet szerkesztését és közreadását.

„Nem középiskolás fokon” – az utolsó évekről

2011-ben a megkezdett munka folytatódott. Itt is a nyelvtanfolyamok domináltak, de Kocson is szerveztünk 6 előadást.

2012-ben új kezdeményezés volt a „Beszélgető kör”, a „Lengyel-magyar...” program és a „Minek a házasság” találkozói. A községek közül Bajon és Kocson volt előadásuk, és a konferenciák is nagyobb teret kaptak (3), de az „egyéb” kategória is érdekes, mert ugyan egyes jellegű eseményekről van szó – ebben az évben 9 – azonban jelentősége miatt mégis érdemes jelezni ezt a tényt is.

2013-ban a történelmi sorozat keretében a határon túli magyarok helyzetével és a Trianon után kialakult államok történetével ismerkedtek a hallgatók. Nagy érdeklődést keltett a tatai képzőművészeti hagyományok bemutatása, de új program volt „Az alkotmánytól az alaptörvényig” c. program és a magyar irodalom története is. Segítettük a Versbarát Kör működését, és ebben az évben indult el a Népfőiskola Nap elnevezésű program is a Tanácsadó Testületünk javaslatára, amelyet ebben az évben hívtott életre a szervezet elnöksége.

2014-ben ismét indultak új sorozatok, így: az „Erkölc- és etika oktatás segítése”, az Esterházy család története, a Tatai medence természeti értékei, a Pszichológiai sorozat és Gyógynövény ismereti tanfolyam (ez bevételes). Ez azt is jelentette, hogy a népfőiskolának mindennapra jutott programja, beleértve a szombatot is, sőt időnként még vasárnap is...

Epilógus

A Magyary Z. Népfőiskolai Társaság munkája szakmailag és a helyi társadalom életében is fontos tényezővé vált. Minden részletről, mozzanatról az ismertető keretében nem lehet szólni, azonban néhány fontos kérdést még érdemes megemlíteni és az értékelők figyelmébe ajánlani.

– A társaság 22 fővel alakult meg, jelenleg a taglétszám meghaladja a 150 főt.

– Alapító elnökünk dr. Márkus Mihály püspök (10 évig), jelenleg tiszteletbeli elnöke a Társaságnak, alapító tag. Ezt követően Gyüsi László vette át a feladatot, akkor a

városi könyvtár igazgatója, szintén alapító tag. Őt követte dr. Mikolasek Sándor, abban az időben Ászár polgármestere, ő is alapító tag. Majd Keresztesi József alapító tag következett, jelenleg – 2015-től – Borsó Tibor, a K-E Megyei Önkormányzat alelnöke látja el az elnöki tisztséget.

– Az elmúlt 20 év programjain a megye több mint 40 településéről vettek részt hallgatók a népfőiskola rendezvényein.

– Az elmúlt 20 év alatt sok előadónk volt, többségük egyetemi (főiskolai) tanár, tudományos kutató, számuk megközelíti a 700 főt. Néhány példa ízelítőnek a hosszú névsorból: Csányi Vilmos etológus, akadémikus; Hámosi József agykutató (volt miniszter); Mezey Barna, az ELTE rektora; Stumpf István alkotmánybíró; és Vissy Károly meteorológus... Természetesen a helyi előadónknak is hosszú a sora, pl. Czumpf Attila (alapító), vagy az orvosok közül említendő, Gödölle Zoltán és Pálfi János, a nemrég elhunyt dr. Körmendi Géza tanár-helytörténész, Kövesdi Mónika művészettörténész, Musicz László ökológus – és még

sokan mások! A tanárok erkölcsi elismerésére alapította meg a Társaság „Az Év Tanára” díjat, amelyet a hallgatók szavazatai alapján adományoz az elnökség. Elsőként dr. Kószeghy Miklós történész a Károli Gáspár Református Egyetem tanára kapta (jelenleg a Pázmány P. KE dékány-helyettese) meg az elismerést.

– A civil szervezetek működésének fontos eleme az együttműködés más szervezetekkel, partnerekkel. Ezt a törekvést tudatosan vállaltuk, és meghatározóvá vált a szervezet működésében, eredményes tevékenységében, kiemelkedő jelentősége van az önkormányzati kapcsolatnak és támogatásnak. Ennek tényezői a régebben kötött közművelődési megállapodás, majd helyiség biztosítása a népfőiskola számára, de számos együttes programot valósítottunk meg: legfontosabb ebben a Magyar konferenciák szervezése és a Magyar hagyományok ápolása, elküldtük javaslatainkat a város Magyar tervéhez is, de támaszkodhatott a város vezetése a helyi civil szervezetek működésének szakmai vizsgálatában is. A másik meghatározó kapcsolata a népfőiskolának a megyei munkaügyi központtal alakult ki, részben a foglalkoztatási támogatások révén, részben a szociális foglalkoztatási konferenciák szervezése során, és nem utolsósorban a munkaerő-piaci szolgáltatások ellátása területén, amelyet 2008-tól végez a népfőiskola. (Rövid időszakokban a munkatanácsadás szolgáltatást is ellátta a szervezet.) Végezetül, de nem utolsósorban a Közigazgatás-tudományi Karral kialakult kapcsolatról kell szólni, amely alapvetően Magyar Z. szakmai tevékenységéhez kapcsolódik, az ő emlékét erősíti-ápolja, de ez a kapcsolat alapozta meg azt a népfőiskolai szándékot is, hogy Magyar-díjat alapítottunk a Karon működő Magyar Szakkolégium hallgatóinak elismerésére.

(A hallgatók rendszeresen közreműködnek a Magyar konferenciákon.)

– Külön érdemes kiemelni a „Látó-utak” gyakorlatát, amelyet a régi népfőiskolai hagyományokból vett át a Magyar népfőiskola. Ennek lényege, hogy a tanfolyami ismeretkehez kapcsolódva olyan helyszíni látogatást szerveznek, amely tapasztalat kiegészíti az ismereteket. Ennek első példája a természeti- és környezetvédelmi programhoz kapcsolódott, de azt követően számos más jellegű látogatást szerveztünk, pl. Budapesten a Terrorháza Múzeumban vagy a Károli G. Református Egyetem Biblia Múzeumába, Észak Komáromba, Székesfehérváron és még számos helyszínen.

– Szeretnénk még a bemutatás sorába a határon túli barátainkkal kialakított kapcsolatokat említeni, amit szintén fontosnak tartunk. Ennek keretében jutottunk el a testvérvárosunkra, Szovátára és Szögyénbe is. Mellette jó kapcsolat-együttműködés alakult ki a nagyváradi székhelyű – Bihar megyei – civil szervezet vezetőségével, akiknek képviselői több alkalommal jártak Tatán is – dr. Fleisz János történész több előadást is tartott. A nagyváradi Tibor Ernő Galéria képzőművész csoportnak kiállítását is szerveztünk. A későbbiek során Egei György grafikus csatlakozott a tatai Márványhegyi Nyári Képzőművész Táborhoz, akinek részvételét a népfőiskola biztosítja (idén harmadik éve). Szerveztünk hangversenyt a Kárpát-aljai fiatal zongoraművészeknek, és a szlovákiai Tardoskedi művészeti csoportjai, kézműves körei is bemutatkozhat-

tak a közelmúltban a Népfőiskola Napon.

– A népfőiskola nemcsak a városi önkormányzattal törekszik együttműködésre, közös programok szervezésére, hanem sok más szervezettel is, illetve segíti azokat a kezdeményezéseket, amelyek induláskor ezt igénylik. Ilyen segítő együttműködés alakult ki a Shakespeare Színház indulásakor – ennek az adminisztrációját végeztük egy ideig. A Beszélgető Körnek és a versbarátok Körének helyet biztosítottunk, amíg erre szükségük volt, de talán a legfontosabbnak ítéhető a Tatai Civil Társulás elindulásának segítése, a programokban való aktív szervezési és szervezeti részvétel vállalása.

– A népfőiskola és az abban kiemelkedő munkát végzőket néhány elismerés odaítélésével is megbecsülték. Elsőként említjük a Budapesti Corvinus Egyetem Közigazgatás-tudományi Kari Tanácsa által adományozott Magyar Zoltán emlékérmét, melyet 2008-ban kapott meg a szervezet. 2013-ban az akkor elnöki feladatot ellátó Keresztesi József, „Az Év Önkéntese” elismerést, majd 2014-ben a „Tata Városért” díj ezüst fokozatát kapta.

A Magyar Z. Népfőiskolai Társaság Tata városának egyik meghatározó, aktív civil szervezeteként működik, amely a járásban és a megyében is – sőt némely vonatkozásban országosan is – sokrétű munkát végzett az elmúlt években. Örömről szólhat, hogy a 20. évforduló alkalmából bekerültünk a megyei Príma-díjra jelöltek körébe.

Ezekre az eredményekre – úgy gondoljuk – méltán lehetünk büszkék.

KERESZTESI JÓZSEF (1943) a Magyar Zoltán Népfőiskolai Társaság alapítója, volt titkára-elnöke, jelenleg alelnöke.

Felpéc és Kajárpéc – Szülőfölkék kultúrája

Kulturális Örökség Napok, 2016. 09. 17.

Az 1999-ben Kondor László által alapított Felpécért Alapítvány tevékenységét közhasznú szervezetként végzi. A közhasznú célok a helyi közművelődési tevékenység támogatása, a kulturális örökség helyi védelme. Ezen célok érdekében kiemelten fontos szerepet kap a közösségi kulturális hagyományok, értékek ápolásának, művelődésre, társas életre szerveződő közösségek létrejöttének, tevékenységének segítése, a kis falu kulturális céljai megvalósításának támogatása a lakosság életmódja javítása érdekében.

A civil szervezet tevékenysége 1999 óta bontakozott ki, és az eltelt bő másfél évtized alatt elismerését megalapozta. Mutatja ezt a tény, hogy tájház létrehozását tervezve, a megvalósításhoz ajándékba kapott egy családi lakóház ingatlant, mely országos védelem alatt állt. Emellett napjainkban zajlott a Tájház gazdasági egységének bővítése egy szintén ajándékba kapott régi borospince és a hozzá tartozó szőlő és gyümölcsös birtokba vételével.

A Kulturális Örökség Napjai országos program az Alapítványt évek óta arra serkenti, hogy meg-

mutassa kulturális örökségét, programokat szervezzen ezen alkalomra, hogy a Tájházat még vonzóbbá tudja tenni a programokat kereső helyieknek, és az eddig még idegen látogatók számára is.

Idén az „Ezerarcú műemlék” volt a Kulturális Örökség Napjai központi témája, emellett kiemelt szerepet kapott az „Örökség és közösség” témaköre is. Az országos kezdeményezéshez való csatlakozásunk nem volt kétséges.

A Felpécért Alapítvány a Tájház 2004. évi megnyitása óta féltő büszkeséggel tekint épített örökségére. Ha nem is „ezerarcú” a műemlékünk, de a tulajdonlás óta eltelt változások, helyreállítás és bővítése, közérdekű muzeális kiállítóhelyé váló fejlődése, különféle hagyományörző, közösségi programokkal való megtöltése során többféle arcával lett népszerű a településen és környékén.

Álom és valóság a kezdetektől

2003 tavaszán az akkor 870 fő falu lakói közül csak kevesen bízunk abban, hogy ebből a házból

Falumúzeum, Tájház legyen, arra pedig végképp nem gondolt szinte senki, hogy ezen ingatlan területén valamikor örökségnapokat ünnepelünk! Örökségünk védelméhez pedig a pénz mellett hit és elszántság kell, és tudni kell becsülni a régmúlt emlékeit, értékeit!

2004 őszén a Kulturális Örökség Napjai programhoz kapcsolódva felavattuk a felújított házat, és berendezésével bemutattuk a XX. század elejének megfelelő lakásbelsőket. Ekkor már további tervek első nyomainak megvalósítását is láthatta a faluközösség és a látogatók is.

Ebbe az udvarba belépve érezzük, tapasztaljuk tulajdonosának egyszerűségét, nyugalmát, takarékoságát, és azt a tudást, amivel saját maga megvédte falait a pusztulástól.

Berendezését helyben gyűjtöttük, amiből szintén a leleményes, egyszerű falusi ember mindenkori eszközeinek, tárgyainak, munkájának becsülete sugárzik. E jellemzőket láthatja az ide látogató az állandó kiállításban, és ugyanez jelenik meg az évtizednyi gyűjtőmunka darabjaiból összeállított időszakos – vándor – kiállításban is.

Felpéci Tájház, 2016

Most, amikor 2016-ban az örökségnapokra készültünk, és kulturális örökségünket ünnepeltük, az „Örökség és közösség” témáját nyomon követhetjük a Felpéci Tájház néven bejegyzett épület-együttesben.

Felújításában, bővítésében, fejlesztésében és nem utolsósorban működtetésében az örökség tisztelete és a közösség ereje látható. Nem kis erőfeszítés egy civil szervezetnek, hogy az apadni látszó források mellett is működőképes legyen a Tájház. Szerencsére vannak az örökség ügyét magukénak érző, azért tenni akaró emberek, intézmények, és biztató jelek.

E mostani program is egy jó együttműködésnek köszönhetően tudott sikeres, szakmailag nagyon színvonalas lenni. A Kulturális Örökség Napok országos felhívásához hármas szervezésben csatlakoztunk:

Felpécért Alapítvány

Kajárpéc Község Önkormányzata

Győri Műszaki SZC Hild József Építőipari Szakgimnáziuma tanárai és diákjai.

Őszintén elmondhatjuk, hogy hátradólva várhattuk az esemény napját, tudva, hogy a Hild Iskola milyen elkötelezett munkát vé-

gez az épített örökség felkutatása, megvédése érdekében. Tudtuk, hogy tartalmas, vetítéssel színesített előadással készül Józsa Tamás igazgató, és a fiatalok munkái megtekintésének lehetőségét tablókön hozzák, emellett gyakorlati bemutatót ígértek vályogtéglá készítésből, paticsfal építésből is.

A köszöntést hagyományaink szerint iskolatársulásunk gyömőrei hagyományörző citerásai jelentették, akikkel a kulturális alkalmakon az együttműködés a Tájház megnyitás óta élő, és egyre tartalmasabbá, gyümölcsözőbbé válik.

Ezt követte a Kulturális Örökség Napok keretében a Győri Műszaki SZC. Hild József Építőipari Szakgimnáziumának tanárai és diákjai „Élő szőlőhegyek” címmel szervezett szakmai programja délelőtt a felpéci, majd délután a kajárpéci tájházban.

„Mindig nagy öröm a múltjának emlékeit értő módon őrző településre menni és a tájházban, vagy az ahhoz kapcsolódó, a falu életébe integrálódott közösségi térben építészetéről beszélni. Mindkét település gazdag az építészeti emlékekben. Az itt lakók őrzik a hagyományokat és máig művelik a települések határában lévő szőlőhegyeket, ápolják, gondozzák a gyakran több száz éves présházakat. Ki nem mondott célként fogalmaztuk meg, hogy máshonnan érkező ember látószögén át a helyi lakosok, a rendezvény résztvevői körében ismertessük meg, nyomatékosítsuk a település történetét, szépségeit, értékeit, az épített környezet emlékeit.” – kezdte Józsa Tamás igazgató az előadást.

Józsa Tamás mérnök-tanár – aki a pillanatnyi hangulatot és a program résztvevőinek összetételét, látható érdeklődését, kapcsolódását jól felmérve, végig fokozva

a hangulatot – a települések építészeti örökségét bemutató nagyszemű előadást tartott mindkét településen.

Az elméleti ismereteket az iskola műemlékfenntartó technikus diákjainak a helyi, hagyományos építéstechnológiákat, a vályogtéglavetést, a paticsfal építést bemutató kézműves foglalkozásai tették teljessé. Ebbe kapcsolódtak be a rendezvényre kilátogató óvodások, általános iskolások, a település lakói. Ezeket a technikákat a műemlékes diákok a tanulmányaik során elméletben és gyakorlatban is tanulják, dolgozatokon, gyakorlati feladatokon keresztül adnak számot a tudásukról. Ez az örökségnapitudásátadási folyamat túlmutatott ezen. A tökéletes technikai kivitelezésen felül úgy kellett továbbadni a megszerzett ismereteket, hogy az egyes tevékenységbe bekapcsolódók életkortól és előzetes tudástól függetlenül is kedvet kapjanak hozzá.

A programok sikeresek voltak, a Hild Szakgimnázium a célját elérte. Sikerült nemcsak megmutatni, bemutatni, hanem egyes részfolyamataiban a résztvevők bevonásával meg is valósítani azokat a tevékenységeket, melyek által az

Felpécsi szőlőskertek – háttérben a falu

előző generációk, a hagyományos tapasztalati tudás segítségével az épületeiket készítették.

Az elmúlt évek munkáinak, bővítéseinek eredményét minden rendezvényen nagyon jól kihasználtuk. Így kemencében főtt és sült a megvendégléshez szánt étel, mivel családias légkörben ünnepeltük Kulturális Örökségünk Napját. Ilyenkor a Tájház mindig tettere kész önkéntes segítők szívesen gasztronómiai kínálattal kedveskednek a napot szebbé varázsoló közreműködőknek. Itt megfelelő hely volt most a vetítésnek is, de a hirtelen jött eső sem zavarta meg a programot és az ünneplést. Ebben a bővítésben a Megyei Kereskedelmi és Iparkamara kéz-

műipari tagozata által szervezett kőműves mestervizsgának is nagy szerepe volt, velük is jó kapcsolatot ápolunk, és helyet, lehetőséget biztosítottunk a vizsgára még 2013-ban, és akkor velük ünnepeltük örökségünket.

A programok egy színfoltja, amikor a kemencében és a kondérban sült és főhet az ebéd. A pogácsa minden alkalommal nagy sikert arat. A kemence fűtését egyre többen, és mindig jobban begyakoroltuk, hiszen ennek örökségét egy generáció már nem vette át, ezért újra kellett tanulnunk. A fedett pergola és a kemence is minden időben jó szolgálatot tesz a segítők asszonyainknak. Most is nagy örömmel készültünk a megvendégléssel.

Mindkét településen zárásként a szőlőhegy bejárására indultunk és kellemes beszélgetés, séta során a valóságban is megtekintettük az „Élő szőlőhegyek” kertjeit, épületeit és megismerkedtünk a szőlőművelés helyi sajátosságaival.

Az eddig említetteken felül mindkét településen különös apropója is volt az örökségnapiprogramoknak. Felpécsen nem titkolt közös célunk volt, hogy az itt lakók, de az érdeklődők, a szélesebb közvélemény figyelmét felhívjuk a tájházhoz kapcsolódó pince felújítására, amelyet a felméréstől a kivitelezésig a duális gyakorlatorientált képzésnek köszönhetően a műemlékfenntartó technikus diá-

Vályogtéglakészítés

kok segítségével szeretnénk megvalósítani.

A Felpécért Alapítvány „Társadalmi szerepvállalás erősítése a közösségek fejlesztésével” témájú legújabb pályázatának egyik sarkalatos pontja és feladata lesz, hogy a Tájház gazdasági egységéhez a közelmúltban kapott szőlőhegyi borospince és a hozzá tartozó szőlő és gyümölcsös rendbetételére, lehetőségeinek jó kihasználására közösségeinket jól együtt tudjuk működtetni, tudjunk együttműködő partnereket keresni a munkák elvégzésére, majd folyamatos végzésére a közös célok elérése érdekében.

Kajárpécen egy, a településen 1986-ban forgatott dokumentumfilm egészítette ki és tette különlegessé az eseményt. Jó volt látni, hallani, ahogy a helybeliek sorra ismerik fel a filmben szereplő, ma már sajnos csak a filmkockák segítségével felidézhető idős embereket.

A folytatásról is szó esett, melynek szakmai megfogalmazója Józsa Tamás igazgató úr: „Felpécen a pince felmérésére még az ősz folyamán sor fog kerülni, és a tervezés, valamint az előkészítés után tavaszra tervezzük a felújítási munkálatok elkezdését. A Győri Műszaki SZC. Hild József Építőipari Szakgimnáziuma 2015-ben ICOMOS Példaadó Műemlékgondozásért díjat kapott a népi építészeti felmérő programjéért. Ennek, a megtisztelő elismeréssel értékelt programunknak a szerves részét képezi a figyelemfelhívás, a helyi, elsősorban építészeti értékek azonosítása, és a települések életébe őket megillető helyükre történő integrálásuk elősegítése. Úgy érzem, itt ez jól működik.”

Kajárpécen a polgármester úrral egyeztetve a településen hagyományos téli esték programsorozatba beemelve ismétlik meg az előadásokat, a filmvetítést és a gyakorlati bemutatót. A téli esték programsorozat előadásai mindkét település

érdeklődésére számíthatnak. Ezen felül az Építőipari Szakgimnázium igazgatója és a kajárpéci Általános iskola igazgatónője beszéltek meg egy olyan programsorozatot, ahol az egyes osztályok tantárgyi tematikájához kapcsolódóan mutatnák be a falu épített örökségét és tartósnak rendhagyó hon és népismeret, helyismeret órákat, gyakorlati foglalkozásokat – az örökség napi program folytatásaként.

„Köszönjük a Felpéci Tájház és a Kajárpéci Tájház lelkes közösségének, Dombi Alajosné alapítványi elnöknek Felpécen és Laki György

polgármesternek Kajárpécen a lehetőséget, az együttműködést, gondolkodást. Mi is nagyon jól éreztük magunkat és legalább annyira kellemes élménnyel gazdagodtunk, mint a programok résztvevői.” – mondta a nap végén Józsa Tamás igazgató.

A felpéci és kajárpéci programon résztvevők is megköszönték a tartalmas órákat a Győri Műszaki SZC. Hild József Építőipari Szakgimnáziuma tanárainak és diákjainak. Akik a pincetúrara nem mertek vállalkozni, örömmel vették a lehetőséget Felpécen, és ismerkedtek a lótarással és a lovaglással.

DOMBI ALAJOSNÉ vagyok, a Felpécért Alapítvány „mindenesé”, a Felpéci Tájház megálmodója.

1949-ben születtem, és 1999 óta önkéntesként próbálom bizonyítani, hogy még életre való, alkotó ember vagyok rokkantnyugdíjasként is. Mára ugyan jóval túlléptem az öregeségi nyugdíj korhatárán, és ez néha izgalommal tölt el: sok feladatom lenne még.

A gimnáziumi érettségi megszerzése és egy sikertelen pécsi felvételi után dolgozni kezdtem a győri – akkor még Megyei – Postán, majd a jogutód MATÁV lett a munkáltatóm. Megkedveltem a helyet, az anyagi függetlenséget, és maradtam. Oktatási, közművelődési előadó voltam, szakmai képzéseket és szabadidős, kulturális programokat szerveztem. Akkor 600-nál is több ember dolgozott a megyei üzemnél.

Túl korán, 42 évesen jött a rokkanttá nyilvánításom, amit nehezen, vagy inkább sehogyan sem tudtam elfogadni. Ebben az „életérzésben” jött a felkérés, a meghívás a helyi civil szervezetben való munkálkodásra. A sikerek örömmel töltöttek el, és az is, hogy a tevékenységemhez mindig vannak segítők, akik a jövőt a múltban keresik, és fontosnak tartják a közösségi létet is. Közös munkánkra vannak, akik figyelnek, és segítséget, együtt munkálkodást ajánlanak fel a továbblépéshez. Vannak közös célok!

E dolgokban bízva merítek erőt, remélem még sokáig!

Beszélgetés Bartha Lászlóné Borsó Katalin közgazdásszal, akinek a lovászpatonai Apáink szülőföldje tábor köszönhető

Mátyus Aliz: Igaz, hogy már a harmadik nyáron rendezték az idén Lovászpatonán a tábort az elszármazottak gyerekeinek, de e nyáron, 2016 nyarán meglátogattam őket. Felnőtteket, táborvezetőket és gyerekeket abban a kapcsolatféleségben volt szerencsém érzékelni, ami megadja a lehetőségét az együttműködésnek, mert a viszony nem hierarchikus, de mégis meghatározza a tiszteletnek az a módja, amit az értük elvégzett sok-sok munka alakított-alakít és tesz folyamatossá. Lovászpatonán az iskola egy kastélyban van – Festetics – Somogyi – Esterházy kastély –, e mögött találtam meg a tábort, jól felismer-

hetően színes, modern, kifejezetten figyelmet felhívó sátraival. A tábor apraja-nagyja éppen a falut járta, ez is része helyei megismerésének. Bartháné Borsó Kati nemcsak kitalálója, feltételei megteremtője a tábornak, de egyik megvalósítója is, a tábor teljes ideje alatt, ami egy hét, számíthatnak felnőtt társai és a táborlakók is, a neki köszönhetően folyamatos és válogatottan jó programra, valamint gondoskodó figyelmére és szeretetére. Mondhatom, kollégáival együtt, hogy a tábor dinamizmusa neki köszönhető, de érzékelhetően a tábor lelke is ő, ezért is találja meg segítőit, partnereit a munkában: fontosnak tartja, amit csinál, lelkesen csinálja, az ilyen emberhez lehet társulni, az ilyen ember számíthat rá, hogy bármennyire is fáradnak el nagyon a tábort csináló felnőttek évről évre, jönnek azt követő éven is. Ahogy a gyerekek is, egyre növekvő létszámmal.

Bartháné Borsó Katalin: Ez a harmadik sátortáborunk, amit az egyesületünk, a Lovászpatonai Baráti Kör Közhasznú Egyesület szervez, most már mondhatom, hogy hagyományosan. Nekem ez egy régi álmom volt. Amikor

megalakítottuk a baráti kört, már az én fejemben létezett ez az elképzelés. Nekünk tulajdonképpen azt a feladatot szánta a sors, hogy összefogjuk a Lovászpatonáról elszármazottakat, akik talán anyagiilag jobb helyzetben vannak, mint akik Lovászpatonán élnek. Mi elszármazottak, mert magam is az vagyok, tehetünk a falunkért. Annál is inkább, mert a szívünk odahúz minket. Azt hiszem, valamennyien elmondhatjuk, hogy nekünk a lovászpatonai park és kastély a világ közepe.

M. A.: Ezt annál is inkább elhiszem, mert én csak egy évet tanítottam Lovászpatonán, egyetlen előtt, és máig vonz a falu. Persze, azóta már a polgármestere is háttással volt rám, hogy ne is akarjam elfelejteni.

B-né B. K.: Amikor én 2009-ben találkoztam Pintér Imre polgármester úrral egy falunapon, megszólítottam, hogy van nekem egy elképzelésem, baráti kört alapítunk. Komoly támaszra találtam benne, nagy öröömre. Még abban az évben megjelentettünk egy Lovászpatonai helytörténeti, honismereti kártyát. Karácsonyra postáztunk belőle több százat,

2016-os gyerekcsapatunk

amolyan bekopogtatónak, régi lovászpatonaiaknak, akiknek a címét egyáltalán fel tudtuk kutatni. Emlékszem, édesanyám a maga gyöngybetűivel címezte sorban a borítékokat. Hogy a kártya milyen, álljon itt példának néhány oldalán szereplő mondata, és annyi, hogy játszható 2-4 személynek, és kitálálva a kérdéseket lehet a kártyákat gyűjteni, hogy a minél többet a faluról tudó legyen a nyertes.

M. A.: *Hátha más falvak is kedvet kapnak hozzá, tegyem még hozzá, látva a kártyát, hogy első oldalán így hirdeti magát: „IQ-független KÁRTYÁK MIN-DENKINEK. Játék közben észrevétlenül tanulni, érdekességeket megismerni, világunkra rácsodálkozni – ezt nyújtom neked. Te bizonyára a Kedves Ismeretlen Magyar Játékos vagy. Az én nevem: Lovászpatoná. Van bennünk valami, ami összeköt: mindketten szép hazánk, Magyarország fiai vagyunk. Én kicsi falu a Bakony lábánál. A legszebb, legkedvesebb, akivel valaha is találkozhattál. Játsszani hívlak! Ismerd meg hazánkról, ami érdekes és tudnod érdemes! És ismerkedj meg velem is! Kártyáim segítenek Neked ebben. S ha egyszer kedved támad engem meglátogatni, sétálj végig*

napfényes utcáimon, kastélyom parkjában, pihenj meg Árpád-ház korabeli templomom hűvösében, vadássz buja erdeimben, keresd meg elrejtett geológámat, csillapítsd éhedet terített asztalomnál, oltsd szomjadat borospincém dínyertes boraival, majd térj nyugovóra puha párnáimon! Szeretettel vár Lovászpatonán az Együtt Lovászpatonáért Baráti Kör (e-mail: artur97@freemail.hu).” A játékszabály hátoldalán a falubeli és az elszármazotti támogatók, az önkormányzat és vállalkozók, akiknek köszönhető, hogy a kártya jó minőségben elkészülhetett. Előoldal: „A történetírás alapjait a görög Hérodotosz rakta le a kr. e. 5. században. A magyar történetírás első emlékei kr. u. 998-ból a Pannonhalmi évkönyvek-ben maradtak ránk. Kérdés: Kik dolgozták fel Lovászpatoná történetét?” Hátoldal: Lovászpatoná történetének valóságghű feldolgozása Patonay (Pitying) József tanár és Pölöskei István (1944-) helytörténész nevéhez fűződik.” Az illusztráció: Pölöskei István: Lovászpatoná című könyvének címlapja. Előoldal: „A Bánki Donát (1859-1922) világhírű mérnök, gépésziprofesszor, legismertebb találmánya a Bánki-Csonka féle karburátor.

Kérdés: Milyen kötődése volt Bánki Donátnak Lovászpatonához?” Válasz: A Bánki család 1867. körül Bakonybánkrról költözött Lovászpatonára, és a kis Donát fiú itt magántanulóként végezte az elemi iskolát. Az általános iskola 2009-ben felvette Bánki Donát nevét.” Előoldal: „Míg a középkori céhek jellemzően szakmánként szerveződtek, addig a két világháború között alakult ipartestületek, iparoskörök a helység minden iparágának művelőit egy szervezetbe tömörítették. Kérdés: Mikor alakult meg a Lovászpatonai Iparoskör?” Hátoldal: „A lovászpatonai iparoskör 1926-ban alakult. Elnök: Babics István pékmester (Babics Antal akadémikus bátyja), vezetőségi tagok: Mándly Rezső szabómester, Cseri István ácsmester, Bálint József villanszerelő mester.” Előoldal: „A növénynevelés Magyarországon az 1860-as években indult meg. A szakma kiemelkedő alakja volt Horn Miklós (1889-1965) kandidátus, a ma is köztermesztésben lévő lovászpatonai rozsnemesítője. A Veszprémi Egyetemen 2005-ben avatták emléktábláját. Kérdés: Hol folytatta Horn Miklós növénynevelési tevékenységét?” Hátoldal: Horn Miklós kandidátus 1923-tól 39 éven át Lovászpatonán élt és dolgozott. Esterházy Pál uradalmának Heiter-majori növénynevelési állomását vezette.” Illusztrációként a növénynevelési épületéről készült légi felvétel látható. És egy utolsó, már csak részben idézve az előoldal: „Ki volt Horváth János?” Válasz: Horváth János iskolaigazgató-kántortanító. 1873-tól 42 éven át oktatott Lovászpatonán. 12 gyermekéből hetet pedagógusnak nevelt.” Illusztrációként a szöveg alatt az egykori katolikus iskola impozáns épülete áll.

B-né B. K.: Mi tulajdonképpen a nulláról indultunk, nem volt egy fillérünk se, csak a lelkesedésünk meg az elhatározásunk és egy cso-

mó cím az országban élő valamikori lovászpatonaiakról. És ezek úgy egymásnak adták ezt az elképzelést, lehetőséget, hogy ezáltal összefogtuk az embereket. 2009 karácsonyán jelent meg a honismereti kártyacsomag, 26 lapos. És akkor 2010-ben, augusztusban a falunapon avattuk fel a tanárok emléktábláját, ami egy gyönyörű szép, tölgyből faragott emléktábla, Láng György, székesfehérvári faragó népművész munkája, amin az összes, a kastélyban tanító pedagógus neve szerepel, akik már nyugdíjba mentek. Ezzel egy hagyományt is teremtettünk. Amikor Lovászpatonán egy pedagógus nyugdíjba megy, akkor a Lovászpatonai Baráti Kör megcsináltatja az ő nevével kiegészített kis réztáblát, és a búcsúztató ünnepélynek a részeként ünnepélyesen fölhelyezik, viszszahelyezik a kastélyiskola falára az emléktáblát, amin az ő neve is szerepel. Ezzel az emléktáblával is próbáltuk mozgósítani az elszármazottakat. Mint diák, mindenki kellemes emlékeket visz magával iskolájáról. Ez általában elmondható az emberekről. És erre, ha a volt iskola hív, mozdulnak is az emberek. Az emlékfal avatásán zsúfolva volt az iskola előcsarnoka. A lépcsőön is, meg az erkély alatt. Hazajöttek, akiket a sors messzire sodort. Régi tanítványok, mint Glatz László tanár, a balatonfüredi „Anna-bálok örökös főrendezője”, meg dr. Zsidai József a miskolci egyetem neves professzora... Elsős kisgyerekek kezében gyertya, fejhajtva emlékeztünk elhalt tanárainkra, társainkra. Aztán száz torokból felhangzott a Himnusz, mint a régi évnnyitokon. Az anyagi alapjait megteremtettük az emléktáblának, nem volt olcsó, de a minőségből általában nem szoktunk engedni. Én legalábbis szeretem megadni a módját, legyen az szép és kulturált, amit megcsinálunk. Megható dolgok is

kötődnek az anyagiak előteremtéséhez. Volt olyan lovászpatonai, aki adakozott erre a célra, miközben nagyon szerény körülmények között él. Havonta ezer forintot föladott a bankszámlánkra. Megható volt. Szóval összejött egy összeg, jóval meghaladva, mint amennyibe került az emléktábla. És innen indult az az ötlet, hogy úgy csináljunk anyagi háttérrel a baráti kör kulturális tevékenységének, hogy összeállítunk egy könyvet, ami Lovászpatonával kapcsolatos, és annak a bevételéből tudjuk finanszírozni. Csak ugye meg kellett teremteni az alapját annak, hogy a könyvet ki tudjuk adni. Pályáztunk többször, akkor a könyvre, később a taborra is, nem nyertünk soha. Most már nem pályázunk többet, megoldjuk magunk. Ennek a könyvnek – meg aztán most már a második kötet is megjelent – a bevételéből úgymond tudjuk finanszírozni a kiadásainkat. Azt hiszem, hogy a mai nappal elmondhatjuk, hogy a tevékenységeknek, amit elképzeltünk, az anyagi alapjait megteremtettük. Önfenntartók vagyunk, tovább tudunk lépni. A tagdíjából, meg a könyvekből van egy kis bevételünk, és úgy is adjuk a könyveket, hogy megfelelő ára van, azzal, hogy aki könyvet vesz, nemcsak a könyvet vette meg, hanem az egyesületünk kulturális értékmentő tevékenységét is támogatja. És ezzel, úgy gondolom, az emberek jó érzéssel vásárolnak könyvet, mert nemcsak az, hogy a tartalmát megismerik, hanem támogatnak bennünket. Ami nekünk is, nekik is egy jó dolog. Amikor felavattuk ezt az emléktáblát 2010-ben, körvonalazódott az az elképzelés, milyen legyen az a szervezeti forma, amiben működünk. Akkor a nevünk az volt, hogy Együtt Lovászpatonáért Baráti Kör, és mi nem voltunk sem egyesület, sem alapítvány, semmilyen jogi háttérünk nem volt.

Úgy gondoltuk, hogy ezt nekünk intézményesíteni kell, és akkor 2011 októberében, akiket mozgósítani láttunk könnyebbnek, azokat összehívtuk, és megalkottunk egy alapszabályt, és 22-en megalakítottuk a Lovászpatonai Baráti Kör Közhasznú Egyesületet. Ezt bejegyeztettük a Veszprémi Törvényszéken. Közhasznú besorolást kaptunk, és ezt meg is védtük akkor, amikor a polgári törvénykönyvet, meg a civilek működésének a szabályozását a 2014-es törvény újraszabályozta, és ezt meg kellett védeni. Nagy munka volt úgy megcsinálni azt az alapszabályt, hogy ügyvédet nem tudtunk igénybe venni, mert amerre tapogatóztunk, hogy mennyibe kerülne, hát bődületes összegeket kértek volna. Megcsináltuk egyik évfolyamtársammal, aki szintén nem jogász, hanem közgazdász. Nagy munka volt, de megcsináltuk, és a közhasznúsági jellegünket meg tudtuk tartani. A könyvelést Molnár Ibolya, gyerekkori iskolatársam, barátnőm vállalta magára, akinek könyvelőirodája van Pesten. A tanár férjével együtt fáradhatatlan munkása a gyerek-táboroknak. Tehát megalakult 2011 októberében az egyesület, azzal a céllal is, hogy egyesületi formában talán nagyobb eséllyel pályázunk a könyvünk kiadására, meg a taborra is. Mélységesen csalódnunk kellett, mert jogi forma ide vagy oda, nem nyertünk egyszer sem. A pályázatokat sem volt könnyű összeállítani, az is hatalmas munka volt. Nem is formai hibák miatt nem nyertünk, tartalmilag megfeleltünk, de 4000-valamennyi pályázó volt. Amúgy ez egy örömteli dolog, hogy ebben az országban több mint 4000 olyan civil szervezet van, amelyik pályázik. Nekünk, a megalakulásunktól kezdve nem volt célunk, hogy mi az önkormányzattól pénzt szerezzünk. Nekünk a feladatunk az, hogy támogassuk az

önkormányzatot. Tulajdonképpen mi pénzt az önkormányzattól nem kérünk, de kaptunk a második könyv kiadására úgy, hogy Imre, a polgármesterünk ebben is mellénk állt.

M. A.: *És az milyen jól tud esni.*

B-né B. K.: Így van. Tudjuk, hogy a munkánkat becsülik, támogatják. Mind a polgármester személyesen, mind a képviselő-testület. Lovászpatonán nagyon mozgalmas civil élet folyik: íjászok, néptáncosok, slágerkör, irodalombarát szakkör, alapítvány, kézműves szakkör, meg mi. Biztos, van ezen kívül is, amit most én nem soroltam fel, de ennek motorja, én úgy gondolom, kifejezhető a következővel: általában a fejtől virágozik a pipacs. Azért mondom a pipacsot, mert a kedvenc virágom. És biztos, hogy sok függ a polgármester támogató hozzáállásán. Amikor a könyv írását elkezdjük, hatalmas kutatással kezdjük, és folytattuk több éven keresztül. De mások is segítettek. Levéltárak, könyvtárak. Az volt a lényeg, hogy amit leírunk, az történelmileg hiteles legyen, tudományosan, forrásokkal, írásos, tárgyi emlékekkel alátámasztva. És a másik legfontosabb szempontunk az volt, hogy senkit meg

nem bántva. 2012-ben jelentettük meg a „Lovászpatonának szerezettel...” és 2015-ben az „Apáink szülőföldje” című kiadványunkat. Mesélős történetek, új és régi történelmi ismeretek tudományos alapokon, mégis élményszerűen bemutatva. Még rengeteg olyan tény, történet, forrás áll rendelkezésemre Lovászpatonáról, ami mindig bővül, és nem szerepel egyik könyvben sem. Egyszer persze meg kellene adni a lehetőséget, és azokat is feldolgozni. Amik nem alátámasztottak, és amik azóta jutottak a tudomásomra. Mert ezt a munkát, ha egyszer az ember elkezd, nem lehet abbahagyni.

M. A.: *Én azt is nagyon fontosnak szoktam tartani, hogy az emberek mit, hogy mesélnek. Ha kell, le lehet azt lábjegyzetelni, hogy tények nem támasztják alá. Amit egy ember mesél, amit valaki mesél, azt ő éli. Egy falu mesetára, a falu tudata. És milyen jó és érdekes ismerni azt.*

B-né B. K.: Mozgalmas és izgalmas ez az egész. Táborügyben a lovászpatonai polgármesterben lelkes támogatót találtam. Annál is inkább, mert ez a gondolat már öbenne is megfogant. Talán nem az elszármazott gyerekekre gondolt, de az összefogásnak ez igen szép példája. Hiszen a Lovászpa-

tonáért Alapítvány az ő kezdeményezésére indította el pályázatát, melynek keretében sátrakat, felszereléseket vásároltak. A falu íjászai pedig – akik az Avarok Nyilai Íjász Tized tagjai – rendelkezésünkre bocsátják minden évben a jurtasátraikat, melyek jogilag szintén az alapítvány tulajdonában vannak... Hazajövök. Agárdról, mert ott élek. A fű frissen lenyírva, a sportöltöző – amelyet mi a táborban „vizesblokként” használunk – kívül-belül újrifestve, a fehér jurta- és a zöld túrasátrak felállítva, évszázados fák körben, nyári béke, csönd... emlékek, nekem szülőhazám itt e lángoktól ölelt ... meg hogy meszszerű gyermekkorom világa... Holnap itt már gyerekek ugrálnak, fociznak, néptáncolnak, agyagoznak, célba lönek, a tábortűz körül énekelnek. Úgyhogy találkoztak az elképzelések, amikor először 2014-ben a tábort megszerveztük, az alapítvány teljesen új sátraikat mi bontottuk ki először. Az alapvető cél az, hogy az elszármazottak, a nagymamák, nagypapák, szülők gyerekei, akik Debrecenben, Szegeden, Győrben és szerte az országban élnek, ismerjék meg, hogy honnan származnak a szülők. A sok tábori élmény, esemény közül megemlítek egy megható történetet: A tábori programok keretében elvittük a gyerekeket a lovászpatonai temetőbe. 48'-as honvédsírok, apáink pihennek ott. A gyerekek kezében virág, itt mindenki mindenkit ismer. Egy 10 év körüli kisleány meghatódva olvasta rég nem látott nagymamája nevét egy sírkereszten. Emlékezett lovászpatonai nyaralásaira, amikor a nagymama finom réteseit ették, és meséit hallgatták. Folytak a könnyei. Megható volt. Minden sírra vittünk virágot.

M. A.: *Hogy alakult ki, hogy kik lesznek a táborlakók?*

B-né B. K.: Nagyjából tudtam, hogy mi lesz a program és az in-

Avarok Nyilai a tábornytón

terneten próbáltuk értesíteni a lovászpatonaiakat, hogy akinek van általános iskoláskorú gyereke, jöjjön a táborba. Nem nagyon volt jelentkező. Az első megbeszélés, amit a faluban tartottam egy júliusi napon azzal, hogy augusztus közepén lesz a tábor, de nem biztos, hogy meg tudjuk tartani, mert nem tudjuk a gyerekeket mozgósítani – hihetetlen hatású volt. Az az összefogás, amit én ott tapasztaltam! Mondom, azt nem lehet hagyni, hogy ne legyen gyerekek. Mindenki, a polgárőrök, az íjászok, az irodalombarát szakkör, a tanárok, az óvónők, és még az emberek, akik eljöttek, hogy mi lesz itt. Mindenki följajánlott valamit, hogy mi kéne még a programba, és hogy ő mit tud segíteni. Ez engem akkora örömmel töltött el! Az volt bennem, hogy csak elhatározni kell és mozgósítani az embereket, mert hajlandók ők, ha valaki mozgatja őket. Aztán így sor került rá, húszan voltunk az első táborban. Én úgy gondolom, hogy 22 az ideális. Most már olyan gondjaink vannak, hogy milyen alapon utasítsunk vissza valakit. Tavaly huszonhatan voltunk, előtte huszonheten, ez már egy kicsit sok.

M. A.: *Meg volt a kor kötve, hogy hánytól hány éves jöhet?*

B-né B. K.: Igen, általános iskolásokat várunk, de rugalmasak vagyunk az életkort illetően. Mindennek van előnye. A nagyok pátyolgatták a kicsiket, testvérként kezelték őket. A kicsik meg úgy néztek föl rájuk, mint nagyobb testvérekre. Nagy sírás volt a búcsúzásnál! Az utolsó Kossuth-bankóikat – hogy mik is ezek, erről még majd beszélek – nem vásárolták el a Kossuth-büfében, arra kértek aláírást egymástól. Úgyhogy mindenkinél megvan, kikkel volt együtt. Mindegyik táborra jellemző volt ez aztán, mert átvették ezt a szokást. Mindenkinél vannak Kos-

Céllövölde Jurkulják János bácsival

suth-bankók autogramokkal, tanárok autogramja is, pontosabban a felnőtteké, mert messze nemcsak tanárookra korlátozódik a tábor felnőtt segítőinek köre. Tanárok, óvónénik, könyvelő, mérnök, jegyző, erdész, boltos, buszsofőr és minden rendű és rangú segítő Lovászpatonáról és az ország más helyeiből, egyesületi tagok és kívüliek egyaránt. Mondom is, akik hirtelen az eszembe jutnak: Tóth István, Tóth Istvánné Kiss Erika, Tóth Erika, Farkasné Fekete Klári, Horváth Attiláné Borso Klári, Szenténé Bácsi Zsuzsi, Sente Laci, Molnár Csaba, Tankovics Andrásné Joli, Némethné Tibold Szilvia, Jurkulják János, Varga Gabi, Molnár Ibolya és a férje, Fehér Marika, Mezőné Kovács Juliska és így tovább. Nagyon agilis, lelkes felnőttek jöttünk össze. Olyan programjaink voltak az első alkalommal, hogy például átmentünk biciklivel Csárdapusztára a Kossuth-kápolnához. Ott volt Kossuth Lajos és Meszlényi Terézia esküvőjének a megáldása. Kossuth Lajos Lovászpatonna első díszpolgára volt. Abban az időben, amikor megtagadták tőle a magyar állampolgárságot, sok magyar falu, város nevezte el utcáit róla, akkor lett Lovászpatonán is

Kossuth utca, Kossuth tér (Egyébként a Kossuth téren most fogunk majd egy emléktáblát avatni). A csárdapusztai kápolna nekünk kötődik a faluhoz. El kellett mennünk a faluba, szerezni bicikliket. A gyerekek vidékről jöttek, kérni kellett nekik biciklit. Nem volt nehéz, mert vannak a táborban nemcsak elszármazottak gyerekei, hanem lovászpatonaiak is, mert célunk az is, hogy a faluban élő és az elszármazott gyerekek barátságokat kössenek, s továbbvigyék a szülőföldhöz kötődés szép élményét.

M. A.: *A kapcsolatba került gyerekek előbb-utóbb elmehetnek egymáshoz nyaralni is. Megismerik egymás meglátogatása közben az országot.*

B-né B. K.: Sőt. A biciklitúrára velünk jöttek gyerekek Hollandiából. Megvették a szülők Lovászpatonán egy régi házat, felújították, és itt nyaralnak a gyerekekkel. Könyörögtek, hadd jöjjenek velünk a biciklitúrára. Hát, természetesen. Nem tudtunk velük kommunikálni, de végighallgatták a kapcsolódó történeteket, és megjegyezheték a magyar Kossuth Lajos nevét. Tavaly is terveztünk kerékpártúrát a Vajda Péter emlékházhoz, de a rekkenő hőség miatt végül autók-

kal vittük a gyerekeket Vanyolára, ahol egyik elszármazott tanár né-nink, egyben Vajda Péter leszármazottja tartott ismertetést, az ottani önkormányzat pedig frissítővel, csemegével kedveskedett a gyerekeknek. Kedves gesztus, nem? Alkalmazkodnunk kell az időjáráshoz. A nyáron például egy éjszakára – természetesen iskolaigazgatói hozzájárulással – bevontunk a kastély tornatermébe a zord idő és eső miatt. De ez nem teher volt számunkra. A gyerekek nagyon élvezték a kalandos éjszakát. Azt még kiegészítésképpen elmondom, hogy amikor mentünk Csárdapusztára, a polgárőr autó ott ment előttünk, biztosítottak bennünket. Ugyanis azok a biciklik nem feleltek meg a KRESZ előírásainak, messze nem – kinek nem volt lámpája, kinek egyebe. Este aztán Valiczko Ferenc, polgárőr parancsnok beszélgetett a gyerekekkel. Elmondta és szemléltették is, hogy mi az ő feladatuk. Ez épp egy olyan napon történt, amikor Lovászpatonán egy részeges valaki, ott randalírozott a faluban. És elmondták a polgárőrök, hogy ilyenkor hogyan, mit tesznek. Nagy élmény volt, mert közben a polgárőr-autóval körbevitték a gyerekeket a faluban.

M. A.: *Szép a táborzászlótok felhúzza, biztosan ehhez is van történeted.*

B-né B. K.: A zászló – az kell! A miénket Mező Lászlóné Kovács Juliska amatőr festő és lelkes verselő tagtársunk készítette, hímezte rá: „Apáink szülőföldje – Lovászpatonna”. A zászló nekünk nemcsak egy ünnepi kellék, a zászló valami fennkölt dolog. Összetartja azokat, akik alatta felsorakoznak. Megtanítja a gyerekeket a szülőföld, a haza szeretetére. Ezért csináltuk a táborzászlót. Mező Lászlóné Kovács Juliskának kiállításai szoktak lenni Pápán, és a versei miatt is érdemes a Szélesvízben is megemlékezni

egy alkalommal róla. Az ő visszaemlékezése is benne van az egyik könyvünkben. Dr. Varga Gábornak építőmérnök tagtársunknak, Celldömölkön lakik, aki az első táborunk vezetője volt, szintén olvashatók az egyik könyvben a visszaemlékezései. Lujzi néni – aki a konyhán dolgozott a te időben – a fia Gábor, annyi idős, mint te vagy. Határozott fellépésű, szívvel-lélekkel lovászpatonai. Nagy tekintélye volt a táborban, a gyerekek szeretettel néztek fel rá. Ám még ő sem tudott a hétecsétes titokról, az íjászok éjszakai merész terveiről. Gábor az izgalmas tábori nap után békésen aludt a parancsnoki sátorban. Klári nővéremmel vállaltuk aznapra az éjjeli őrszolgálatot, hiszen csak mi voltunk beavatva a programba. Kezdett szemerkélni az eső, én kint ültem a sátorajtóban egy tábori széken. Elütötte az öreg toronyóra a tizenkettőt. És semmi mozgás, semmi nesz. Az íjászok úgy vették körbe a tábor, hogy még én, aki tudtam, hogy éjfélkor jönnek, sem vettem észre. Aztán a nagy csöndben megverték azt a félelmetes hangú sámándobot! Fölbolydult a tábor, ellopták a táborzászlót. Kivonult pizsamában az összes gyerek, hogy a zászlót nem hagyjuk. Volt nagy csetepaté. Akkor az íjászok egy összegöngyölt hirdetemnyről felolvasták a feltételeket, hogyan lehet a zászlót visszavívni. És történt, hogy az egyik íjász felismerte egy régi gyerekkori barátját az ott felvirgázó felnőttek között, és miközben a többi íjász, hónuk alatt a mi zászlónkkal elvonult, ő ott maradt beszélgetni régi ismerősével. Erre a gyerekek körbefogták, és elkezdtek kiabálni, skandálni, hogy „túszejtés, túszejtés”, és nem engedték el. A falu éjszakai csöndjében oly nagy volt a riadalom, hogy az egyik aggódó szülő betelefonált, hogy mi nagy baj történt éjnek idején a táborban.

M. A.: *És tudnak a gyerekek annyira ijjal lőni, hogy vissza tudják szerezni a zászlójukat?*

B-né B. K.: Az egyik nagylánynak annyira érzéke volt, hogy visszavívta. Természetesen, nem tudta volna, hogyha nem lett volna egy kis engedékenység a gyakorlott íjászok részéről, de hát miért van ez az egész, ha nem azért, hogy kedvet csináljon a gyerekeknek, hogy az íjász tizedbe jelentkezzenek ők is. Na, most ez a kislány már íjász.

M. A.: *Nem csodálom. És biztos lesz több is.*

B-né B. K.: Volt még huszár-bemutató is. Nagydémről Kelemen László, egykori lovászpatonai kisdíák sietett a segítségünkre. Baráti kapcsolatai révén két lovas huszárt sikerült hívnunk Pápáról. A gyerekek nagyon élvezték. A nagy melegben vödörben hordták a vizet a lovaknak, almával etették őket. Mindenki lovagolt. Én magam is, életemben először. Lényeges, hogy ez a tábor ingyen van. Nagy gond minden szülőnek a gyerek nyári elfoglaltsága. Én tudom, milyen drága egy fizető tábor, mert az unokáim is mennek, 20-30 ezer egy nem ottalvós hét. Most el lehet képzelni, ahol négy gyerek van. Ingyenes a táborunk, és van, hogy három gyerek is jön egy családból. Nem tudnák megfizetni. És mi ezt a könyvek árából szépen kihozzuk. Szólnom kell a táboravató ünnepélyről is. Meghívjuk a faluból az érdeklődőket. A hangosbemondó hirdeti. Mindig Imre, a fáradhatatlan lovászpatonai polgármester a Fővédnökünk. Ő is itt volt gyerekek, és a szíve végleg hazahozta jó pár évvel ezelőtt. Amint Fehér Marika táborparancsnok büszkén emeli fel a magasba a felpántlikázott táborzászlót – látnod kellene! A programok összeállításában is ő a legfőbb támaszom. A falu kulturális életének egyik fő motorja ő. Aztán minden évben emlék-

Emlékfa ültetés

fát ültetünk. Honfitársunk, Tuba Péter a kertészetéből szállítja a facsemetét. Nyári nagy szárazságban az iskolások, óvónénik, egykori táborlakók meg-meglocsolják. Minden este 10 órakor érkezik Sós Éva tanár néni, és elfurulyázza a takarodót. A gyerekek pizsamában sorakoznak a sátrak előtt, megnézheted, mind büszkén kihúzza magát. Aztán szép lassan elcsendesülnek a sátrak. Az éjjeliőrök naponta váltják egymást. Molnár Csaba Gyömöréről, Németh Jancsi Nagygyimótról jön Bundás kutyájával. Aznap „két-személyes” a táborórség. Ezek amolyan életképek a tábori életről.

M. A.: *Úgy látom, nemcsak a könyv árából tudjátok a tábort csinálni, hanem azért is, mert ti felnőttek dolgoztok, és egy csomó dolgot megcsináltok magatok...*

B-né B. K.: ... Persze, ami nem kerül nekünk pénzbe, csak fáradságba. Az étkezés úgy van, hogy az ebédet az óvoda konyhára befizetjük. Egy gyerek mindig éhes. Ötször eszünk: reggeli, tíz-

órai, ebéd, uzsonna, vacsora. Az ebéden kívül a többit megcsináljuk, így tudunk kijönni kevesebb pénzből. De sokan segítenek. Ki hoz 30 pizzástekercset, ki kakaóscsigát vesz és hoz a falun végigcsilingelő pékautóról, ki süt-főz egy komplett vacsorát, és melegen hozza a táborba, ki kürtőskalácsot uzsonnára. Szóval anyukák, nagymamák csinálják, nem nézik, hogy most az én gyerekek, unokám ott van, de ott van még másik 20. Tervezzük megtanítani a kislányokat rétest sütni, házi rétest elnyújtani. Az unokáimat is tanítom. Még vagyunk öregek, akik értjük a mesterséget. Szóval vannak még ötletek.

M. A.: *Milyen programok voltak még a három év alatt?*

B. K.: Hogy megismerjék Lovászpataona kultúráját, abba beletartozik, hogy olyan programot állítsunk össze, amiben legyen komolyabb kulturális élmény is, de a gyerek szintjén maradjon, és ne legyen unalmas. Első a mi nagy büszkeségünk, az Árpád-kori templom volt. Pölöskei Pisti nyugdíjas helytörténész vitte őket a templom végéig. A katolikus templomban én adtam elő, persze játékosan, mesélősen. Visszakérdezéskor a templompadból majd kiesnek a gyerekek. Mesét lehet hozzáfűzni, akár bibliai mesét, akár azt, hogy én itt ültem valamikor, és így vertem össze a lábam télen, mert majd megfagyott. Ilyeneket. Az idén a kastélylyal ismerkedtek, végigjárták, de a padlásra azért nem engedték föl őket. Minden évben egy építészeti emlékünket ismernek meg. Az óvoda nagyon sokat segít nekünk, két óvónéni is benne van az aktív felnőttek körében. Mindez önkéntesek, segítők nélkül nem megy. Az ő elismerésükre, munkájuk megbecsülésére alapította idén egyesületünk a Patonay (Pitying) József díjat. Ő itt született, tudós

történész-tanár, a tatai főgimnázium igazgatója, Tata város díszpolgára volt. Itt dolgozott évekig a kastély levéltárában. Kutatott, tanulmányozott, 622 oldalban megírta falunk történetét, hogy mi megismerhessük múltunkat. Idén első ízben adtuk át a Patonay (Pitying) József díjat. Most koszorúztuk meg Tatán mindenszentekkor a sírját. „Hálából a Lovászpataonai Baráti Kör” – ezt írtuk a koszorúra. Tatán is fölfedeztünk egy lovászpataonai honfitársunkat. És eggyel megint szaporodott az egyesületünk taglétszáma. A koszorú az ő nagylelkű följajnlása volt. Pitying kedves tanítványa volt Horváth János lovászpataonai kántortanítónak, akinek 12 gyereke közül az egyik, Józsy Béláné Horváth Margit volt az én elsős tanító nénim. Ugyanabban a házban született, amelyikben majd 60 évvel később én. A Facebookon megtalálható a Lovászpataonai Baráti Kör honlapja. Sokan, akik kötődnek ide, rálelnek erre az oldalra, és én nagyon tudok örülni nekik. Gondold csak el, éppen a minap jelentkezett Sülysápról egy korombeli, valamivel fiatalabb nő, akinek a dédnagypapája volt ez a mi nagyra becsült Horváth Jánosunk. És mert e kántortanító olyan meghatározó egyéniség volt a faluban, Pitying a családfáját is feldolgozta a Lovászpataona monográfiában. A családfa egyik ága éppen ez a fiatalabb nő. Név szerint szerepel a történelemkönyvünkben. Tényleg kicsi a világ! Kérésére most postáztam neki az egyesületi kiadványainkból egyet-egyét.

M. A.: *Akkor van, akit meghív a faluba. Ez óriási! Erre jó egy honlap.*

B-né B. K.: Sokan keresnek fel a honlap miatt. Nemrég történt, hogy a Lovászpataonához tartozó Agymajorból származó dédunoka kereste itteni gyökereit. Nyomoztam, és Gecsére vezettek a

szalak. Fölhívtam a polgármestert, nincs-e, aki náluk a helytörténettel foglalkozik. Volt, és elszavalta nekem Szalai Mihály Szeretnék c. versét előlről végig – a telefonba. Meg voltam hatva. Szalai Mihály lelkész volt Lovászpatonán a múlt század elején, Gizi tanító néninek az apja, és gyönyörű verseket írt. Tavaly meg egy régi uradalmi gazdatiszt, Suszter Tamás ükunokája nyomozott felmenői sírja után. A honlapunkon keresztül tartottuk a kapcsolatot. És az ismertető alapján, hogy a temetőben egy megdőlt márvány sírkeresztet keressen, megtalálta az üknagyanyját. Na, ezek azok az örömök, amiért érdemes egyáltalán ezzel az egészszel foglalkozni. A Pitying-díjat most első ízben adtuk át a tábornyitón egy egész családnak. A díj jelképes, névre vésett serleg és egy szép emléklap. Van egy „házi” fiatal grafikusunk, édesanyja idevalósi. Ő készítette-rajzolta az emléklapot. Grafikai díszítik a két kiadott könyvünket is. A díjazottak, egy óvónéni és az egész családja. Tóth István, felesége Kiss Erika, és a már felnőtt három gyermeke. Minden táborban, minden rendezvényünkön, minden egyesületi munkában elől járnak, és dolgoznak fáradhatatlanul.

A nagylány is óvónéni már, holott közgazdász végzettsége is van.

M. A.: *És ő csinálta a videót, amit a szülők megnézhetnek a tábor végén.*

B-né B. K.: Úgy van. Ő készített egy rövid videóösszefoglalót. Meg fényképezte, dokumentálta az egész tábort. És lelkesek mindenben. Nem lehetünk elég hálásak nekik.

M. A.: *A falu értéktáráról még nem beszélünk!*

B-né B. K.: Úgy gondolom, hogy az értéktár maga egy olyan téma, ami a mi egyesületünknek a profiljába vág. Az értéktári szabályozásról Márkusné Vörös Hajnalától hallottam először. Amikor az Apáink szülőföldje című könyvünk 2015-ben megjelent, ő volt az egyik lektorom, aki a veszprémi levéltár igazgató-helyettese, és nagy szeretettel beszélt a könyvünk bemutatóján. A bemutató ünnepély nagyon meghatóra sikerült. Az Irodalombarát Szakkör tagjai szemelvényeket olvastak fel. Az én kis visszaemlékezésem is köztük volt. Említettem neked, hogy Horváth János kántortanító lánya az elsős tanító nénim volt, búcsúztatóját 1956-ban ünnepeltük Lovászpatonán. Apám volt az igazgató. Én egy kis ruhásko-

sárban üldögéltem, tele voltam virággal, és két nyolcadikos felvitt a színpadra. Hét éves voltam, és ott mondtam el a búcsúversemet a kosárban állva. Utána a növény-nemesítő Horn Miklós felesége – Horn Miklós Lovászpatonona egyik híressége, a lovászpatonai rozsa, a lovászpatonai bíborhere, mint Lovászpatonán kinemesített gabonafajták nemesítője –, aki egy nagyon szép hangú nő volt, ő énekelte a Margit néni búcsúztatóján azt a számot, hogy

*„Ez a föld a hazám, itt élt az apám,
s itt tanított imádkozni drága jó anyám...”*

*Az estharang, ha kong a néma
csöndben,
akárhová sodor az életár, ...
szülőfalum, te egyetlen, te drága,
giling-galang, te ringass gyakor el!”*

A könyvbemutatóra Klári nővérem és Fehér Marika csináltak egy férfi dalárdát. Van köztük öreg, nyugdíjas, kiöltöztek, megjelentek, helyet foglaltak a könyvbemutatón a terem legvégén, fehér ingben, fekete ruhában, arra az eseményre jöttek össze, Fehér Marikát ismered, az ő férje is köztük volt. És amikor az irodalombarátok tolmácsolásában a Margit néniére került a sor, akkor egyszer csak megszólalt hátulról, a sorok közül a férfikórus: „Ez a föld a hazám ... Giling-galang, te ringass gyakor el...” És amikor vége volt, megszólaltak a lovászpatonai harangok – persze csak magnóról. Hálás vagyok a sorsnak az összefogásért. Hatalmas kincse ez az én szülőfalumnak. Visszatérve tehát, Vörös Hajnalka hívta fel a figyelmet rá egy beszélgetés kapcsán, hogy az *Apáink szülőföldje* c. könyvedben van egy olyan fejezet, hogy *Történelmi épületek*, ezeket, akár mindet, fel kellene venni az értéktárba. Részünkről innen indult a dolog. Az önkormányzat megalakította a helyi értéktár bizottságot. Szervezeti és működ-

2015. Apáink szülőföldje könyvbemutató

dési szabályzat, héttagú bizottság, belekerültem én magam is. Fehér Marika a bizottsági elnök. Az első ülésünket tartottuk most márciusban. Az egyesületünk tett javaslatot 7 értéktárba felveendő értékre. Most újabb három javaslatot adtam be az egyesület nevében. És közben fölküldtük a megyei értéktárba a falu nagy építészeti-művészettörténeti kincsét, a 800 éves templomot. Úgy gondolom, hogy ez a templom feltétlenül oda való. Szeretnénk, ha oda is kerülne.

M. A.: *És még mik vannak az értéktárakban?*

B. K.: A történelmi épületek közül a kastélyt az értéktárba ajánló szöveget nem az egyesület, hanem Pölöskei Pisti vállalta összeállítani. Most be van adva a katolikus templom, a kultúrház, ami katolikus elemi iskolaként épült – Horváth János volt az egyik kezdeményezője. Harmadikként Pitying József életműve és történelmi monográfiája szerepel a sorban. Amit már elfogadtak, az az Árpád-kori templom, a három kőkereszt mint emlékhely, Kossuth emlékezete, mint kulturális érték, meg a két hősi emlékmű.

M. A.: *És Horn Miklós.*

B. K.: Még nincs beadva, de azon is dolgozunk. Hát nem tudunk egyszerre annyit, rengeteg munka. Én azt mondom, hogy ez hosszas kutatást, tudományos feldolgozást igényel. Horn Miklós bácsit én még személyesen ismerem. Ő is egyike a lovászpatonai tíznek, akiknek emléktáblája van szerte az országban. Már felvettük a kapcsolatot a Csornán élő lányával. A képek, amiket küld, nagy érték nekünk. A faluban annyi érték van, amit nem szabadna veszendőbe hagyni! Sorakoznak a főutcán. Gazdag falu volt a miénk egykoron.

M. A.: *És jövőre is készültök ezt a tábort megcsinálni?*

B. K.: Mindig azt mondjuk, hogy ami most volt, olyan jó volt, ezt nem lehet überelni. És még eddig mindig übereltük, legalábbis a gyerekek véleménye szerint. A másik az, hogy most már azt nem tudjuk, hogy mi alapján utasítsunk vissza a sok jelentkező közül. Aki eddig volt, mind akar jönni.

M. A.: *És két tábort nem lehetne? Nem bírjátok energiával?*

B. K.: Te nem hiszed el, hogy ez mekkora munka. Kettőre nem futná az energiából, de a pénzből se. Nemcsak az előkészítés, hanem napi 24 órában, ötszöri étkeztetéssel, huszon-nemtudomhány embernek. Mindig gondolom, hogy amikor vége lesz egy ilyen tábornak, akkor tartanánk magunknak, akik megdolgoztunk, legalább egy búcsúebédet. De annyira mindenki siet a dolgára. Egy hét kiesés a munkából, az otthoni teendőkből, nekünk is számít. És ezt még elmondom, volt még egy nagyon jó program az idén. A Varga Mancsi néni, Károlyi Gézáné tanító néni keresztfia, Varga Béla, aki tanárként ment nyugdíjba – szervezte. Két szőlőhegy van Patonán, az Óreghegy meg az Újhegy. Pápa felé menet, az Újhegyen van Varga Béla borospincéje, és oda mentünk el lovaskocsival.

Élmény volt már a kocsikázás is a gyerekeknek. Nem fért föl mindenki, páran gyalogoltunk. Persze visszafelé cseréltek a gyerekek. Kihozattuk az ebédet. Lukácsné Kovács Zsuzsi préházában ebédeltünk, a desszertre (gofri) pedig vendégül látta a tábor lakóit, melyet ő készített. Egész napos program volt: a kérdéseket csak úgy tudták a gyerekek – csoportokat kialakítva – megválaszolni, ha végigjárták az egész szőlőhegyet, ottani öregektől várva feleletet. Béla évszázados szőlőművelő gyűjteményét – köcsög, hébér, fokoló – kézbe vehették, kipróbálhatták a gyerekek. Ő szervezte a gyerekprogramot, karikadobós vetélkedő volt szarvasagancsra. Megnéztük a régi uradalmi szőlőprést, belefaragva a 1842-es évszám.

M. A.: *Kincs a gyerekeknek.*

B. K.: Azt mondták, hogy az a nap volt a legjobb. Akkor még az idő is kedvezett, nem esett az eső.

M. A.: *Én pedig a szellemi totótokat láttam, amin Kossuth-ban-kókat nyertek a gyerekek, és Kövecses-Varga Etelka régész előadását hallottam, aki vendégeitek volt és a patonai gyermekkori élményeiről beszélt és a munkáját mutatta be, és agyagozott a gyerekekkel, én akkor is nagyon lelkesnek láttam őket.*

Vetélkedő az Újhegyen

Mondanál még valamit róla, nem beszéltünk még a Kossuth-bankóról.

B. K.: Etelka neves régész, néprajzkutató, Lovászpatonán töltötte kisgyerekkorát, itt tanult, és nagy örömmel vettük, hogy maga jelentkezett a tábori foglalkozásra. Népművészet, agyagozás, gyermekélmények... Ilyen szakembert pénzért sose tudtunk volna meghívni. Ennyit kiegészítésül, és most a Kossuth-bankóról. Mivel Kossuth díszpolgárunk volt, meg én személy szerint is nagyon tisztelem, az első tábort Kossuth szellemében próbáltuk rendezni, ezért is került sor a Kossuth-kápolnára. Így született meg ez a Kossuth-bankós ötlet is. A szülőnek általában nagy gond, mennyi zsebpénze legyen a gyereknek, mit adjon neki. A tábornyitókon mindig elmondom, hogy itt a forint nem fizetőeszköz. És nem a forintot váltjuk át Kossuth-bankóra, hanem a gyerekek ezt kiérdemlik. Nagyjából láttad, hogy ez hogy működik, minden nap egy órára kinyitott a Kossuth-büfé, és akkor a gyerekek beválthatják a Kossuth-bankókat, amiket ők érdekekkel szereztek. Akár úgy, hogy reggeli torna után a sátorszemlén példás rendet talál az ügyeletes felvigyázó, és ahol rend van, ott Kossuth-bankót kapnak a gyerekek. Nem piros pontot, mint elsőben, hanem Kossuth-bankót. Ennek az árualapját meg kell teremteni. Ezt általában én szoktam magamra vállalni. A tábori búcsúesten, a Ki mit tud?-on is Kossuth-bankó a jutalom. Ki mit tud-ot mindig csinálunk, nagyon népszerű program, hadd tanuljon meg minden gyerekünk szerepelni! A győztesek ott is Kossuth-bankót kapnak. Ugyanis nehéz egy-egy jutalomtárgyat adni a győzteseknek, mert van, amikor ötfős az első, második, harmadik helyezett, van, amikor kétfős, ezt nem lehet tudni előre. Kossuth-bankó az elismerés, és akkor pénteken az utolsó Kossuth-büfén,

Agyagozás dr. Kövecses Varga Etelka régész, néprajzkutatóval

már nemcsak mogyoró meg üdítő, csokiszelet, keksz, meg ropi meg ilyesmi van, hanem itt kézzel foghatóbb dolgok. Ehhez az árualapot általában a nővérem, Klári ajánlja föl, meg Sós Zsigmond elszármazott grafikusművésznőnk, aki Németországban él. Ízig-végig hazaszeretők, és a szívük mindig idehúz, Lovászpatonára. Az ő adományuk a tábor számára: szép nyaklánc, kis ébresztős óra, modern karóra, valami divatos bizsu, képeskönyv, toll, színesceruza, kulcstartó, díszes füzetke... Amikor pénteken megnyitom a Kossuth-büfét, ez az utolsó nap, most is a lovashuszár-bemutató előtt, reggeli után – nem férek oda. Körülvettek a gyerekek, mondom, nem tudom letenni. Mert ugye, ezt ki kell rakni, hogy mindenki lássa, és válogathasson. Szóval nagy népszerűségnek örvend ez a rendszer. Sokkal jobb, mint a forint.

M. A.: *Röviden még kérlek, beszélj magadról, hol születél, iskoláid hol végezted, milyen iskolákat, mi a végzettséged, milyen a családi állapotod.*

B. K.: Először is hálás vagyok, hogy Lovászpatonára, és a Bor-só családba születtem. Édesapám kántortanítóként kezdte Lovász-

patonán 1935-ben. Ő '48-tól '61-ig volt itt iskolaigazgató, aztán tanárként ment nyugdíjba. A legdrágább ember, akit valaha ismertem. Ezt az érdeklődésemet, ami engem erre buzdít, amit most éppen csinálunk Lovászpatonával kapcsolatban, neki köszönhetem. Apám példa volt előttem, tevékeny, lelkes ember, szenvedélyes, hívó, tenni akaró. Minden könyvnél több bölcsességet adott nekem, ő örökítette rám a szavak szeretetét, a zene szépségét, a dal csodálatos világát. Anyám mindig mindenben tudott valami örülnivalót találni, ezt a képességet és a kíváncsi szemléletet neki köszönhetem. Hárman voltunk testvérek. Fiatalabb nővérem 49 volt, amikor meghalt. Vele a fél életem leszállt a sírba. Most már csak egy testvérem maradt. Neki köszönhetem a sok buzdítást, a megértést és azt a szeretetet, amit csak testvértől kaphat az ember. Mindkét könyvem első lektora ő volt. Hatalmas a munka, amit erre áldozott. Szoktam mondani, hogy az Isten legszentebb adománya az emberiség számára – a család. És engem megáldott e téren mind a két kezével. Lovászpatonára nekem szülőföldem, minden, a legszebb falu. Felnőttként tanultam meg németül gyerekek és munka mellett. A Rigó

utcában, a nyelvvizsgán megkérdezték, hogy honnan származom. A legkönnyebb kérdés volt, hiszen az első mondat, amit németül megtanultam, ez volt: „Lovászpátona ist das schönste Dorf, das ich je gesehen habe” (Lovászpátona a legszebb falu, amit valaha láttam). Úgyhogy a vizsgabizottság mind értesült arról, hogy Lovászpátona hol van, miről nevezetes, és mitől olyan szép. Lovászpátonán jártam általános iskolába. Olyan tanári kar tanított, hogy kiemelkedő a maga korában. Elkötelezett, szívből jövő volt. Aztán a közgazdasági szakközépiskolába kerültem Pápára, ahol dr. Szakál Sándor osztályfőnökömtől tanultam talán azt a történelmi érdeklődést, amit most magamon fellelek, felfedezek. Nagy egyéniség volt. Az útravaló, amit Pápán kaptam, végigkísért egész életemen. Lenke nénitől tanultam a gépírást. Te biztos emlékszel rá, a testvérenek, Gáti Samu bácsinak híres gépés és gyorsíró iskolája volt a városban. Harmadikban egy országos diákversenyen második díjat nyertem gépírásból. Élveztem, mert sokszor kikértek óráról, ha az iskolának kellett valamit legépelni. Tíz ujjal, vakon írni a laptopon, most is nagy hasznát veszem a könyv, levelek írásakor. Aztán onnan – ’67-ben érettségiztem – kerültem a Közgazdaságtudományi Egyetemre. Az én felvételem kimenetele nagyon kétséges volt ... apám elkötelezettsége miatt. Amikor tanító lett, 1933-ban, valahogy így szólt a tanítói eskü: „... a gondjaimra bízott ifjúságot a magyar haza szeretetében és valláserkölcsös szellemében fogom nevelni. Isten engem úgy segítjen!” És ettől sosem lehetett eltántorítani. Apám és az aktuális politika nem voltak nagy barátságban. Ekkor még Marx Károly volt az egyetem névadója. A Videoton ösztöndíjasaként végeztem, s itt dolgoztam 1993-ig különböző vezetői beosztásokban. A privatizációt követően pályázat útján bankba

kerültem igazgató-helyettesnek. Az ember, ha egyetemet végez, „hatóságilag” szánva van a vezetői beosztásra. Én ebben nagyon maradi vagyok, a vezetés szerintem férfimunka. Egy vidéki polgármesteri hivatalba mentünk együttműködési szerződést aláírni a bank és az önkormányzat között, és ez egy fogadással volt egybekötve. A polgármester eközben mesélte nekem, hogy tartottak egy összejevetelt, amire meghívták az elszármazottakat. Akkor indult el bennem a tábor gondolata. Azóta is hálás vagyok annak a polgármesternek, aki egyébként szintén közgazdász volt.

M. A.: *Én is meg szeretném Pápán valósítani. Én pedig téled veszem az ötletet.*

B. K.: Akkor én is várom ám a meghívót, hiszen én is pápai diák voltam. 1970-ben, még egyetem alatt férjhez mentem. A férjem gépészmérnök, és okleveles „ezermester”. Jobban szeretem uramnak mondani. Ezt a második oklevelet tőlem kapta. Az egyetemi éveim első napjától ismerem. A bizalomról, a hűségről vallott elképzeléseim a lovászpátonai családi paradicsomban alakultak ki, ahol az adott szó szent volt, és a hűtlenséget rettenetes árulásnak tartottuk. Az ő szülei is pedagógusok voltak, Pákozdon. Pákozdon kezdtük a házaseletünket. Egy évet én még egyetemre jártam. Három gyermekünk van, egy lány, egy fiú és a harmadik megint lány, mindhárman diplomások, és van 12 unokánk. Számunkra az élet legnagyobb áldása ez a 12 gyerek... Isten segítő kezét életem során sokszor megtapasztaltam.

Agárdon élünk. Gárdonyi-emlékház, Velencei-tó, parkerdő – gyönyörű vidék. Kis meseország a füves-virágos kertünk, benne 12 díszfa, mert minden gyerek születésének napján ültettünk egyet.

Képzelheted az árusok csodálkozását, amikor 24-én, karácsony szent napján facsemetéért mentünk a kertészetbe. Utcái kerítésünket a lovászpátonai szülőházamból nyert évszázados téglák díszítik. Somoogyi és Esterházy grófi-koronás téglák, melyek az öreghegyi uradalmi téglavetőben készültek egykoron. 1809 a legrégebbi évszám rajtuk. Panelban kezdtük, de mivel falun nőttünk fel, mindig családi házra vágytunk, és ez 46 évesen megadatott. Szépen élünk, beosztással, dolgoosan. Most már mindketten nyugdíjasan. Nincsenek anyagi gondjaink, de tulajdonképpen az anyagiak nem is határoznak meg semmit. Az unokák sokat vannak nálunk. Szoktunk rendezni nekik „mamatábort” nyáron, mikor szünet van. Külön adomány nekem, hogy az uram főz, nagy ínyenc, és mestere a konyhaművészetnek. Az unokákkal csak odaülünk a kész ebédhez, vacsorához. Van egy nagy tágas galériánk, benne egy hatalmas franciaágy. A szobákban bőven elférnének, de nem! Mind hozza a szivacsokat, kerti ülőpárnákat a nagyágy mellé a szőnyegre, ott alusznak együtt sorban, van úgy, hogy 8-an 10-en, napokig-hetekig. És én is velük. „Mama mesélj! Mesélj a gyerekkorodról!” Lovászpátonáról, gyerekkori játszótársaimról, Polnauer Gyuriról, Kereső Petiről, Varga Gittáról többet tudnak már, mint én – mert ők nem felejtene! A sötétben éjfélélig megy a mesefolyam, kiszínesítve, szabadjára engedve a fantáziámat. Közben ezer kérdés, kíváncsiság. Aztán egyre kevesebb a hozzászólás, elcsendesednek ... Alszik bennük a csibészesség, az eleven energia, de alszik bennük a jövő is... És milyen szép egy alvó kisgyerek! Hát még tizenkettő!

A fotókat készítették: Tóth Erika, Magyar Zoltán és Takács Barbara

BARTHA LÁSZLÓNÉ BORSÓ KATALIN közgazdász.

Méltóságkereső – önéletrajzi és szakmatörténeti töredék

Részlet

Előidők. A balaton- szabadi fejlesztőmunka

Amire a Balatonszabadiban végzett fejlesztőmunka megtanított, az persze nem azonnal tárgyiasult bennem. A benyomások és tapasztalatok egymásra halmozódtak, és ezeket nem hajtogattam azonnal szét. Így aztán bizonyosan volt, amit elfelejtettem. Volt, ami-
re másutt ismét rácsodálkoztam. Van olyan tapasztalatom azonban, amelyről tudom, hogy odaváló.

Ott, az éppen adódó apró feladatokkal eltöltött néhány esztendő során örökre belém rögződött (ha ugyan dr. Kiss Gyula tanáromtól eladdig nem tanultam volna meg) hogy az *idő* nagyon furcsa dolog, és korántsem igaz, hogy automatikusan megoldja a dolgokat. Az idő persze múlik, de ami nem oldódott meg saját idejében, az fennmarad az emlékezetben, és zárványként egészen addig ott ragad (és pusztít és rombol és leépít és akadályoz), amíg vissza nem nyúlunk érte, és meg nem oldjuk azt, immár saját idején túl.

(...) Ha „el kell temetni” tehát a holtakat, akkor hát el kell temetni. Ha „eltemették”, vagyis tehát fejfák-

kal megjelölték őket, azzal a dolog megoldódott. Nem az a kérdés tehát, hogy gondolják-e még ma is a másfél évtizede megjelölt katonasírokat (mert lehet, hogy igen, és ha most nem, majd egy tisztességes tanító tesz arról, hogy ez újra szokás legyen), hanem az, hogy a keresztek avatásával elmúlt egy parancsra megtagadott végtisztesség. Ebben immár *rend* van.

Megtanultam tehát, hogy ha bárhol dolgozom ezután, először az elhallgatott, és így régóta megoldására váró feladatokat kell keresnem. Ha megoldhatók, elő kell segítsen megoldásukat. A nyugat-ázsiai birodalom részeként eltöltött negyvenöt évünk annyi mindent hátrahagyott, hogy szinte mindenütt ez a legelső tennivaló. E nélkül minden jószándék (nevezük ezt akár fejlesztési célnak) hamis marad, és nem ugyanazt jelenti a helybélieknek, mint a fejlesztési folyamatot animáló távolról érkezettnek.

Megtanultam, hogy ha valami összekeveredett valamivel bármikor és bármi okból, azt szét kell választani. Hogy Balatonszabadit össze kellett-e vonni Siómarossal, ha már szinte egybeépült vele, ezt fél évszázaddal később honnan is tudnám? Hogy így önálló közgaz-

gatása lehetetlenné vált, megértem. Hogy a korábban önálló marosi tészt össze kellett-e boronálni a szabadival (és aztán másokkal), nem ítélem meg. De miért kellett még nevét is elvenni?

Megtanultam tehát, hogy mielőtt bárhol bármit is tennék (és nevezük ezt most ismét fejlesztési feladatnak), *szét kell fésülni* az összegabalyodott, mert összekevert szálakat. Valószínű ugyan, hogy nem lehet helyreállítani a múltat, a régit, hiszen sokszor éppen az eltelt idő teszi azt megoldhatatlanná. A viszonyok és az abban közreműködők is mások és másfélék immár. A lehetséges mértékű visszaigazításra azonban törekedni kell, ha másképpen nem, a jelzések szintjén. Ahogyan Siómaroson azzal a falunév-táblával próbálták.

Megtanultam, hogyha egy intézmény (például tehát a siójudi iskola) működik, azt békén kell hagyni. Nem az jelenti a rendet, ha mindent elvágólag összegyűjtünk, hanem az, hogy valami *közmegelegedésre funkcionál*. Önmagában nem jó vagy nem rossz egy szisztéma vagy intézmény, hanem attól ilyen vagy olyan, hogy miképpen és hogyan működik, s hogy azt ki és mi-

lyenné alakítja. Megtanultam tehát, hogy ideologikus okokból vagy a szervezeti egyszerűsítés okán nem szabad erőszakot tenni a működő valóságon. Rosszabb lesz utána.

Megtanultam, hogy az egyesületi keretek közé került embereknek önálló és önállósult akaratauk terem. Egy idő után sajátos belső logika kezdi működtetni őket, és ezzel függetlenednek a létrehozó szándékoktól. Ekkor már hatalmi helyzetből sem dirigálni, sem befolyásolni nem lehet őket.

De segíteni muszáj. A kezdeti lendület csak ideig-óráig tart, és aztán kifulladás, a tevékenykedés lassul, netán megáll. Folyamatos tanácsadással kell tehát helyzetben tartani azokat, akik meg másokat hoznak helyzetbe ennek segítségével. A második világháborút követő fél évszázad alatt elhomályosultak azok az emlékek, hogy miképpen is szervezte életét egy egyesület! – hiszen nincs már, ki emlékeztethet rá. Nem elég tehát létrehozni, de gondozni, gyámolítani is kell őket egy darabig. „Egy darabig”? – Lehet, hogy éveken át! Alkalmi, de rendszeres tanácsadással, népfőiskolának vagy bármi másnak nevezett képzéssel, tapasztalatcserék sorozatával. Valamikor persze ki kell hátrálni körükből, de csak akkor, amikor a távozás nem űrt hagy, hanem megkönnyebbülést jelent.

(Szomorúan adok igazat magamnak e szöveg utólagos átolvasásakor, amikor immár túl vagyunk a bevezetőben emlegetett tévéfelvételi siómarosi helyszínén – ez volt az a műsor, amelyben Boda János is megszólalt volna tán, ha addigra elkészült volna, ha nem nőtt volna ilyen nagyra szövegem. A kezdetekhez képest 17 évvel később eredtünk a térségében szervezett fejlesztőmunkánk nyomába. Siómaroson még működik minden. Csak éppen az épület romlott le, és most már magától is látszik

valamennyi korábbi fehér és sárga festékrétege. Tevékenységük beszűkült, és gyanítható, hogy korántsem az egész falurész intézménye már, hanem csak egy baráti köré. Léte és működése még így is nagyszerű, és a szabadidő alkalmi helyi programozásában bizonyára értéket jelent, de hát kicsoda minimál-program ez a korábbihoz képest! Igen, igazam volt tehát az előbb, amikor arról szövegetem, hogy nem szabad idő előtt magukra hagyni őket.)

Megtanultam, hogy a helyi emlékezet és tapasztalat nagyon fontos. Építeni kell rá, építkezni kell belőle, és nem szabad elfelejteni. Nemcsak azért, hogy elkerülhetők legyenek a felesleges vagy elrontott beruházások (mint ahogyan azt szülőtelepítés esetén tapasztalhatunk), hanem azért is, mert ezekből azonosítható az, hogy ki hol él.

Megtanultam, hogy az érzékelhető szükségleteket operatív módon ki kell elégíteni. Nem magyarázni kell a körülményeket, és nem értelmezni kell a helyzetet, hanem minél előbb megoldani. Ha nem lehet, meg kell mondani. Az egyenes és világos beszédből ért az ember. Ám a Dózsa-majorbéli parcellázás röviden ismertett története során megtanultam azt is, hogy a jószándék és a jóakarát (nevezzük így

a fejlesztési célt) nem készülhet fel minden variációra. Vannak folyamatok, amelyeket ezekkel a szelíd technikákkal nem lehet kivédeni. Felülüti azt az érdek és a pénz.

Szomorúan tapasztaltam, hogy az elsajátított ismeret nem elegendő a kívánatos munkavégzéshez. Oda-kerített népművelő kollégámmal abban az értelemben vereséget szenvedtünk Balatonszabadi-Siómaroson, hogy nem sikerült kitalálnunk e hivatás és feladatkör, valamint az egyesületbe szervezett civil kezdeményezések szolgálatának módját, kapcsolatát. Talán később sikerült ez neki. Úgy gondolom azonban, hogy ez sok helyütt ma is hiány.

Megtanultam (és különösen az ország más fertályain való, ezt követő munkavégzéseim során) hogy nem szabad, de nem is lehet *panelek*ből összeraknom a társadalom-és közösségfejlesztő munkát. Hiába vált be valami Siójuton, hiába tűnt alkalmasnak valami más Balatonszabadiban, eredménye csak ott, a helybéli körülmények, az ottani emberek és adottságok szerint igazi és valóságos. Csak ott történt meg úgy, ami történt, és csak ott kerekedhetett olyanná, amilyen lett. Nem másolhatók tehát az alkalmazott eljárások, pusztán az üres formák lehetnek hasonlóak.

BEKE Pál népművelő (1943-2009) született Budapesten. Szülei: Beke Pál, Nagy Mária. Elvált, második felesége B. Menyhárt Ildikó. Gyermekei: Balázs (1965), Borbála (1968), Márton (1977), nevelt gyermekei: Barnóczki Péter és Barnóczki Dávid. Tanulmányai: Felsőfokú Tanítóképző Intézet (Szombathely) népművelés-könyvtár 1963-66, ELTE BTK népművelés 1973-75. Munkahelyei: 1966-68 a pécsi városi művelődési központ munkatársa, 1968-74 a Budapest – józsefvárosi művelődési otthon igazgatója, 1974-75 a Magyar Nemzeti Múzeum közművelődési csoportvezetője, 1975-től a Népművelési Intézet művelődési otthoni, majd az Országos Közművelődési Központ fejlesztési osztályvezetője, 1992-95 a Magyar Művelődési Intézet igazgatóhelyettese, 1995 megbízott igazgatója, 1996-tól főmunkatársa. Megbízatai: 1979-88 között a Magyar Népművelők Egyesületének alelnöke, 1988-tól a Kós Károly Céh elnöke, 1989-93 között a Közösségfejlesztők Egyesületének elnöke, 1993-tól a Közösségszolgálat Alapítvány kuratóriumának elnöke, 1996-2000 között a Gyermek és Ifjúsági Önkormányzati Társaság titkára, 1999-től Az Ifjúságért Önkormányzati Szövetség stratégiai fejlesztője. Kitüntetései: Szocialista Kultúráért (1980), Március 15.-e Emlékérem (magándíj), 1985), Kiváló Társadalmi Munkás (Zalaszentlászló Faluházáért, 1985), Bessenyei-díj (1989), a Magyar Köztársasági Érdemrend kiskeresztje (1994), Oklevél Kőröshegyért (2000). Főbb művei: Művelődési otthonon innen és túl (1987), Önkormányzó társadalom (röpirat, 1991), Ajánlások a községi és kisvárosi településfejlesztési koncepciók készítéséhez (dr. Kováts Flóriánnal, 1995), Közjogi kiskaté (1998). Méltóságkereső (2001).

* A Duna Televízió a *Forrásvidék* c. magazinműsorban 1999. június 6-án sugározta „Minden messze közeljő egyszer...” címen a siómarosi, és 1999. június 13-án *Legyen jövőnk is!* címmel a siójutói beszélgetéseket.

Egy szociográfia értelmezése a népfőiskolák szempontjából

*Mátyus Aliz – Tausz Katalin: Maga-ura parasztok
és uradalmi cselédek. Magvető Kiadó,
Gyorsuló idő sorozat, 1984*

Vizsolyi református lelkipász-
torként többszörösen is a „kizzök-
kent idő” terheltjeként éltem meg a
falu lelkével való foglalkozást a fe-
nti szociográfia olvasása közben. Ez
az élmény minden bizonnyal ed-
digi életutam és sorsomból adódó
megtapasztalások kivételes kegyel-
mi egyvelege.

Itt Északkelet-Magyarország
társaságában, kistelepülési környe-
zetben, református hitünk cseléd-
jeként szolgálva, megkerülhetetlen
szellemi örökséget jelent számom-
ra a Sárospatakról kivirágzó nép-
főiskolai mozgalom, annak metsző
élességű megfigyelései, néplélek
kutatásai, életrevalósága. Pláne, ha
mindehhez hozzáértjük, hogy e
mozgalom a sárospataki lelkipász-
torképzés gyakorlati kurzusaiból
kelt szárnyra mint „faluszeminá-
rium”, Újszászy Kálmán és Szabó
Zoltán teológiai tanárok szerve-
zésében. Mert parasztembert értő
és megértő lelkészek kellettek. Bi-
zonyos, hogy ebben a sajátos vi-
zsolyi-lelkészi eszmélődésemben
predestinációs szempontok is ve-

gyűlnek. Hiszen jómagam tiszaháti
alföldi vidéken nevelkedtem, ahol
apai ágon szabadhadjúk és erdélyi
kutyabőrösök voltak az őseim, ma-
guk is „nyakosak” és „kálomisták”,
míg anyai ágon Tolna megyei cse-
lédgyökereim is vannak. Mindeh-
hez pataki diákévek és Abaúj-hegy-
közi szolgálati élmények társulnak.
Szinte minden adott, hogy egy
ilyen művet látó szemekkel olvas-
sak. Az igazi hályogok mégis akkor
hullottak le a szememről, amikor a
mű pusztafalusi élményeit „helyre-
igazítás” végett nyomon követtem
vizsolyi hittanosaimmal egy kis Sá-
rospatak–Fűzér–Pusztafalut érintő
kirándulás keretében (Károlyfal-
ván–Rudabányácskán át!).

Ugyanis a mű megjelenésének
időpontja majdhogynem egybevág
a születésem dátumával, tehát saját
életidőm eddigi élményei és társa-
dalmi változásai utóhangnak is be-
illenek. E kis kirándulás során nem-
csak arra gondoltam, hogy itthon
vagyok, saját tájamon utazom újra,
hanem még egy sajátos időutazás
részese is lehetek. Mátyus Aliz

szociográfiája e vidék parasztságát
Trianontól a Kádár-rendszer vé-
géig nyomon követi, s ugyanakkor
napjaink turisztikai fejlesztései ma
már történelmi időket is megidéz-
nek. Az utóbbi egy-két évben ezen
a vidéken is grandiózus nemzeti
erőfeszítések történnek a történel-
mi idők megelevenítésére. Sárospa-
tak vára és Református kollégiuma
évszázados szűkösség után érdemi
felújításokkal büszkélkedhet, lassan
tényleg régi fényében csillog. Fű-
zér vára utoljára a Rákócziak ide-
jén örködött ilyen büszkén e vidé-
ken, mint ahogy az idei újjáépítési
munkák után most már valóban
történelmi szépségében mutatko-
zik meg. Akkor egy ilyen erősség
az elrettentés hatalmi demonstrá-
ciója volt, ma azonban egy egész
kis mikro térség részére a vonzerőt,
a vendégcsalogató látnivalót jelenti.
Még Pusztafalu javára is válik.

Pusztafaluhoz közeledve cso-
dálatos hegyek és erdők karéja bi-
lincseli le a tekintetünket. Tudjuk,
hogy a gerincen örök fájón, mint
valami rossz hidegletélés a triano-

ni átok fut végig, de a belső dűlők erdői, már nem grófi vadásznyomorúságként gubbasztanak ott a falu nyakán. A nagybirtokos Károlyi korszak és a gerincroppantó téeszésítés is már a múlté, mint ahogy a téesz széthullása és az elvándorlás is. A szűkös völgyasatu, és a sovány erdei talajok régen sem engedtek meg 600 léleknél nagyobb lakosságot, ma azonban már 200 alattira zsugorodott a lakosságszám. Ennek a községnek, a benne lakók révén mégis lelke van. Ragaszkodnak ahhoz, amijük van, amit termőre tudnak fordítani, és amit otthonossá tudnak tenni világukban. A főutcán végigjárva, a Pusztá ABC-nél elidőzve, s figyelve az épp folyamatban lévő templomfelújítást, fontos benyomásokat tudtam az olvasott mű mellé tűzni. A születő gyerekek híján az iskola pl. átalakult múzeumná, közösségi gyűjtéssel-összefogással a korábbi paraszti életformát őrzik itt és a megépített iskolaépületet hasznosítva átmentik. A hajdani tudás háza, így a régiek tudásának menedékhelye lett. Néhány elhagyott parasztház kivételével a házak többsége rendezett, a vízelvezető árkok szépen kiépítve, rendetlenség szemét és kosz nem látható. Mert ugye egy ilyen törpe község ez alapján méretik meg. Ha ugyanis pl. a Keleti pályaudvar és környéke rettent el az embert, az nem minősít senkit és semmit, alapvetően higiéniai és finansziális kérdés marad, de ha Pusztafalu portái lennének taszítóak, az már néplelektani kategória. Az nem kevesebb, mint a korábban oly erős közösségi megítélés, zsigerekben is ható gazdatörvény és az egymás dolgait is számon tartó felelősség elhalása. Vagyis annak a figyelmességnek és szegyenérzetnek az elvesztése, amit népszokásoknál is erősebb ösztönösséggel adnak át egymásnak a generációk. Itt ugyanis nem

oktatják, hanem „tradálják” a szülőföldjükhöz való ragaszkodást és a sajátjuk iránt érzendő gondosságot.

Persze több ház vendégházzá alakult, és a „Öreg Bence” egy nagyobb kapacitású szálláshely/táborhely része is lett egy Pálházától Füzérig húzódó tanösvénynek. Ez a falu ma már nagyon kis közösség, de saját közös értékei mentén ma is együtt mozdul. Erre jó példa az idén is megrendezett, kifejezetten egyházi kapcsolatokon keresztül is szervezett, és a határ-élményből fakadó külhoniakkal összekapcsolódó találkozójuk. Ebből is szeretnék idézni: „Pusztafalu önkormányzata szorosan együtt dolgozik a helyi református gyülekezettel, melynek vannak kézzelfogható, szemmel látható eredményei. Saját magunkról tudjuk, hogy csak akkor érhetünk el eredményeket, ha az önkormányzat és a református gyülekezetünk összefog. Az idén polgármesterek is részt vettek az eseményen, mind Kárpátjáról, mind a Felvidékről. Ez volt talán a legnagyobb változás a tavalyi évhez képest. Mert biztosan tudjuk, hogy akár Kárpátján vagy a Felvidéken, de itt, a Felső-hegyközben is csak úgy lesz egy gyülekezet sikeres, úgy tud fejlődni és fennmaradni, ha a helyi vezetéssel segítik egymást és együtt dolgoznak szorosan.” – a hangzott el a polgármester szájából.

A fenti szép elvek, nem egyszerűen divatos szlogenek, hanem a kicsiny lét élményére keresett és bölcs belátással megtalált gyógyír. A hasonló sorsúak és az egymásra utaltak összehangoltan kell hogy mozduljanak. Egymást támogatva. A nagyobb helyek hierarchikus alá-főle rendeltsége, vagy épp egy-egy nagybirtok páratlan nagysága és hatalma szükségszerűen hív életre cselédséget. Azonban e nagyobb helyeken, jobb vidékeken termelődő cselédszellem individúálisan gyakran alul marad e pusztá-

falui törpe létből szárba szökkenő kurázssal. Épp erre döböntem rá, amikor a mi „zsiros” vizsolyi, Hernád-völgyi világunk egyik cselédmentalitású leszármazottja, az autóban hátam mögött ülő Lili megszólalt: „Tiszteletes bácsi, én ismerek itt Pusztafalun egy családot. Apu főnöke lakik itt, ugyanis apu kőműves, és a Tibi bácsi pedig felénk gyűjti össze a csapatot, akikkel kijárnak dolgozni Kassára. Épitési vállalkozó.”

A gazda szellem kreativitása, mobilitása és mindeközben a sajátja iránt való ragaszkodása mutatkozik meg számomra Pusztafalu lelkében. Nem akarom persze piederstálra sem emelni ezt a lelkiséget, mint egyedül példaértékűt. Céltalan anyagiasság, vagy kegyetlenség könnyen párosulhat gazdai erényeikhez. Mindeközben a cselédvilág is hordoz nagyszerű képességeket és lehetőségeket. A nagy kérdés számomra, hogy a belülről motivált, és közösen átélte teljesítmény és eredményesség mély humánuma – boldog emberr pillanata – hogyan fejleszthető ezekben a cselédkétségű emberekben. Bibliái háttérből fogalmazva: a „Bolond gazdag” példázatától a „Talentumok” példázatáig, vagy a „Tíz szűz” példázatának bibliai bölcsességéig milyen népfőiskolás gyakorlatokat és megtermékenyítő példákat lehet mai korunkban is felmutatni. Hogy cselédsorsunk közönyös létbátortalansága inkább istenfélelemmé nemesüljön és bibliai (RM 8,31) küzdőszellemmé épüljön, míg a gazdaszellem íratlan törvényei pedig a méltányos és irgalmas szemléletű talentumos, de másokért hasznos lelkiséggé fejlődjen. Hiszen lelkipásztor eleink épp ezért voltak kezdeményezői a népfőiskoláknak. Ehhez pedig nélkülözhetetlen szakirodalomnak tartom ma is Mátyus Aliz és Tausz Katalin szociográfiáját.

* Az áthagyományozás olyan konkrét átadás-átvétele, ahogy egy sportversenyben pl. a stafétabotot átadják egymásnak a szereplők.

Veszprém Megyei Értékünnep Herend, 2016. november 25.

Az értékörzés területén a megyében kialakult példaértékű összefogásra alapozva a Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém Megyei Irodája a Veszprém Megyei Önkormányzattal, a Veszprém Megyei Értéktárral, a Pannon Térség Fejlesztéséért Alapítvánnyal és a kiscsösi Élő Forrás Hagyományörző Egyesülettel új kezdeményezést indított útjára 2016-ban. A Veszprém Megyei Értékünnepel a szervezők hagyományt szeretnének teremteni. Évről évre más helyszínen vonultatják majd fel a megye gazdag értékeit, az értékörzéssel kapcsolatos jó gyakorlatokat, idén elsőként Herenden, tisztelegve a megye eddig egyetlen hungarikuma, a herendi porcelán előtt.

Mihalcsik Márta, a Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém Megyei Irodájának módszertani referense (középen) a Némethányai Települési Értéktár Bizottság tagjaival

Megnyitó –
B. Hegedűs Katalin, a
Nemzeti Művelődési Intézet
szakmai igazgatója

A szakmai konferencia előadója
dr. Horváth Zsolt,
a Pannon Térség Fejlesztéséért
Alapítvány elnöke

dr. Balogné Uracs Marianna,
a Nemzeti Művelődési Intézet
Veszprém Megyei Irodájának
területi koordinátora

Polgárdy Imre,
a Veszprém Megyei Közgyűlés elnöke

A Városlódi Települési
Értéktár Bizottság érték asztala

A Veszprém Megyei Értékünnep
részvevői

Az autentikus beás cigány zenét játszó devecseri
Fláre Beás Együttes

GYŐRI GYULA, AZ NMI VESZPRÉM MEGYEI IRODÁJA ÖNKÉNTESÉNEK HERENDEN,
A VESZPRÉM MEGYEI ÉRTÉKÜNNEPEN KÉSZÜLT KÉPE

A NEMZETI KULTURÁLIS ALAP
TÁMOGATÁSÁVAL JELENIK MEG